

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГУЛИЙ Кирил Сергійович

УДК 351.751:316.7(4+477)

ДИСЕРТАЦІЯ
**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ К.С. Гулий

Науковий керівник – Перестюк Інга Миколаївна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри національної безпеки та підприємництва Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери України в контексті євроінтеграції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – Київ, 2026. 255 с.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – м. Київ: ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут», 2026 р.

Дисертаційне дослідження присвячено комплексному аналізу та обґрунтуванню напрямів удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України в контексті європейської інтеграції.

Проаналізовано наукові концепції щодо змісту регуляторного впливу держави та меж втручання з огляду на гарантії свободи слова. Деталізовано зміст поняття «державне регулювання масмедійної сфери України в контексті євроінтеграції», як цілеспрямованої діяльності суб'єктів державного регулювання масмедійної сфери шляхом реалізації інтегрованої системи заходів, рішень та механізмів реалізації державної політики та регулювання у сфері медіа з метою забезпечення достовірності та збалансованості подання інформації, гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем, політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, захисту суб'єктів у сфері медіа від тиску з боку органів публічної влади, а також з урахуванням системи регулювання масмедійної сфери в Європейському Союзі.

Узагальнено теоретичні засади та сутність державного регулювання мас-медійної сфери в демократичному суспільстві й на основі аналізу наукових підходів до розуміння основних категорій і понять державного регулювання медіа сферою встановлено, що ця сфера є багаторівневою системою цілей, принципів, інструментів, інституцій, через які держава

формує рамкові умови функціонування медіа та забезпечує баланс приватних і публічних інтересів. Розкрито принципи, функції та моделі державного регулювання мас-медіа з метою формування нормативної та методологічної основи для сучасних підходів до державного регулювання мас-медіа в Україні.

Охарактеризовано мас-медійну сферу як об'єкт публічного управління і з'ясовано, що це динамічна і комплексна система, що охоплює різні платформи комунікації, включаючи соціальні мережі, які формують громадську думку та впливають на функціонування держави.

Виявлено роль медіа в контексті забезпечення національної безпеки та євроінтеграційних процесів, яка полягає в тому, що інформаційна сфера наразі є одним із полів протиборства, як в Україні, так і в країнах-членах ЄС, що зазнають агресії у формі інформаційних війн. Поширення дезінформації, пропаганди, інформаційно-психологічні операції – все це реальні загрози, з якими держава вимушена боротися, вдаючись до регуляторних заходів. Саме тому державне регулювання медіа в Україні сфокусоване, зокрема, і на протидії недостовірній інформації (фейкам) і ворожій пропаганді шляхом забезпечення регулятором моніторингу контенту на предмет ворожої пропаганди.

За результатами проведеного дослідження запропоновано конвергентну модель, тобто засновану на процесах зближення, інтеграції різних об'єктів та систем, що розвиваються незалежно (*друковані медіа, онлайн медіа, аудіовізуальні медіа* та ін.) в медіасфері, але під впливом схожих євроінтеграційних умов. Метою конвергентної моделі державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції є забезпечення балансу між свободою вираження поглядів і захистом суспільних інтересів через конвергентний розвиток медійної сфери України шляхом цифрової трансформації і гармонізації з європейськими стандартами. Тож розроблена автором конвергентна модель державного регулювання масмедійної сфери є багатовимірною і передбачає одночасне досягнення демократичних,

безпекових, євроінтеграційних та економічних результатів. Реалізувати цю модель спроможна система державного регулювання у сфері медіа, яка функціонує як багаторівнева взаємодія між трьома ключовими елементами: суб'єктами державного регулювання, суб'єктами медіасфери та об'єктом регулювання.

Для реалізації мети, зазначеної в конвергентній моделі державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції, що ґрунтується на принципах державного регулювання масмедійної сфери ЄС, запропоновані механізми державного регулювання медіасфери, що являють собою сукупність способів реалізації державної політики у сфері медіа через комплекс інструментів, методів, важелів, процедур і засобів, за допомогою яких держава реалізує свої функції, впливає на суспільні процеси та забезпечує досягнення цілей державної політики. Загалом механізми державного регулювання забезпечують систему управління, методи відповідають за спосіб впливу, інструменти за засоби впливу, важелі визначають силу впливу державного регулювання, засоби відповідають за ресурси, процедури за порядок державного регулювання, а форми за зовнішній вигляд через, зокрема, державні програми.

З'ясовано, що у контексті реалізації конвергентної моделі державного регулювання масмедійної сфери в аспекті євроінтеграції, осучаснення державного регулювання мас-медійної сфери України, пов'язане з динамічними євроінтеграційними, безпековими, технологічними та іншими вимогами внутрішнього та зовнішнього середовища, доцільно розвивати у двох взаємопов'язаних напрямках: системному посиленні механізмів саморегулювання і співрегулювання в медіа середовищі та технологічному розвитку інституційної спроможності регулятора, переходу до цілісної інформаційно-аналітичної моделі роботи з даними.

Проаналізовано регулювання мас-медійної сфери Європейського Союзу як багаторівневу систему джерел і принципів, що поєднує первинне право, похідні акти та стандарти захисту прав людини. Визначено нормативні

орієнтири європейської медіаполітики у частині свободи вираження, допустимості обмежень, гарантій плюралізму та незалежності регуляторів. Показано, що європейська модель поєднує правові гарантії свободи медіа з процедурними й інституційними запобіжниками, які мінімізують ризики політичного та економічного впливу.

Окрему увагу приділено дослідженню досвіду держав-членів ЄС та порівняльному аналізу національних моделей державного регулювання мас-медійної сфери на прикладі Федеративної Республіки Німеччина, Французької Республіки, Республіки Польща, Литовської Республіки. Для Німеччини проаналізовано децентралізовану модель регулювання мовлення з міжземельною координацією, механізми обмеження медіаконцентрації та вимоги до прозорості й недискримінаційності для медіа-посередників. Для Франції досліджено роль незалежного регулятора ARCOM, дозвоільно-конкурсний механізм щодо використання частот, процедурну логіку застосування санкцій і публічні реєстрові інструменти. Для Польщі розкрито статус медіарегулятора KRRiT, багаторівневу нормативну базу, питання реєстрів медіа та фінансові механізми забезпечення суспільних медіа. Для Литви досліджено компетенції національного регулятора LRTK та роль публічних інформаційних систем і реєстрів у забезпеченні прозорості медіасередовища. Зіставлення цих моделей дозволило визначити управлінські закономірності: залежність якості регулювання від процедур формування складу регулятора; значення фінансових гарантій для суспільних медіа; практичну роль реєстрової інфраструктури як інструменту публічного контролю; необхідність спеціальних режимів для цифрових посередницьких сервісів.

Здійснено аналіз сучасного стану державного регулювання мас-медійної сфери України та визначено напрями його вдосконалення. Проаналізовано вплив воєнного контексту на баланс між інформаційною безпекою і свободою медіа, включно з вимогами строковості, правової визначеності та підконтрольності обмежень, а також практиками, що

безпосередньо впливають на інформаційні потоки (доступ до публічної інформації, умови роботи журналістів у небезпечних зонах).

Розкрито інституційну конфігурацію регулювання через участь кількох органів публічної влади та їхні функціональні контури у медіаполітиці й інформаційній безпеці, зокрема у частині формування державної політики, координації та методичної підтримки суб'єктів у сфері медіа, забезпечення реалізації рамкових процедур і правозастосування.

Проведено ґрунтовний нормативно-інституційний аналіз повноважень українських суб'єктів владних повноважень у мас-медійній сфері з їх функціональною систематизацією за управлінськими контурами.

На основі узагальнення ідентифікованих проблем, серед яких: інституційна вразливість медіарегулятора до політичного впливу; фінансова несталість суспільних медіа України; обмежена перевірюваність відомостей про структуру медіавласності; відставання інструментів регулювання від темпів цифрової трансформації та ін. розроблено конвергентну модель державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції з метою забезпечення балансу між свободою вираження поглядів і захистом суспільних інтересів через конвергентний розвиток медійної сфери України шляхом цифрової трансформації і гармонізації з європейськими стандартами.

Запропоновано інституційні та процедурні рішення, спрямовані на підвищення незалежності й стійкості регуляторної моделі (у тому числі через удосконалення дизайну формування складу колегіального органу та узгодження конкурсних процедур), забезпечення передбачуваності фінансування суспільного мовника як передумови його інституційної спроможності, уточнення статусу й засад діяльності парламентського мовлення із розмежуванням адміністративно-господарського управління та редакційної автономії, посилення прозорості та верифікації власності, а також формування адаптивних підходів до регулювання цифрового сегмента з урахуванням ризик-орієнтованої логіки та розподілу компетенцій між залученими інституціями.

Доведено, що для України доцільно розвивати секторальний підхід до регулювання цифрового сегмента медіасфери, зосереджуючи нагляд Національної ради на платформах спільного доступу до відео, а не на всіх інтернет-посередниках. Запропоновано, що державний регулятор має здійснювати контроль лише щодо виконання вимог законодавства про медіа, зберігаючи секторальний характер і не втручаючись у ширшу інтернет-сферу. Доцільним також є встановлення процедурних стандартів для платформ щодо захисту дітей, протидії мові ворожнечі, забезпечення національної безпеки та прозорості політичної реклами і модерації контенту.

Ключові слова: державне регулювання; принципи регулювання; мас-медіа, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, медіа, євроінтеграція, медіазаконодавство, інформаційна безпека, кібербезпека, цифровізація, суспільне мовлення, свобода слова, медіаплюралізм, публічна комунікація, стратегічні комунікації, механізми співрегулювання; медійні самоорганізовані інституції; загрози; цифрова трансформація; соціальні мережі; інструменти гібридної війни; суспільний діалог; стійкість суспільства до дезінформаційних впливів; медіаполітика; безпечний інформаційний простір; прозорість; підзвітність; гласність; механізми державного регулювання; публічне управління; Європейські стандарти; Європейський Союз; європейська інтеграція, воєнний стан.

ABSTRACT

Gulyi Kyryl. State Regulation of the Mass Media Sphere of Ukraine in the Context of European Integration. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript. – Kyiv, 2026.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D) in the field of knowledge 28 “Public Management and Administration” in the Programme Subject Area 281 “Public Management and Administration”. – Kyiv: National University “Kyiv Aviation Institute”, 2026.

The dissertation research is devoted to a comprehensive analysis and justification of directions for improving state regulation of the mass media sphere of Ukraine in the context of European integration.

The scientific concepts regarding the content of the regulatory influence of the state and the limits of intervention in view of the guarantees of freedom of speech are analyzed. The content of the concept of “state regulation of the mass media sphere of Ukraine in the context of European integration” is detailed as a purposeful activity of subjects of state regulation of the mass media sphere through the implementation of an integrated system of measures, decisions and mechanisms for implementing state policy and regulation in the media sphere in order to ensure the reliability and balance of information presentation, guarantee free and open discussion of socially important problems, political, economic and ideological diversity, protect subjects in the media sphere from pressure from public authorities, as well as taking into account the system of regulation of the mass media sphere in the European Union.

The theoretical foundations and essence of state regulation of the mass media sphere in a democratic society are summarized and, based on the analysis of scientific approaches to understanding the main categories and concepts of state regulation of the media sphere, it is established that this sphere is a multi-level system of goals, principles, instruments, and institutions through which the state forms the framework conditions for the functioning of the media and ensures a balance of private and public interests. The principles, functions, and models of state regulation of the mass media are revealed in order to form a normative and methodological basis for modern approaches to state regulation of the mass media in Ukraine.

The mass media sphere is characterized as an object of public administration and it is found out that it is a dynamic and complex system that encompasses various communication platforms, including social networks, which shape public opinion and influence the functioning of the state.

The role of the media in the context of ensuring national security and European integration processes is revealed, which consists in the fact that the information sphere is currently one of the fields of confrontation, both in Ukraine and in EU member states that are experiencing aggression in the form of information wars. The spread of disinformation, propaganda, information and psychological operations are all real threats that the state is forced to combat by resorting to regulatory measures. That is why state regulation of the media in Ukraine is focused, in particular, on countering unreliable information (fake news) and hostile propaganda by ensuring that the regulator monitors content for hostile propaganda.

Based on the results of the study, a convergent model was proposed, i.e. based on the processes of convergence and integration of various objects and systems that develop independently (print media, online media, audiovisual media, etc.) in the media sphere, but under the influence of similar European integration conditions. The goal of the convergent model of state regulation of the mass media sphere in the context of European integration is to ensure a balance between freedom of expression and protection of public interests through the convergent development of the media sphere of Ukraine through digital transformation and harmonization with European standards.

Therefore, the convergent model of state regulation of the mass media sphere developed by the author is multidimensional and provides for the simultaneous achievement of democratic, security, European integration and economic results. This model can be implemented by a system of state regulation in the media sphere, which functions as a multi-level interaction between three key elements: subjects of state regulation, subjects of the media sphere and the object of regulation.

To implement the goal specified in the convergent model of state regulation of the mass media sphere in the context of European integration, which is based on the principles of state regulation of the mass media sphere of the EU, mechanisms of state regulation of the media sphere have been proposed, which represent a set of methods for implementing state policy in the media sphere through a complex

of instruments, methods, levers, procedures and means by which the state implements its functions, influences social processes and ensures the achievement of state policy goals. In general, state regulation mechanisms provide a management system, methods are responsible for the method of influence, tools are the means of influence, levers determine the strength of the influence of state regulation, means are responsible for resources, procedures are responsible for the order of state regulation, and forms are responsible for the appearance through, in particular, state programs.

It was found that in the context of implementing a convergent model of state regulation of the mass media sphere in the aspect of European integration, the modernization of state regulation of the mass media sphere of Ukraine, associated with dynamic European integration, security, technological and other requirements of the internal and external environment, should be developed in two interrelated directions: systematic strengthening of self-regulation and co-regulation mechanisms in the media environment and technological development of the institutional capacity of the regulator, transition to a holistic information and analytical model of working with data.

The regulation of the mass media sphere of the European Union is analyzed as a multi-level system of sources and principles, combining primary law, secondary acts and standards of human rights protection. The normative guidelines of European media policy are determined in terms of freedom of expression, admissibility of restrictions, guarantees of pluralism and independence of regulators. It is shown that the European model combines legal guarantees of media freedom with procedural and institutional safeguards that minimize the risks of political and economic influence.

Special attention is paid to the study of the experience of EU member states and a comparative analysis of national models of state regulation of the mass media sector using the examples of the Federal Republic of Germany, the French Republic, the Republic of Poland, and the Republic of Lithuania. For Germany, the decentralized model of broadcasting regulation with interstate coordination,

mechanisms for limiting media concentration, and requirements for transparency and non-discrimination for media intermediaries are analyzed. For France, the role of the independent regulator ARCOM, the licensing and competition mechanism for the use of frequencies, the procedural logic of applying sanctions, and public registry tools were examined. For Poland, the status of the media regulator KRRiT, the multi-level regulatory framework, the issue of media registers, and financial mechanisms for ensuring public media were revealed. For Lithuania, the competences of the national regulator LRTK and the role of public information systems and registers in ensuring the transparency of the media environment were examined. The comparison of these models allowed us to identify management patterns: the dependence of the quality of regulation on the procedures for forming the composition of the regulator; the importance of financial guarantees for public media; the practical role of the registry infrastructure as a tool of public control; the need for special regimes for digital intermediary services.

The current state of state regulation of the mass media sphere in Ukraine has been analyzed and directions for its improvement have been identified. The impact of the military context on the balance between information security and media freedom has been analyzed, including the requirements of timeliness, legal certainty and controllability of restrictions, as well as practices that directly affect information flows (access to public information, working conditions for journalists in dangerous zones).

The institutional configuration of regulation through the participation of several public authorities and their functional contours in media policy and information security is revealed, in particular in terms of state policy formation, coordination and methodological support of subjects in the media sphere, ensuring the implementation of framework procedures and law enforcement.

A thorough regulatory and institutional analysis of the powers of Ukrainian subjects of power in the mass media sphere with their functional systematization according to management contours is conducted.

Based on the generalization of identified problems, including: institutional

vulnerability of the media regulator to political influence; financial instability of public media in Ukraine; limited verifiability of information on the structure of media ownership; lagging of regulatory instruments from the pace of digital transformation, etc., a convergent model of state regulation of the mass media sphere in the context of European integration has been developed in order to ensure a balance between freedom of expression and protection of public interests through the convergent development of the media sphere in Ukraine through digital transformation and harmonization with European standards.

Institutional and procedural solutions are proposed aimed at increasing the independence and stability of the regulatory model (including through improving the design of the composition of the collegial body and coordinating competitive procedures), ensuring the predictability of financing the public broadcaster as a prerequisite for its institutional capacity, clarifying the status and principles of parliamentary broadcasting with the separation of administrative and economic management and editorial autonomy, increased transparency and verification of ownership, as well as the formation of adaptive approaches to regulating the digital segment, taking into account risk-oriented logic and the distribution of competencies between the institutions involved.

It is argued that it is advisable for Ukraine to develop a sectoral approach to regulating the digital segment of the media sphere, focusing the supervision of the National Council on video-sharing platforms, and not on all online intermediaries. It is proposed that the state regulator should exercise control only over the implementation of the requirements of media legislation, maintaining a sectoral nature and not interfering in the broader online sphere. It is also advisable to establish procedural standards for platforms on child protection, combating hate speech, ensuring national security and transparency of political advertising and content moderation.

Keywords: state regulation; principles of regulation; mass media, state authorities, local governments, media, European integration, media legislation, information security, cybersecurity, digitalization, public broadcasting, freedom of

speech, media pluralism, public communication, strategic communications, co-regulation mechanisms; media self-organized institutions; threats; digital transformation; social networks; tools of hybrid warfare; public dialogue; society's resistance to disinformation influences; media policy; safe information space; transparency; accountability; publicity; mechanisms of state regulation; public administration; European standards; European Union; European integration, martial law.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях категорії «Б»:

1. Гулий К. С. Роль спікера державної інституції в кризовій ситуації: досвід України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 12. С. 209–218.

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/6719>
<https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.12.209>

2. Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Латвії, Литви та Естонії за формами власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 9 (39). С. 229–248. URL:

<https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/28933>
[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-229-248](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-229-248)

3. Перестюк І. М., Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Європейського Союзу та України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 6.

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6658>
<https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.6.9%20>

Особистий внесок: автор дослідив важливість розвитку мас-медійної сфери для євроінтеграції України, зокрема на досвіді держав Європейського Союзу довів важливість балансу інтересів в сфері медіа, оскільки свобода слова і плюралізм думок у суспільстві визначає рівень демократичності держави, стійкість її інституцій та якість публічного управління.

В. Які додатково відображають наукові результати дисертації:

Друковані тези, доповіді та інші матеріали наукових конференцій тощо

4. Гулий К. С. Сучасне регулювання мас-медійної сфери України. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики* : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 26.06.2023 р.). Київ, 2023. С. 259–262.

5. Гулий К. С. Місцеві бюджети України в умовах воєнного стану. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 28.11.2023 р.). Полтава, 2023. С. 159-161.

6. Гулий К. С. Діяльність мас-медіа України в умовах воєнного стану. *Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи* : тези доп. Щоріч. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14.12.2023 р.). Київ, 2023. С. 36-40.

7. Гулий К. С. Роль мас-медіа у взаємодії держави із суспільством в Україні. *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Переяслав, 07.06.2024 р.). Переяслав, 2024. С. 38-41.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ	27
1.1. Підходи до визначення поняття державного регулювання мас-медійної сфери.....	27
1.2. Сфера мас-медіа як об'єкт державного регулювання.....	39
1.3. Принципи та моделі регулювання медіа в демократичному суспільстві	57
Висновки до розділу 1.....	73
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	75
2.1. Еволюція нормативно-правового забезпечення медіасфери України	75
2.2. Інституційна система державного регулювання мас-медіа.....	83
2.3. Аналіз сучасного стану та ключових проблем функціонування медіасфери	116
Висновки до розділу 2.....	138
РОЗДІЛ 3. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	140
3.1. Європейські стандарти медіасфери як орієнтир вдосконалення державного регулювання медіасфери в Україні.....	140
3.2. Євроінтеграційні орієнтири регулювання суспільних медіа для забезпечення інформаційного балансу та політичного плюралізму.....	161
3.3. Перспективні напрями вдосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України.....	184
Висновки до розділу 3.....	216
ВИСНОВКИ.....	218
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	225
ДОДАТКИ.....	252

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Держкомтелерадіо – Державний комітет телебачення і радіомовлення України

ЄКПЛ – Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗМІ – засоби масової інформації

ЗМК – засоби масової комунікації

ІМІ – громадська організація «Інститут масової інформації»

ІПСО – інформаційно-психологічні спеціальні операції

КМУ – Кабінет Міністрів України

Мінкульт – Міністерство культури України

Національна рада – Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

НСТУ – АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України»

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

ЦОБВ – центральний орган виконавчої влади

AGCOM – Autorità per le garanzie nelle comunicazioni

ARCOM – Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique

ARD – Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland

AVMSD – Audiovisual Media Services Directive

DLM – Direktorenkonferenz der Landesmedienanstalten

DSC – Digital Services Coordinator

DW – Deutsche Welle

EBU – European Broadcasting Union

EPRA – European Platform of Regulatory Authorities

GK – Gesamtkonferenz

GVK – Gremienvorsitzendenkonferenz

KJM – Kommission für Jugendmedienschutz

KRRiT – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

LRTK – Lietuvos radijo ir televizijos komisija

MStV – Medienstaatsvertrag

PRTV Act – Ustawa o Radzie Mediów Narodowych

RBStV – Rundfunkbeitragsstaatsvertrag

RMN – Rada Mediów Narodowych

ROC – Registro degli Operatori di Comunicazione

TVP – Telewizja Polska S.A.

ZAK – Kommission für Zulassung und Aufsicht

ZDF – Zweites Deutsches Fernsehen

ВСТУП

Актуальність теми. Мас-медійна сфера є ключовим елементом демократичної політичної системи, формує інформаційний простір держави та впливає на реалізацію прав громадян на свободу слова і доступ до інформації. У контексті становлення України як європейської держави особливого значення набуває створення ефективної системи державного регулювання медіа, яка поєднує принципи свободи, відповідальності та інформаційної безпеки.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що мас-медійна сфера України в умовах євроінтеграції та збройної агресії проти України одночасно перебуває у стані інституційної трансформації та підвищеного суспільного навантаження, оскільки медіа виконують функції забезпечення свободи вираження поглядів і права на інформацію, формування публічного дискурсу та демократичної легітимності рішень, а також протидії дезінформаційним впливам і підтримання інформаційної стійкості держави. Сучасні зміни медіасередовища пов'язані з цифровізацією, конвергенцією каналів поширення інформації, зростанням ролі онлайн-середовища і платформ спільного доступу до інформації, що ускладнює традиційні підходи до державного регулювання та вимагає переосмислення меж і інструментів публічного впливу з урахуванням європейських стандартів прав людини, конкуренції, прозорості та належної адміністративної процедури. Відповідно, державне регулювання мас-медійної сфери перестає бути суто галузевим інструментом і набуває характеру багаторівневої управлінської системи, у межах якої має бути узгоджено гарантії свободи медіа, редакційної незалежності та плюралізму з легітимними цілями захисту інформаційного простору, національної безпеки, прав споживачів і добросовісної конкуренції.

В умовах євроінтеграції актуальним є питання гармонізації вітчизняного законодавства й інституційної структури з європейськими

стандартами, що визначають баланс між незалежністю медіасфери та державною політикою інформаційного суверенітету. Недостатня узгодженість правових актів, політична залежність медіа, поширення дезінформації та ослаблення довіри до журналістики вимагають науково обґрунтованих рішень.

У галузі публічного управління та адміністрування і споріднених науках питання державного регулювання масмедійної сфери як на теоретичному, так і на практичному рівнях вивчалися достатньо великою кількістю вітчизняних учених, серед яких: В. Авер'янов [2], Л. Дубчак [30], Ю. Битяк [1], Ю. Бондаренко [3], І. Грищенко [11; 12], О. Голованова [7], Домбровська С. [29], Зайко Л. [33], А. Кострубицька [40], А. Лелеченко [44; 45], С. Онищенко [54], О. Омельченко [53], Т. Сергієнко [107], О. Скакун [108], А. Сулім [112], М. Пахнін [55], І. Ямкова [123] та ін. Дослідження міжнародного досвіду організації медіасистем і регуляторних моделей, включно з роллю регуляторів, суспільного мовлення, процедур захисту плюралізму й редакційної незалежності, активно проводяться зарубіжними науковцями, серед яких, зокрема, Д. Халлін, П. Манчіні, П. Іосіфідіс, Ф. Наполі та ін.

Водночас саме євроінтеграційний контекст потребує не лише опису європейських підходів, а й їх управлінсько-функціональної адаптації до української системи суб'єктів і процедур публічного управління з урахуванням воєнних умов, конституційних гарантій свободи слова і заборони цензури, а також вимог до незалежності регуляторних інституцій та прозорості медіаринку.

Попри значний обсяг наукових напрацювань, що розглядають різні аспекти публічного управління та правового регулювання у сфері медіа, залишається низка невирішених проблем, які потребують подальшого вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота проводилася в межах науково-дослідної теми:

«Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення» (ДР №0125U002024) кафедри публічного управління та адміністрування ДУ «Київський авіаційний інститут».

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних підходів і розробка практичних рекомендацій з удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України в контексті європейської інтеграції.

Для реалізації мети було поставлено такі **завдання**:

- узагальнити теоретичні засади та сутність державного регулювання мас-медійної сфери в демократичному суспільстві;
- розкрити принципи, функції та моделі державного регулювання мас-медіа;
- охарактеризувати мас-медійну сферу як об’єкт публічного управління;
- проаналізувати нормативно-правову та інституційну базу регулювання медійної сфери України, виявити сучасні проблеми й виклики;
- узагальнити європейський досвід державного регулювання медійної сфери та виділити доцільні для адаптації в Україні приклади регулювання;
- окреслити роль мас-медіа в контексті забезпечення національної безпеки та євроінтеграційних процесів;
- провести оцінку допустимих меж обмежень діяльності медіасфери у демократичному суспільстві через аналіз змісту заборон та інструментів реагування;
- запропонувати модель державного регулювання мас-медіа з акцентом на євроінтеграцію та розробити рекомендації щодо запровадження новітніх підходів до державного регулювання мас-медіа з метою її адаптації до сучасних викликів безпекового середовища.

Об’єктом дослідження є система державного регулювання мас-медійної сфери.

Предмет дослідження – державне регулювання мас-медійної сфери України в контексті євроінтеграції.

Методи дослідження. У процесі реалізації поставленої мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та підходів, що забезпечили поєднання нормативного аналізу з управлінською інтерпретацією результатів: структурно-функціональний аналіз – з метою дослідження системи суб'єктів публічного управління у мас-медійній сфері та розмежування їх функцій; абстрактно-логічний метод – з метою теоретичного узагальнення, пояснення причинно-наслідкових залежностей і підготовки підсумкових висновків та рекомендацій; інституціональний метод – для аналізу інституційної архітектури медіарегулювання, гарантій незалежності медіарегулятора і організації суспільних медіа; системний підхід – з метою комплексного аналізу взаємозв'язків між правовими нормами, процедурами та фактичними управлінськими результатами у медіасфері; логіко-семантичний метод – для уточнення понятійного апарату і визначення сутності ключових категорій дослідження; системно-аналітичний та нормативно-правовий аналіз – для опрацювання законодавчих актів України та європейських документів і виявлення управлінських наслідків регуляторних приписів; порівняльний метод – для зіставлення моделей медіарегулювання та суспільного мовлення у державах ЄС і визначення придатних до адаптації практик; історичний метод – для дослідження еволюції підходів до державного регулювання медіасфери України та причин переходу до рамкової моделі; контент-аналіз – для поглибленого вивчення змісту нормативних і аналітичних документів та ідентифікації повторюваних проблемних елементів; метод аналізу та синтезу – для узагальнення результатів і формування висновків; метод функціонального моделювання – для побудови конвергентної моделі державного регулювання мас-медійної сфери України з акцентом на євроінтеграцію; метод теоретичного узагальнення – для формування системи рекомендацій і визначення пріоритетів упровадження змін.

Інформаційно-фактологічною базою дисертаційного дослідження стали закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні дані, періодичні та інформаційні видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розв'язанні актуального наукового-прикладного завдання в науці та практиці публічного управління та адміністрування щодо обґрунтування теоретичних та розроблення практико-орієнтованих рекомендацій до забезпечення державного регулювання мас-медійної сфери України в контексті євроінтеграції на основі системної імплементації європейських стандартів та врахування сучасних безпекових і цифрових викликів.

Наукова новизна визначається особистим внеском автора у розв'язання актуального наукового завдання в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та полягає в тому, що:

уперше:

- розроблено конвергентну модель державного регулювання мас-медійної сфери України, яка відрізняється від наявних концептуальних підходів інтеграцією євроінтеграційного, цифрового та безпекового вимірів медіаполітики в єдину нормативно-інституційну конструкцію, дозволяє поетапно гармонізувати національне медіазаконодавство з європейськими стандартами та забезпечує оптимальний баланс між свободою слова та суспільною безпекою;

удосконалено:

- у межах конвергентної моделі державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції запропоновано до впровадження синергетичний комплекс заходів, що складається з трьох взаємопов'язаних блоків (формування та удосконалення стандартів з розкриття відомостей щодо власності; перетворення Реєстру суб'єктів у сфері медіа на інструмент публічного контролю та виявлення зв'язків; нормативне закріплення механізму верифікації);

– систему стимулів для добровільного приєднання до практик саморегулювання в медіасфері, зокрема: *репутаційні стимули* (створюють додатковий сигнал довіри для слухацької аудиторії та рекламного ринку); *процедурні стимули* (методичний супровід та оперативні роз'яснення як форми профілактики порушень); *стимулювання через політику підтримки* (у межах урядових і донорських програм розвитку медіа, що існують окремо від наглядових рішень регулятора), що формують раціональний зв'язок між підтримкою стійкості медіа та їхньою інституційною відповідальністю, але при цьому не перетворюють фінансування на інструмент впливу на редакційну політику;

– підходи до визначення сутності співрегулювання та саморегулювання медіа в Україні як прагматичного управлінського рішення, що дає змогу зменшувати ризики надмірного адміністративного втручання у чутливих сферах, водночас підвищуючи відповідальність і стійкість медіасередовища в умовах воєнного стану та цифрової трансформації;

– підходи до цифровізації регулятора в медіасфері, які мають здійснюватися паралельно з посиленням режиму кіберзахисту відповідно до загальних вимог законодавства про кібербезпеку та законодавства про захист персональних даних, враховуючи пріоритетність безпечної архітектури даних, розмежування доступу, регулярних оцінок вразливостей і процедурного контролю використання аналітичних інструментів;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, зокрема шляхом деталізації змісту поняття «державне регулювання масмедійної сфери України в контексті євроінтеграції», як цілеспрямованої діяльності суб'єктів державного регулювання масмедійної сфери шляхом реалізації інтегрованої системи заходів, рішень та механізмів реалізації державної політики та регулювання у сфері медіа з метою забезпечення достовірності та збалансованості подання інформації, гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем, політичної,

економічної та ідеологічної багатоманітності, захисту суб'єктів у сфері медіа від тиску з боку органів публічної влади, а також з урахуванням системи регулювання масмедійної сфери в Європейському Союзі;

– підходи до визначення оцінки допустимих меж обмежень діяльності медіасфери у демократичному суспільстві через зміст заборон та інструментів реагування шляхом реалізації принципів належного врядування в медіасфері, поєднаних з базовими цілями медіаполітики (прозорість, конкуренція, плюралізм, захист аудиторії) та завданнями забезпечення оборони й інформаційної безпеки, а також вимогами євроінтеграції.

Практичне значення одержаних результатів

У дисертації узагальнено теоретичні підходи та розроблено практико-орієнтовані рекомендації, спрямовані на модернізацію механізмів державного регулювання мас-медійної сфери України.

Деякі положення та результати, отримані в дисертаційній роботі, доцільно використовувати: для вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює питання державного регулювання медіа; у науково-дослідній сфері – як основу для подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики; в освітньому процесі – для підготовки фахівців та формування знань і умінь здобувачів вищої освіти щодо державного регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства (навчальні дисципліни «Правові засади адміністративної діяльності», «Цифрова трансформація публічного управління», «Адміністративний менеджмент», «Прийняття державно-управлінських рішень»); у практичній діяльності суб'єктів державного регулювання масмедійної сфери. Окремі положення та результати дисертаційної роботи використано:

– *Громадською організацією «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» з метою вдосконалення нормативно-правового механізму, спрямованого на адаптацію європейського досвіду в сфері медіа в Україні (Довідка про впровадження № 04/23.12 від 23 грудня 2025 року);*

– *Товариством з обмеженою відповідальністю «Старлайт медіа», яке*

є материнською компанією медіагрупи Starlight Media, до складу якої входять в тому числі самостійні суб'єкти господарювання: загальнонаціональні канали – Новий канал, ICTV, ICTV 2, СТБ та інші, які є суб'єктами у сфері медіа та ряд інших афілійованих підприємств, використані окремі наукові результати та практичні рекомендації дисертаційного дослідження, зокрема в просвітницько-комунікаційних заходах з метою популяризації медіаграмотності, а також ознайомлення з європейськими принципами діяльності медіа, спрямованими на забезпечення інформаційної безпеки та свободи слова (*Довідка про впровадження від 24.12.2025 року*).

Особистий внесок здобувача.

Дисертація є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, у межах якого одержано новітні наукові результати, що створюють теоретичну та практичну основу для розв'язання наукового завдання – розвитку теоретичних засад і підготовки практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання мас-медійною сферою України. Концептуальні підходи, авторські ідеї, висновки, пропозиції, рекомендації та результати сформульовано здобувачем самостійно. У роботах, що опубліковані у співавторстві, особистий внесок визначений у списку публікацій здобувача.

Апробація результатів дослідження. Ключові теоретичні положення, практичні рекомендації та результати дисертаційного дослідження апробовано автором на науково-практичних конференціях:

«Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (Київ, 2023); «Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика» (Полтава, 2023); «Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи» (Київ, 2023); «Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу» (Переяслав, 2024).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 7 наукових працях, 3 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях

України, віднесених до категорії «Б», 4 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 255 сторінок. Дисертація містить 8 рисунків, 3 таблиці. Список використаних джерел налічує 231 найменування, з яких іноземною мовою - 107.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ

1.1 Підходи до визначення поняття державного регулювання мас-медійної сфери

Сучасні трансформаційні процеси в Україні та її євроінтеграційний курс обумовлюють необхідність перегляду ролі держави в управлінні суспільними справами. Поняття «державне управління» та «державне регулювання» є ключовими елементами аналізу ролі держави в суспільстві. Вони відображають еволюцію від традиційного адміністративного підходу до сучасних ринкових механізмів, де держава переходить від прямого втручання до більш гнучких форм впливу. Цей аналіз базується на вивченні наукової літератури, де обидва терміни часто порівнюються, але з різними акцентами залежно від контексту – економічного, правового чи соціального.

Питаннями державного управління та державного регулювання займалися такі вітчизняні науковці як: Ю. Битяк, О. Омельченко, Л. Дубчак, Ю. Бондаренко, І. Грищенко, С. Домбровська, А. Кострубицька, А. Лелеченко, І. Ямкова та ін.

У вітчизняній літературі «державне регулювання» зазвичай розглядається як «особливий різновид державної управлінської діяльності, вужчий за обсягом ніж власне державне управління. Державне управління є організуючим управлінським впливом, що здійснюється через повноваження виконавчої влади шляхом організації виконання законів і реалізації управлінських функцій». Його метою є «забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави й окремих територій, упровадження державної політики у відповідних сферах суспільного життя, а також створення належних умов для реалізації громадянами своїх прав і свобод» [4, с. 43].

А. Омельченко зазначав, «категорія «управління» має більш широкий зміст ніж категорія «регулювання» і включає її в якості своєї складової частини» [53, с. 127]. Автор підкреслював, що «державне регулювання є обмеженим державним управлінням, вплив якого поширюється лише на ті управлінські функції, що не випливають із права власності, а зумовлені специфічною роллю держави як законодавця, контролюючого та наглядового суб'єкта й носія суспільного інтересу». Водночас «державне управління, інтегруючи державну волю в дію ринкових механізмів, одночасно доповнює їх і стримує їхні небажані наслідки» [53, с. 128].

О. Скакун визначає «регулювання як здійснюване державою за допомогою права та системи правових засобів упорядкування суспільних відносин, що охоплює їх юридичне закріплення, забезпечення охорони та подальший розвиток» [108, с. 488].

На нашу думку, управління в загальному розумінні – це будь-який свідомо спрямований вплив суб'єкта на об'єкт для досягнення визначених результатів. Регулювання має іншу логіку: воно застосовується тоді, коли об'єкт уже охоплений управлінським впливом, і покликане вносити уточнення та корективи в його функціонування. Відтак регулювання можна трактувати як механізм налаштування або спрямування поведінки керованої системи у потрібному напрямі.

Битяк Ю. дослідив, що найбільш уживаним є «розуміння державного управління як самостійного різновиду державної діяльності, що має організаційний, виконавчо-розпорядчий і підзаконний характер та здійснюється спеціальною групою державних органів (посадових осіб) з метою практичної реалізації функцій і завдань держави у процесі щоденного й безпосереднього керівництва економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами» [1, с. 8].

Лелеченко А. досліджувала інституційно-правовий механізм державного регулювання медіа-сфери в контексті взаємодії органів публічної влади та ЗМІ [44], а також формування діалогової моделі взаємодії засобів

масової інформації та органів публічної влади [45], що дало змогу відслідкувати сучасні тенденції взаємодії в медіасфері.

За підходом А. Омельченка, державне управління використовує максимально широкий набір форм і засобів впливу – від прямого адміністративного розпорядництва до стимулювання економічними інструментами та застосування морально-психологічних чинників. Натомість «державне регулювання здебільшого реалізується через економічні та інші опосередковані важелі, зокрема встановлення правил і стандартів, запровадження лімітів, тарифів, квот та подібних інструментів» [53, с. 127].

Підхід В. Авер'янова відрізняється, адже поняття «державне регулювання», на думку автора, доцільно окреслювати крізь призму загальної теорії управління з урахуванням специфіки діяльності органів держави виконавчого характеру [2, с. 63–67]. У цьому підході «державне регулювання розуміється як ширша категорія, що охоплює більш розгалужену сферу організаційної діяльності держави та є тісно пов'язаною насамперед із формами державного управління, що зазначені поняття частково перетинаються, адже обидва орієнтовані на спільну управлінську мету – упорядкування соціальних об'єктів і процесів та їх переведення з одного стану в інший». Разом із тим між державним регулюванням і державним управлінням існують істотні відмінності, зумовлені застосуванням специфічних засобів і методів управлінського впливу [2, с. 63–67].

Державне регулювання «спрямоване на формування таких умов, за яких суб'єкти й об'єкти управління здійснюють діяльність у руслі, що відповідає інтересам держави та бажаній траєкторії розвитку управлінської системи загалом. Державне регулювання зводиться до нав'язування єдиного сценарію, а передбачає кілька можливих моделей поведінки керованих об'єктів, залишаючи їм простір для вибору найбільш результативного способу дій» [2, с. 63–67]. З огляду на це, державне регулювання нерідко

пов'язують переважно з опосередкованими засобами управлінського впливу – економічними, стимулюючими інструментами. Реалізація державного регулювання не може відбуватися ізольовано від методів прямого впливу на об'єкти управління; відповідно, у підсумку державне регулювання є немислимим без ширшого механізму державного управління, «державне регулювання не може бути використане без застосування методів безпосереднього впливу на об'єкти управління, і тому державне регулювання зрештою неможливе без державного управління» [2, с. 66–67].

Позиція Л. Дубчака відрізняється від запропонованих вище підходів В. Авер'янова (державне регулювання є ширшим поняттям за державне управління, оскільки охоплює ширшу сферу організаційної діяльності держави) та А. Омельченка (державне регулювання є вужчим за державне управління і розглядається як процес підготовки, прийняття та впровадження рішень суб'єктів державної влади) [30, с. 73].

Л. Дубчак трактує державне регулювання як «складову державної політики, що реалізується уповноваженими органами через систему комплексних заходів у ключових сферах суспільного життя». Такі заходи спрямовані на забезпечення оптимального впливу на відповідні об'єкти та здійснюються на основі визначених принципів, відповідно до поставлених цілей і похідних від них функцій, які в сукупності формують цілісний механізм державного регулювання [30, с. 75]. Функціями державного регулювання є: контрольна, корекційна, прогностична, превентивна, функція упорядкування та унормування [30, с. 72].

Більшість дослідників пов'язують державне управління насамперед із виконавчою владою. Водночас Дубчак Л. дотримується ширшого підходу до кола суб'єктів управління: поряд з органами виконавчої влади управлінські функції, зокрема у формі «регулюючого» управління, здійснює і парламент, ухвалюючи закони, які впорядковують різні сфери суспільних відносин [30, с. 74–75]. Державне регулювання переважно «спирається на диспозитивний підхід і реалізується не лише урядом та центральними органами виконавчої

влади, а й парламентом через прийняття законів, програм та інших актів». При цьому парламент у таких процесах відіграє ключову роль. Оскільки державне регулювання застосовується у більшості сфер суспільного життя, його доцільно розглядати як складову державної політики й відносно «м'який» інструмент впливу держави на соціальні процеси та об'єкти. Воно полягає у «створенні державою умов, за яких діяльність суб'єктів і об'єктів управління спрямовується в бажаному для держави напрямі та забезпечує розвиток управлінської системи загалом» [30, с. 73].

Грищенко І. подає нове бачення регулювання медіапростору через призму загроз національній безпеці У науковій праці «Регулювання медіапростору в умовах гібридних загроз національній безпеці» [12] вона зауважує, що «взаємозв'язок національної безпеки та державного регулювання діяльності масмедіа» є стійким і «прослідковується через: захист демократичного ладу та суспільної стабільності, оскільки національна безпека неможлива без довіри громадян до держави та державних інституцій; баланс між свободою слова та безпековими інтересами, адже державне регулювання не має на меті обмеження свободи слова, а спрямоване на встановлення чітких правил функціонування медіаринку; інформаційну безпеку як складову національної безпеки, оскільки масмедіа формують інформаційний простір держави, то державне регулювання спрямоване на захист суспільства від інформаційних загроз, що безпосередньо впливають на національну безпеку; протидію інформаційним та гібридним загрозам, оскільки регуляторні механізми (ліцензування, санкції, моніторинг контенту, вимоги до прозорості власності ЗМІ) дозволяють державі протидіяти зовнішньому впливу, спрямованому на дестабілізацію країни; формування національної ідентичності та стійкості суспільства, адже масмедіа відіграють ключову роль у підтримці національних цінностей, мови, культури, оскільки державна політика в медіасфері сприяє консолідації суспільства, що є важливим елементом національної стійкості та безпеки» [12].

Враховуючи цей аналіз наукових доробків ми вважаємо, що характерною рисою регулювання є те, що воно здійснюється не стільки через прямі владні накази, скільки через створення умов і правил (нормативно-правової бази). В той час як управлінський вплив держави (її органів) спрямований безпосередньо на підпорядковані об'єкти. Державне регулювання фактично не керує об'єктом, держава діє через середовище їх діяльності, визначаючи рамкові умови поведінки. В цьому розумінні регулювання більш притаманне економічній та соціальній політиці держави, де держава виступає арбітром між різними інтересами, а не єдиним владним розпорядником.

І. Ямкова фактично прирівнює державне регулювання до правового, аргументуючи це тим, що воно спирається на нормативно-правові приписи, закріплені в законах і підзаконних актах. На її думку, йдеться про діяльність держави, що здійснюється через уповноважені органи та спрямована на впорядкування суспільних відносин [123, с. 204].

Домбровська С. у монографії «Публічне управління взаємодії влади з засобами масової інформації в сучасній Україні: теорія та практика» [29] розкрила механізми взаємодії публічної влади із медіа, що засновані на євроінтеграційних процесах.

Пахнін М. у своїй дисертаційній роботі «Взаємодія засобів масової комунікації з органами публічного управління як чинник державотворення в Україні» [55], досліджував державне регулювання як складову державної політики в контексті створення умов для взаємодії засобів масової комунікації з органами публічної влади.

Сулим А. у дисертаційній роботі «Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика» дослідила державне регулювання журналістської діяльності [112].

Актуальним для нашого дослідження є також напрацювання Кострубицької А., які вона представила в дисертаційній роботі «Особливості державного регулювання діяльності засобів масової комунікації у

Європейському Союзи», де вона виводить авторське визначення державного регулювання діяльності засобів масової інформації як «сукупності цілеспрямованих заходів, які здійснюються органами державної влади з метою організаційного, фінансового та нормативно-правового впорядкування діяльності засобів масової інформації, та спрямовані на забезпечення дотримання ними комунікації вимог національного законодавства і норм міжнародного права в інформаційно-коунікаційній сфері» [40].

Дослідження Бондаренко Ю., викладені в дисертаційній роботі «Альтернативна преса сучасної Німеччини (особливості функціонування, редакційна політика, місце в національній системі медіа) [3] розкривають механізми державного регулювання альтернативної преси в Німеччині.

Зайко Л. в дисертаційній роботі «Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз» [33] дослідила питання впливу мас-медіа на суспільну свідомість та запропонувала засоби нівеляції деструктивних форм впливу мас-медіа на індивідуальну та суспільну свідомість.

Пропонуємо дослідити поняття «державного регулювання мас-медійної сфери». Воно поєднує в собі два ключові аспекти – діяльність держави (державне регулювання) та об'єкт впливу (мас-медійна сфера).

Багатотомне науково-енциклопедичне видання Інституту енциклопедичних досліджень НАН України «Енциклопедія Сучасної України» визначає медіа (від лат. Medium – засіб, спосіб) як засоби та інструменти зберігання і передачі інформації та даних для індивідуальної чи та масової аудиторії [10].

Оксфордський словник надає таке визначення терміну: «медіа – основні способи, за допомогою яких велика кількість людей отримує інформацію та розваги, тобто телебачення, радіо, газети та інтернет» [203]. «Масмедіа – джерела інформації та новин, такі як газети, телебачення, радіо та інтернет, які охоплюють та впливають на велику кількість людей» [204].

Кембриджський словник надає таке визначення: «медіа – інтернет, газети, журнали, телебачення тощо» [136]. «Масмедіа – різні способи донесення інформації до великої кількості людей, наприклад, через газети, телебачення та радіо» [135].

Поняття «засоби масової інформації» та «мас-медіа» часто використовують як синоніми. Водночас у зарубіжній науковій традиції масова комунікація тлумачиться ширше: як процес поширення інформації, ідей і поглядів у суспільстві, що є складовою повсякденного життя. Відповідно, масова комунікація охоплює не лише самі медіа, а й методи та канали доведення цих повідомлень до аудиторії [10].

Згідно енциклопедичного словника, масова комунікація – це процес одночасної передачі інформації великій групі людей за допомогою мас-медіа та спеціальних технічних засобів [62, с. 188–189]. Тобто, це форма соціальної взаємодії загальносуспільного масштабу, важлива для розвитку й організації суспільства. Її ключова риса – соціальна зумовленість, що дозволяє розглядати масову комунікацію як елемент системи соціальних відносин.

Словник журналіста надає такі визначення. «Мас-медіа – те саме, що й засоби масової інформації – преса, радіо, телебачення, документальне кіно, комп'ютеризовані електронні видання тощо» [109, с. 51]. «Засоби масової інформації – розгалужена система установ і організацій, пов'язаних із періодичними й інтернет-виданнями, телебаченням, радіомовленням, телеграфними агентствами тощо, покликаних публічно здійснювати функцію інформування, порушувати актуальні проблеми сучасності, утверджувати національні й загальнолюдські цінності» [109, с. 40–41]. Засоби масової комунікації (ЗМК) – розглядається в трьох значеннях. Як сукупність технічних або інших (жести, міміка, символи тощо) засобів, що забезпечують процес спілкування та обміну інформацією в суспільстві. Як носії масової інформації та засоби її передачі. А у вузькому розумінні – те саме, що й мас-медіа (преса, радіо, телебачення, інтернет) [109, с. 41].

Закон України «Про медіа» згідно ч. 1 ст. 1 визначає медіа (засіб

масової інформації) як «засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою» [90].

На думку експерта з медійного права І. Розкладая [105] термін «ЗМІ» є застарілим конструктом не лише через час його поширення, а насамперед через його первинний зміст. Закон України «Про медіа» [90] технічно зберіг формулювання «засіб масової інформації» у визначенні «медіа» переважно з прагматичною метою забезпечення зв'язку з попередніми актами та масштабною гармонізацією нормативної бази, яка історично тягнулася від ранніх редакцій українського законодавства [105]. Концептуально ж пропонується користуватися саме терміном «медіа» як нейтральним і точним. «Медіа» описує способи, якими великі аудиторії отримують інформацію та розваги (включно з інтернетом), і акцентує роль посередника (середовища), а не засобу. У підсумку, заміна термінології стає маркером переходу від адміністративно-пропагандистської парадигми до європейської, де медіа-ринок, редакційний контроль, професійні стандарти та саморегуляція розглядаються як взаємопов'язані елементи демократичної системи [119].

Мас-медіа визначається як особлива соціальна система, призначена для регулярного виробництва, тиражування і розповсюдження масової інформації, тобто такої, що поширюється для всього суспільства [106]. Медіа поділяють на: традиційні, нові та соціальні [106]. Традиційні охоплюють газети, журнали, радіо, телебачення, книги, кіно, аудіозаписи, відеозаписи та рекламу. Їх спільною рисою є передача інформації аудиторії за допомогою технічних засобів [106]. Нові медіа виникли з розвитком інтернету. Вони поєднують мультимедійність та інтерактивність, тобто дають змогу користувачам не лише споживати, а й створювати інформацію у реальному часі. До них належать онлайн-медіа, презентації, комп'ютерні ігри, соціальні мережі [106]. Соціальні медіа – це платформи, що забезпечують взаємодію користувачів і спільне створення контенту (користувацькі інформації). Також

окремо виокремлюють медіакомунікацію – процес спілкування через медіа, який передбачає активний обмін інформацією між учасниками мережі інтернет [106].

Враховуючи зазначене, термін «державне регулювання» трактуємо як специфічний вид публічного управління, що полягає у цілеспрямованому впливі державних органів на суспільні процеси за допомогою правових норм, інституційних механізмів та інших засобів з метою досягнення суспільно значущих цілей [30, с. 71]. Державне регулювання є складовою державної політики, «ліберальним важелем впливу» держави на соціальні явища, що передбачає створення державою умов для діяльності суб'єктів відповідної сфери [30, с. 71].

Стосовно мас-медійної галузі це означає, що держава формує «правила гри» і здійснює нагляд таким чином, щоб, з одного боку, гарантувати свободу медіа, а з іншого – забезпечити захист публічних інтересів у інформаційній сфері. Державне регулювання медіа й надалі лишається однією з ключових тенденцій розвитку сучасної медіасфери. Один із провідних векторів її еволюції – пошук нових та вдосконалення чинних управлінських механізмів, здатних водночас задовольняти інформаційні потреби й гарантувати фінансово-економічну стійкість медіа.

Сучасні дослідники публічного управління відзначають, що державне регулювання застосовує переважно диспозитивні (рамкові) методи впливу, надаючи суб'єктам свободу діяти в межах встановлених правил [30, с. 74]. Іншими словами, держава не повинна безпосередньо керувати медіа, а радше створювати правове поле і умови, за яких медіа-сектор розвивається відповідно до суспільних цінностей. Тому державне регулювання медіасфери розглядається як невід'ємний чинник забезпечення національної безпеки, культурної цілісності та демократичного розвитку.

Узагальнюючи підходи дослідників, можемо охарактеризувати державне регулювання мас-медійної сфери як систему правових норм, інститутів та заходів, за допомогою яких держава (а в умовах євроінтеграції

– також наднаціональні органи) впливає на діяльність засобів масової комунікації (медіа).

На основі узагальнення визначень науковців та положень нормативно-правових актів нами запропоновано авторське визначення поняття «Державне регулювання масмедійної сфери України в контексті євроінтеграції» як цілеспрямованої діяльності суб'єктів державного регулювання масмедійної сфери шляхом реалізації інтегрованої системи заходів, рішень та механізмів реалізації державної політики та регулювання у сфері медіа з метою забезпечення достовірності та збалансованості подання інформації, гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем, політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, захисту суб'єктів у сфері медіа від тиску з боку органів публічної влади, а також з урахуванням системи регулювання масмедійної сфери в Європейському Союзі.

Таке визначення акцентує, що регуляторний вплив здійснюється через закони та підзаконні акти, спеціалізовані органи (регулятори), а також шляхом програмних заходів держави, спрямованих на функціонування і розвиток медіа-сфери. Важливо підкреслити, що державне регулювання медіа має забезпечувати баланс між невтручанням у діяльність медіа та необхідним контролем за дотриманням встановлених правил. Як зазначають дослідники, ефективне медійне регулювання передбачає: з одного боку, невтручання держави в редакційну політику та свободу слова, з іншого – наявність чітких регуляторних правил, які унеможливають зловживання і підтримують різноманітність інформаційного простору. Такий підхід узгоджується з європейськими стандартами свободи вираження, що гарантують мінімальну необхідну роль держави у діяльності медіа.

Наприклад, стаття 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) дозволяє обмеження свободи слова лише за умов, що вони «передбачені законом і необхідні в демократичному суспільстві» [38]. Це означає, що будь-яке втручання держави у роботу медіа

має мати законні підстави, переслідувати легітимну мету (захист прав, репутації, національної безпеки тощо) та бути пропорційним цій меті.

Слід також відмітити різницю між державним регулюванням і саморегулюванням медіа. Окрім державних важелів, у демократичному суспільстві важливу роль відіграють медійні самоорганізовані інституції – такі як журналістські етичні комісії, медійні ради, омбудсмани преси. Європейська практика заохочує розвиток механізмів співрегулювання: держава визначає загальні рамки і стандарти, а деталізацію кодексів поведінки та контроль за їх дотриманням здійснюють самі учасники ринку. Зокрема, Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 року про координацію певних положень, встановлених законами, нормативно-правовими або адміністративними актами в державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги) (далі – Директива AVMSD) прямо рекомендує державам підтримувати співрегулювання і саморегулювання у медійній сфері (стаття 4а Директиви AVMSD) [27]. Це означає, що ефективна медіа-політика базується не лише на владному примусі, але й на відповідальності самих медіа-організацій перед суспільством. В українському контексті елементи саморегуляції також присутні однак провідна роль залишається за державними регуляторами та законодавством.

Отже, поняття державного регулювання мас-медійної сфери охоплює комплекс дій держави щодо встановлення «правил гри» для медіа, контролю за їх дотриманням та створення умов для розвитку інформаційного простору, збалансованих із забезпеченням свободи слова. Даний концепт у сучасних дослідженнях розглядається крізь призму пошуку оптимального балансу між свободою медіа і відповідальністю: держава має виступати арбітром, що гарантує прозорість, плюралізм та дотримання правових норм, але не перетворюється на цензора, який обмежує незалежність медіа. Саме на таких засадах базується і європейський підхід, який стає орієнтиром для України в контексті її євроінтеграційних прагнень.

1.2 Сфера мас-медіа як об'єкт державного регулювання

Мас-медійна сфера є об'єктом державного регулювання з огляду на колосальний вплив на суспільство, політичні процеси та національну безпеку. Медіа вийшли за межі суто комунікативних засобів і перетворилися на потужний засіб соціального впливу, а подекуди – і влади.

Як зауважує О. Зайко, усі держави, і Україна зокрема, прагнуть регулювати медіапростір, особливо телебачення, щоб чинити бажаний вплив на суспільну свідомість – це обумовлює постійні дискусії про межі такого регулювання та недопущення цензури [33, с. 139]. Медіа здатне формувати громадську думку з будь-яких суспільно значущих питань, фактично перетворюючись з каналу передачі інформації на інструмент влади у суспільстві. Зокрема, встановлено їх визначальну роль у формуванні політичної свідомості: через добір і подачу інформації медіа можуть активно впливати на політичні переконання громадян. Це робить медіа надзвичайно важливим об'єктом уваги держави, адже від медіадіяльності залежить рівень поінформованості населення, легітимність влади, морально-ціннісні орієнтири суспільства [33, с. 139].

Медійна сфера виконує в суспільстві важливі функції – інформаційну, комунікативну, когнітивну, мобілізаційну, контрольну тощо – що робить її предметом підвищеної уваги з боку держави. Як соціальний інститут, медіа володіють символічною владою – здатністю створювати і нав'язувати суспільству певні моделі бачення світу, впливаючи на масову свідомість [120, с. 36]. О. Голованова відзначає, що сучасний медіапростір є багатоаспектною суперпозицією інформаційних, віртуальних і фізичних компонентів, яка має домінантний вплив на політичний та соціальний простір держав [7, с. 26–27]. Відповідно, держава змушена враховувати медіасферу як об'єкт стратегічного управління – через формування державної інформаційної політики, нормативно-правове регулювання та інституційний нагляд.

Важливою характеристикою сучасного медіапростору є його динамічність, мережевий характер та відсутність жорстких кордонів. Інтернет та платформа спільного доступу до інформації забезпечили плюралізм думок і джерел інформації, що саме по собі є позитивним явищем. Проте неврегульованість цього сегменту створила можливості для зловмисного використання медіа в інформаційних війнах. Брак належного контролю за онлайн-медіа призвів до того, що платформи спільного доступу до інформації (соціальні мережі) стали ареною поширення маніпулятивного контенту, недостовірних новин та інформаційних маніпуляцій.

Феномен «фейкових новин» (новини, що не відповідають дійсності) став глобальною проблемою інформаційної доби. В українському контексті він посилюється воєнними реаліями та збройною агресією проти України. Держава змушена розглядати медіасферу не лише як простір для реалізації свободи слова, а і як сферу потенційних загроз, таких як кіберзлочинність, пропаганда, дестабілізація, інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПСО), що потребують регулювання в інтересах національної безпеки. Проте варто пам'ятати про виклики та загрози для державної комунікації, перш за все це стосується ІПСО. Воно характеризується цілеспрямованим інформаційним впливом з боку противника на деморалізацію населення, розкол суспільства та підрив довіри до влади [116]. Це здійснюється через поширення дезінформації на платформах спільного доступу до інформації (соціальних мережах), наприклад, про військову поразку України. За даними Служби безпеки України у 2025 році фіксується значна активізація ворожих ІПСО з метою розповсюдження панічних настроїв [116].

Медіасфера виконує низку критично важливих для демократичного суспільства функцій: інформування громадян, забезпечення платформ для публічних дискусій, здійснення громадського контролю за владою. Звідси поширений вислів про пресу як «четверту владу». Тобто медіа формують громадську думку через відбір, інтерпретацію та поширення інформації, виконують контроль і критику влади (зокрема через журналістські

розслідування, висвітлення корупції), що може стимулювати реакцію державних інститутів і сприяти прозорості та демократизації управління. Водночас медіа є «ключовим інструментом політичної комунікації, що об'єднує електорат, впливає на емоції та мотивацію виборців, створює імідж політикам та партіям під час виборів». Разом із цим вони мають і «маніпулятивний потенціал, який може працювати в інтересах окремих політичних сил» [62, с. 389–390].

З одного боку, медіа є каналом комунікації між державою і суспільством: вони оперативного доводять до населення позицію органів влади та відображають суспільні настрої. З іншого боку, медіа виступають самостійним впливовим суб'єктом соціально-політичного процесу, здатним формувати громадську думку й порядок денний, впливати на поведінку масової аудиторії та, у певних випадках, на ухвалення політичних рішень.

У рамках українського медіапростору після 1991 року спостерігається становлення нових інформаційних відносин. З одного боку, було законодавчо закріплено право громадян на інформацію та свободу її поширення, сформовано базові інститути взаємодії влади і медіа, створено національні інформаційні мережі. З іншого боку, відкритість українського інформаційного простору призвела до масового проникнення іноземних медіапродуктів і стандартів, до конкуренції глобальної масової культури з національними цінностями. Це актуалізувало проблему збереження національно-культурної ідентичності та інформаційного суверенітету. Держава розглядає медіапростір як стратегічно важливу сферу, об'єкт національних інтересів, що включають: інформацію як ресурс, інформаційну інфраструктуру, а також статус суб'єктів інформаційних відносин.

Державна комунікація набуває вирішального значення в періоди суспільних потрясінь і криз. Збройна агресія проти України, що триває з 2014 року та з 2022 року перейшла у фазу повномасштабної війни, різко загострила потребу в швидкій, достовірній і стратегічно узгодженій взаємодії органів влади з населенням.

Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» [79] визначає правові засади формування та реалізації державної політики національної пам'яті. Цей закон охоплює відносини між органами влади, юридичними, фізичними особами та інститутами громадянського суспільства у процесі реалізації цієї політики. Метою політики є сформувати спільне розуміння минулого через відновлення та збереження національної пам'яті, підтримку досліджень та популяризацію історії України задля зміцнення єдності Українського народу, а також підкреслено зв'язок із національною безпекою [79]. Згідно ст. 8 «державну стратегію відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу та План заходів з її реалізації затверджує Кабінет Міністрів України» один раз на п'ять років за поданням Українського інституту національної пам'яті [79]. Основними формами «увічнення національної пам'яті Українського народу серед інших є створення та поширення інформаційних і наукових матеріалів, творів мистецтва та літератури про події та осіб, пам'ять про яких підлягає увічненню» [79, ст. 9].

Основними завданнями політики національної пам'яті є: «протидія історичній антиукраїнській пропаганді та подолання її наслідків»; «сприяння збереженості та відкритому доступу до документів Національного архівного фонду», зокрема до архівної інформації репресивних органів; «збереження пам'яті про історію українського державотворення, етапи боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі» [79].

Одним із напрямків політики національної пам'яті є «популяризація історії України, у тому числі сприяння створенню інформаційного, культурного, освітнього і туристичного продуктів у сфері відновлення та збереження національної пам'яті» [79, ст.7].

Український інститут національної пам'яті серед іншого «збирає, узагальнює, оприлюднює та поширює в Україні та за кордоном інформацію про факти та обставини вчинення злочинів проти Українського народу,

сприяє виготовленню друкованої продукції, кінопродукції та відеопродукції, сценічному та іншому художньому втіленню образів історичного минулого» тощо [79]. Принципи державної політики зазначений Закон прямо закріплює у ст. 5, зокрема, свободу академічної дискусії та суспільного діалогу, всебічну підтримку держави у здійсненні наукових досліджень з історії України, політичну неупередженість, науковість і дотримання історичної достовірності тощо [79].

Таким чином, Закон демонструє, що держава розглядає політику національної пам'яті не лише як гуманітарний напрям, а як інструмент формування суспільних уявлень і рамок публічного дискурсу, зокрема через протидію історичній антиукраїнській пропаганді та поширення відповідної інформації. Інституціоналізація повноважень Українського інституту національної пам'яті щодо організації інформаційних кампаній і сприяння виготовленню та розповсюдженню друкованої, кінопродукції та відеопродукції фактично створює культурно-комунікаційний механізм впливу на змістовні пріоритети інформаційного простору. У цьому сенсі держава, діючи через спеціалізований орган, на прикладі зазначеного Закону частково формує медіаполітичні орієнтири та практики, виступаючи суб'єктом, який опосередковано впливає на медійне регулювання через нормативно закріплені цілі пам'яті, наративи та інструменти їх публічної реалізації.

За умов воєнного стану держава та її представники фактично стають ключовими джерелами інформації для громадян, тоді як інформаційний простір перетворюється на окремий фронт протистояння. Паралельно посилює актуальність цього питання цифрова трансформація [57]. Соціальні мережі (платформах спільного доступу до інформації) суттєво змінили механізми поширення інформації та комунікації з аудиторіями. Відтак держава має системно використовувати цифрові платформи для реалізації своїх комунікаційних завдань, одночасно враховуючи ризики для інформаційної безпеки [99].

Швидкість і масштаб розповсюдження інформації в онлайн-середовищі відкривають нові можливості для взаємодії з громадянами, але водночас створюють виклики через поширення фейкових новин і маніпулятивних повідомлень. У цьому контексті медіа слід розглядати як простір конкурентної боротьби за вплив у публічній сфері. Така діяльність має бути не лише реакцією на інформаційні атаки, а й випереджувальною – з опорою на прогнозування найбільш імовірних сценаріїв і завчасну підготовку комунікаційних рішень. На нашу думку, держава як суб'єкт комунікації та медіа як її інструмент мають формувати порядок денний, пропонувати суспільству інтерпретації й можливі траєкторії розвитку подій, а також забезпечувати умови для зворотного зв'язку – можливості висловлювати позицію, коментувати та критично оцінювати рішення органів влади.

Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, окреслює ключові виклики й загрози національній безпеці в інформаційній сфері та визначає стратегічні орієнтири держави у протидії дезінформації й пропаганді [96]. У документі наголошується, що застосування проти України інструментів гібридної війни потребує посилення спроможностей у сфері стратегічних комунікацій і узгодження дій різних органів влади задля системного донесення до суспільства достовірної інформації [96].

Концепція розвитку електронної демократії в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797-р, визначає «стратегічне бачення та рамку державної політики, спрямованої на розширення участі громадян і інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації публічної політики шляхом системного застосування інформаційно-комунікаційних технологій» [99]. Метою Концепції є «формування політичних, організаційних і технологічних умов для розвитку демократії (електронні петиції, консультації, звернення, бюджети участі, відкриті дані тощо), підвищення прозорості та підзвітності влади і якості зворотного зв'язку з громадянами» [99].

В українському науковому дискурсі проблематика інформаційної політики та комунікативної діяльності держави розроблялася низкою вітчизняних дослідників. Зокрема, С. Онищенко та А. Глушко, аналізуючи забезпечення інформаційної безпеки держави в умовах цифровізації економіки, обґрунтовують потребу адаптації державних комунікацій до нових цифрових ризиків і кіберзагроз [54].

Т. Сергієнко та Ю. Куріс, своєю чергою, акцентують увагу на процесах консолідації українського суспільства в умовах збройної агресії проти України [107]. У сукупності ці напрацювання формують теоретичні підвалини для осмислення ролі держави як суб'єкта, що здійснює державне регулювання медійної сфери України.

Питання поширення фейкових новин стало предметом активних досліджень у галузі масових комунікацій, наприклад праці Г. Олкотта та М. Дженцкова [124] і К. Вордл та Х.Дерахшана [228]. У науковій літературі переважає позиція, що цифровізація докорінно трансформувала простір публічної комунікації, а в умовах інформаційного перенасичення держава змушена змагатися за увагу аудиторії та формувати оновлені підходи до взаємодії як із медіа, так і з суспільством [228, с. 49].

Мас-медійна сфера в сучасних демократіях розглядається як один із ключових елементів публічної комунікації та інституційного забезпечення суспільного діалогу. Її функціонування безпосередньо впливає на реалізацію конституційних прав і свобод, формування громадської думки, якість політичної конкуренції, а також на стійкість суспільства до дезінформаційних впливів. Водночас мас-медіа є не лише соціальним інститутом, а й комплексом ринкових, технологічних та організаційних відносин, що формують специфічний об'єкт публічного управління. За таких умов питання державного регулювання мас-медійної сфери набуває особливої актуальності, оскільки потребує поєднання гарантій свободи вираження поглядів із забезпеченням публічних інтересів – плюралізму, прозорості, недискримінаційного доступу до аудиторії та належного рівня

захисту прав споживачів медіаконтенту. У науковому дискурсі державне регулювання мас-медійної сфери не може бути зведене виключно до нормативно-правового впливу чи застосування санкційних механізмів. Воно постає як багаторівнева система цілей, принципів, інструментів, інституцій, через які держава формує рамкові умови функціонування медіа та забезпечує баланс приватних і публічних інтересів.

Саме тому методологічно виправданим є розкриття мас-медійної сфери як об'єкта державного регулювання також крізь призму медіаполітики держави. Медіаполітика в цьому контексті виступає інтегративною категорією, що поєднує стратегічний рівень (визначення пріоритетів і ціннісних орієнтирів), інституційний рівень (моделі регулювання та незалежність регуляторних органів) і прикладний рівень (конкретні механізми нагляду, співрегулювання, економічного стимулювання та захисту прав аудиторії).

Застосування медіаполітичного підходу дозволяє концептуально окреслити, що саме підлягає регулюванню в межах мас-медійної сфери. Не лише діяльність окремих суб'єктів медіаринку, а й структуру власності, правила доступу до розповсюдження інформації, стандарти прозорості та підзвітності, умови конкуренції, а також інструменти запобігання надмірній концентрації впливу на інформаційний простір. Водночас цей підхід сприяє більш точному визначенню меж державного втручання, оскільки вимагає співвіднесення регуляторних практик із демократичними принципами пропорційності, правової визначеності, недопущення цензури та гарантування редакційної незалежності. Таким чином, медіаполітика виступає не альтернативою дослідженню державного регулювання, а скоріше аналітичною рамкою, що забезпечує системність і порівнюваність оцінки регуляторних рішень.

Особливої ваги набуває розкриття державного регулювання мас-медійної сфери через медіаполітику в умовах європейської інтеграції України та адаптації національного медіа-законодавства до європейських стандартів.

У такій перспективі дослідження фокусується не лише на описі норм і інституцій, а й на аналізі їх відповідності базовим орієнтирам європейського регуляторного підходу: гарантуванню медіаплюралізму, підвищенню прозорості медіавласності, ефективності та незалежності регулятора, а також захисту прав і законних інтересів аудиторії. Це дає змогу перейти від фрагментарного аналізу окремих інструментів до цілісного розуміння того, як стратегічні рішення держави у сфері медіа трансформуються у конкретні механізми регулювання та формують якісні характеристики мас-медійного середовища.

У підсумку, обґрунтування розкриття мас-медійної сфери як об'єкта державного регулювання через категорію медіаполітики дозволяє вибудувати логіку, що відповідає сучасним підходам до аналізу публічної політики. Така рамка дає змогу виявити нормативні та інституційні чинники регуляторного впливу, а також оцінити ризики надмірного втручання, політизації регуляторної практики і порушення балансу між свободою вираження та безпековими пріоритетами. Саме в межах цього підходу стає можливим комплексне висвітлення ролі держави у формуванні правил функціонування медіа-системи та забезпеченні публічного інтересу в умовах трансформації інформаційного середовища.

У статті Ф. Наполі та Р. Каплана зазначалось, що небезпека сьогодення полягає в тому, що цифрові медіаплатформи відіграють майже центральну роль у виробництві, поширенні та споживанні новин й інформації і фактично розглядаються як незалежні та відокремлені від екосистеми новин та інформації, адже вони ідентифікують себе як технологічні компанії, а не медіа [197, с. 27-28]. Якщо погодитися з такою самоідентифікацією, такі платформи починають сприйматися як нібито зовнішні щодо новинно-інформаційної екосистеми, хоча фактично саме вони її опосередковують і значною мірою формують. У результаті ключові гравці в сфері новин можуть опинитися поза межами регулювання та норм, які історично застосовувалися до медіаорганізацій і хоча б частково впливали на їхню структуру та

поведінку. Це створює ситуацію, коли найвпливовіші учасники виробництва й поширення новин діють без традиційних вимог і стандартів, характерних для журналістики. Як наслідок, такий дискурс не просто описує реальність, а фактично формує інституцію під себе. У підсумку це може суттєво вплинути на те, як громадяни отримують важливу інформацію, і, відповідно, на якість функціонування демократії [197, с. 27-28].

Ф. Наполі у статті «Що таке медіаполітика?» запропонував авторське визначення медіаполітики і окреслив її масштаб як сфери потенційного урядового впливу через аналіз окремих напрямів державної політики [196]. Автор обґрунтовує потребу в ширшій концептуалізації медіаполітики, ніж та, якою в ХХІ столітті зазвичай керувалися медіарегулятори. Також висунуто тезу про тривожну тенденцію підміняти аналітичну рамку медіаполітики рамкою технологічної політики у випадках, коли це є методологічно невиправданим. Наслідком такої підміни стає маргіналізація базових принципів медіаполітики, орієнтованих на інформування суспільства та належне задоволення їх інформаційних потреб. Автор зазначає, що соціальні мережі та цифрові платформи безсумнівно відповідають параметрам «мас-медіа», навіть якщо змінився характер виробництва та поширення інформації [196, с. 34].

Медіаполітика фундаментально стосується «втручання держави, спрямованого на забезпечення того, щоб інформація, структура та інфраструктури опосередкованих систем комунікації задовольняли різноманітні інформаційні та розважальні потреби громадян і мінімізували шкоду у спосіб, сумісний із принципами свободи слова» [196, с. 35]. Як показує це визначення, медіаполітику можна визначити через три сфери впливу держави в медіа: інформація (безпосередній вплив на характер інформації в медіа), структура (вплив на структурні елементи медіаринків, такі як конкурентні умови, моделі власності, характеристики провайдерів) та інфраструктура (технології та мережі, через які поширюється інформація) [196, с. 35]. Таким чином, Ф. Наполі акцентує увагу на тому, що

запропоновані ним параметри медіаполітики дещо ширші, ніж прийнято зазвичай. Автор вбачає проблему вузького сприйняття концепції медіаполітики, коли кожен нову технологію (або еволюційний крок наявних технологій) сприймали переважно в контексті застарілих медіа-принципів.

Підтримуємо позицією Ф. Наполі, в частині того, що медіаполітика пов'язана із втручанням держави (в особі суб'єктів владних повноважень) з метою здійснення державного управління та державного регулювання мас-медійною сферою. Зазначено, що надмірна комерціалізація та концентрація медіавласності можуть призводити до маніпуляцій громадською свідомістю в інтересах власників медіа.

Пропонуємо розкрити питання форми і методів державного регулювання мас-медійної сфери України базуючись на положеннях Закону України «Про медіа» [90].

У науковому аналізі державного регулювання мас-медійної сфери доцільно розрізняти форми та методи регуляторного впливу, оскільки ці категорії відображають різні рівні управлінської реальності. Форми державного регулювання характеризують, як організаційно та юридично оформлюється регуляторний вплив держави: через які інституції, нормативні конструкції, процедури та інструменти він набуває зовнішнього вираження і правової визначеності. Натомість методи державного регулювання описують, яким способом і за допомогою яких прийомів держава впливає на поведінку суб'єктів медіаринку, спрямовуючи її на досягнення публічних цілей (забезпечення свободи слова, плюралізму, конкуренції, захисту національної безпеки, прав аудиторії тощо).

Із наведеного вище, доцільно виокремити такі основні форми державного регулювання мас-медійної сфери України:

- 1) Нормативно-правова форма. Регулювання здійснюється через систему нормативно-правових актів, які встановлюють правовий режим діяльності медіа, компетенцію суб'єктів регулювання, права й обов'язки учасників ринку та їх відповідальність. Прикладом є положення статей 2-6

Закон України «Про медіа» щодо предмету та сфера дії Закону [90].

2) Інституційна (організаційно-управлінська) форма. Це реалізація регуляторної функції через систему уповноважених органів та інституцій (регулятор, суб'єкти владних повноважень, суди), які забезпечують ухвалення рішень, нагляд і правозастосування в медіасфері. Прикладом є положення Розділу VI Закону (статті 70–74) щодо статус та засад діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) [90].

3) Процедурно-адміністративна форма. Регулювання через юридично визначені процедури та адміністративні провадження (ліцензійні, реєстраційні, контрольні, санкційні), що структурують взаємовідносини держави і суб'єктів медіа та забезпечують формалізовану реалізацію компетенції регулятора. Прикладом є положення Розділу V Закону щодо ліцензування і конкурсних процедур [90].

4) Контрольно-наглядова форма. Регуляція шляхом системи моніторингу, перевірок, розгляду звернень і скарг, фіксації порушень, ухвалення приписів та рішень щодо реагування. Прикладом є положення статті 97 Закону щодо нагляду та контроль за дотриманням законодавства у сфері медіа [90].

5) Партнерська (коопераційна) форма. Інституціоналізація взаємодії держави з медіаіндустрією та професійною спільнотою через механізми співрегулювання, консультаційні (дорадчі) майданчики та інші узгоджувальні інструменти. Прикладом є положення статті 92 Закону щодо предмету та мети спільного регулювання [90].

6) Фінансово-програмна (стимулюючо-інструментальна) форма. Здійснення регулювання через програми підтримки, інституційні механізми Суспільних медіа України та інші інструменти політики, що впливають на розвиток медійного середовища не шляхом обмежень, а через створення стимулів. Прикладом є положення статей 56–57 Закону щодо економічних важелів у сфері ліцензування [90].

Форми державного регулювання мас-медійної сфери України наочно зображені на рис. 1.

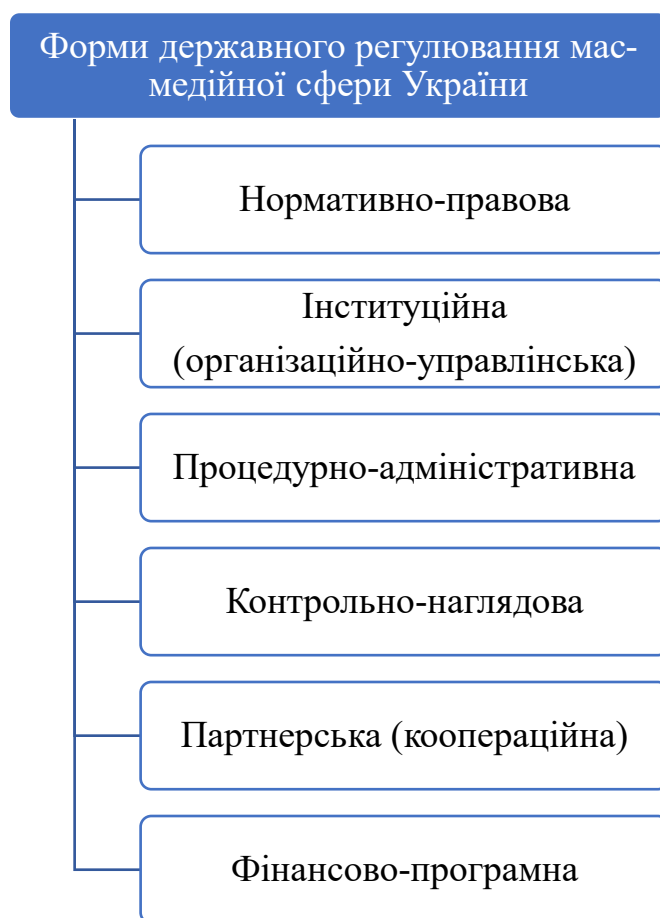

Рис. 1. Форми державного регулювання мас-медійної сфери України
Джерело: сформовано автором на основі [90]

Отже, у межах зазначених форм застосовуються різні методи регуляторного впливу. Вони визначають характер втручання держави у медіасферу.

Пропонуємо такі основні методи державного регулювання мас-медійної сфери України:

1) Нормативно-установчий метод. Характеризується встановленням загальнообов'язкових правил поведінки для суб'єктів медіа (принципи діяльності, вимоги до прозорості, обмеження щодо контенту, гарантії прав аудиторії тощо). Прикладом є положення статей 25-27 Закону щодо

структури власності [90].

2) Дозвільний (ліцензійний) метод. Це допуск на ринок у сферах, де використовуються обмежені ресурси або потрібне спеціальне регулювання (зокрема, у сфері аудіовізуальних медіа, які здійснюють мовлення з використанням радіочастотного ресурсу), а також встановлення та контроль виконання умов такого допуску. Прикладом є положення статті 58 Закону щодо видачі ліцензії [90].

3) Реєстраційно-обліковий метод. Правове визнання суб'єкта медіа та його ідентифікація через реєстрацію, ведення реєстрів, подання відомостей (зокрема щодо структури власності) і забезпечення прозорості медіаринку. Прикладом є положення статей 63 та 66 Закону щодо реєстрації суб'єктів у сфері медіа та реєстрації іноземних лінійних медіа [90].

4) Контрольно-наглядовий метод. Стосується здійснення моніторингу, перевірок дотримання встановлених вимог, реагування на порушення, опрацювання скарг та звернень як механізм забезпечення правопорядку у медіасфері. Прикладом є положення статті 103 Закону щодо призначення перевірки [90].

5) Санкційно-примусовий метод. Застосування заходів юридичної відповідальності (попередження, штрафи, інші передбачені законом заходи) з метою припинення правопорушення та превенції повторних порушень. Прикладом є положення статей 99-101 Закону щодо припису, штрафу [90].

6) Судово-правозахисний метод. Це забезпечення балансу між свободою вираження та захистом прав і законних інтересів шляхом судового контролю та судового захисту (щодо спростування інформації, захисту честі і гідності, оскарження рішень регулятора). Прикладом є положення частини 16 статті 87 Закону щодо оскарження до суду [90].

7) Саморегуляційний метод. Вплив через вироблення професійних стандартів, галузевих правил і кодексів, а також механізми співрегулювання, які знижують ризики надмірного державного втручання та підвищують відповідальність медіаіндустрії. Прикладом є положення статей 95-96 Закону

щодо кодексів (правил) створення та поширення інформації [90].

8) Метод стимулювання. Спрямований на досягнення публічних цілей шляхом підтримки суспільно важливих медіа, інституційного розвитку, створення сприятливих умов для плюралізму і конкурентності (як протипага санкційно-примусовим методам). Прикладом є положення частини 3 статті 50 щодо позаконкурсних засадах видачі ліцензії без сплати ліцензійного збору [90].

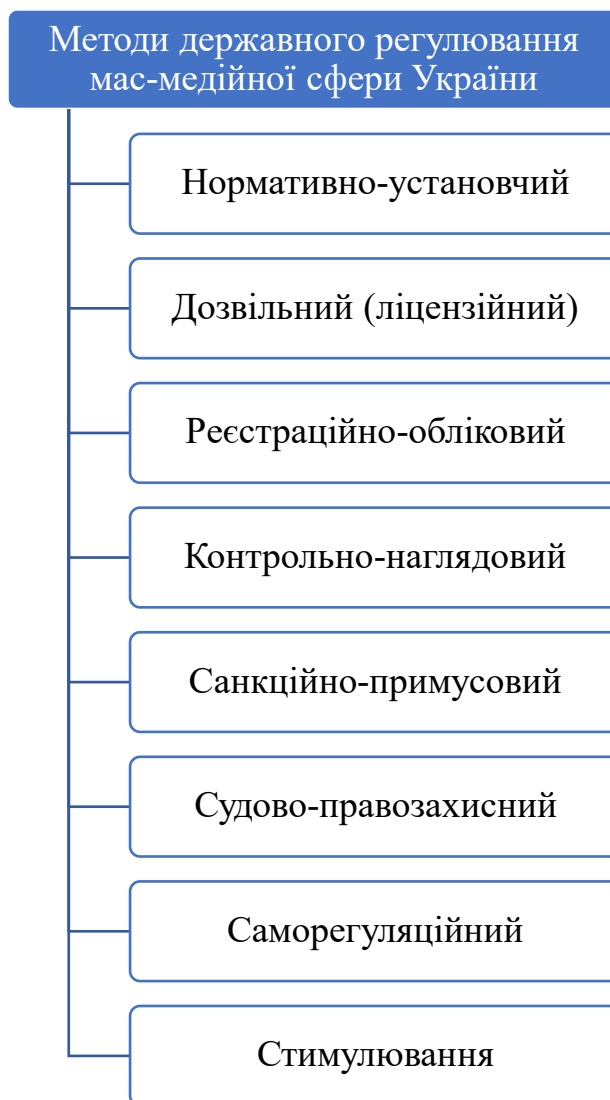

Рис. 2. Методи державного регулювання мас-медійної сфери України
Джерело: сформовано автором на основі [90]

У взаємопов'язаній системі державного регулювання, що включає, серед іншого, механізми, інструменти, методи, важелі державного

управління, саме важелі вважаються елементами, які посилюють або послаблюють управлінський вплив держави, тобто забезпечують практичну дію інструментів та методів. Тобто, важелі державного регулювання – це конкретні регуляторні, економічні, правові та організаційні засоби впливу, за допомогою яких держава стимулює, обмежує або спрямовує діяльність суб'єктів управління для досягнення визначених цілей державного регулювання медіасфери. Зазвичай розрізняють економічні важелі, до яких можна віднести державне фінансування, дотації, тарифну політику, зниження податків на суспільно значимі інформаційні продукти та ін. Правові важелі, до яких включають норми права, санкції, штрафи, ліцензування, дозволи, обмеження, регуляторну політику тощо. Адміністративні важелі такі як: контроль, нагляд, перевірки, координацію тощо. Соціальні важелі через соціальні програми, соціальні стандарти, підтримку населення та ін.

Також варто згадати про широке коло відносин, що є об'єктами державного регулювання мас-медійної сфери. На нашу думку до них можна віднести наступні:

1) Ринкові аспекти медіа: медіа-власності, медіа-концентрації, конкуренції на медіаринку. Прикладом є положення статті 7 Закону щодо захисту економічної конкуренції у сфері медіа [90].

2) Матеріали медіа (аспекти змісту) – щодо дотримання стандартів інформації (достовірності, збалансованості), недопущення зловживань свободою слова (заклики до насильства, пропаганда ворожнечі, порнографія, тощо), захист вразливих груп (дітей) від шкідливого контенту. Прикладом є положення статті 42 Закону щодо захисту дітей [90].

3) Культурно-мовні аспекти – підтримка національного культурного продукту, квоти на використання державної мови та контенту вітчизняного виробництва. Прикладом є положення статті 41 щодо мови друкованих та онлайн-медіа [90].

4) Технічні та інфраструктурні аспекти – розподіл частотного ресурсу для телерадіомовлення, стандарти мовлення, вимоги до технічних параметрів

розповсюдження сигналу. Прикладом є положення статті 12 щодо стандарту аналогового телевізійного мовлення [90].

5) Інституційні аспекти – функціонування Суспільних медіа України, порядки ліцензування та реєстрації медіа, діяльність регуляторних органів. Прикладом є положення статті 5 про суспільні медіа [90].

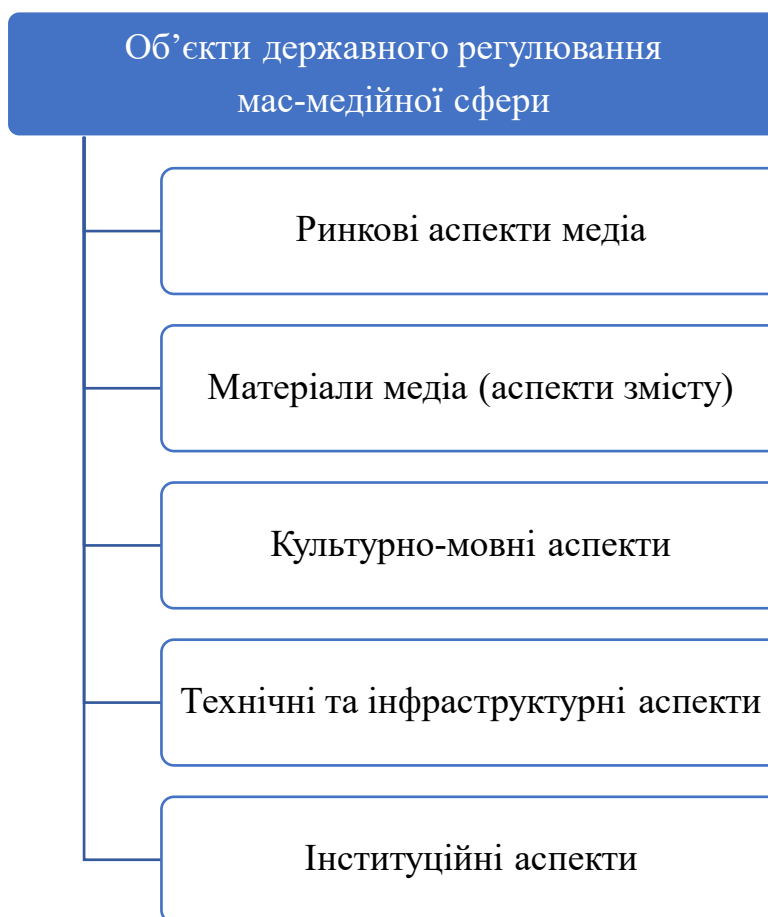

Рис. 3. Об'єкти державного регулювання мас-медійної сфери України
Джерело: сформовано автором на основі [90]

Окремо доцільно згадати роль медіа в контексті національної безпеки. Інформаційна сфера сьогодні фактично стала ще одним полем протиборства, особливо для таких держав, як Україна, що зазнають агресії у формі інформаційних війн. Поширення дезінформації, пропаганди, інформаційно-психологічні операції – все це реальні загрози, з якими держава вимушена боротися, вдаючись до регуляторних заходів. Саме тому державне

регулювання медіа в Україні останніми роками сфокусоване також на протидії недостовірної інформації (фейкам) і ворожій пропаганді: регулятор здійснює моніторинг контенту на предмет ворожої пропаганди, в законодавстві з'явилися норми про заборону інформації, спрямованої на розпалювання війни та ненависті. Таким чином, медіа-сфера постає об'єктом не лише культурно-економічної політики, а й безпекової політики держави.

Отже, мас-медійна сфера – це стратегічний сегмент суспільства, який одночасно потребує свободи для виконання своїх демократичних функцій і є об'єктом пильної уваги держави з огляду на його значення. Держава зацікавлена у тому, щоб інформаційний простір був різноманітним, достовірним та безпечним для суспільства. Відтак, саме особлива суспільна вага медіа зумовлює необхідність їх державного регулювання. Іншими словами, держава втручається в медіа-сектор не для того, щоб стримати чи загальмувати його, а щоб не допустити його деградації – монополізації, цензури з боку приватних гравців, поширення деструктивного контенту, порушення прав аудиторії тощо. Держава виступає гарантом того, що медійна система розвивається у напрямку, сприятливому для демократії та національної безпеки. З одного боку, держава має не допустити надмірної концентрації медіа-власності в одних руках, оскільки монополізація інформаційної сфери загрожує свободі слова та плюралізму. З іншого – держава впроваджує політики підтримки суспільно важливих сегментів, які сам ринок може ігнорувати (наприклад, фінансування Суспільних медіа України, стимулювання вітчизняного медіавиробництва, захист мовних прав меншин тощо). Усі ці інструменти покликані зміцнити інформаційний суверенітет і задовольнити інформаційні потреби громадян.

1.3 Принципи та моделі регулювання медіа в демократичному суспільстві

Право Європейського Союзу є самостійною системою правових норм, яка регулює процес європейської інтеграції, визначає засади формування й функціонування інституцій ЄС, а також упорядковує пов'язані з цим суспільні відносини. Європейське право становить окремий правопорядок, що сформувався на перетині національних правових систем держав-членів і міжнародно-правових механізмів, але не зводиться повністю ні до одного з них, оскільки має власні джерела, принципи та процедури реалізації.

Європейський Союз функціонує на договірній основі: його правопорядок ґрунтується на Договорі про Європейський Союз (далі – TEU) [145] та Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – TFEU) [146], які разом становлять установчі акти ЄС та визначають цілі ЄС, інституційну архітектуру і рамки здійснення повноважень. У цьому сенсі саме договірні норми задають базові принципи і виступають юридичною підставою для подальшого нормотворення та правозастосування на рівні ЄС.

Державна медіаполітика Європейського Союзу вибудовується на комплексі засадничих принципів, закріплених у системі європейського права. Визначальним і вихідним серед них є принцип свободи вираження поглядів і вільного поширення інформації. Так, ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює, що будь-які обмеження свободи слова є допустимими лише за умови їхньої законності та доведеної необхідності в демократичному суспільстві [38]. Положення погоджується із ст. 11 Хартії ЄС, яка гарантує кожному право на свободу висловлювань і доступ до інформації без втручання з боку публічної влади [142].

Директива AVMSD – це кодифікований акт права ЄС, який координує (гармонізує) окремі положення національних законів, підзаконних і адміністративних актів держав-членів щодо надання аудіовізуальних медіапослуг, формуючи спільні мінімальні стандарти регулювання для функціонування внутрішнього ринку в цій сфері. Директива є базовим рамковим інструментом ЄС для аудіовізуального сектору [27].

Регламент (ЄС) 2024/1083 Європейського Парламенту і Ради від 11 квітня 2024 року про встановлення спільних рамок для медіапослуг на внутрішньому ринку та внесення змін до Директиви 2010/13/ЄС (Європейський акт про свободу медіа) (далі – Регламент ЕМФА) – це безпосередньо застосовний акт ЄС, який встановлює спільні правила (рамки) для медіапослуг на внутрішньому ринку, а також створює Європейську раду з питань медіапослуг, одночасно декларуючи цілі захисту незалежності та плюралізму медіа [216].

Державне регулювання медіапростору в ЄС ґрунтується на системі базових принципів, закріплених у європейських правових актах і міжнародних стандартах. За результатами аналізу зазначених нормативно-правових актів пропонуємо виокремити дев'ять принципів державного регулювання мас-медійної сфери Європейського Союзу.

Перший принцип – дотримання законності та забезпечення пропорційності обмежень. Цей принцип виступає базовою умовою допустимості будь-якого регуляторного втручання держави у мас-медійну сферу в європейській правовій традиції. Його зміст полягає в тому, що обмеження свободи вираження поглядів і свободи медіа допускається лише за умов, що це «встановлено законом» (наявність чіткої правової підстави та належної якості норми), переслідує легітимну мету, є «необхідним у демократичному суспільстві», є пропорційним поставленій меті. Ця логіка прямо закріплена статтею 10 ЄКПЛ [38] і одночасно відображена в підході права ЄС щодо обмеження основоположних прав. Хартія ЄС гарантує свободу вираження поглядів та зобов'язує поважати свободу і плюралізм медіа (стаття 11), а допустимість обмежень підпорядковує критеріям «встановленості законом», необхідності та пропорційності [142, ст. 52].

У спеціальному медійному регулюванні ЄС цей принцип конкретизується як вимога невтручання у редакційну автономію та як стандарт процедурно-контрольованих і пропорційних винятків. Регламент ЕМФА зобов'язує держави-члени поважати ефективну редакційну свободу та

незалежність постачальників медіа-послуг і прямо забороняє органам влади втручатися або намагатися впливати на редакційну політику та редакційні рішення [216, ст. 4]. Водночас навіть у виняткових ситуаціях, пов'язаних із доступом до журналістських джерел або конфіденційних комунікацій, допустимість заходів поставлена в жорсткі межі: вони мають бути передбачені правом, відповідати критеріям ст. 52 Хартії ЄС, бути обґрунтованими в кожному конкретному випадку «переважним суспільним інтересом» і пропорційними, а також підлягати попередньому (або невідкладному наступному) санкціонуванню судовим чи іншим незалежним і неупередженим органом [216, ст. 4].

Аналогічний стандарт «пропорційних заходів» простежується й у Директиві AVMSD у частині боротьби з інформацією, що підбурює до насильства чи ненависті, підкреслюється, що «запроваджувані заходи мають бути необхідними та пропорційними», тобто «не можуть виходити за межі мінімально достатнього втручання для досягнення законної мети» [27].

Практика ЄСПЛ послідовно наповнює критерій законності змістом «якості закону» та підсилює вимогу пропорційності. У справі *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, 5 May 2011, № 33014/05 наголошено, що при оцінці втручання він перевіряє, чи є наведені національними органами підстави «релевантними та достатніми», а вимога «встановленості законом» означає не лише формальну наявність норми, але й її належну якість: достатню визначеність і передбачуваність наслідків для адресата [92].

У справі *Handyside v. the United Kingdom*, 7 December 1976, № 5493/72 ЄСПЛ підкреслив, що свобода вираження охоплює й висловлювання, які можуть «обурювати, шокувати або турбувати», а обмеження є припустимими лише за наявності «нагальної суспільної потреби» та за умови пропорційності застосованих заходів легітимній меті [139].

Другий принцип – медіаплюралізм. У праві та практиці ЄС цей принцип виступає нормативним орієнтиром для побудови медіаринку й режимів державного втручання. Його зміст доцільно розкривати у двох

взаємопов'язаних вимірах: внутрішньому – як вимозі забезпечувати різноманітність позицій і змісту в кожному сегменті медіа та зовнішньому – як вимозі існування множинності автономних та незалежних суб'єктів на національному, регіональному й місцевому рівнях.

На рівні Європейського Союзу базова конституційна опора цього принципу закріплена у ст. 11 Хартії ЄС, яка прямо вимагає поваги до свободи та плюралізму медіа [142]. Регламент ЕМФА фіксує формат конкретних управлінських обов'язків держав і ринкових учасників. Це потрібно для посилення прозорості медіавласності, що передбачає обов'язок постачальників медіапослуг, які надають новинний та суспільно-політичний зміст, публічно «розкривати структурно значиму інформацію про власників, контроль і забезпечувати її актуальність», а держави-члени мають організувати доступ до таких відомостей [216]. Крім цього, у частині суспільного мовлення Регламент ЕМФА закріплює «вимоги до гарантій редакційної незалежності, прозорих процедур призначень і передбачуваного фінансування», що функціонально спрямовано на підтримання плюралістичної інформаційної системи в умовах ринкових і політичних ризиків [216, ст. 5].

Також Регламент ЕМФА вводить окрему процедуру оцінювання концентрацій у медіасфері. Згідно зі ст. 22 держави-члени мають «встановити у національному праві матеріальні й процедурні правила оцінки концентрацій», здатних істотно «впливати на медіаплюралізм та редакційну незалежність, із наперед визначеними критеріями та строками». При цьому прямо наголошено, що така оцінка є відмінною від оцінок за правом конкуренції ЄС і національним конкурентним правом [216]. Змістовні параметри оцінки включають, зокрема, очікуваний вплив концентрації на формування громадської думки та різноманітність пропозиції (з урахуванням онлайн-середовища), наявність гарантій редакційної незалежності, а також питання економічної життєздатності та можливих альтернатив [216, ст. 22].

Отже, у межах підходу ЄС медіаплюралізм інституціалізується як самостійний критерій публічного інтересу, який не зводиться до економічної конкуренції, а охоплює демократичний та інформаційний ефекти концентрацій (ризика зменшення кількості незалежних джерел, послаблення редакційної автономії, зміщення балансу у формуванні громадської думки).

Наведена логіка узгоджується і з практикою ЄСПЛ. У справі *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy*, 7 June 2012, № 38433/09 підкреслено, що в «чутливому» секторі аудіовізуальних медіа держава, окрім обов'язку невтручання, має «позитивний обов'язок створити належну законодавчу й адміністративну рамку для гарантування ефективного плюралізму» [138].

У справі *Manole and Others v. Moldova*, 17 September 2009, № 13936/02 ЄСПЛ конкретизував, що коли держава вирішує створити систему суспільних медіа, національне право та практика мають гарантувати, щоб вона «надавала плюралістичні медіапослуги»; «при домінуванні державного мовника це є незамінним для функціонування демократії», а стандарти Комітету міністрів Ради Європи вимагають юридично закріплених гарантій редакційної незалежності та захисту від політичного й економічного втручання, що кореспондує обов'язку держави створити умови для повного спектра політичних поглядів і збалансованого інформування [141].

Третій принцип – незалежність медіа та редакційна автономія. Цей принцип у європейському правопорядку розглядається як «функціональна умова реалізації свободи вираження поглядів і права суспільства на отримання інформації, а отже як вимога до держави утримуватися від неправомірного впливу на формування та поширення медійного змісту. У змістовному вимірі цей принцип означає, що редакційні політики й конкретні редакційні рішення мають ухвалюватися без прямого чи опосередкованого втручання з боку органів влади, політичних акторів або інших центрів впливу, а професійна діяльність журналістів і редакторів має здійснюватися на основі стандартів доброчесності та належної журналістської практики, у межах загальних правових обмежень, сумісних із статтею 10 ЄКПЛ

(встановленість законом, легітимна мета, необхідність у демократичному суспільстві) [38].

Нормативну конкретизацію цього принципу на рівні ЄС забезпечує Регламент ЕМФА, який прямо встановлює «обов'язок держав-членів поважати ефективну редакційну свободу та незалежність постачальників медіапослуг і забороняє державі, включно з національними регуляторами, втручатися або намагатися впливати на редакційні політики та редакційні рішення» [216]. У підсумку, Регламент ЕМФА переводить «незалежність» із рівня загальної декларації в площину юридично визначеного стандарту поведінки держави та публічних інституцій.

Практика ЄСПЛ підсилює цей підхід, розкриваючи управлінський зміст незалежності медіа через роль преси в демократичному контролі. Зокрема, у справі *Castells v. Spain* *Castells v. Spain*, 23 April 1992, № 11798/85 Суд підкреслив, що свобода преси надає громадськості один із найкращих засобів для ознайомлення з ідеями та позиціями політичних лідерів і формування власної думки про них, тобто забезпечує умови для відкритої політичної дискусії як ядра демократичного устрою [137].

Четвертий принцип – інституційна незалежність національних органів медіарегулювання. Принцип виступає як передумова ефективного захисту свободи вираження поглядів, медіаплюралізму та рівних умов на ринку. У праві ЄС цей стандарт сформульовано насамперед у Директиві AVMSD, яка вимагає, щоб «держави-члени забезпечили юридичну відокремленість регулятора від уряду та його функціональну незалежність від уряду й будь-яких інших публічних або приватних суб'єктів», а також здійснення повноважень неупереджено й прозоро, із прямою заборonoю отримувати інструкції щодо виконання завдань, визначених національним правом, що імплементує право ЄС [27, ст. 30]. Зміст незалежності у має комплексний характер і включає: нормативну визначеність компетенції та підзвітності; ефективні механізми оскарження рішень регулятора до незалежного органу (зокрема суду) [27].

Регламент ЕМФА вимагає гарантувати національним органам медіарегулювання належне фінансове, кадрове забезпечення та наявність технічних ресурсів для виконання функцій [216]. Це означає, що незалежність регулятора в європейській логіці є юридично забезпеченою здатністю приймати рішення на основі закону й цілей регулювання без політичного або економічного тиску, із процедурними запобіжниками.

Показовим є рішення ЄСПЛ у справі *Europa Way S.r.l. v. Italy*, 27 November 2025, № 64356/19 у якому суд, оцінюючи зміну державою правил розподілу частот цифрового телемовлення, спеціально наголосив на ролі регуляторних органів у підтриманні свободи та плюралізму медіа й на потребі забезпечення їхньої незалежності [166].

П'ятий принцип – співрегулювання та саморегулювання. У праві Європейського Союзу має прикладний управлінський зміст як механізм розподілу регуляторних функцій між державою та професійним середовищем у межах публічно визначених цілей. Його призначення полягає не у «заміні» правового регулювання, а у «підвищенні якості виконання законодавчих вимог через гнучкі інструменти (кодекси поведінки, професійні стандарти, процедури розгляду скарг і виправлення помилок), які швидше адаптуються до технологічних змін та практик поширення контенту, зберігаючи водночас вимір підзвітності та контрольованості результатів».

Нормативною опорою є Директива AVMSD, що прямо «зобов'язує держави-члени заохочувати співрегулювання та розвиток саморегулювання через національні кодекси поведінки [27]. Так, щодо захисту неповнолітніх Директива AVMSD вимагає «інформування глядачів про інформацію, що здатна зашкодити розвитку дітей, через систему позначення потенційно шкідливого характеру інформації, і прямо встановлює, що для впровадження таких рішень держави-члени заохочують співрегулювання [27].

У Регламенті ЕМФА співрегулювання та саморегулювання розкриваються як інструментальна складова окремих процедур та ринкових процесів, де потрібні стандарти довіри, професійної доброчесності й

прозорості, підкреслюючи, що такі добровільні ініціативи (зокрема кодекси поведінки) дозволяють медіаспільноті виробляти спільні орієнтири щодо етичних стандартів, виправлення помилок і розгляду скарг, а «розвинене та інклюзивне саморегулювання є гарантією якості й професійності медіапослуг» [216]. Національні регулятори мають заохочувати розроблення кодексів поведінки спільно з провайдерами систем вимірювання аудиторії, медіа, онлайн-платформами та іншими заінтересованими сторонами або заохочувати дотримання широко погоджених кодексів, причому ці кодекси мають «забезпечувати регулярний незалежний і прозорий контроль досягнення цілей, у тому числі через аудити» [216].

Шостий принцип – захист суспільних інтересів і вразливих груп. У праві ЄС він проявляється як «нормативно визначений баланс між свободою вираження поглядів та обов’язком держав забезпечувати мінімальний рівень безпеки й недискримінаційності медіасередовища. Такий баланс ґрунтується на загальній логіці допустимості обмежень основоположних прав: вони мають бути встановлені законом, поважати сутність права та відповідати вимогам необхідності й пропорційності для досягнення визнаних публічних цілей або захисту прав інших осіб. Одночасно «вразливість окремих груп (насамперед дітей) розглядається як самостійний публічний інтерес, що потребує підвищених запобіжників» [142].

У секторі аудіовізуальних медіапослуг відповідні стандарти конкретизовані Директивою AVMSD. По-перше, держави-члени зобов’язані забезпечувати, щоб аудіовізуальні медіапослуги не містили підбурювання до насильства або ненависті щодо групи осіб чи її представника за ознаками, співвіднесеними з переліком підстав недискримінації [27]. По-друге, для захисту дітей Директива AVMSD формулює вимогу: потенційно шкідливі для фізичного, психічного або морального розвитку неповнолітніх програми мають бути доступні лише так, щоб діти зазвичай їх не бачили або не чули; при цьому як приклади заходів прямо названо вибір часу трансляції,

інструменти перевірки віку та інші технічні рішення, а самі заходи мають бути пропорційними можливій шкоді [27].

Директива AVMSD встановлює, що аудіовізуальні комерційні повідомлення не повинні принижувати людську гідність і не можуть містити або заохочувати дискримінацію за низкою ознак (зокрема стать, расове чи етнічне походження, національність, релігія або переконання, інвалідність, вік тощо), а також не повинні завдавати фізичної, психічної або моральної шкоди неповнолітнім [27, ст. 9]. Держави-члени повинні «забезпечувати поступове та безперервне підвищення доступності сервісів через пропорційні заходи, а також доступність екстреної інформації, що поширюється через аудіовізуальні медіапослуги» [27].

У сукупності ці норми демонструють, що захист суспільних інтересів і вразливих груп у праві ЄС реалізується як система правових вимог і запобіжників, спрямованих на недопущення шкідливого та дискримінаційного впливу аудіовізуального змісту.

Сьомий принцип – достовірність і надійність інформації. Принцип доцільно розуміти як формування правових та інституційних умов, за яких отримувачі медіапослуг можуть розуміти в інформації, відрізняти факти від оцінок, розуміти можливі конфлікти інтересів, а також мати доступ до альтернативних джерел для перевірки повідомлень. На рівні ЄС якість і надійність інформаційного середовища забезпечуються насамперед структурними та процедурними запобіжниками, які зменшують ризики прихованого впливу й маніпулятивних практик.

Показовим є підхід Регламенту EMFA: держави-члени мають поважати право отримувачів медіапослуг на доступ до плюралітету редакційно незалежного медіаконтенту, тобто забезпечувати рамкові умови для такого доступу в інтересах вільної і демократичної публічної дискусії [216]. Додатково Регламент EMFA виходить із того, що прозорість у медіа є передумовою формування поінформованих суджень і здатності аудиторії оцінювати потенційні конфлікти інтересів, а отже – і надійність отримуваних

повідомлень у контексті їх походження.

Директива AVMSD підсилює достовірність інформаційного обміну через вимоги «прозорості комерційних комунікацій»: зокрема, «аудіовізуальні комерційні повідомлення мають бути чітко розпізнаваними як такі», а «прихована реклама забороняється». Вимоги маркування спонсорства та інформування про продакт-плейсмент деталізуються, а також прямо встановлюється обов'язок чіткого повідомлення глядача на початку і в кінці програми та після рекламної паузи [27]. Паралельно Директива AVMSD закріплює «обов'язок держав-членів сприяти розвитку медіаграмотності», що є інструментом підвищення «стійкості суспільства до введення в оману без прямого втручання у зміст висловлювань» [27].

Восьмий принцип – відповідальність медіа перед суспільством (підзвітність). В європейській моделі принцип регулювання реалізується як поєднання: юридичної відповідальності за порушення прав та законних інтересів інших осіб (зокрема через судовий захист честі, гідності й ділової репутації, відшкодування шкоди тощо); адміністративно-регуляторних заходів у межах спеціального медійного законодавства (санкції регулятора за порушення умов діяльності, вимог прозорості, правил комерційних комунікацій, ліцензійних зобов'язань тощо); етичної підзвітності через саморегулювання (кодекси професійної етики, органи розгляду скарг, публічні спростування, виправлення).

Управлінський зміст цього принципу полягає в поєднанні попередніх принципів державного регулювання медіапростору в ЄС. Цей принцип спрямовано на запобігання як безвідповідальності, так і свавільним обмеженням. Регламент ЕМФА фіксує насамперед процесуальні гарантії та інституційні запобіжники від довільних втручань, і встановлює «комплекс процедур, які підсилюють підзвітність платформ і зменшують ризик непрозорого блокування інформації». Скарги, подані медіапровайдерами, мають опрацьовуватися і вирішуватися з пріоритетом та без невиправданої затримки [216, ст. 18]. У відносинах із державою Регламент ЕМФА закріплює

процесуальні гарантії підзвітності публічної влади через вимоги до національних законодавчих, регуляторних або адміністративних заходів, здатних впливати на медіаплюралізм чи редакційну незалежність: такі заходи мають бути належно обґрунтованими, прозорими, об'єктивними, недискримінаційними та пропорційними [216]. Ключовим елементом підзвітності є право медіапровайдера, якого індивідуально і безпосередньо стосується відповідний регуляторний чи адміністративний захід, оскаржити його до апеляційного органу, який може бути судом [216].

Дев'ятий принцип – прозорість медіасередовища. Принцип полягає в забезпеченні такої «відкритості даних про медіа, яка дозволяє отримувачам медіапослуг критично оцінювати контент з урахуванням можливих впливів власності та фінансування, а також зменшує ризики прихованого контролю й конфліктів інтересів на медіаринку». У логіці ЄС прозорість власності розглядається як практична передумова здатності аудиторії оцінювати надійність інформації та контекст її поширення.

Нормативне закріплення цього підходу міститься в ст. 6 Регламенту ЕМФА, який встановлює обов'язок «постачальників медіапослуг забезпечити легкий і безпосередній доступ отримувачів до актуальної інформації про себе (юридичну назву та контактні дані; найменування прямих або опосередкованих власників; дані про кінцевих бенефіціарних власників тощо)» [216]. Держави-члени мають доручити національним регуляторним органам розроблення національних баз даних медіавласності, що міститимуть зазначену інформацію [216, ст. 6].

Регламент ЕМФА встановлює, що публічні кошти або будь-які інші вигоди, які надаються публічними органами чи установами прямо або опосередковано постачальникам медіапослуг або постачальникам онлайн-платформ для державної реклами чи для договорів послуг, «мають розподілятися за прозорими, об'єктивними, пропорційними та недискримінаційними критеріями», які завчасно оприлюднюються в електронний і зручний для користування спосіб, та із застосуванням

відкритих, пропорційних і недискримінаційних процедур [216].

Отже, сукупність принципів державного регулювання медіапростору в ЄС формує узгоджену модель, у якій свобода вираження і свобода медіа забезпечуються через процедурно обмежене, прозоре та підзвітне втручання: будь-які обмеження мають бути законними й пропорційними, а ключовими орієнтирами виступають медіаплюралізм, редакційна автономія та інституційна незалежність регуляторів. Реалізація цих орієнтирів забезпечується через структурні запобіжники, процесуальні гарантії, а також через співрегулювання і саморегулювання як інструменти адаптації стандартів у цифровому середовищі.

У межах діяльності Ради Європи вироблено рекомендації щодо гарантування незалежності засобів масової інформації та забезпечення медіаплюралізму [181], які набули значення нормативно-ціннісного орієнтира для подальшого розвитку відповідних підходів у ЄС. Ці рекомендації спрямовані на формування належного правового середовища для незалежності медіа та захисту медіаплюралізму [181].

Отже, система державного регулювання мас-медійної сфери в Європейському Союзі ґрунтується на чітко визначених принципах, які мають нормативне і практичне наповнення. Основу цієї системи становлять такі ключові принципи, як: принцип дотримання законності та забезпечення пропорційності обмежень, принцип медіаплюралізму, принцип незалежності медіа та редакційної автономії, принцип інституційної незалежності національних органів медіарегулювання, принцип співрегулювання та саморегулювання, принцип захисту суспільних інтересів і вразливих груп, принцип достовірності і надійності інформації, принцип відповідальності медіа перед суспільством.

Ці принципи не є декларативними — вони отримують конкретне втілення у положеннях вторинного права ЄС (зокрема, в Директиві AVMSD та Регламенті EMFA), у національному законодавстві держав-членів, а також у практичній діяльності медіарегуляторів, про що свідчать приклади з

окремих країн ЄС. Водночас, незважаючи на єдину нормативну рамку та спільні європейські стандарти, реалізація цих принципів на національному рівні відбувається по-різному. Це зумовлено як історичними обставинами, так і особливостями правової традиції, політичної культури, рівня демократичного розвитку та структури медіасередовища кожної окремої держави. Як результат, у межах загальноєвропейської системи склалися різні національні моделі державного регулювання мас-медійної сфери, які демонструють варіативність підходів до забезпечення медіасвободи та публічної відповідальності.

Дослідженням моделей державного регулювання присвячено багато наукових праць, зокрема П. Іосіфідіс у роботі «Суспільне телебачення в цифрову епоху: технологічні виклики та нові стратегії для Європи» досліджує, як європейські суспільні телемовники адаптуються до конкурентного цифрового середовища, у якому цифровізація змінює технологічну інфраструктуру, економіку мовлення та поведінку аудиторій. Також аналізуються виклики для суспільного мовника у цифрову епоху [175].

У іншій своїй роботі «Глобальна медіа-комунікаційна політика: міжнародна перспектива» автор П. Іосіфідіс описує формування та реалізацію медійної та комунікаційної політики в умовах глобалізації та технологічної конвергенції, коли центри ухвалення рішень і регуляторні наслідки виходять за межі національної держави [174]. Робота прямо позиціонує глобальний дискурс як такий, що розгортається у полі конфліктних інтересів, різних підходів та багаторівневого врядування: від міжнародного до національного та регіонального [174].

Д. Галлін та П. Манчіні у роботі «Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики» запропонували порівняльне дослідження медіасистем 18 країн Західної демократії [6]. Основна ідея їхнього дослідження – виявити закономірності взаємодії медіа та політики і класифікувати медіасистеми на три моделі. Автори розробили методологію порівняльного аналізу, яка спирається на чотири ключові параметри

медіасистеми: структура медіаринку (розвиток масової преси), політичний паралелізм, професіоналізація журналістики та роль держави [6, с. 26]. Автори дослідили, як ці параметри проявляються в різних країнах, а також врахували політичний контекст – тип політичної системи, модель демократії, плюралізм, характер бюрократії.

Спираючись на емпіричні дані та історичний аналіз, Галлін і Манчіні виокремили три основні моделі медіасистем: ліберальна модель (північноатлантична модель), північноєвропейська модель (демократична корпоративістська модель), середземноморська модель (модель поляризованого плюралізму) [6, с. 65-66].

Ліберальна модель (північноатлантична модель) притаманна США, Канаді, Великій Британії та Ірландії. «Характеризується раннім утвердженням свободи преси та появою масової преси» [6, с. 73]. Медіасистеми цього типу розвивалися під сильним впливом ринкових сил і комерції, з мінімальним прямим втручанням держави. В цілому ліберальна модель вважається втіленням принципу «преса як четверта влада», що незалежно контролює уряд. Модель характеризується низьким рівнем політичного паралелізму. Медіа формально незалежні від політичних партій, і політична нейтральність новин подається як професійний стандарт. Помітний виняток – британська преса, яка історично більш партійна: провідні газети відкрито симпатизують тій чи іншій партії (хоча офіційно преса там теж незалежна від уряду) [6, с. 73]. Професіоналізація журналістики дуже висока [6, с. 66]. Саме в англо-американському світі сформувалися сучасні стандарти журналістської професії – фактологічність, баланс думок, відокремлення фактів від коментарів, перевірка джерел. Журналісти користуються значною автономією у редакційних рішеннях, а професійні об'єднання (національні асоціації журналістів) виробили етичні кодекси [6, с. 73]. Ранній і широкий розвиток масової преси, адже у країнах Північної Америки та Британії масова комерційна преса виникла дуже рано, ще в XIX столітті [6, с. 27].

Телебачення також розвивалося як комерційне (особливо в США, де три приватні мережі домінували в мовленні) [6, с. 209]. Таким чином, мас-медіа ліберальних систем глибоко інтегровані в ринкову економіку, що з одного боку забезпечило їх масштаб і вплив, а з іншого – зробило залежними від рекламних та рейтингових міркувань. Роль держави невелика. «Британські політичні партії традиційно більш уніфіковані та ідеологічно послідовні, ніж партії США» [6, с. 212]. «Держава обмежується базовим регулюванням (законодавство про наклеп, правила видачі ліцензій на мовлення тощо) та антимонопольним контролем».

Тож ліберальна медіамодель функціонує переважно за законами ринку – приватні компанії домінують у володінні медіа, конкуренція регулює якість і різноманітність контенту.

На відміну від неї, середземноморська модель (модель поляризованого плюралізму) характерна для країн Південної Європи з історично пізньою демократизацією: Італія, Іспанія, Греція, Португалія, частково Франція [6, с. 72]. Для цих медіасистем типово, що преса розвивалася в умовах затяжних політичних конфліктів, а ліберальні інституції утвердилися пізно – аж у другій половині XX ст. [6, с. 117-118]. Це зумовило сильну політизацію медіа та особливу роль держави в медійній сфері. Модель характеризується дуже високим рівнем політичного паралелізму. Тобто медіа відкрито пов'язані з політичними силами, партіями, ідеологічними таборами чи групами впливу [6, с. 72]. Преса має зовнішній плюралізм: різні видання представляють різні політичні погляди, замість нейтральної позиції кожен медіа-канал обслуговує свою аудиторію прихильників. Журналістика носить коментаторський та ангажований характер, а новини часто поєднані з оцінками і коментарями [6, с. 61]. Телебачення традиційно перебувало під прямим контролем уряду чи парламентських партій, через що національні телеканали були поділені між політичними силами. Професіоналізація журналістики порівняно слабка. Історично медіа часто слугували інструментом у руках партій або владних еліт. Тобто від журналістів очікується лояльність замість дотримання

неупереджених стандартів. Лише в «останні десятиліття в цих країнах набирають сили рухи за редакційну незалежність», але традиція ангажованої журналістики залишається сильною [6, с. 72]. Роль держави – дуже значна [6, с. 66-67]. Держава і владні кола історично відігравали активну роль як регулятор, цензор і навіть власник медіа. У минулому в країнах Середземномор'я були періоди жорсткої цензури та державної монополії на мовлення (довгий час існували лише державні телеканали), а майбутній хаотичний розвиток медіаринків призвів до створення магнатів в цій сфері. Для підтримки преси уряди надавали субсидії (особливо у Франції та Італії). Розвиток масової преси відносно слабкий і запізнений [6, с. 66-67]. Для цих країн характерні низькі тиражі газет і обмежена аудиторія друкованої преси. Історично газети були орієнтовані на еліти й інтелігенцію, а масова комерційна преса сформувалася пізно.

Північноєвропейська модель (демократична корпоративістська модель) охоплює: Німеччину, Австрію, Швейцарію, Нідерланди, Бельгію. Також охоплює скандинавські країни: Данію, Швецію, Норвегію, Фінляндію [6, с. 66]. Ці держави пройшли шлях ранньої або відносно ранньої демократизації, мають традицію консенсусної політики і розвинений інститут соціальної держави. Медіасистеми демократично-корпоративного типу поєднують високий рівень свободи преси та професійних стандартів із значною участю держави у медіасфері як гаранта плюралізму [6, с. 66-67]. Політичний паралелізм «відносно високий, хоча й знижується з часом». Історично у Північній Європі існував партизований плюралізм преси (публічна дискусія розділені на політичні табори, існує багато голосів які протистоять один одному) [6, с. 72-73].

Наприклад, у Швеції та Норвегії в ХХ ст. багато газет були афільовані з політичними партіями. Однак з 1970-х років, відбувся зсув до більш нейтральної комерційної преси. Сьогодні національні газети в цих країнах здебільшого дотримуються стандартів збалансованої журналістики, хоча зовнішній плюралізм частково зберігається (різні видання мають свої

ідеологічні традиції) [6, с. 72-73]. Професіоналізація журналістики дуже висока [6, с. 66-67]. Журналістська спільнота цих країн виробила сильні професійні стандарти – неупередженість, перевірка фактів, відокремлення новин від коментарів. Сформувалися інститути саморегуляції: діють прес-ради, кодекси етики. У скандинавських країнах і Німеччині журналістика сприймається як служіння суспільству, з високим статусом професії. Ступінь автономії редакцій великий – пряме втручання власників або партій майже відсутнє [6, с. 72-73]. Роль держави значна, але збалансована принципом свободи преси. Держава сприймає медіа як суспільний інститут. У багатьох країнах діють прямі або непрямі пресові субсидії: наприклад, у Швеції, Норвегії, Фінляндії держава фінансово підтримує друковані ЗМІ (особливо малотиражні видання), щоб зберегти плюралізм [6, с. 72-73].

Висновки до розділу 1

Досліджено теоретичні засади державного регулювання мас-медійної сфери України крізь призму трансформації традиційного державного управління у сучасні моделі публічного управління та публічного адміністрування. Уточнено категоріально-понятійний апарат, що є необхідною передумовою коректного аналізу державного регулювання мас-медійної сфери.

Доведено, що державне регулювання мас-медійної сфери доцільно розглядати як різновид (складову) публічно-владного впливу, який здійснюється не лише через прямі управлінські імперативи, а насамперед через встановлення правил, процедур і стандартів поведінки суб'єктів медіаринку та забезпечення їх дотримання.

Обґрунтовано, що мас-медійна сфера є стратегічним об'єктом державного регулювання через її системоутворюючу роль у демократичних процесах, формуванні громадської думки, забезпеченні інформованості населення та здійсненні суспільного контролю.

З'ясовано управлінську природу державного регулювання масмедійної сфери та встановлено, що «державне регулювання» у сучасному розумінні тяжіє до процедурно впорядкованих впливів через нормотворення, інституційні механізми та нагляд. На цій основі обґрунтовано розуміння державного регулювання як специфічного виду публічного управління, спрямованого на досягнення суспільно значущих цілей шляхом формування правил, умов і гарантій функціонування масмедійної сфери. Встановлено, що за умов збройної агресії та активізації інформаційних впливів медіасфера постає не лише простором реалізації свободи слова, а й сферою підвищених ризиків для інформаційного суверенітету, що потребує збалансованих управлінських рішень без підміни регулювання цензурою.

Розглянуто принципи та моделі державного регулювання медіа сфери.

Основні наукові результати даного розділу опубліковано в працях автора [16; 17; 56].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС-МЕДІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

2.1 Еволюція нормативно-правового забезпечення медіасфери України

Після здобуття незалежності в 1991 році Україна визначила європейську інтеграцію як стратегічний напрям свого розвитку.

Важливим кроком стало приєднання України до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [38] та приєднання до Статуту Ради Європи [110], що означало взяття на себе юридично зобов'язуючих стандартів у сфері прав людини, включно зі свободою вираження поглядів (стаття 10 ЄКПЛ) [38].

Паралельно відбувалося формування національної законодавчої основи, покликаній відповідати новим демократичним умовам і міжнародним стандартам. Конституція України 1996 року закріпила базові засади свободи слова та права на інформацію. Зокрема, положення статей 15 та 34 Конституції підтверджують гарантування свободи слова та встановлюють заборону цензури в Україні [39]. Ці норми були сформульовані з урахуванням міжнародних зобов'язань України за Міжнародним пактом про громадянські і політичні права [46] та Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [38], які гарантують право кожного «одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання державних органів і незалежно від кордонів».

У середині 1990-х років Україна зробила конкретні кроки до зближення з Європейським Союзом. 14 червня 1994 року було підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (наразі втратила чинність) [118]. Спираючись на зазначену угоду, Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, окреслила ключові напрями співпраці України з

Європейським Союзом [85]. Водночас національні інтереси України зумовлюють необхідність утвердження держави як впливового європейського суб'єкта та її прагнення до набуття повноправного членства в ЄС [85]. Цей стратегічний документ визначив адаптацію національного законодавства до права ЄС як одну з ключових умов інтеграції. Таким чином, уже наприкінці 1990-х років були закладені підвалини для майбутніх реформ, у тому числі у сфері медіа, з огляду на євроінтеграційні прагнення.

Національні особливості медійного простору України 1990-х років полягали в переході від радянської моделі, що характеризувалася державною монополією на медіа та цензурою, до плюралістичної моделі зі свободою преси. У цей період було прийнято перші базові медійні закони незалежної України. Ця низка законів закріпила відсутність цензури, право на інформацію та основи діяльності медіа, відображаючи загальновизнані демократичні норми. Хоча ці закони приймалися переважно з урахуванням національного контексту, в їхніх нормах відчувався вплив міжнародних стандартів. Наприклад, Закон України «Про інформацію», гарантував свободу обміну інформацією, а одним із основних принципів інформаційних відносин стала свобода вираження поглядів і переконань [87]. Ці положення цілком узгоджувались з принципами ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [46]. Таким чином, наприкінці 1990-х, на початку 2000-х років було закладено фундамент нормативно-правової бази медіа-сфери, яка поєднувала нові для України демократичні принципи і перші зобов'язання, прийняті на шляху до євроінтеграції.

Серед європейських стандартів, імplementованих у медійне законодавство України, доцільно виокремити Європейську конвенцію про транскордонне телебачення. Конвенція спрощує транскордонну трансляцію, ретрансляцію та проголошує загальні стандарти реклами й телепродажу [32].

Поглиблення відносин України з Європейським Союзом дало новий імпульс для оновлення законодавства медіа-сфери. Ключовою стала «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом,

Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (далі – Угода про асоціацію) [117], яку було підписано у два етапи: 21.03.2014 (політичні положення Угоди про асоціацію) та 27.06.2014 (інші положення Угоди, зокрема торговельно-економічна частина). Набрала чинності Угода про асоціацію 01.09.2017.

У преамбулі Угоди про асоціацію сторони «підтвердили спільні цінності, підкреслюючи, що ЄС визнає європейські прагнення України та підтримує її європейський вибір і зобов'язання розбудовувати сталу демократію та ринкову економіку, враховуючи що демократія, повага до прав людини й основоположних свобод і верховенство права є спільними цінностями ЄС та ключовими засадами цієї Угоди» [117].

Угода про асоціацію зобов'язує Україну поступово наближати своє законодавство до права ЄС у багатьох сферах, зокрема в аудіовізуальній політиці та у сфері інформаційного суспільства. Глава 15 «Політика з питань аудіовізуальної галузі» Угоди про асоціацію закріплює зобов'язання сторін розвивати співробітництво з метою підтримки європейського аудіовізуального сектору та стимулювання спільного виробництва у сферах кінематографії й телебачення [117]. Таке співробітництво може, серед іншого, охоплювати підготовку журналістів, інших фахівців медіасфери, а також підтримку публічних і приватних засобів масової інформації для зміцнення їхньої незалежності, професійних стандартів та інтеграції до європейського медіапростору відповідно до європейських стандартів, зокрема стандартів Ради Європи [117]. Наближення національного регулювання до права ЄС та релевантних міжнародно-правових актів у цій сфері передбачається здійснювати поступово, з урахуванням орієнтирів, визначених у Додатку XXXVII до Угоди про асоціацію [117]. Згідно зазначеного Додатку Україна зобов'язується «поступово здійснювати наближення національного законодавства та регуляторної практики у сфері аудіовізуальних медіа-послуг законодавства Європейського Союзу», насамперед до положень Директиви AVMSD [27]. Фактично, це означало

необхідність прийняття нового комплексного медійного закону, оскільки дотепер сфера регулювалася кількома застарілими актами 1990-х років.

Після надання Україні статусу держави-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р. виконання цього завдання стало необхідною передумовою, без якого неможливо подальше просування України до членства в ЄС [167].

Згідно з Повідомленням Європейської комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради «Висновок Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі», Європейська комісія окреслила сім пріоритетних умов, серед яких окремо згадано реформу медіа-законодавства відповідно до європейських стандартів [144]. Таким чином, адаптація законодавства про медіа перетворилася на конкретне зобов'язання в рамках кандидатського статусу.

Верховна Рада України ухвалила новий Закон «Про медіа», який набрав чинності в березні 2023 року. Цей закон замінив одразу кілька старих актів і встановив єдину, сучасну та всеосяжну правову основу для всіх сегментів медіа-ринку: від друкованого медіа до онлайн-медіа та платформ спільного доступу до відео (далі – відеоплатформи).

Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про медіа» від 25 серпня 2022 року зазначає, що «метою законопроєкту є формування єдиної, впорядкованої та внутрішньо узгодженої системи правових норм, спрямованих на належне врегулювання правовідносин у сфері медіа, виконання Україною зобов'язань перед європейськими партнерами та імплементацію положень європейського законодавства у національну правову систему» [35, с. 1–2]. Досягнення зазначеної мети передбачається шляхом «забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів і права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, гарантування плюралізму думок і вільного поширення інформації, захисту національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, а також встановлення регуляторних підходів, що ґрунтуються на принципах прозорості, справедливості та неупередженості, стимулюють конкурентне

середовище, рівноправність учасників і незалежність медіа» [35, с. 2, 4]. Окремий акцент робиться на закріпленні гарантій незалежності медіа та забезпеченні прозорості, незалежності й справедливості діяльності державних органів у сфері медіа під час здійснення регулювання та контролю, із запобіганням виникненню дублюючих або тотожних повноважень. Важливим елементом також є нормативне визначення та забезпечення дотримання на території України вимог і обмежень у медійній сфері задля захисту національного медіапростору та формування інформаційного середовища, спроможного протистояти викликам гібридної війни й загрозам інформаційній безпеці [35, с. 1–4].

Загалом Закон України «Про медіа» [90] вибудовує цілісну нормативну конструкцію регулювання сфери медіа, «орієнтовану на реалізацію права на свободу вираження поглядів, забезпечення плюралізму думок, захист прав користувачів медіа-сервісів та визначення правового статусу і повноважень Національної ради». В основі цієї конструкції лежить уніфікований понятійний апарат і розмежування видів медіа та медіа-сервісів, що задає однакові правила і межі застосування норм до різних сегментів медіа. Зокрема, ч. 5 ст. 14 Закону України «Про медіа» [90] зазначено, що особливим видом суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа є суб'єкт у сфері суспільних аудіовізуальних медіа-сервісів – акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (далі – НСТУ), що утворене і діє відповідно до Закону України «Про суспільні медіа України» [98] та Закону України «Про медіа» [90].

Варто зазначити, що закони України «Про медіа» [90], «Про суспільні медіа України» [98] та Статут акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» [84] в цілому вибудовують зрозумілу модель Суспільних медіа України: чітко визначають місію і завдання, закріплюють заборону втручання в редакційну політику, встановлюють систему управління (наглядова рада, правління) та контролю (ревізійна комісія, аудит, публічна звітність), а також вводять внутрішні редакційні

гарантії через редакційну раду і редакційний статут.

Зазначимо, що в Україні функціонує низка медіа, що перебувають у державній власності або під контролем держави, тобто їхня пряма чи бенефіціарна власність належить державним органам, установам, державним підприємствам тощо.

Так, Закон України «Про медіа» визначає суб'єкт у сфері парламентського мовлення – державне підприємство «Парламентський телеканал «Рада»» або його правонаступника особливим видом суб'єкта у сфері аудіовізуальних медіа [90].

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виробництва та трансляції програм для державних потреб, збирання, обробки та розповсюдження офіційної інформаційної продукції, фінансової підтримки системи державного іномовлення України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 915 передбачено, що державне підприємство «Парламентський телеканал «Рада»» належить до сфери управління Апарату Верховної Ради України [83].

Згідно п. 6 ст. 3 Регламенту Верховної Ради України, державне підприємство «Парламентський телеканал «Рада»» забезпечує повну пряму трансляцію відкритих пленарних засідань Верховної Ради України, а також трансляцію щоденних та щотижневих програм із рівною участю представників депутатських фракцій і позафракційних народних депутатів України [94]. Також Парламентський телеканал «Рада», є обов'язковим для усіх систем багатоканального мовлення на одному з резервних каналів [28].

Пункт 1 Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України, передбачає, що Держкомтелерадіо є «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах державного іномовлення, популяризації України у світі, забезпечення інформаційного суверенітету України (у частині повноважень з управління цілісними майновими комплексами державного підприємства «Мультимедійна

платформа іномовлення України» та Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»» [81].

Зазначене вище дозволяє зробити проміжний висновок, що в Україні поряд із суспільними медіа функціонує окрема група державних медіа, тобто медіа, які перебувають у розпорядженні уряду, державної установи, державного підприємства чи іншого державного органу. Для цієї групи характерним є інституційне закріплення за публічним власником розпорядником та, у низці випадків, організаційно-правова форма державного підприємства, що поєднує публічну функцію інформування з управлінськими механізмами державного сектору.

Окрім проаналізованих і зазначених вище міжнародних договорів України, Конституції України, законів України, указів Президента України та актів Кабінету Міністрів України, доцільно також розглянути інші нормативно-правові акти, що стосуються державного регулювання мас-медійної сфери України. Зокрема, йдеться про: Закон України «Про електронні комунікації» (регулює інфраструктурну основу доставки медіаконтенту і встановлює правила для провайдерів, операторів та державного нагляду у сфері електронних комунікацій) [77]; Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (установлює обов'язковість застосування державної мови у публічних сферах та визначає механізми контролю і відповідальності за порушення мовних вимог) [78]; Закон України «Про кінематографію» (визначає правила державної політики у сфері кіновиробництва, державним регулюванням і підтримкою, що впливає на аудіовізуальний сегмент медіасфери) [88]; Закон України «Про рекламу» (встановлює вимоги до змісту, способів і обмежень реклами, відповідальність і контроль, що прямо визначає допустимі рекламні практики в медіа) [95].

Виборчий кодекс України у ст. 57 містить норму, яка передбачає що «суб'єкти у сфері медіа не несуть відповідальності за зміст передвиборної агітації, яка була розміщена відповідно до договору із замовником (крім

окремих випадків)» [5].

Закони України «Про Центральну виборчу комісію» [102] та «Про всеукраїнський референдум» [65] містять спеціальні норми щодо діяльності медіа під час виборчих кампаній (рівний доступ кандидатів до медіа, обмеження агітації у день виборів, обов'язкові дебати тощо). Ці норми гарантують, що медіа як об'єкт регулювання під час виборів сприяють демократичному волевиявленню, а не маніпуляціям.

Кримінальний кодекс України [41] та Кодекс України про адміністративні правопорушення [37] є актами загального характеру, що забезпечують охоронну функцію правового регулювання мас-медійної сфери, встановлюючи кримінальну та адміністративну відповідальність за діяння, які посягають на інформаційні відносини, свободу вираження, професійну діяльність журналістів, права людини та інтереси національної безпеки у медійному середовищі.

Мас-медійне право має комплексний, міжгалузевий характер і функціонує у взаємодії з низкою суміжних галузей законодавства, які забезпечують повноту регулювання медійних правовідносин.

Тому варто відзначити взаємозв'язок медіазаконодавства із законодавством у сферах: цивільного права (охорона честі, гідності та ділової репутації), трудового права (гарантії трудових прав, діяльність професійних спілок і асоціацій працівників), податкового права (оподаткування доходів і діяльності суб'єктів медіа), фінансового та бюджетного права (механізми фінансового контролю й аудиту, бюджетне фінансування Суспільних медіа України), антимонопольного законодавства (концентрація у сфері медіа, контроль за злиттями у сфері медіа), санкційного законодавства (обмеження щодо суб'єктів, пов'язаних із державою-агресором), законодавства у сфері електронних комунікацій і радіочастотного спектра (ліцензування, дозволи, доступ до мереж, технологічні стандарти поширення, інфраструктурні обмеження), законодавства у сфері кібербезпеки та захисту інформації (захист інформаційних ресурсів, протидія втручанням і кіберзагрозам), а

також законодавства про державну таємницю та національну безпеку (обмеження щодо поширення інформації).

2.2 Інституційна система державного регулювання мас-медіа

Інституційна конфігурація державного регулювання мас-медійної сфери України в сучасній моделі характеризується участю кількох органів публічної влади з різними мандатами та інструментами впливу, взаємодія яких безпосередньо визначає прикладну дієвість нормативної рамки: від прозорості ринку і дотримання правил поширення інформації до стійкості інформаційної інфраструктури в умовах воєнного стану. Таке багатосуб'єктне середовище є типовим для конвергентної цифрової реальності. Регулювання контенту, організаційних параметрів медіаринку та інфраструктури поширення інформації не може бути зведене до повноважень одного відомства без ризику прогалин або дублювання.

Так Міністерство культури України у сфері медіа доцільно розглядати як ключового актора урядового рівня, який «задає зміст і пріоритети державної політики, забезпечує міжвідомчу координацію та формує інструменти підтримки й розвитку медійного середовища, доповнюючи діяльність незалежного регулятора, зосередженого на нагляді та контролі за дотриманням правил на ринку». Згідно з п. 1 Положення про Міністерство культури України, воно «є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері медіа, а також в інформаційній та видавничій сферах» [25]. Функціонально-цільовий рівень компетенції Мінкульту деталізовано через основні завдання. Мінкульт є «профільним суб'єктом урядового контуру, відповідальним за визначення цілей, пріоритетів і програмних рішень у медійній сфері, зокрема за розвиток медіаграмотності як окремого напрямку державної політики» [25, п. 3]. Ця рамка є показовою для інституційної архітектури: вона відображає не лише культурний профіль міністерства, а й

його системну роль у сфері медіа, як складової інформаційної політики держави, так і складової гуманітарних та комунікаційних практик.

Мінкульт уповноважений «визначати перспективи та пріоритетні напрями розвитку в інформаційній і видавничій сферах та у сфері медіа» [25, п.4]. Це означає, що міністерство задає орієнтири розвитку цих сфер і визначає, на які напрями держава має робити основний акцент у середньостроковій і довгостроковій перспективі. Положення також передбачає участь Мінкульту у формуванні державної інформаційної політики та зобов'язує його «вживати заходів для захисту права громадян на вільний збір, зберігання, використання і поширення інформації з урахуванням особливостей тимчасово окупованих територій» [25, п.4]. У сфері інформаційної безпеки та стійкості медійного середовища Мінкульт виконує насамперед координаційні та підтримувальні функції. Зокрема, він надає суб'єктам у сфері медіа методичну і практичну допомогу з питань інформаційної безпеки, бере участь у формуванні єдиного інформаційного простору та сприяє розвитку інформаційного суспільства, а також «розробляє заходи для запобігання внутрішньому та зовнішньому інформаційному впливу, який становить загрозу інформаційній безпеці держави, суспільства і особи» [25, п.4]. Сукупно це означає, що Мінкульт не замінює незалежного регулятора у рішеннях щодо нагляду і контролю, але забезпечує організаційні, методичні та програмні інструменти, які підсилюють стійкість інформаційного простору. Окремий блок повноважень Мінкульту спрямований на підтримку демократичних гарантій у медійній сфері. Передбачено «розроблення планів заходів щодо сприяння незалежності суб'єктів у сфері медіа та захисту прав журналістів і споживачів інформаційної продукції, організацію досліджень впливу діяльності суб'єктів у сфері медіа на суспільну свідомість та сприяння дотриманню в Україні свободи слова» [25, п.4]. Додатково закріплено повноваження з «підготовки та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України програмних документів щодо захисту інформаційного простору України від зовнішнього

інформаційного впливу» [25, п. 4]. Міністерство здійснює «моніторинг інформації у вітчизняних та іноземних медіа, організовує та проводить інформаційні й комунікаційні кампанії та публічні заходи, зокрема для інформування населення про реформи та взаємодії з громадськістю, а також організовує мистецькі конкурси для реалізації культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на здійснення заходів у сфері захисту національного інформаційного простору» [25, п. 4]. Разом ці повноваження показують, що держава впливає на медійне середовище не лише через правові норми та інституції, а й через аналітику, комунікаційні кампанії та підтримку відповідних проєктів. Це створює нормативну основу для розмежування урядових функцій формування і реалізації політики та функцій незалежного регулювання ринку, не зводячи державне врядування у сфері медіа лише до нагляду і санкцій.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення в системі державного регулювання медіасфери законодавчо визначена як окремий інституційний центр незалежного регулювання і нагляду, відмежований від урядової вертикалі. Закон України «Про медіа» статтею 6 прямо встановлює, що саме Національна рада «є органом державного регулювання діяльності у сфері медіа та органом нагляду (контролю) у цій сфері, тоді як Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади забезпечують реалізацію засад державної політики в межах компетенції, а формування та реалізація державної політики у сфері медіа покладаються на відповідний центральний орган виконавчої влади в інформаційній сфері» [90, ст. 6].

Така законодавча конструкція розмежовує політичний контур формування і реалізації державної політики та контур незалежного регулювання і контролю, зосереджений у Національній раді. Інституційний статус Національної ради визначено як «статус незалежного, конституційного, постійно діючого колегіального державного органу, який здійснює державне регулювання, нагляд і контроль у сфері медіа» [90, ст. 70].

Нормативний зміст її незалежності розкривається у ст.72 через заборону «втручання будь-яких органів і посадових осіб у вирішення питань, що належать до її компетенції», а також через вимогу «самостійного здійснення повноважень, які не можуть бути делеговані третім особам» [90, ст.72]. Одночасно ст. 71 закон установлює базові стандарти діяльності регулятора: «відкритість і публічність, обґрунтованість рішень, передбачуваність, правову визначеність і пропорційність втручання» [90, ст. 71].

Колегіальна природа Національної ради забезпечується її складом і порядком формування. Вона складається з восьми осіб, яких у рівних частках призначають Верховна Рада України та Президент України, а повноважність органу пов'язується з призначенням не менше шести членів [90]. Законодавець у такий спосіб поєднує принцип політичного балансу суб'єктів призначення з вимогою інституційної безперервності. Формування персонального складу Національної ради здійснюється за двома окремими процедурами: парламентською та президентською [90]. Для парламентської квоти остаточне рішення ухвалюється Верховною Радою України відкритим голосуванням більшістю від її конституційного складу й оформлюється постановою. При цьому «профільний комітет забезпечує попередній відбір кандидатур, публічність відповідних процедур та підготовку висновків і рекомендацій» [90, ст. 76]. Для президентської квоти закон передбачає окрему конкурсну модель, у якій ключову роль відіграє конкурсна комісія, організаційне забезпечення діяльності якої покладено на Офіс Президента України. Ця комісія «подає Президенту України висновки і рекомендації щодо кандидатур, а призначення здійснюється з числа рекомендованих кандидатів» [90, ст. 77].

В обох процедурах закон поєднує публічність, конкурсні елементи, перевірку відповідності встановленим вимогам та механізми безперервності функціонування регулятора. Строк повноважень члена Національної ради становить п'ять років, причому передбачено продовження виконання обов'язків до призначення нового члена, що мінімізує ризик переривання

інституційної спроможності у сфері регулювання медіа [90].

Внутрішня організація Національної ради поєднує колегіальний центр ухвалення рішень та адміністративну інфраструктуру їх забезпечення. Основною формою роботи Національної ради є засідання, у межах яких реалізується колегіальний механізм ухвалення регуляторних та індивідуальних актів. Важливо, що закон прямо вимагає «участі особи або її представників у розгляді питань щодо ліцензування, реєстрації, внесення змін до Реєстру суб'єктів у сфері медіа», а також щодо «порушень законодавства чи умов ліцензії, що забезпечує процедурні гарантії та можливість подання доказів» [90, ст. 86]. Відкритість діяльності Національної ради конкретизується через вимогу «завчасного оприлюднення дати, часу, місця та проєкту порядку денного засідань, проведення онлайн-трансляцій відкритих засідань і збереження відповідних записів» [90].

Адміністративну спроможність регулятора забезпечує апарат, «створений для юридичного, наукового, інформаційного, організаційного та матеріально-технічного супроводу його діяльності, а на територіальному рівні - представники Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які виконують наглядово-контрольні та доказові функції на місцях, зокрема здійснюють офіційний моніторинг, беруть участь у перевірках та отримують документи і матеріали від суб'єктів у сфері медіа» [90, ст. 86-87].

Сучасна модель діяльності Національної ради не зводиться лише до реагування на порушення, а включає стратегічний і цифровий виміри регулювання. Стратегія діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на 2024–2026 роки «є програмним документом медіарегулятора, спрямованим на конкретизацію цілей і напрямів державного регулювання, нагляду та контролю у сфері медіа в умовах воєнного стану, цифрової трансформації та євроінтеграційного курсу України» [111, с. 3]. У ціннісно-цільовому блоці Стратегія фіксує управлінську рамку регулювання. Концепція полягає в забезпеченні свободи

слова через відповідальні медіа на конкурентному та різноманітному ринку як запоруки демократичного суспільства. Місія полягає в «підтримці свободи слова та захисті національного медіапростору, здатного протистояти загрозам інформаційній безпеці, одночасно зі створенням сприятливих умов для конкуренції та інновацій через професійне, ефективне й неупереджене регулювання» [111, с. 5]. Одночасно окреслено межі юрисдикційної спроможності національного регулятора щодо глобальних платформ, які формують значну частку медіаспоживання, але перебувають поза юрисдикцією України. Окремо підкреслено потребу ретельного вивчення використання новітніх каналів обміну інформацією та вироблення подальших рішень щодо надійності їх застосування [111, с. 8]. Важливою управлінською інновацією Стратегія визначає «співрегулювання: створення органів спільного регулювання розглядається як один із інструментів сучасного цивілізованого регулювання, який має забезпечити узгодження підходів до правил і критеріїв контенту та водночас недопущення цензури і зловживань свободою слова» [111, с. 8–9, 19]. Паралельно задекларовано курс на цифровізацію регуляторних процедур (ліцензування та реєстрації) через створення Електронного кабінету суб'єкта у сфері медіа та його інтеграцію з Реєстром суб'єктів у сфері медіа з підкресленням вимог інформаційної безпеки та захисту даних [111, с. 9, 24–25]. Це задає практичну логіку інституційного розвитку та підвищення спроможності регулятора через процесну модернізацію й використання даних. У контексті викликів воєнного часу визначено чотири ключові групи проблем для медіаіндустрії: дефіцит кадрів (релокація, мобілізація, слабкість системи підготовки), нестачу фінансів і відсутність інституційної підтримки (особливо для локальних медіа), нестачу актуального контенту та потребу в захисті контенту і протидії піратству, а також труднощі відновлення інфраструктури й технологій. Відповідно у документі окреслено потреби медіа під час війни та в найближчий післявоєнний період: фінансову підтримку, організаційні заходи зі збереження кадрового потенціалу та реформу медіаосвіти [111, с.

11–12]. Отже, регуляторна політика не може обмежуватися наглядом: вона має включати інструменти забезпечення стійкості медіасистеми (кадри, інфраструктура, економіка, інновації).

Реалізація Стратегії забезпечується щорічним Планом, відповідно до якого здійснюється державне регулювання національного медіапростору. Згідно з Планом реалізації у 2026 році Стратегії діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на 2024–2026 роки, визначено управлінський механізм реалізації стратегічних цілей у форматі конкретних завдань, заходів, строків виконання, відповідальних структур і вимірюваних індикаторів результату [60].

Національна рада позиціонується не лише як орган застосування норм, а як суб'єкт, що одночасно забезпечує повний регуляторний цикл: аналітичне виявлення проблем у медіасфері, нормотворче уточнення процедур і вимог, нагляд та реагування, а також організаційно-ресурсну підтримку інституційних інструментів регулювання (зокрема Реєстру суб'єктів у сфері медіа та електронних сервісів взаємодії). План структуровано навколо стратегічних цілей і орієнтовано на практичну реалізацію Закону України «Про медіа» через стабілізацію процедур ліцензування та реєстрації, забезпечення функціонування Реєстру суб'єктів у сфері медіа та Електронного кабінету суб'єкта у сфері медіа, а також удосконалення підзаконного регулювання в межах компетенції регулятора [60, с. 1–2]. Окремий управлінський акцент зроблено на підвищенні інституційної спроможності регулятора та модернізації інструментів регулювання. Це проявляється, по-перше, у стратегічній цілі щодо розвитку комунікаційної політики регулятора через аудит комунікаційної діяльності, консультації з усіма зацікавленими сторонами та затвердження комунікаційної стратегії як механізму підзвітності й легітимації рішень [60, с. 10–11].

Національна рада функціонує не лише як орган правозастосування, а й як суб'єкт довгострокового планування, аналітичного виявлення проблем медіасфери, нормотворчого уточнення процедур та організаційно-

ресурсного забезпечення інструментів регулювання. Важливим елементом цієї моделі є цифровізація регуляторних процедур, насамперед через ведення Реєстру суб'єктів у сфері медіа та функціонування Електронного кабінету суб'єкта у сфері медіа, який використовується для вчинення ліцензійних і реєстраційних дій та здійснення електронного документообігу [90]. Через ці інструменти Національна рада забезпечує не лише нагляд, а й процедурну інфраструктуру регулювання, що підвищує правову визначеність статусу суб'єктів медіа, прозорість ринку та передбачуваність взаємодії з регулятором.

Наглядово-санкційний блок повноважень Національної ради побудовано за принципом диференційованого і пропорційного реагування. Закон України «Про медіа» визначає, що «перевірки та офіційний моніторинг є процедурною передумовою застосування заходів реагування, а самі такі заходи є юридичним наслідком встановленого порушення» [90, ст. 69].

Нормативна логіка санкцій полягає у диференціації відповідальності залежно від виду суб'єкта у сфері медіа та ступеня порушення. Ст.ст. 111, 115, 116 закону для окремих категорій суб'єктів передбачено «поділ порушень на незначні, значні та грубі», а «заходи реагування вибудовано за моделлю поступової ескалації: від припису до штрафу» і, у визначених законом випадках, до «анулювання ліцензії або скасування реєстрації виключно за рішенням суду» [90]. Така конструкція демонструє, що санкція у сфері медіа не є автоматичною чи суто каральною, а має відповідати характеру порушення, його повторюваності та статусу відповідного суб'єкта. У результаті санкційний механізм Національної ради постає як багаторівнева система державного реагування, у якій поєднуються моніторинг, перевірка, оцінка тяжкості порушення, мотивоване рішення регулятора та судовий контроль на фінальних етапах примусу.

Правозастосовна діяльність Національної ради істотно врівноважується адміністративним судовим контролем. Оскарження її рішень відбувається в порядку адміністративного судочинства як публічно-

правовий спір між суб'єктом у сфері медіа та суб'єктом владних повноважень [36, ст. 19]. У практичному вимірі судовий контроль виконує дві взаємопов'язані функції: по-перше, коригує межі допустимої дискреції регулятора та уніфікує підходи до оцінки подібних порушень; по-друге, задає стандарт мотивування рішень, особливо у справах, пов'язаних із втручанням у свободу вираження поглядів. Саме тому якість діяльності Національної ради в сучасній моделі регулювання медіа залежить не лише від обсягу її повноважень, а й від спроможності застосовувати їх у спосіб, сумісний із принципами пропорційності, правової визначеності та стандартами захисту прав людини [36, ст. 2]. Окреме місце в судовому контролі рішень регулятора займають критерії Європейського суду з прав людини щодо свободи вираження поглядів. Для національного правозастосування вони важливі не як теорія, а як практичні орієнтири оцінки втручання держави у сферу медіа. Європейський суд з прав людини послідовно виходить з того, що будь-яке обмеження свободи вираження має відповідати критеріям статті 10 ЄКПЛ [38], а оцінка «необхідності в демократичному суспільстві» включає перевірку наявності «нагальної суспільної потреби», пропорційності втручання та достатності наведених державою підстав з урахуванням меж розсуду держави і характеру висловлювання [173, с. 23, 101].

Окремим напрямом сучасної трансформації ролі Національної ради є її участь у механізмах співрегулювання. Закон України «Про медіа» вибудовує «співрегулювання як інституційний міст між владним регулюванням і галузевим саморегулюванням, за якого Національна рада не передає свої повноваження приватним суб'єктам, але процедурно і змістовно вбудовується у вироблення правил у тих сегментах, де законодавець допускає регулювання змісту інформації через кодекси (правила)» [90, ст. 92]. У цій конструкції суб'єкти у сфері медіа добровільно беруть на себе зобов'язання дотримуватися кодексів, а Національна рада визнає достатність таких вимог для забезпечення суспільних інтересів у межах, установлених законом [90, ст.92]. При цьому закон спеціально підкреслює, що «співрегулювання не

скасовує і не обмежує простір саморегулювання, яке функціонує на засадах добровільності, самоврядності та невтручання держави» [90, ст. 92]. Органи співрегулювання утворюються самою галуззю у формі громадських спілок, але Національна рада відіграє суттєву роль у процедурному запуску цих інститутів, організації рейтингового голосування, координації діяльності робочих груп, участі в підготовці кодексів та затвердженні їх остаточної редакції [90]. Крім того, вона залучена до «формування експертних колегій і може передавати на їх розгляд питання, що перебувають у неї на розгляді, якщо вони мають загальногалузеве значення або стосуються оцінки змісту інформації» [90].

Отже, у механізмі співрегулювання Національна рада поєднує організаційно-процедурну, координаційну, гарантійну та наглядову функції, зберігаючи публічну відповідальність за межі допустимого державного втручання і водночас відкриваючи простір для гнучкішого галузевого вироблення правил. Таким чином, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення в сучасній моделі державного регулювання медіасфери постає як багаторівнева інституція, у якій поєднано незалежний конституційний статус, колегіальний порядок ухвалення рішень, двоканальну модель формування складу, адміністративну і територіальну інфраструктуру, стратегічне планування, цифрові регуляторні інструменти, диференційований санкційний механізм та участь у співрегуляторних процедурах. Саме ця сукупність ознак дає підстави розглядати Національну раду не лише як класичний орган контролю, а як інституційний центр сучасного медіаврядування, через який забезпечуються правова визначеність, публічність, баланс свободи слова й охоронних цілей держави, а також адаптація національної моделі регулювання до цифрових трансформацій медіасередовища.

Співрегулювання та саморегулювання доповнюють державне регулювання і знижують ризики надмірної адміністративної жорсткості. Європейський підхід виходить із того, що кодекси поведінки, стандарти

професійної етики та механізми їх застосування можуть ефективно функціонувати у сферах, де потрібні гнучкі правила і швидка адаптація до технологічних змін. У матеріалах Європейської аудіовізуальної обсерваторії (Рада Європи), зокрема у виданні *IRIS Special 2019-2 “Self- and Co-regulation in the new AVMSD”*, підкреслено, що переглянута Директива AVMSD вимагає від держав-членів заохочувати співрегулювання та підтримувати саморегулювання через кодекси поведінки у визначених сферах, зокрема щодо захисту неповнолітніх у контексті комерційних повідомлень [220, с. 5]. Для української моделі це важливо з двох причин. По-перше, співрегулювання дає змогу встановлювати деталізовані стандарти, особливо щодо вимог до інформації, із залученням індустрії та експертного середовища, зменшуючи ризик сприйняття регуляторних вимог як форми цензури. По-друге, саморегулювання зберігає значення як простір професійної відповідальності медіа, у межах якого стандарти етики і якості можуть підтримуватися не санкцією держави, а авторитетом професійної спільноти. Українська практика саморегулювання при цьому має як напрацювання (кодекси етики, інституції розгляду скарг), так і системні виклики, пов’язані з нерівномірністю охоплення медіаринку та обмеженою здатністю механізмів саморегулювання впливати на суб’єктів, які не визнають професійних стандартів [115, с. 239–240]. У результаті імплементація європейської логіки в цій частині потребує збалансування: держава формує базові правила і гарантії прав людини, а співрегулювання й саморегулювання забезпечують деталізацію стандартів та швидку адаптацію до нових ризиків без надмірного адміністративного тиску. Таким чином, імплементація Директиви AVMSD в Україні виявляється не лише у формальному наближенні нормативних конструкцій, а й у поступовому формуванні практик належного регулювання.

Окремо пропонуємо розглянути питання Реєстру суб’єктів у сфері медіа, який у сучасній моделі медіарегулювання виконує функції офіційного обліку, забезпечення правової визначеності та інформаційної відкритості у

сфері медіа. На офіційному вебпорталі Національної ради підкреслено, що ведення Реєстру суб'єктів у сфері медіа трансформувалося після набуття чинності Законом України «Про медіа», який істотно змінив вимоги до Реєстру та склад відомостей про суб'єктів, а отже і підходи до публічної ідентифікації медіа та їхніх параметрів [103]. Функціональне значення Реєстру виходить за межі суто адміністративного обліку. У практичному вимірі він виконує щонайменше три взаємопов'язані завдання: 1) забезпечує правову визначеність статусу медіа та суміжних учасників ринку; 2) підсилює прозорість медійного середовища для держави, бізнесу й суспільства; 3) створює доказову основу для регуляторних процедур і контролю за виконанням установлених вимог [90, ст. 68].

Окремо зазначимо цифровий сегмент інституційної взаємодії. Він реалізується через Електронний кабінет, який створюється Національною радою для вчинення ліцензійних і реєстраційних дій та електронного обміну документами. Це рішення є суттєвим із позицій належного врядування, оскільки цифрові канали взаємодії зменшують витрати на її організацію, підвищують передбачуваність процедур, спрощують документування регуляторних дій та потенційно знижують ризики нерівномірного застосування правил до різних учасників ринку [31].

У такий спосіб регулятор не лише здійснює нагляд, а й забезпечує процедурну інфраструктуру регулювання, що підвищує правову визначеність для ринку, водночас істотно посилюючи вимоги до інституційної спроможності та гарантій незалежності самого регулятора. Саме тому питання незалежності Національної ради в сучасній моделі має не декларативне, а функціональне значення: від нього залежить довіра до реєстраційно-ліцензійних рішень, до рівності застосування санкцій та до відсутності політичної селективності.

Аналіз Реєстру суб'єктів у сфері медіа (станом на 01.12.2025) [103] дозволяє зазначити види діяльності (види мовлення), їх кількість і відсоток від загальної кількості.

Аналіз Реєстру суб'єктів у сфері медіа за видами діяльності

Вид діяльності/вид мовлення	Кількість (шт.)	Відсоток від загальної кількості медіа
Друковане медіа	3921	40,78%
Радіомовлення з використанням радіочастотного спектра	1480	15,39%
Онлайн-медіа	1407	14,63%
Постачання електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення	881	9,16%
Телевізійне мовлення з використанням радіочастотного спектра	880	9,15%
Лінійне телевізійне мовлення (аудіовізуальне лінійне мовлення)	486	5,05%
Провайдер аудіовізуальних сервісів	418	4,35%
Лінійне радіомовлення (аудіальне лінійне мовлення)	123	1,28%
Аудіовізуальне медіа на замовлення (нелінійний медіа- сервіс)	17	0,18%
Провайдер платформи спільного доступу до відео	2	0,02%
Аудіальне медіа на замовлення (нелінійний аудіомедіа-сервіс)	1	0,01%

Джерело: сформовано автором на основі [103]

Аналіз Реєстру суб'єктів у сфері медіа [103] дозволяє зазначити види медіа (технології), їх кількість і відсоток від загальної кількості (табл. 2).

Добровільна реєстрація онлайн-медіа є однією з ключових новел Закону України «Про медіа», що відображає перехід до більш гнучкої та ризик-орієнтованої моделі регулювання цифрового сегмента. Її зміст полягає у створенні правового каналу взаємодії між суб'єктами у сфері онлайн-медіа та Національною радою без запровадження загального дозвільного режиму.

Закон прямо встановлює, що «суб'єкти у сфері онлайн-медіа можуть зареєструватися добровільно» [90, ст. 63]. Отже, держава не робить реєстрацію загальнообов'язковою умовою діяльності, але пропонує формалізований статус, який підвищує визначеність суб'єкта, прозорість його ідентифікації та передбачуваність взаємодії з регулятором у межах наглядових процедур [90].

Таблиця 2

Аналіз Реєстру суб'єктів у сфері медіа за видами медіа

Вид медіа/Технологія	Кількість (шт.)	Відсоток від загальної кількості медіа
Журнал	1516	15.77%
Газета	1483	15.42%
Радіомовлення	1475	15.34%
Телевізійне мовлення	576	5.99%
Вебсайт	390	4.06%
Інші	4176	43,42%

Джерело: сформовано автором на основі [103]

Юридичні наслідки добровільної реєстрації проявляються насамперед у двох площинах. По-перше, статус зареєстрованого онлайн-медіа прямо пов'язується з можливістю отримувати державні гранти та інші форми державної підтримки, оскільки органи влади вправі надавати таку підтримку і замовляти роботи чи послуги лише зареєстрованим медіа [90, ст. 63]. По-друге, реєстрація інтегрується в механізм публічної прозорості через оприлюднення відомостей у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа [90, ст. 63]. Додатково Закон розрізняє підходи до реагування щодо зареєстрованих і незареєстрованих онлайн-медіа, що створює стимул до добровільної ідентифікації та процесуальної дисципліни у взаємодії з регулятором [90]. Отже, добровільна реєстрація не означає лише формального запису в реєстрі, а формує особливий правовий режим взаємодії з державою.

У національній моделі врегулювання цифрового сегмента принципове

значення має розмежування між правовим статусом суб'єкта у сфері онлайн-медіа та фактом внесення чи невнесення відомостей до Реєстру суб'єктів у сфері медіа. Це означає, що добровільність реєстрації не скасовує можливості застосування визначених законом заходів реагування, але змінює рівень правової визначеності суб'єкта та характер його комунікації з Нацрадою.

Частина 3 ст. 16 Закону України «Про медіа» фіксує окрему категорію осіб, які регулярно поширюють масову інформацію під власним редакційним контролем через власні облікові записи на платформах спільного доступу до інформації, та встановлює для них базове правило: така особа не є суб'єктом у сфері онлайн-медіа, крім випадку, якщо вона добровільно зареєструється як суб'єкт у сфері онлайн-медіа у встановленому порядку [90]. Тож законодавець визнає існування поширеної в цифровому середовищі моделі інформаційної діяльності, яка в публічному дискурсі зазвичай пов'язується з феноменом блогерства, однак не запроваджує в Законі окремого терміна «блогер» і не надає йому легального визначення.

Термін «блогер» прямо не визначений у національному законодавстві, а відтак статус блогерів є ситуативним і залежить від конкретних правовідносин. Кембриджський словник надає таке визначення терміна «блогер»: «той, хто веде блог (регулярний запис чийхось ідей, думок чи досвіду, який розміщується в мережі Інтернет для читання іншими людьми)» [136]. Оксфордські словники для учнів надають таке визначення терміна «блогер»: «людина, яка веде блог» [203]. А «блог» у розумінні зазначеного словника - це «вебсайт, де окрема особа або особи, що представляють організацію, регулярно пишуть про останні події чи теми, які їх цікавлять, зазвичай із фотографіями та посиланнями на інші вебсайти, які вони вважають цікавими» [203].

Вітчизняне законодавство не встановлює кількісних порогів для розмежування таких осіб за параметрами аудиторії, зокрема за кількістю споживачів інформації, кількістю переглядів, показниками відвідуваності облікового запису тощо. При цьому Закон не конкретизує у вигляді

числового критерію, що саме варто розуміти під регулярністю поширення, а також не закріплює окремої спеціальної процедури перевірки редакційного контролю. Закон формує модель входу до регульованого онлайн-сегмента, яка ґрунтується не на порогових показниках охоплення, а на статусно-процедурному рішенні особи.

При цьому Закон не пов'язує можливість набуття цього статусу з кількісними показниками облікового запису, а отже будь-яка особа може ініціювати формалізацію своєї діяльності як онлайн-медіа незалежно від розміру аудиторії. Відповідно автор контенту з великою аудиторією (блогер) не має відмінного правового режиму порівняно з автором із малою аудиторією лише на підставі показників охоплення. Закон не встановлює спеціальних посиленних умов регулювання для таких осіб як окремої категорії, а визначальними залишаються ознаки діяльності та факт добровільної реєстрації.

У матеріалах ІМП акцентовано увагу на питаннях відповідальності, зокрема за дифамаційні ризики, проблемах ідентифікації анонімних авторів у мережі та прагматичних мотивах інституціоналізації блогерської діяльності (наприклад, через юридичну особу для роботи з рекламою та врегулювання податкових аспектів), а також прогнозується подальша еволюція регулювання блогосфери через запровадження мінімальних порогів аудиторії та диференційованих режимів нагляду [9].

У інших матеріалах ІМП проаналізовано практичні та правові наслідки добровільної реєстрації блогерів (власників публічних сторінок та каналів у соцмережах і на відеоплатформах) як суб'єктів у сфері онлайн-медіа [34]. Систематизовано потенційні переваги реєстрації: доступ до окремих правових гарантій журналістської діяльності та додаткового захисту, підвищення легітимності для партнерів і донорів, участь в органах співрегулювання та вплив на етичні кодекси (правила), а також доступ до окремих процедур акредитації [34].

Отже, зазначене вище дає підстави охарактеризувати Національну раду як інституцію з чітко вибудованими рівнями управління, де колегіальний центр ухвалення рішень підкріплений апаратом, територіальними представниками, публічними процедурами засідань і звітності, а також стратегічним плануванням і цифровими каналами взаємодії з ринком.

Для коректного аналізу еволюції Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення доцільно зіставити підходи чинної нормативної рамки відповідно до Закону України «Про медіа» [90] та попередньої нормативної рамки відповідно до Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» [92], який втратив чинність у 2022 р. Таке порівняння дає змогу виявити, які елементи моделі регулювання зберегли спадкоємність (конституційно визначений характер органу, наглядові та санкційні інструменти), а які були суттєво переглянуті у відповідь на цифровізацію медіаринку та євроінтеграційні зобов'язання.

У попередній моделі регулювання Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення була побудована як галузевий регулятор, орієнтований переважно на телерадіомовлення та суміжних із ним суб'єктів [92]. Відповідно до ст. 13 наглядовий мандат концентрувався на контролі за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у сфері телерадіомовлення, реклами і спонсорства, ліцензійних умов, порядку мовлення під час виборчих кампаній, технічної якості програм, вимог до національного продукту, мовних квот, а також, у пізніших редакціях, елементів прозорості власності та розкриття бенефіціарних власників [92]. У цьому ж контурі Національна рада попередньої моделі здійснювала офіційний моніторинг телерадіопрограм і застосовувала санкції в межах компетенції, визначеної профільним законодавством [92].

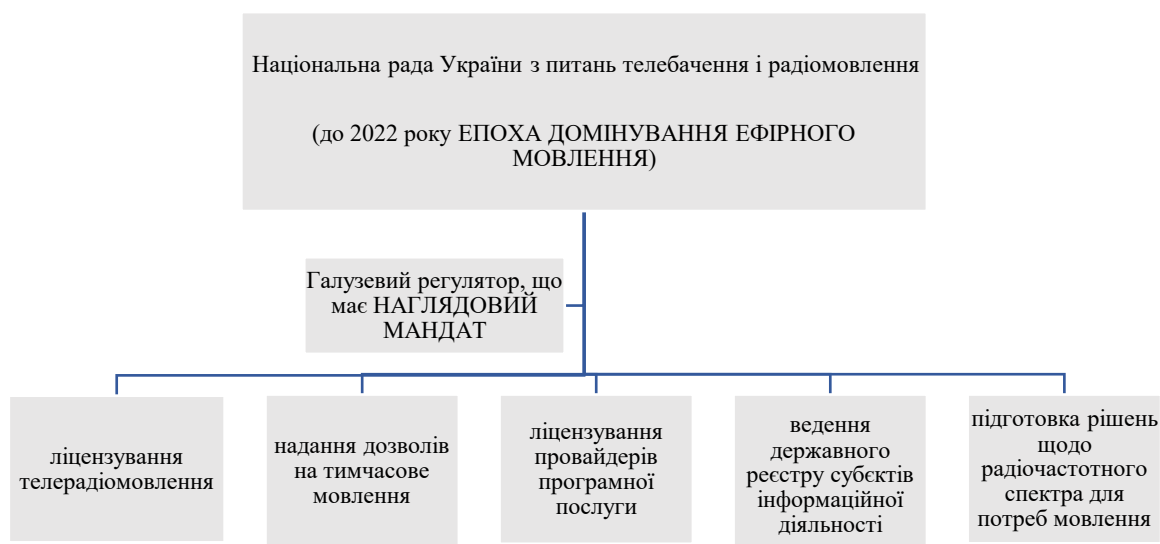

Рис. 4. Основні напрямки діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення як галузевого регулятора до 2022 року

Джерело: створено автором

Як бачимо з рис. 4, регуляторний блок повноважень попередньої моделі Національної ради також був прив'язаний до традиційних інструментів телерадіоринку: ліцензування телерадіомовлення, надання дозволів на тимчасове мовлення, ліцензування провайдерів програмної послуги, участі у підготовці рішень щодо радіочастотного спектра для потреб мовлення, а також ведення державного реєстру суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення. Додатково підкреслювалася роль регулятора в «підтриманні конкуренції в теле-радіо-інформаційному просторі та в процедурних питаннях Суспільних медіа України [92, ст. 13].

Окрему групу становили повноваження щодо організації та перспектив розвитку телерадіомовлення: участь у формуванні та реалізації державної політики саме у сфері телерадіомовлення, «затвердження планових документів розвитку національного телерадіоінформаційного простору, аналіз стану телерадіомовлення, ухвалення рішень щодо створення та розвитку каналів і мереж мовлення, а також міжнародне співробітництво з

питань телебачення і радіомовлення» [92, ст. 15]. Тож попередня модель у структурі повноважень була логічною для епохи домінування ефірного мовлення, однак об'єктивно обмежувала регуляторний вплив рамками теле-радіо-сегмента та похідних від нього послуг.

Натомість після набрання чинності Законом України «Про медіа» відбувся перехід до сучасної конвергентної моделі, що об'єднує різні технології та методи для досягнення синергії і створення нових якісних рішень розвитку медіасфери. Національна рада інституційно закріплюється як регулятор, чия компетенція охоплює всю сферу медіа (аудіовізуальні й аудіальні медіа, друковані та онлайн-медіа, окремі види медіасервісів і суб'єктів у цифровому середовищі) та забезпечує уніфіковані підходи до нагляду, прозорості й відповідальності.

Рис. 5. Розвиток регуляторних функцій Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення з 2022 року дотепер

Джерело: створено автором

Як бачимо з рис. 5, поряд із ліцензуванням з'являється «системний блок реєстраційних процедур, цифрових сервісів взаємодії з ринком і розширених механізмів моніторингу та контролю» [90, ст. 90]. Ключовою відмінністю сучасної моделі Національної ради є поєднання політико-аналітичних та класичних регуляторних функцій у межах одного мандата: участі в розробленні та реалізації державної політики у сфері медіа, формування стратегічних документів діяльності регулятора, аналітики стану розвитку сфери медіа та замовлення досліджень, що дає змогу підкріплювати управлінські рішення доказовою базою [90, ст. 90].

У попередній моделі стратегічні повноваження були зосереджені на розвитку телерадіомовлення як окремого сегмента. Сучасна модель прямо спрямована на сферу медіа загалом, що відповідає практиці регулювання в умовах цифрової конвергенції.

Друга принципова різниця - перебудова ринкової інфраструктури регулювання через Реєстр суб'єктів у сфері медіа та електронні інструменти взаємодії. Це суттєво ширше за попередній підхід, де реєстрова функція стосувалася державного реєстру суб'єктів інформаційної діяльності саме у сфері телебачення і радіомовлення [92, ст. 14].

Інша відмінність - це посилення регуляторного нагляду й контрольних інструментів у конвергентному середовищі. Сучасна модель наділяє Національну раду комплексом повноважень щодо офіційного моніторингу діяльності суб'єктів у сфері медіа, визначення порядку проведення перевірок, здійснення перевірок та застосування заходів реагування у разі порушень законодавства та умов ліцензії [90]. У попередній моделі аналогічний інструментарій був прив'язаний до телерадіопрограм, ліцензіатів та провайдерів програмної послуги [92], що в реаліях цифрового ринку залишало поза належним охопленням частину онлайн-середовища та нові форми медіаспоживання.

Наступна суттєва різниця стосується прозорості власності та конкурентного середовища. У попередньому законі прозорість власності

з'являлася як елемент нагляду в частині розкриття бенефіціарів телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги [92]. У чинному законі цей напрям вбудований у ширший механізм: Національна рада може запитувати інформацію й документи для дослідження структури власності суб'єктів у сфері медіа в широкого кола органів, а також взаємодіяти з Антимонопольним комітетом України щодо меж ринків та потенційних порушень обмежень концентрації у сфері медіа [90]. Отже, регуляторний фокус переноситься з контролю вузького телерадіосегмента на системне бачення медійних ринків, структури власності та конкурентних ризиків у масштабі всієї сфери медіа.

Ще одна відмінність - це інституціоналізація співрегулювання та робота з новими суб'єктами цифрового середовища. Закон України «Про медіа» прямо пов'язує повноваження Національної ради з діяльністю органів спільного регулювання, зокрема у сфері онлайн-медіа та платформ спільного доступу до відео. Він також передбачає спільне вироблення критеріїв і вимог у чутливих питаннях, наприклад у частині «захисту дітей чи критеріїв віднесення окремого контенту до порушень» [90, ст. 90]. Логіка інституційної побудови співрегулювання також впливає з норм про органи спільного регулювання. Це якісно інший підхід порівняно з попереднім законом, де співрегуляторні механізми не були настільки системно закріплені як частина архітектури регулювання.

Також відмінності проявляються і в режимі воєнного стану. У попередньому законі зафіксовано можливість «звернення Національної ради до військового командування у встановлених законом випадках під час дії воєнного стану» [92, ст. 13]. У сучасному Законі України «Про медіа», крім загального наглядово-санкційного інструментарію, прямо передбачено повноваження Національної ради «затверджувати спеціальні положення про особливості ліцензування і реєстрації у сфері медіа та про особливості застосування заходів реагування за грубі порушення під час воєнного чи надзвичайного стану» [90, ст. 90]. Це демонструє перехід від ситуативної

взаємодії до формалізованих процедурних режимів, що підвищує правову визначеність для суб'єктів у сфері медіа навіть в умовах кризового управління.

У підсумку різниця в повноваженнях «попередньої» і «сучасної» Національної ради полягає не лише в розширенні переліку функцій, а передусім у зміні предмета, інструментів і масштабу регулювання: від галузевого контролю телерадіомовлення до інтегрованого управління сферою медіа в умовах цифрової конвергенції, від домінування ліцензування до поєднання ліцензійних, реєстраційних і цифрових механізмів взаємодії, від фрагментарного охоплення прозорості власності до системного підходу із залученням інших органів влади та конкурентного регулятора, від обмежених наглядових інструментів щодо телерадіосуб'єктів до повного циклу моніторингу, перевірок і заходів реагування щодо суб'єктів у сфері медіа загалом.

У контексті цих змін доречно розглянути діяльність Державного комітету телебачення і радіомовлення України, який є окремою складовою системи органів публічної влади у медіасфері та функціонує як «центральный орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовує і координує Кабінет Міністрів України». Його правовий статус і компетенція визначаються «Положенням про Державний комітет телебачення і радіомовлення України», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 року № 341 [81]. Нормативна конструкція цього Положення має принципове значення для інституційного розмежування ролей у медіасфері, оскільки, з одного боку, закріплює за Держкомтелерадіо провідний статус у сферах державного іномовлення, популяризації України у світі та забезпечення інформаційного суверенітету, а з іншого визначає його як учасника формування і реалізації державної політики у сфері медіа, інформаційній та видавничій сферах [81, п. 1-3].

Основні завдання Держкомтелерадіо концентруються навколо двох взаємопов'язаних напрямів. Перший охоплює забезпечення формування та

реалізації державної політики у сферах державного іномовлення, популяризації України у світі, стратегічних комунікацій та інформаційного суверенітету. Другий пов'язаний з участю в забезпеченні формування та реалізації державної політики у сфері медіа, інформаційній та видавничій сферах [81].

Рис. 6. Ключові напрями діяльності Державного комітету телебачення і радіомовлення України

Джерело: створено автором

З рис. 6, можемо зробити висновки, що така модель підкреслює кооперативний характер компетенції Держкомтелерадіо, яке здійснює спеціалізовані функції в межах урядово-виконавчого сегмента державного управління. У нормативно-аналітичному вимірі це проявляється в повноваженнях узагальнювати практику застосування законодавства, готувати пропозиції щодо його вдосконалення, вносити в установленому порядку проєкти законів і актів Президента України та Кабінету Міністрів, а також брати участь в адаптації законодавства у сфері медіа, інформаційній та видавничій сферах до законодавства Європейського Союзу [81].

Окремий блок становлять повноваження у сферах інформаційного

суверенітету, стратегічних комунікацій та зовнішньої інформаційної присутності держави. Держкомтелерадіо бере участь у «виконанні завдань щодо забезпечення інформаційної безпеки, забезпечує реалізацію державної політики у сфері популяризації України у світі та стратегічних комунікацій, сприяє розбудові системи державних стратегічних комунікацій, а також визначає порядок функціонування офіційних вебсайтів органів виконавчої влади і здійснює моніторинг їх інформаційного наповнення з внесенням відповідних пропозицій» [81, п. 4]. До цього ж напряму належать повноваження, пов'язані з інформуванням громадськості з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, популяризацією національної інформаційної продукції за кордоном та сприянням інтеграції суб'єктів державного іномовлення України у світовий інформаційний простір [81]. У сукупності ці функції свідчать про те, що Держкомтелерадіо виконує не лише галузево-адміністративну, а й виразно комунікаційно-репрезентаційну роль у системі виконавчої влади.

У сфері медіа та суміжної інфраструктури мовлення Держкомтелерадіо здійснює насамперед підтримувальні, координаційні та розвиткові функції. Воно готує пропозиції щодо вдосконалення системи державного управління у сфері медіа, інформаційній та видавничій сферах і поліграфії, бере участь у забезпеченні дотримання державної мовної політики, забезпечує підвищення кваліфікації працівників відповідних секторів, сприяє діяльності Суспільних медіа України та впровадженню цифрового наземного мовлення [81]. До інфраструктурного виміру також належать «підготовка пропозицій щодо захисту, ефективного використання та розподілу радіочастотного спектра для потреб телерадіомовлення, а також участь у розробленні державних стандартів цифрового мовлення» [81]. Отже, у цьому сегменті Держкомтелерадіо діє як орган секторального адміністрування і розвитку, а не як незалежний орган регуляторного нагляду за конкретними медіа суб'єктами.

Найбільш деталізовано в Положенні про Держкомтелерадіо

врегульовано його повноваження у видавничій сфері, де поєднуються реєстраційні, дозвільні, контрольні та санкційні інструменти. Держкомтелерадіо здійснює моніторинг видавничої сфери держави-агресора і тимчасово окупованих територій України, затверджує критерії оцінювання видавничої продукції, видає, відмовляє у видачі або припиняє дію дозволів на ввезення та розповсюдження відповідної продукції, веде спеціалізовані реєстри, а також приймає рішення про накладення штрафів і застосовує передбачені законом заходи вилучення з обігу у визначених випадках [81]. Додатково до цього Держкомтелерадіо складає протоколи про адміністративні правопорушення щодо порушень порядку ведення передвиборної агітації та інформаційного забезпечення виборів у друкованих медіа [81, п. 4]. Саме у видавничому сегменті найбільш виразно проявляється його правозастосовна компетенція, яка відрізняє цей орган від суто координаційних або консультативних інституцій.

Інституційна спроможність Держкомтелерадіо забезпечується також його організаційно-адміністративними повноваженнями. Положення про Держкомтелерадіо передбачає реалізацію антикорупційних заходів, кадрове забезпечення, планування і контроль виконання завдань, а також мобілізаційну підготовку та мобілізаційні заходи у сфері медіа, інформаційній та видавничій сферах [81]. Для виконання покладених завдань Держкомтелерадіо має право «залучати фахівців і представників громадянського суспільства, безоплатно одержувати інформацію та документи від органів влади, утворювати комісії й робочі групи, користуватися державними інформаційними базами та урядовим зв'язком» [81, п. 6].

Водночас сучасна еволюція компетенції Держкомтелерадіо свідчить про тенденцію до посилення його ролі в системі державної інформаційної політики. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1509 «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» до сфери його управління передано цілісні майнові комплекси

державного підприємства «Мультимедійна платформа іномовлення України», Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» та державної установи «Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки» [26]. Це розширення посилює значення Держкомтелерадіо як урядового центру управління у сферах іномовлення, інформаційної присутності держави та стратегічних комунікацій. Разом із тим така інституційна динаміка ще більше актуалізує необхідність чіткого розмежування між політико-координаційними функціями виконавчої влади та незалежними регуляторними рішеннями щодо конкретних суб'єктів медіа, які повинні здійснюватися на засадах неупередженості, процедурної визначеності та відокремлення від урядового впливу.

Наступним суб'єктом, що забезпечує державне регулювання є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (НКЕК), є інституційним компонентом системи державного регулювання, правові засади діяльності якої врегульовано Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», а її повноваження безпосередньо впливають на функціонування медійної інфраструктури: доступність мереж, технологічні умови поширення аудіовізуального контенту, використання радіочастотного спектра та якість електронних комунікаційних послуг [91].

НКЕК інституційно сконструйована як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється Кабінетом Міністрів України [91]. Предметна сфера діяльності НКЕК охоплює «державне регулювання і державний нагляд (контроль) у трьох взаємопов'язаних секторах: у сфері електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» [91, ст. 2]. При цьому закон фіксує й євроінтеграційний вимір. НКЕК здійснює заходи щодо сприяння адаптації (гармонізації) законодавства у зазначених сферах до законодавства ЄС, а

мета регулювання додатково охоплює інтеграцію відповідних ринків України до ринків ЄС поряд із забезпеченням безпеки електронних комунікацій, розвитком конкуренції та балансом інтересів користувачів, держави і суб'єктів господарювання [91, ст. 4].

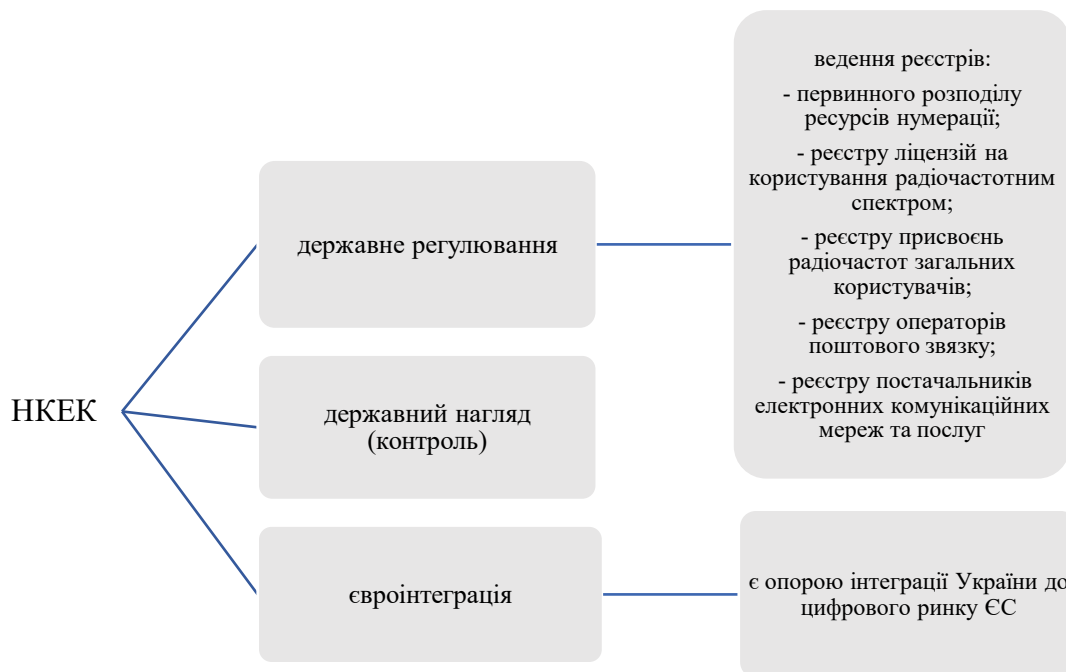

Рис. 7. Ключові напрями діяльності НКЕК

Джерело: створено автором

Нормативна модель незалежності НКЕК розкривається як сукупність правових запобіжників, що мають мінімізувати зовнішній тиск на рішення регулятора. Встановлено «пряму заборону незаконного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій, об'єднань громадян, підприємств та інших суб'єктів у діяльність НКЕК» [91, ст. 5]. Закон закріплює також процедурні гарантії нормотворчої діяльності регулятора: «нормативно-правові акти НКЕК видаються у формі постанов і підлягають державній реєстрації, а відмова в реєстрації можлива лише з підстав невідповідності Конституції України, законам або міжнародним договорам» [91].

Закон прямо визначає, що «виконання функцій здійснюється, зокрема, шляхом нормативно-правового регулювання, ліцензування (на користування

радіочастотним спектром), надання дозволів (у межах, визначених спеціальними законами), регулювання тарифів у встановлених законом випадках, надання узагальнених роз'яснень і консультацій, проведення радіочастотного моніторингу та моніторингу якості послуг і рівня тарифів, а також шляхом перевірок у межах державного нагляду (контролю)» [91].

На рівні цільових орієнтирів закон пов'язує діяльність НКЕК зі створенням умов для розвитку інфраструктури і ринків, забезпеченням недискримінаційного доступу споживачів, захистом прав споживачів та розвитком конкуренції [91]. Для інституційного аналізу важливо, що закон прямо поєднує регулювання з наглядом (контролем) як взаємодоповнюваними компонентами одного мандата (згідно зі ст. ст. 2 та 4), що дає підстави розглядати НКЕК як регулятора, здатного не лише встановлювати правила, а й забезпечувати їх виконання через контрольні процедури [91].

До повноважень НКЕК належить ведення низки реєстрів, а саме: реєстру первинного розподілу ресурсів нумерації; реєстру ліцензій на користування радіочастотним спектром; реєстру присвоєнь радіочастот загальних користувачів; єдиного державного реєстру операторів поштового зв'язку; реєстру радіообладнання та випромінювальних пристроїв; реєстру постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг [91]. Також НКЕК у затвердженому нею порядку веде реєстр усіх прийнятих рішень та забезпечує вільний доступ до них на своєму офіційному вебсайті [91]. НКЕК здійснює державне регулювання та державний нагляд (контроль) у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра і надання послуг поштового зв'язку, спрямовуючи свою діяльність на забезпечення балансу інтересів користувачів, держави та суб'єктів господарювання, безпеки електронних комунікацій, розвитку конкуренції, а також на інтеграцію відповідних ринків України до ринків ЄС.

НКЕК здійснює нормотворчу діяльність у визначених сферах, реалізує заходи щодо забезпечення якості електронних комунікаційних послуг і

позиціонує свою діяльність як одну з опор інтеграції України до цифрового ринку ЄС [51]. У системі державного регулювання медіасфери НКЕК виконує технологічно-інфраструктурну функцію: без належного управління спектром і мережами неможливі ні стабільне мовлення, ні доступ громадян до онлайн-медіа, а в умовах воєнного стану і підтримання безперервності критично важливих комунікацій.

У комунікаційній практиці НКЕК окремої уваги заслуговує використання публічних цифрових каналів для забезпечення відкритості роботи регулятора. Зокрема, НКЕК підтримує власний канал на відеоплатформі, на якому розміщуються матеріали про її діяльність та можуть здійснюватися трансляції засідань, що підсилює прозорість процедур і доступ громадськості до спостереження за процесом ухвалення рішень [52]. Поряд із цим канал використовується і як інструмент публічного інформування: публікуються тематичні роз'яснювальні відео для широкої аудиторії щодо питань у сферах електронних комунікацій, що зменшує інформаційну асиметрію між регулятором, учасниками ринку та споживачами і підтримує практику відкритої взаємодії із суспільством [52].

Ще одним суб'єктом державного регулювання масмедійної сфери є Антимонопольний комітет України (АМКУ) в інституційній конфігурації регулювання медіасфери займає окреме місце як державний орган зі спеціальним статусом, компетенція якого є ключовою для запобігання надмірній економічній концентрації на медіаринках та підтримання конкурентного середовища як матеріальної передумови медійного плюралізму. Нормативні засади діяльності, мету та статус АМКУ визначає Закон України «Про Антимонопольний комітет України» [64], який закріплює, що АМКУ є органом зі спеціальним статусом, покликаним забезпечувати державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності. На відміну від галузевого медіарегулятора, який застосовує спеціальні режими (реєстрацію, ліцензування, нагляд, заходи реагування) до суб'єктів у сфері медіа, АМКУ реалізує загальногосподарський режим захисту

конкуренції, зосереджений на структурі ринків, бар'єрах входу, домінуванні та впливі концентрацій на конкуренцію [64].

Його основні завдання включають, зокрема, здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, а також контроль за узгодженими діями та концентрацією суб'єктів господарювання [64, ст. 3]. Саме ця група повноважень є системно релевантною для медіасфери, оскільки медіаконцентрація може впливати не лише на економічні показники ринку, а й на реальну різноманітність джерел інформації та редакційну автономію.

Матеріально-правові критерії та юридичні конструкції концентрації розкриває Закон України «Про захист економічної конкуренції» [86]. Він визначає поняття концентрації та встановлює режим попереднього контролю концентрацій органами АМКУ [86]. У практичному вимірі це означає, що навіть за наявності спеціальних вимог медіазаконодавства щодо прозорості власності саме антимонопольний контроль є інструментом, який дає змогу реагувати на ситуації, коли концентрація (через злиття, придбання контролю, створення спільних підприємств тощо) здатна призвести до обмеження конкуренції і, як наслідок, до звуження реального медійного плюралізму.

У сучасній моделі державного регулювання масмедійної сфери України, окрім зазначених вище суб'єктів владних повноважень, функціонують й інші органи влади, які системно впливають на медіасферу. Їх доцільно визначати як функціонально пов'язані з регулюванням медіасфери, якщо їхні повноваження прямо закріплені в нормативно-правових актах. Такі органи реалізують повноваження щонайменше в одному з таких напрямів: формування державної політики та нормотворення; забезпечення доступу до публічної інформації та захисту прав людини у сфері комунікації; інформаційна та кібербезпека, зокрема в умовах воєнного стану; контроль за концентрацією, конкуренцією та прозорістю організаційних структур медіа; притягнення до відповідальності за правопорушення проти свободи слова, прав журналістів і публічного

інтересу.

На рівні політики та нормотворення ключову рамку задає Верховна Рада України, яка здійснює законодавче регулювання та визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики держави згідно зі ст. ст. 85 та 92 Конституції України [39]. У медіасфері це означає, що базові правила організації медіаринку, гарантії свободи вираження поглядів, механізми підзвітності державних органів та межі допустимих обмежень у періоди надзвичайних правових режимів мають спиратися на закони як акти найвищої юридичної сили після Конституції.

Водночас Президент України як глава держави та гарант додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (згідно зі ст. ст. 102 та 106 Конституції України) [39] впливає на інституційну конфігурацію цієї сфери через конституційні повноваження у сфері національної безпеки та оборони, а також через участь у формуванні виконавчої вертикалі та реалізації зовнішньополітичного курсу, що безпосередньо позначається на євроінтеграційній логіці регуляторних рішень і пріоритетах державної інформаційної політики.

Кабінет Міністрів України як «вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує реалізацію державної політики, організовує виконання законів та спрямовує діяльність міністерств і інших центральних органів виконавчої влади» [39, ст. 116]. Для масмедійної сфери це має прикладне значення, оскільки саме через урядові рішення та підзаконні акти визначаються механізми практичної імплементації законодавчих норм (організація процедур, функціонування інформаційних систем, міжвідомчі порядки), що прямо впливає на передбачуваність і правову визначеність для суб'єктів ринку.

На рівні профільної виконавчої політики системно дотичними є міністерства, положення про які прямо закріплюють компетенцію у сферах, релевантних для медіа. Міністерство цифрової трансформації України, з огляду на закріплені в положенні завдання, є центральним носієм державної

політики цифровізації та розвитку цифрових сервісів; зокрема, воно визначає архітектуру державних електронних реєстрів, кабінетів, відкритих даних і сервісів взаємодії з державою [58]. Окремий обсяг повноважень, який має системний ефект для медійного ринку, зосереджений у Міністерстві юстиції України. Його компетенція охоплює, зокрема, реалізацію державної правової політики та функціонування реєстраційної інфраструктури [82]. У практичному вимірі важливо, що прозорість організаційних структур суб'єктів медіаринку та ідентифікація кінцевих бенефіціарних власників підсилюються саме правовими і технічними механізмами Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» прямо визначає Міністерство юстиції держателем відповідного реєстру та встановлює його повноваження [75]. Для державного регулювання медіасфери це означає, що будь-які вимоги до прозорості структур власності у медіа як регуляторної цілі потребують узгодженості з реєстраційними даними та процедурною спроможністю держави забезпечити їх актуальність і перевірюваність.

У контексті інформаційної безпеки та регулювання під час воєнного стану системно дотичними є органи сектору безпеки й оборони, компетенція яких прямо впливає на умови роботи медіа, журналістів і доступ до інформації. Ст. 107 Конституції України передбачає, що Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони [39]. Згідно зі ст. 10 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» обов'язковими до виконання органами виконавчої влади є рішення Ради національної безпеки і оборони України, введені в дію указами Президента України [93].

РНБО може ухвалювати рішення про застосування персональних, спеціальних, економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).

Санкції містять обмеження, які зачіпають інфраструктуру мовлення та дистрибуції: у повідомленні Національної ради наголошено, що «санкції строком на п'ять років передбачають, зокрема, анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів, заборону користування радіочастотним ресурсом України», а також «припинення надання послуг з ретрансляції, розповсюдження телепрограм і використання телекомунікаційних мереж загального користування» [50]. Національна рада в цьому контексті виступає не суб'єктом санкцій, а регулятором, який доводить обов'язковість санкційного режиму до своїх ліцензіатів і провайдерів та закликає здійснювати діяльність з урахуванням рішення РНБО, введеного в дію указом Президента, посиляючись при цьому на конституційні та галузеві норми.

Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації», введеним у дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106/2021, утворено Центр протидії дезінформації (ЦПД) як робочий орган Ради національної безпеки і оборони України [97]. Положення про Центр протидії дезінформації, затверджене Указом Президента України від 7 травня 2021 року № 187/2021, зазначає, що ЦПД «виконує аналітично-моніторингові та координаційно-комунікаційні завдання у частині протидії дезінформації, пропаганді та деструктивним інформаційним впливам, тобто є інструментом реалізації рішень РНБО у відповідному сегменті національної безпеки» [59].

До основних завдань ЦПД віднесено: «підготовку пропозицій щодо концептуальних підходів, координації діяльності органів виконавчої влади та посилення спроможностей суб'єктів сектору безпеки і оборони»; «участь у розбудові стратегічних комунікацій і реалізації Стратегії інформаційної безпеки»; «розроблення методології виявлення маніпулятивних і дезінформаційних матеріалів»; «взаємодію з громадянським суспільством і проведення просвітницьких заходів із підвищення медіаграмотності»; «узагальнення міжнародного досвіду та участь у визначенні пріоритетів залучення міжнародної технічної допомоги» [59, п. 6].

До суб'єктів державного регулювання медіасфери відносять також Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка виконує спеціальні функції у сфері урядового зв'язку, захисту інформації та кіберзахисту державних інформаційних ресурсів відповідно до ст. 2 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [76]. У воєнний період ці повноваження набувають підвищеної ваги, оскільки режим воєнного стану допускає встановлення тимчасових обмежень прав і свобод із визначеним переліком заходів та логікою необхідності, а отже саме якість міжвідомчої координації та процедурні гарантії пропорційності стають запобіжниками від перетворення тимчасових винятків на сталу практику.

Питання незалежності та ефективності цих органів у період воєнного стану набуває подвійного виміру. З одного боку, зростає потреба в оперативності рішень і координації для захисту інформаційного простору та стійкості інфраструктури. З іншого боку, посилюються ризики надмірного адміністративного впливу, якщо процедури ухвалення рішень не є достатньо прозорими, а інституційні гарантії незалежності фактично дієвими.

2.3 Аналіз сучасного стану та ключових проблем функціонування медіасфери

Враховуючи аналіз сучасного стану державного регулювання медійної сфери України, доцільно окреслити модель його удосконалення з урахуванням виявлених проблем. Узагальнення виявлених проблем дає підстави перейти від їх опису до конструювання цілісної управлінської архітектури вдосконалення державного регулювання медійної сфери України. У цьому контексті можна виокремити взаємопов'язані проблеми, які водночас визначають пріоритетні завдання моделі удосконалення, запропонованої нами в межах дисертаційного дослідження.

1. Інституційна вразливість медіарегулятора до політичного впливу, зокрема через процедури відбору і призначення кандидатів на посади членів Національної ради. Завданням є посилення інституційних гарантій незалежності медіарегулятора та мінімізація можливостей політичного впливу на ухвалення і виконання його рішень.

2. Проблема фінансової сталості Суспільних медіа України. Непередбачуваність фінансування обмежує їх інституційну спроможність і підвищує ризики залежності від поточних бюджетних і політичних рішень. Завданням є забезпечення сталого, передбачуваного та захищеного фінансування Суспільних медіа України на основі законодавчо закріпленого механізму.

3. Недостатня визначеність правового статусу та моделі функціонування суб'єкта парламентського мовлення, що ускладнює розмежування управлінських повноважень і редакційної автономії. У зв'язку з цим завданням запропонованої нами моделі є нормативне врегулювання статусу й засад діяльності суб'єкта парламентського мовлення із забезпеченням чіткого розмежування адміністративно-господарського управління, редакційної автономії, стандартів рівного доступу та наглядових процедур.

4. Обмежена перевірюваність інформації про структуру медіавласності, включно з бенефіціарною власністю, що ускладнює публічний контроль та оцінку конфліктів інтересів. У відповідь запропонована нами модель має передбачати забезпечення повної, актуальної та верифікованої прозорості структури медіавласності (прямої та бенефіціарної) через стандарти розкриття, доступні реєстрові рішення та механізми перевірки даних.

5. Відставання інструментів державного регулювання від темпів цифрової трансформації медіаринку та розвитку посередницьких сервісів формує прогалини в реагуванні на нові ризики і практики поширення інформації. Відповідно, завданням є запровадження адаптивної, ризик-орієнтованої моделі регулювання цифрового сегмента, включно з

інституційним визначенням компетенцій щодо онлайн-посередників і координаційних механізмів нагляду відповідно до європейських підходів.

Враховуючи зазначені проблеми чинної моделі державного регулювання медійної сфери України, пропонуємо такі напрями її удосконалення.

Інституційна вразливість медіарегулятора до політичного впливу проявляється не стільки на рівні задекларованих принципів незалежності, скільки на рівні процедур формування складу Національної ради. Саме кадрова складова порядку формування органу створює первинні передумови для його залежності від політичних центрів. Вона визначає коло суб'єктів, наділених повноваженнями щодо формування складу Національної ради, та процедурний механізм реалізації цих повноважень, а також впливає на стимули, що виникають у кандидатів на етапі конкурсного добору і після призначення, та на ризики для колегіальності й неупередженості, зумовлені вузькою структурою суб'єктів призначення.

Чинна модель формування складу Національної ради, по-перше, обмежує коло суб'єктів призначення двома політичними центрами: Верховною Радою України та Президентом України, які призначають по половині її складу в порядку, визначеному Законом України «Про медіа». По-друге, законодавець закріпив кількісний склад Національної ради у кількості восьми осіб [90]. У сукупності ці два параметри: двоканальність призначення та невеликий склад формують підвищену чутливість органу до політичних циклів і до взаємодії між двома центрами політичної влади. З управлінської точки зору двоканальна модель означає, що кожен із двох політичних суб'єктів призначення отримує структурну можливість впливати на кадрову конфігурацію органу. Призначення половини складу перетворює кадрову процедуру на інструмент формування стійких коаліцій у межах колегії. За наявності восьми членів рівний розподіл квот об'єктивно підсилює значення кожного окремого призначення та кожного голосу в межах колегіального органу. Це має два практичні наслідки. Перший ризик полягає у формуванні

блокувальної конфігурації, за якої узгоджене ухвалення рішень стає залежним від політичних балансів у складі органу. Другий ризик полягає у непропорційному впливі окремих членів, призначення яких може визначально позначатися на формуванні внутрішньої більшості під час колегіального голосування. У таких умовах кадрові рішення щодо окремих кандидатів перестають бути суто інституційним добором за компетентністю і набувають характеру елементів політичної конфігурації органу. Додатково ця вразливість посилюється тим, що, хоча закон прямо встановлює загальну вимогу конкурсності та принципи добору («законність, відкритість, гласність, рівність прав кандидатів, недискримінація, незалежність, неупереджене ставлення»), процедури реалізації конкурсу інституційно розведені між суб'єктами призначення [90, ст. 75-77].

На нашу думку, у межах вдосконалення державного регулювання медійної сфери доцільно змінити чисельний склад Національної ради з восьми до одинадцяти членів, що структурно підсилить залежність результатів колегіального голосування від паритетних балансів між квотами двох суб'єктів призначення та зробить кожне кадрове рішення непропорційно вагомим для формування внутрішньої більшості. Перехід до одинадцяти членів, по-перше, забезпечує непарність складу, що знижує ймовірність паритетного голосування та підсилює визначеність процедур ухвалення рішень у колегіальному органі. По-друге, це створює достатні інституційні можливості для розподілу квот між чотирма суб'єктами призначення без домінування одного центру, що є принципово важливим для мінімізації політичного впливу на формування більшості у складі регулятора.

Саме тому пропонується закріпити модель, у якій три члени Національної ради призначаються Верховною Радою України, три - Президентом України, три - Сенатом Конституційного Суду України, два - Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, зі збереженням загальної логіки Закону України «Про медіа» щодо строковості мандата та інституційної стабільності персонального складу.

Доцільним кроком також є розширення кола суб'єктів призначення членів медіарегулятора за рахунок Сенату Конституційного Суду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Такий крок спрямований на перерозподіл центрів кадрового впливу в межах уже наявної логіки конкурсності й формалізованих процедур як інституційних запобіжників політичному тиску. Додавання цих двох суб'єктів формує додатковий контур конституційно-правової та правозахисної легітимації кадрових рішень, що є безпосередньо значущим для регулятора, який у своїй поточній діяльності постійно балансує між свободою вираження поглядів, захистом прав людини та публічними інтересами. Така конструкція узгоджується із загальною європейською логікою деполітизації медіарегулятора. Показовим є приклад Франції, де стаття 4 *Loi Léotard* передбачає участь у формуванні складу медіарегулятора не лише парламентських суб'єктів, а й віцепрезидента Державної ради Франції та голови Касаційного суду Франції [192].

Конституційний Суд України (КСУ) відповідно до ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції та здійснює конституційний контроль у визначених формах [89]. Саме ця функціональна роль є значущою для моделі формування медіарегулятора, оскільки діяльність Національної ради об'єктивно пов'язана з практичним застосуванням конституційних гарантій у сфері інформації та комунікації. Ключовим аргументом на користь залучення КСУ як суб'єкта призначення є високий рівень інституційних і персональних гарантій незалежності суддів. Вплив на суддю Конституційного Суду будь-яким способом забороняється [89].

Стаття 36 Закону прямо передбачає Сенат як складову організаційної структури Суду [89], а отже, рішення щодо призначення членів Національної ради з боку КСУ може бути концептуально прив'язане саме до колегіального рівня Сенату як процедурно оформленого підрозділу. Інституційна спроможність КСУ підтримується апаратом [89].

Таким чином, включення КСУ до переліку суб'єктів призначення підсилює модель за рахунок залучення суб'єкта, який структурно відокремлений від поточної політичної конкуренції, діє в режимі підвищених гарантій незалежності та має інституційні ресурси для формалізованих процедур добору.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений) є інституцією парламентського контролю, діяльність якої прямо законодавчо закріплена як незалежна від інших державних органів і посадових осіб, із додатковою гарантією неприпустимості обмеження повноважень у разі політичних змін або надзвичайних режимів відповідно до ст. 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [101]. Для моделі призначення важливими є також персональні та інституційні гарантії автономії. Уповноважений «користується правом недоторканності протягом усього строку повноважень [101, ст. 20]. У сукупності це дає підстави стверджувати, що включення Уповноваженого до переліку суб'єктів призначення членів Національної ради підсилює правозахисну й процедурну якість кадрового добору та підвищує стійкість моделі до короткострокових політичних стимулів.

У сукупності запропонована зміна чисельного складу є неформальним переглядом кількості мандатів, а управлінським інструментом зниження політичної вразливості. Це підсилює стійкість колегіальних рішень, зменшує залежність від паритетних конфігурацій і створює передумови для більш збалансованого формування органу шляхом розширення кола суб'єктів призначення за незмінності базових гарантій строковості та безперервності здійснення повноважень.

Крім цього пропозиція про збільшення кількості членів Національної ради до одинадцяти узгоджується з порівняльно-правовою практикою держав-членів ЄС, зокрема з розглянутим нами досвідом Литовської Республіки, де відповідно до ст. 47 Закону Литовської Республіки «Про надання інформації громадськості» медіарегулятор складається з одинадцяти

членів [217]. Така кількість членів дає змогу поєднати ширше представництво різних інституційних і професійних середовищ із належною колегіальністю ухвалення рішень та зменшує ризик домінування вузького кола осіб у роботі регулятора.

У межах парламентської квоти чинний Закон України «Про медіа» не передбачає окремої конкурсної комісії на кшталт тієї, що діє в межах президентської квоти, однак процедура добору за квотою Верховної Ради України має чітко визначені законом етапи. Профільний комітет Верховної Ради України відповідно до ст. 76 Закону України «Про медіа» відповідає за «визначення умов і строків проведення відбору кандидатур на посади членів Національної ради» [90]. Таким чином, парламентська процедура фактично поєднує конкурсні елементи (оголошення, приймання документів, перевірка, попередній розгляд і висновки комітету, рейтингове голосування для визначення послідовності) з кінцевим політико-представницьким рішенням парламенту.

Для квоти Президента України ст. 77 Закону України «Про медіа» передбачає окрему конкурсну комісію, що «утворюється Президентом у складі п'яти осіб, з організаційним забезпеченням з боку Офісу Президента України» [90]. «Президент України призначає члена Національної ради на вакантну посаду з числа кандидатів, рекомендованих конкурсною комісією». Під час призначення враховується гендерний склад Національної ради. Призначення Президентом України «здійснюється одночасно на всі вакантні посади членів Національної ради, що належать до президентської квоти» [90, ст. 77].

Ми вбачаємо проблему насамперед у різній процедурній логіці добору кандидатів у межах квот Верховної Ради України та Президента України. Йдеться не про формальну відмінність процедур, а про різну конфігурацію ключових елементів відбору: відмінний склад організаторів добору, нерівні організаційні ресурси тощо. У сукупності це створює структурні передумови для реалізації політичного впливу саме через процедури формування складу

Національної ради, навіть за наявності законодавчої декларації конкурсного характеру добору. У підсумку різні правила організації добору та ухвалення рішення створюють різні канали впливу. Це пояснюється тим, що процедурна архітектура визначає, де саме і в який спосіб виникають можливості впливати на відбір через склад органів добору, критерії та порядок оцінювання, процедуру ухвалення рішення тощо.

У запропонованій нами у наступному розділі дисертації інноваційної моделі державного регулювання медійної сфери таким інструментом є інституційне узгодження процедур добору кандидатів через створення єдиного конкурсного механізму - Комісії з відбору членів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі - Комісія з відбору). Це конкурсно-процедурний механізм, який забезпечує однакові правила добору для всіх квот і зменшує дискрецію суб'єктів призначення на етапі проведення відбору кандидатів.

Комісія з відбору формується у складі 12 осіб, зокрема, по три представники від кожного суб'єкта призначення, а саме: від профільного комітету Верховної Ради України, Офісу Президента України, Секретаріату Конституційного Суду України та Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Така конструкція поєднує дві управлінські цілі. По-перше, вона усуває ситуацію, коли конкурс організовує лише один суб'єкт призначення і, відповідно, процедура залежить від його організаційних рішень. По-друге, вона запроваджує механізм взаємного врівноваження, за якого жоден суб'єкт не може одноосібно визначати стандарти конкурсу, склад учасників чи підсумковий рейтинг. Комісія з відбору в цій моделі розглядається не як додатковий бюрократичний рівень, а як узгоджений інституційний механізм, узгоджений із принципами конкурсності, передбаченими Законом України «Про медіа» [90, ст. 75].

Засідання Комісії з відбору мають проводитися у формі відкритих слухань з обов'язковим протоколюванням, аудіофіксацією та відеофіксацією, трансляцією, а також з оприлюдненням матеріалів конкурсу в обсязі, що не

містить інформації з обмеженим доступом. У процедурному сенсі це створює одразу кілька запобіжників. Передусім такий підхід забезпечує можливість зовнішнього контролю за дотриманням стандартів рівності кандидатів і неупередженості оцінювання. Крім того, він підвищує відтворюваність конкурсних рішень, оскільки будь-який рейтинг має бути обґрунтованим і пояснюваним.

Додатково доцільно закріпити для Комісії з відбору обов'язок застосовувати уніфіковану методику оцінювання, що спирається на критерії професійної компетентності, доброчесності, незалежності та відсутності конфлікту інтересів, із фіксацією результатів у рейтинговому списку та з обов'язковим мотивуванням відхилення кандидатів на будь-якому етапі. Ключовий нормативний механізм, який робить Комісію з відбору реальним інструментом мінімізації політичного впливу, полягає в тому, що суб'єкти призначення мають діяти відповідно до результатів рейтингу. У запропонованій моделі Комісія з відбору не лише формує рекомендації, а й встановлює ранжування кандидатів за результатами оцінювання, і саме цей рейтинг має бути визначальним для призначення. Суб'єкт призначення отримує не широкий перелік кандидатів на вибір, а рекомендацію у формі першого номера рейтингу. У цілому запропонована Комісія з відбору вбудовується в чинну систему, не руйнуючи її основ, а усуваючи процедурну асиметрію. Вона спирається на принципи, визначені Законом України «Про медіа», і водночас усуває дисбаланс між різними квотами добору, забезпечуючи однаковий стандарт відкритості, єдину методику оцінювання, уніфіковану процедуру формування рейтингу та прозорі результати, які можуть бути перевірені суспільством і професійною спільнотою. Саме ця процедурна уніфікація, підкріплена публічністю та обов'язковістю рейтингу, у моделі розглядається як базовий механізм посилення інституційної незалежності регулятора і мінімізації політичного впливу на його кадровий склад.

З огляду на те, що Комісія з відбору формується з представників усіх

суб'єктів призначення, її склад набуває характеру інституційно збалансованого механізму, у якому жоден центр не має можливості одноосібно контролювати порядок денний, оцінювання кандидатів або підсумковий рейтинг. Делегування членів Комісії з відбору від чотирьох різних суб'єктів призначення підвищує стійкість процедури до неформального впливу, оскільки потенційний тиск на окремих представників не може бути ефективним без одночасного впливу на декілька інституційних контурів. У результаті зростають як процедурні бар'єри для узгодженого зовнішнього втручання, так і рівень взаємного контролю всередині Комісії з відбору, що підсилює неупередженість конкурсного добору.

Враховуючи, що Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення є органом, прямо згаданим у Конституції України, зміна кількості її членів та розширення кола суб'єктів призначення не можуть бути реалізовані виключно на рівні поточного закону. Конституційна модель формування Національної ради нині закріплює участь лише двох суб'єктів: Верховної Ради України та Президента України. Зокрема, до їхніх повноважень статтями 85 та 106 Конституції України віднесено «призначення на посади та звільнення з посад половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення» [39]. Перехід до запропонованої в межах моделі системи призначення передбачає зміну низки конституційних приписів, оскільки саме вони визначають рамку суб'єктів формування та логіку розподілу мандатів. У цьому випадку йдеться не про технічне коригування закону, а про приведення конституційної конструкції у відповідність до оновленої моделі інституційних гарантій незалежності регулятора.

Вважаємо такі зміни до Конституції України обґрунтованими, оскільки з часу її прийняття істотно трансформувалися як предмет регулювання, так і масштаб повноважень Національної ради та характер суспільних комунікацій. Конституційний дизайн Національної ради формувався в період, коли ключовими об'єктами державного впливу були друковані медіа,

телебачення і радіомовлення, тоді як сучасне законодавство фіксує суттєво ширший регуляторний контур, пов'язаний із цифровим сегментом та інтернет-середовищем (онлайн-медіа, платформи спільного доступу до інформації). Отже, розширення предмета та інструментів регулювання зумовлює потребу в тому, щоб Конституція України та низка законів узгоджувалися з актуальними викликами розвитку медіатехнологій і комунікацій у мережі Інтернет.

Сучасна проблема державного регулювання у сфері Суспільних медіа України має стійкий фінансово-інституційний характер і проявляється у двох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, це систематичне відхилення фактичного обсягу фінансування від законодавчо гарантованого мінімуму. По-друге, це нерівномірне перерахування затверджених асигнувань, що спричиняє затримки платежів та ускладнює планування і управління діяльністю Суспільних медіа України.

Частина 3 ст. 14 Закону України «Про суспільні медіа України» передбачає, що «держава забезпечує належне фінансування НСТУ, яке передбачається окремим рядком у Державному бюджеті України та становить не менше 0,2 % видатків загального фонду Державного бюджету України за попередній рік» [98].

Оцінка дотримання державою законодавчо встановленого мінімуму фінансування НСТУ потребує комплексного зіставлення норм Законів України про Державний бюджет України за 2016–2024 роки та офіційних звітів про виконання відповідних бюджетних програм, що дає змогу встановити співвідношення між гарантованим обсягом фінансування за формулою 0,2 % видатків загального фонду державного бюджету за попередній рік і фактичним річним виконанням. Відповідні розрахункові показники систематизовано у табл. 3.

Показовим є приклад січня 2026 року: повідомлялося, що НСТУ не здійснило виплати через відсутність надходження бюджетних коштів на рахунки компанії [18]. У публічних поясненнях також зазначалися

процедурні причини, зокрема потреба в урядовому рішенні та затвердженні порядку використання коштів у зв'язку з передачею бюджетних призначень між розпорядниками.

Таблиця 3

Фінансування Суспільних медіа у 2017–2025 роках

Рік	Річне виконання, грн	Гарантоване фінансування (0,2%), грн	Недофінансування, грн	Виконання від гарантованого, %
2017	1 093 317 016	1 294 444 532	201 127 516	84,46
2018	776 520 053	1 535 967 142	759 447 089	50,56
2019	1 011 746 221	1 812 068 317	800 322 096	55,83
2020	1 530 195 046	1 967 546 516	437 351 469	77,77
2021	1 955 486 577	2 274 157 968	318 671 391	85,99
2022	1 476 221 600	2 556 383 394	1 080 161 794	57,75
2023	1 504 101 000	5 226 274 909	3 722 173 909	28,78
2024	1 817 820 300	6 188 993 141	4 371 172 841	29,37
2025	2 174 746 400	7 093 964 838	4 919 218 438	30,66

Джерело: систематизовано автором на основі [19-24; 47-49; 66-74]

Для інституційної спроможності Суспільних медіа України це означає, що ризик залежності виникає не лише через обсяг передбачених коштів, а й через своєчасність їх фактичного надходження. Наглядові документи НСТУ відображають той самий висновок у корпоративно-управлінській площині. У протоколі № 88 засідання Наглядової ради АТ «НСТУ» від 6 серпня 2024 року підкреслено, що «стовідсоткового фінансування ще жодного року Суспільним медіа України не отримувало» [63]. Окрім цього, у матеріалах до затвердження фінансового плану фіксується розрахункова потреба фінансування «не менше 0,2 %» у обсязі 6,216 млрд. грн для відповідного планового періоду, що демонструє розрив між нормативною формулою та фактично досяжними бюджетними рішеннями [63]. Управлінський зміст

проблеми полягає в тому, що нестача фінансування безпосередньо погіршує базові управлінські контури діяльності Суспільних медіа України. Це унеможлиблює середньострокове планування сітки мовлення та виробництва контенту, оскільки ключові витрати (виробництво, права, технічна інфраструктура, регіональна мережа) мають контрактний і циклічний характер. Це підвищує кадрові ризики, оскільки конкуренція за журналістів, редакторів, продюсерів і технічних фахівців залежить від стабільності оплати праці та інвестицій у виробничі потужності. Це звужує інноваційний і виробничий потенціал (власне виробництво, документалістика, розслідування, регіональний контент, цифрові платформи). Це також створює прихований ризик редакційної залежності через потребу шукати ресурс за допомогою ситуативних рішень (наприклад, грантів), що суперечить логіці незалежних Суспільних медіа України як стійкої інституції.

Воєнно-кризовий контекст додатково підсилює цю проблему. Відсутність повноцінного та сталого фінансування перешкоджає адаптації Суспільних медіа України до енергетичної нестабільності, а також до вимушеного переформатування виробничих процесів і каналів поширення контенту. Щорічний (загальний) звіт про діяльність АТ «НСТУ» за 2024 рік, затверджений протоколом засідання Наглядової ради АТ «НСТУ» від 25 лютого 2025 року № 95, прямо фіксує необхідність адаптації мовлення та дистрибуції до ризиків відключення електропостачання і зміни виробничих процесів у цих умовах, що демонструє потребу в інституційних рішеннях, а не в реактивних разових заходах [122, с. 7]. Враховуючи зазначене, можемо дійти висновку, що з 2017 року Суспільні медіа України жодного разу не отримали повного гарантованого мінімуму фінансування, отже йдеться не про разовий випадок, а про повторювану практику. Ці показники дають підстави кваліфікувати проблему як системну невідповідність між законодавчо визначеною моделлю фінансування та бюджетною практикою її реалізації.

У контексті наших рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання медійної сфери України має бути побудована сукупність взаємопов'язаних нормативних запобіжників, які одночасно: уточнюють формулу розрахунку мінімального гарантованого обсягу фінансування; захищають відповідні видатки від скорочення впродовж бюджетного року; забезпечують регулярність касового фінансування за передбачуваним графіком; запроваджують парламентський контроль за відповідністю проєкту бюджету встановленій формулі як елемент бюджетної процедури.

Насамперед, пропонується модернізувати формулу мінімального гарантованого бюджетного фінансування НСТУ шляхом уточнення бази розрахунку.

Така конструкція зберігає чинний підхід як інструмент деполітизації рішень, тобто мінімум прив'язується не до дискреційного рішення щодо фінансування, а до формалізованого бюджетного показника. Водночас вона вилучає з бази видатки на сектор безпеки і оборони, які в умовах воєнного стану мають тенденцію до домінування у структурі бюджету й фактично витісняють цивільні конституційно значущі функції. Проте сама по собі формула не усуває управлінського ризику, якщо протягом бюджетного року можливе зменшення затверджених призначень.

Недостатня визначеність правового статусу та моделі функціонування суб'єкта парламентського мовлення проявляється як практична проблема розмежування двох різних управлінських площин: адміністративно-господарського управління майном, кадрами й бюджетними ресурсами та редакційної автономії, яка визначає зміст, структуру ефіру, відбір тем і баланс позицій у суспільно-політичних форматах. Чинна організаційна конструкція ДП «Парламентський телеканал «Рада»» закріплює його пряме підпорядкування Апарату Верховної Ради України. Апарат затверджує статут, кошторис, структуру, штатний розпис та здійснює внутрішній контроль за використанням бюджетних коштів. Телеканал підзвітний Апарату, а директор призначається і звільняється Керівником Апарату. У

поєднанні з тим, що телеканал є державною телеорганізацією, майно якої входить до майнового комплексу Верховної Ради України й закріплене на праві оперативного управління, це формує конструкцію, за якої адміністративний центр органу парламентського забезпечення об'єктивно отримує можливість впливу на організаційні умови мовлення (доступ до ресурсів, кадрові рішення керівництва, пріоритети витрат), а отже опосередковано і на редакційну площину. Саме це становить ключовий регуляторний виклик для парламентського мовлення як інструмента публічної підзвітності парламенту, який має залишатися інституційно відмежованим від поточного політичного контексту.

Водночас ст. 3 Регламенту ВРУ встановлено, що «базова функція парламентського мовлення полягає в забезпеченні гласності роботи Верховної Ради України шляхом трансляції відкритих пленарних засідань», щоденних «години запитань до Уряду» та «щотижневих програм із забезпеченням рівної участі в них представників депутатських фракцій» тощо [94]. Практика поточного контенту телеканалу підтверджує змішану модель. Поряд із трансляціями пленарних засідань на офіційних цифрових майданчиках телеканалу наявні прямі ефіри та суспільно-політичні формати, що виходять за межі технічної трансляції засідань. Наприклад, сторінка «Телеканал Рада» на платформі спільного доступу до відео YouTube [113] та вебсторінка на платформі спільного доступу до інформації Facebook [114]. Це означає, що врегулювання статусу має одночасно: гарантувати безперервність виконання публічної функції трансляції парламентських процедур; усунути інституційний конфлікт між адміністративним підпорядкуванням Апарату Верховної Ради України та потребою редакційної автономії відповідно до європейських стандартів, закріплених в Директиві AVMSD [27] та Регламенті EMFA [216]; закріпити стандарти рівного доступу суб'єктів парламентської діяльності до дискусійних форматів; сформувані зрозумілу наглядову модель, яка не перетворюється на механізм політичного контролю.

З огляду на це ми вважаємо, що доцільно не створювати паралельний регуляторний режим парламентського мовлення, а інтегрувати суб'єкта парламентського мовлення до інституційної рамки Суспільних медіа України як найбільш придатної для досягнення цілей незалежності та підзвітності. Ст.14 Закону України «Про медіа» вже передбачає, що «суб'єктом у сфері парламентського мовлення є державне підприємство «Парламентський телеканал «Рада»» або його правонаступник» [90]. Тобто законодавець допускає правонаступництво як юридичний механізм зміни організаційної моделі без втрати каналу парламентського мовлення як такого. Більше того, Кабінету Міністрів України прямо встановлено завдання подати пропозиції щодо врегулювання статусу та засад діяльності суб'єкта у сфері парламентського мовлення, що вже зазначалося вище. Це створює нормативне підґрунтя для того, щоб запропонована модель була сформульована саме як реалізація вже закладеного законодавцем напряму щодо уточнення статусу і засад діяльності суб'єкта парламентського мовлення через визначення правонаступника та правил його функціонування.

Сутність пропозиції полягає в такій законодавчій конструкції: майно, майнові права та обов'язки, ліцензії, реєстраційні статуси, архівні фонди, технічна інфраструктура та кадровий потенціал державного підприємства «Парламентський телеканал «Рада»» передаються акціонерному товариству «Національна суспільна телерадіокомпанія України» як правонаступнику, а державне підприємство припиняється шляхом ліквідації у визначений перехідний строк. У межах НСТУ створюється окремий структурний підрозділ парламентського мовлення зі збереженням тематичного фокусу та суспільно-політичних пояснювальних форматів, які функціонально пов'язані з діяльністю парламенту. Робоча назва «Суспільне Рада», що уніфікує канал за логікою назв Суспільних медіа України і водночас зберігає впізнаваність назви «Рада» як позначення парламентського мовлення.

Управлінський зміст такої інтеграції полягає у перенесенні адміністративно-господарського управління з Апарату Верховної Ради України до органів управління НСТУ відповідно до загальних гарантій незалежності Суспільних медіа України. Закон України «Про суспільні медіа України» закріплює «принцип незалежності поточної діяльності НСТУ від органів державної влади та політичних партій», а також «заборону втручання з метою цензури чи незаконного впливу на зміст інформації» [98, ст. 3]. Тож інституційне включення до НСТУ переводить редакційну автономію «Суспільне Рада» у режим, за якого нормативно заборонене втручання державних органів у зміст інформації, а механізми підзвітності реалізуються через модель суспільного нагляду, а не через внутрішньоапаратний адміністративний контроль.

Окремого підкреслення потребує те, що запропоновані нами рекомендації не ліквідовують парламентське мовлення як гарантію гласності, а навпаки закріплюють його як обов'язковий елемент доступу користувачів до суспільно важливої інформації. Закон України «Про медіа» прямо включає телеканал суб'єкта у сфері парламентського мовлення до складу універсального медіа-сервісу за наявності ліцензії чи реєстрації [90]. Для забезпечення технологічної здійсненності цієї моделі доцільно узгодити її з державною гарантією каналів мовлення для НСТУ. Чинна редакція закону гарантує надання НСТУ каналів мовлення для не менше ніж двох загальнонаціональних телеканалів, трьох загальнонаціональних радіоканалів і регіональних телеканалів [98]. У межах рекомендацій щодо вдосконалення до ст. 5 має бути додано пряму вказівку на те, що «держава гарантує надання НСТУ каналів мовлення (або каналів ефірної багатоканальної електронної комунікаційної мережі) також для поширення телеканалу парламентського мовлення «Суспільне Рада»». Така поправка вирішує одразу два управлінські завдання: мінімізує ризик того, що питання технічного ресурсу стане інструментом політичного тиску, та забезпечує виконання загальної логіки ст. 28 Закону України «Про медіа» щодо доступності парламентського

мовлення у складі універсального медіа-сервісу [90]. Також, як уже зазначалося вище, програмна політика підпорядковується меті та завданням НСТУ. Принципове значення має чинна норма про відсутність обов'язку висвітлювати діяльність органів виконавчої влади та інших органів і посадових осіб - це один із ключових інструментів нейтралізації впливу на контент і запобігання перетворенню Суспільних медіа України на державного мовника [98]. У межах запропонованої моделі вдосконалення доцільно уточнити положення зазначеної статті шляхом доповнення її окремою нормою про те, що відповідне положення не поширюється на парламентське мовлення («Суспільне Рада»). Запропоноване уточнення спрямоване на гармонізацію внутрішньої логіки законодавства про Суспільні медіа України.

У результаті описані нами рекомендації дають нормативно визначену відповідь на подвійну природу парламентського мовлення. З одного боку, зберігається його функція забезпечення гласності парламентських процедур та інфраструктура виробництва відповідного контенту. З іншого боку, усувається системна залежність від внутрішнього адміністративного управління Апарату Верховної Ради України, оскільки управлінський контур переноситься до моделі Суспільних медіа України з гарантіями незалежності. Запропонована модель інтеграції парламентського мовлення до Суспільних медіа України не може бути реалізована виключно організаційними рішеннями, оскільки передбачає зміну правового статусу суб'єкта парламентського мовлення, правонаступництво тощо. Відтак реалізація запропонованих рекомендацій щодо вдосконалення об'єктивно потребує внесення змін до низки нормативно-правових актів, які визначають: суб'єкта у сфері парламентського мовлення та його місце в системі медіа; правовий режим Суспільних медіа України і державні гарантії щодо каналів мовлення; процедурні аспекти передавання майнового комплексу, кадрового переходу та забезпечення безперервності трансляцій у перехідний період. Водночас такі зміни мають бути сформульовані як пакет узгоджених законодавчих

поправок і перехідних положень з метою гармонізації законодавства між собою, насамперед між Законом України «Про медіа» та Законом України «Про суспільні медіа України», щоб уникнути ситуації, коли різні акти паралельно закріплюють несумісні моделі суб'єкта парламентського мовлення або різні підходи до його організаційної підзвітності та технічного забезпечення мовлення. Такий підхід забезпечує юридичну визначеність правонаступництва, стабільність інфраструктури парламентських трансляцій та інституційну автономію редакційної політики парламентського мовлення як складової Суспільних медіа України.

Проблема дефіциту прозорості проявляється як розрив між нормативним декларуванням прозорості та фактичним дотриманням відповідних вимог і контролем за їх виконанням, особливо у сегменті онлайн-медіа. Саме така логіка відображена у *Ukraine 2025 Report*: «прогрес у забезпеченні прозорості структури власності наявний, однак виконання відповідних вимог і верифікація потребують посилення»; інакше «прозорість не працює як інфраструктура для плюралізму та доброчесної конкуренції, а залишається формальною вимогою» [224, с. 7]. Раніше запроваджені вимоги щодо глибшого розкриття інформації, включно з відомостями про кінцевих бенефіціарних власників, усе ще потребують посилених зусиль для забезпечення їх виконання. Особливо гостро ця проблема проявляється щодо онлайн-платформ і регіональних медіа, де структури власності й далі можуть залишатися прихованими [224, с. 7, 40].

У європейських підходах, які стають релевантними для української моделі в процесі наближення до правової рамки ЄС, прозорість власності та фінансування не зводиться до разового розкриття інформації, а розглядається як постійна регуляторна функція, пов'язана з оцінкою концентрації, ризиків для плюралізму, а також із гарантіями редакційної незалежності. Недостатня прозорість має не лише суспільно-політичний, а й ринковий вимір. Вона створює ризики викривлення конкуренції, зокрема через державну рекламу, та ускладнює виявлення прихованої концентрації і опосередкованого

контролю. Регламент ЕМФА інституціалізує підхід, за яким прозорість власності та гарантії редакційної незалежності є не етичними стандартами, а елементами спільного ринку медіапослуг і умовою стійкого плюралізму [216]. Відповідно імплементаційна логіка для України неминуче вимагатиме не лише встановлення відповідних норм, а й створення механізмів їх виконання, зокрема у формі даних (реєстрів), процедур (перевірки, розкриття, реагування) та визначення відповідальних інституцій.

Рекомендація Комісії (ЄС) 2022/1634 «Щодо внутрішніх гарантій редакційної незалежності та прозорості власності в медіасекторі» передбачає, що «постачальникам медіапослуг рекомендується забезпечити громадськості легкий і прямий доступ, зокрема до детальної, вичерпної та актуальної інформації про їхню власність». Зокрема, «постачальникам медіапослуг рекомендується забезпечити доступ до інформації про те, чи належить їхня пряма або бенефіціарна власність уряду, державній установі, державному підприємству чи іншому державному органу, і якщо так, то якою мірою» [143].

Згідно зі ст. 6 Регламенту ЕМФА «постачальники медіапослуг забезпечують легкий і прямий доступ отримувачів їхніх послуг до актуальної інформації про ім'я або імена їхніх прямих чи опосередкованих власників, які володіють частками, що дають змогу здійснювати вплив на діяльність і стратегічне ухвалення рішень, зокрема у випадках прямої чи опосередкованої власності держави, органу публічної влади або публічної установи» [216].

Для українського контексту особливо значущим є перенесення прозорості з рівня загальних вимог на рівень конкретних індикаторів підзвітності: управлінських ролей, інформації про бенефіціарів і фінансування, а також публічності редакційних політик як критеріальної бази для оцінки редакційних рішень. Дослідження ІМІ щодо прозорості онлайн-медіа України фіксує динаміку прозорості онлайн-медіа як вимірюваного показника й обґрунтовує, чому прозорість є не «добровільною чеснотою», а

мінімальним стандартом належної медіадіяльності в цифровому середовищі [8].

Закон України «Про медіа» [90] уже встановлює доволі високий стандарт прозорості, однак на практиці зберігаються проблеми з перевіркою цих даних і зручністю здійснення суспільного контролю. Це створює розрив між формальною відповідністю встановленим вимогам і реальним рівнем підзвітності власників (бенефіціарів) медіа перед аудиторією та іншими заінтересованими сторонами. Чинна модель прозорості власності в Законі побудована навколо трьох взаємопов'язаних елементів: визначення ключових понять і порогів контролю; обов'язків суб'єктів медіа щодо подання й оприлюднення даних; повноважень регулятора щодо дослідження дотримання відповідних вимог і ведення Реєстру суб'єктів у сфері медіа. При цьому закон закріплює підхід, за яким об'єктом розкриття є не лише формальний склад учасників, а насамперед структура контролю. Так, «кінцевий бенефіціарний власник» визначається як фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність суб'єкта у сфері медіа [90]. Відповідно, стандарт прозорості має забезпечувати ідентифікацію фактичного контролера. Окрім цього Закон встановлює, що «структура власності суб'єкта у сфері медіа має бути прозорою» [90], а прозорість досягається тоді, коли відповідні відомості дають змогу встановити: усіх осіб із прямою чи опосередкованою істотною участю або можливістю значного чи вирішального впливу; усіх ключових учасників суб'єкта та ключових учасників усіх юридичних осіб у структурі володіння; а також характер взаємозв'язків між ними [90, ст. 25]. Додатково Закон запроваджує запобіжники проти «непрозорих інструментів володіння», зокрема «обмеження щодо трастів і офшорних юрисдикцій у структурі істотної участі» [90, ст. 25]. Також Закон визначає обов'язок певних категорій суб'єктів «подавати дані про структуру власності до Національної ради, підтримувати їх актуальність, а також розміщувати ці відомості на власному вебсайті (за наявності) у помітний спосіб через головне меню». При цьому

Закон прямо покладає «відповідальність за достовірність поданих відомостей на суб'єкта у сфері медіа» [90]. Водночас встановлено механізм реагування у формі «дослідження питання дотримання вимог до структури власності», яке Національна рада здійснює, зокрема, під час ліцензування та реєстрації, внесення змін щодо структури власності до Реєстру суб'єктів у сфері медіа, а також у разі виявлення обґрунтованої інформації про непрозорість або недостовірність поданих відомостей» [90, ст. 27]. Паралельно Закон закладає інфраструктурну основу прозорості через Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Водночас навіть за наявності цих норм практична проблема прозорості власності проявляється у двох типових невідповідностях. Це невідповідність між наявністю відомостей і здатністю їх перевірити. Формальне подання даних до регулятора і формальне оприлюднення на вебсайті медіа не гарантують, що структура володіння та контролю є об'єктивно підтвердженою, а не відтворює декларативну позицію самого суб'єкта. Закон прямо покладає відповідальність за достовірність відомостей на суб'єкта, але детальний порядок державної верифікації (джерела перевірки, методологія, періодичність, критерії ризику, наслідки виявлення невідповідностей) виписано обмежено і переважно прив'язано до процедур ліцензування, реєстрації або виявлення відповідної інформації [90, ст. 27]. Наступна невідповідність між охопленням прозорістю різних сегментів медіасистеми та реальними стимулами до розкриття інформації. Закон, зокрема, передбачає добровільну реєстрацію для онлайн-медіа [90], тобто для частини цифрового сегмента доступ до реєстрової прозорості залежить від рішення самого суб'єкта. Водночас Закон уже містить інструмент стимулювання: «державні гранти, підтримка та замовлення послуг органами влади допускаються виключно для зареєстрованих медіа» [90]. Це дає змогу конструювати модель удосконалення так, щоб не поширювати однаковою мірою примусові вимоги на весь сегмент, але чітко прив'язати доступ до публічних ресурсів і публічної довіри до перевірюваної прозорості.

З огляду на зазначене пропоноване вирішення проблеми прозорості власності медіа доцільно формулювати як модель удосконалення прозорості, що спирається на чинний Закон України «Про медіа» [90], але підсилює його прикладними механізмами.

Висновки до розділу 2

З'ясовано еволюцію національного медійного законодавства від ранніх актів періоду становлення незалежності до сучасного комплексного регулювання, обумовленого зобов'язаннями України щодо наближення до права Європейського Союзу та виконанням євроінтеграційних орієнтирів у медіасфері. Встановлено, що прийняття Закону України «Про медіа» стало системоутворюючим елементом модернізації правової основи регулювання, спрямованої на внутрішню узгодженість норм, охоплення всіх сегментів медіаринку, впровадження процедур ліцензування та реєстрації, цифровізацію взаємодії з регулятором, а також на визначення компетенцій Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення як ключової інституції державного регулювання медіасфери.

Доведено комплексний, міжгалузевий характер відповідних механізмів державного регулювання: масмедійна сфера перетинається з конституційним, адміністративним, цивільним, виборчим, фінансовим, податковим регулюванням. Це зумовлює необхідність інтегрованого підходу в дослідженні, коли спеціальне медійне законодавство розглядається у взаємодії з дотичними галузями.

Обґрунтовано, що в умовах євроінтеграції нормативна структура медіарегулювання має вибудовуватися як багаторівнева система, де провідним критерієм якості правового впливу виступає баланс між незалежністю медіа та ефективністю інституційних механізмів захисту публічних інтересів і прав аудиторії.

Здійснено аналіз інституційної системи державного регулювання мас-медіа та досліджено діяльність основних суб'єктів державного регулювання різних видів та сфер діяльності медіа. Зокрема проаналізовано діяльність державного регулятора – Нацради з питань телебачення і радіомовлення, ЦОВВ, які регулюють різні напрями розвитку медіасфери, серед яких НКЕК – регулює питання європейської інтеграції та цифровізації; Державний комітет телебачення і радіомовлення України – регулює іномовлення; Мінкульт забезпечує міжвідомчу координацію та ін. органи державної влади.

Проведено аналіз сучасного стану та ключових проблем функціонування медіасфери.

Основні наукові результати даного розділу опубліковано в працях автора [14; 15; 16; 17; 56].

РОЗДІЛ 3. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАС- МЕДІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

3.1. Європейські стандарти медіасфери як орієнтир вдосконалення державного регулювання медіасфери в Україні

Хоча всі держави-члени ЄС дотримуються спільних європейських стандартів медіа-сфери, національні моделі регулювання мають свої особливості. Вони склалися історично й відображають різний баланс між роллю держави, ринком і суспільством у медіа-системі.

Пропонуємо розглянути декілька показових прикладів таких моделей – на прикладі країн-членів ЄС. Ці країни репрезентують різні підходи: від північноєвропейської моделі співрегулювання до середземноморської моделі з історично сильною державною присутністю, і до постсоціалістичних трансформацій в Східній Європі. Аналіз дозволить виявити спільні тенденції та відмінності у організації медіаринку та ролі держави в його функціонуванні.

Федеративна Республіка Німеччина славиться однією із найбільш гармонізованих та демократичних підходів до державного регулювання медіасфери у Європі. Це зумовлено історичними обставинами ХХ ст.: «після зловживань нацистської пропаганди союзники впровадили децентралізовану систему, що запобігає концентрації контролю над медіа» [163]. Нормативна база регулювання мас-медіа в Німеччині є багатошаровою, поєднуючи конституційні положення, міжземельні договори, федеральні закони, рішення федерального конституційного суду та первинне європейське право. Основи державної політики сфери медіа закріплені в Конституції ФРН, ст. 5 якої гарантує свободу преси «кожен має право вільно висловлювати й поширювати свою думку в усній, письмовій або образотворчій формі й безперешкодно одержувати інформацію із загальнодоступних джерел».

Гарантується «свобода преси та свобода висвітлення подій за допомогою радіо та кіно. Цензура не застосовується» [172]. Правове регулювання телерадіомовлення істотно сформоване практикою Федерального конституційного суду, який у низці рішень виробив конституційні нормативні орієнтири для медіасфери. Так, згідно «з рішенням від 28 лютого 1961 року у справах 2 BvG 1/60 та 2 BvG 2/60 було підкреслено особливе значення мовлення для публічного формування думки та закладено підхід до необхідності організаційних гарантій незалежності мовлення від державної інструменталізації» [165]. Рішеннями «від 20 липня 2021 року (1 BvR 2756/20, 1 BvR 2777/20, 1 BvR 2775/20) додатково підтверджено процедурні гарантії, що мають унеможливлювати використання механізмів фінансування як опосередкованого каналу впливу на автономію публічних мовників» [202]. Регулювання сфери мовлення у Німеччині належить до компетенції федеральних земель, що поширюється і на здійснення наглядових функцій. Відтак у більшості земель діють власні земельні органи з питань медіа. Водночас Берлін і Бранденбург, а також Гамбург і Шлезвіг-Гольштейн функціонують у межах спільних медіарегуляторів [164].

Міжземельний договір *Medienstaatsvertrag* (MStV) - це акт, що за юридичною силою прирівнюється до закону та ратифікований парламентами земель. Договір «регулює приватне мовлення, телевізійні медіа, онлайн-платформи та відеоплатформи» [195]. Сфера мовлення належить до компетенції федеральних земель, тому й нагляд за приватним мовленням організовано за федеративним принципом. Водночас у питаннях міжземельного значення, а також при виконанні спільних центральних завдань і реалізації проєктів, земельні медіаінституції співпрацюють спільно в межах установи *die medienanstalten*. Це узагальнена назва сукупності земельних медіарегуляторів Німеччини (*Landesmedienanstalten*), які в умовах федеративного устрою забезпечують ліцензування та нагляд за приватним мовленням, а також реалізують окремі регуляторні повноваження у суміжних сегментах медіасфери [195]. Їхня діяльність охоплює, зокрема, «контроль за

дотриманням правових вимог у сфері приватного телерадіомовлення (реклама, захист неповнолітніх, стандарти розповсюдження інформації), участь у регулюванні онлайн-платформ і цифрових медіасервісів у межах компетенції, а також координацію міжземельних позицій і рішень через спільні органи та робочі механізми співпраці» [195].

Для виконання спільних завдань MStV передбачає єдину систему спеціалізованих органів, які функціонують як інструменти здійснення повноважень Landesmedienanstalten [195].

Структура медіарегулятора Німеччини виглядає наступним чином: *Gremienvorsitzendenkonferenz* (GVK) це конференція голів наглядових органів земельних медіарегуляторів (*die medienanstalten*) - це переважно дорадчий, громадський (почесний) орган, який розглядає принципові питання для медіаполітики та медіаетики, зокрема теми розвитку програм і якості контенту приватного мовлення в контексті суспільних норм і цінностей. Також зазначається, що GVK виступає майданчиком для координації між земельними медіаорганами та має окремі практичні повноваження [157]. *Gesamtkonferenz* (GK) - загальна конференція земельних медіарегуляторів Німеччини (*die medienanstalten*) [156]. GK об'єднує два органи: конференції директорів земельних медіаінституцій *Direktoren-konferenz der Landes-medienanstalten* (DLM) та конференцію голів наглядових органів *Gremienvorsitzen-denkonferenz* (GVK), що двічі на рік розглядають питання медіаполітичного значення, а також питання розвитку програм приватного мовлення [156].

Комісія з ліцензування та нагляду *Kommission für Zulassung und Aufsicht* (ZAK) є центральним органом *die medienanstalten* і зосереджена на виконанні регуляторних функцій [195]. Зокрема, ZAK здійснює ліцензування та контроль загальнонаціональних приватних мовників, провадить нагляд за онлайн-медіа, відповідає за регулювання платформ, а також координує напрями, пов'язані з розвитком цифрового мовлення. Окремо підкреслюється, що ZAK централізовано ухвалює рішення за заявами про

надання ліцензій приватним телевізійним і радіомовникам, які планують мовлення на федеральному рівні, включно з видачею нових ліцензій та продовженням чинних [159].

Комісія із захисту неповнолітніх у медіа *Kommission für Jugendmedienschutz* (КJM) є центральним наглядовим органом у сфері захисту неповнолітніх у приватному телерадіомовленні та, зокрема, в онлайн-медіа [195]. КJM функціонує як орган земельних медіарегуляторів, перевіряє наявність порушень вимог щодо захисту неповнолітніх та ухвалює рішення щодо наслідків для відповідних провайдерів [158].

Комісія з визначення концентрації в медіасфері *Kommission zur Ermittlung der Konzentration im Medienbereich* (КЕК) відповідає за забезпечення плюралізму думок у зв'язку із загальнонаціональним поширенням приватних телевізійних програм [195]. У межах уніфікованого для всієї країни контролю за медіаконцентрацією КЕК діє як орган ухвалення рішень і посередницька інстанція для всіх земельних медіарегуляторів. Під час процедур ліцензування телевізійних мовників і за наявності змін у структурі власності КЕК оцінює, чи набуває певне підприємство домінуючої спроможності формувати суспільну думку через приватні програми, що йому приписуються та поширюються на федеральному рівні. Окремим напрямом діяльності КЕК є підвищення прозорості щодо структур участі у загальнонаціональному приватному телебаченні, а також інших процесів, важливих з погляду правового регулювання медіаконцентрації [160].

Крім цього у структуру медіарегулювання ФРН входять такі органи: Фаховий комітет з регулювання, його основне призначення полягає в підготовці рішень ZAK і DLM у сферах ліцензування, програмного нагляду та контролю реклами [154]. Окрім опрацювання базових медіаправових питань щодо програм, реклами та допуску до мовлення (телебачення і радіо), фаховий комітет зосереджується на нових наглядових завданнях у сфері регулювання телебачення, контролі за дотриманням журналістських, редакційних стандартів та протидії дезінформації. Розгляд конкретних справ

здійснюється із залученням експертизи фахівців окремих *Landesmedienanstalten*: матеріали готуються у групах із п'яти членів, які формують рекомендації, на підставі яких ЗАК ухвалює остаточні обов'язкові рішення [162].

Фаховий комітет з інфраструктури та інновацій опрацьовує питання цифровізації мовлення та розвитку різних способів розповсюдження медіа (супутникового, наземного мовлення, інтернету). Окремо наголошено на необхідності забезпечення рівного й недискримінаційного доступу до різних мереж. У зв'язку з цим фаховий комітет розглядає випадки можливої дискримінації як за скаргами, так і з власної ініціативи [153]. Для виконання своїх функцій комітет взаємодіє з профільними державними органами, мережевими операторами та мовниками, а також з іншими інституціями громадянського суспільства [153].

Також до структури медіарегулювання ФРН залучено уповноважених осіб, а саме: уповноваженого з європейських питань, уповноваженого з медіакомпетентності, уповноваженого з бюджету [161]. Ці посадові особи представляють інтереси земельних медіарегуляторів на рівні ЄС, супроводжують розвиток і правозастосування європейського медіарегулювання, представляють позиції земельних медіарегуляторів у сфері медіаграмотності, а також відповідають за планування, формування та виконання спільного бюджету [161].

Міжземельний договір *Rundfunkfinanzierungsstaatsvertrag* (RFinStV) це акт про фінансування мовлення, який установлює процедуру визначення фінансових потреб суспільних мовників *ARD*, *ZDF*, *Deutschlandradio* через незалежну комісію KEF, механізм визначення розміру внеску на мовлення та порядок розподілу надходжень між отримувачами, включно з часткою медіаінституцій земель [132]. Комісія з визначення фінансових потреб мовників *Kommission zur Ermittlung des Finanzbedarfs der Rundfunkanstalten* (KEF) є незалежним експертним органом, який у процедурі встановлення розміру внеску на фінансування публічного мовлення здійснює фахову

перевірку та визначення заявлених фінансових потреб публічних мовників [132].

Основне джерело надходжень це частка від обов'язкового внеску на мовлення (*Rundfunkbeitrag*). Земельні медіарегулятори фінансуються переважно за рахунок фіксованої частки надходжень від *Rundfunkbeitrag*, установленої RFinStV. *Finanzierungssatzung* - статут фінансування, узгоджений між усіма *Landesmedienanstalten* [155], який визначає порядок покриття необхідних витрат на виконання спільних завдань і забезпечення діяльності спільних органів [195] (зокрема ZAK, GVK, KEK, KJM). Окрім частки від обов'язкового внеску на мовлення, до фінансової бази можуть залучатися адміністративні збори та платежі, зокрема у зв'язку з окремими процесуальними діями та наданням адміністративних послуг [155]. Відповідно до RFinStV розмір внеску на мовлення встановлено на рівні 17,50 євро на місяць за одну квартиру (домогосподарство) [132].

У Німеччині обмеження медіаконцентрації в сегменті загальнонаціонального приватного телебачення сформульовано не як ринкову частку в класичному антимонопольному розумінні, а як поріг домінуючої спроможності формувати суспільну думку.

Відповідно до MStV [195] допускається, що підприємство може організовувати необмежену кількість програм доти, доки це не призводить до набуття домінуючої думкоформувальної влади; ключовим критерієм для її презумпції є частка телеперегляду. Так, якщо програми, що зараховуються підприємству, досягають у середньому за рік 30 % частки аудиторії, презюмується наявність домінуючої думкоформувальної влади [195]. Така модель також має превентивний характер, адже будь-які заплановані зміни структури участі або інших впливів підлягають попередньому письмовому повідомленню компетентному земельному регулятору [195].

Варто зазначити, що у ФРН немає єдиного державного реєстру суб'єктів медіа. Проте до публічних реєстрів можна віднести: реєстр рішень ZAK (містить систематизовані й оприлюднені рішення з питань допуску та

нагляду у дозвільних і наглядових справах); реєстр прозорості медіавласності (надає довідкові дані про відносини власності та участі у сфері радіо, телебачення, друкованої преси та онлайн-сегменту); реєстр проваджень і рішень КЕК (відображає процедури та ухвалені рішення щодо концентраційних перевірок у загальнонаціональному телемовленні) [152].

Отже, у ФРН домінує децентралізована (земельна) модель регулювання мовлення з міжземельною координацією. Єдиного медіарегулятора у Німеччині немає і це наслідок федеративного розподілу компетенцій. Ключові повноваження у сфері мовлення належать федеральним землям, а нагляд, регулювання приватного мовлення та значної частини суміжного медійного регулювання, здійснюється через земельні медіаінституції. Для населення встановлений обов'язковий платіж за мовлення. Медіарегулятори також врегульовують діяльність медіа-посередників.

Значно відрізняється від Німецької моделі державного регулювання медіасфери модель Французької Республіки. Національна модель державного регулювання діяльності медіа у Франції належить до найбільш розвинених у ЄС та поєднує принципи лібералізму з інституційно спроможним державним наглядом, спрямованим на забезпечення плюралізму, захист прав людини та протидію протиправному медійному змісту. Регулювання охоплює аудіовізуальні, цифрові та пресові медіа з акцентом на баланс між свободою комунікації та суспільними інтересами.

Конституційні засади, закріплені у статтях 10–11 Декларації прав людини і громадянина 1789 року (далі - Декларація 1789 року), встановлюють, що «вільне поширення думок і переконань є одним із найцінніших прав людини» [151]. Відповідно «кожен громадянин має право вільно висловлюватися, писати та друкувати», однак у випадках, прямо визначених законом, «несе відповідальність за зловживання цією свободою». «Особа не може зазнавати переслідування чи утисків через свої переконання, зокрема релігійні, якщо їх виявлення не порушує громадський порядок, визначений законом» [151].

У рішенні Конституційної ради Франції № 86-217 DC від 18.09.1986 зазначено, що «плюралізм (наявність у медіа різних суспільних і культурних поглядів) має конституційне значення». Свобода комунікації за ст. 11 Декларації 1789 р. повинна бути не формальною, а реальною: «громадяни мають мати доступ до різноманітних програм і позицій, а їхній вибір не повинен підмінюватися ані приватними інтересами, ані державою» [150].

Конституція Франції 1958 р. [147] містить положення щодо правового забезпечення медіа-свобод на рівні законодавства. Зокрема, ст. 34 відносить до предмета закону встановлення правил, що стосуються цивільних прав і фундаментальних гарантій здійснення публічних свобод, а також прямо зазначає, що закон визначає правила щодо свободи, плюралізму та незалежності медіа [147]. Це означає, що французький конституційний порядок зобов'язує законодавця «не лише визнавати свободу комунікації як базову цінність, а й створювати нормативні механізми її реального забезпечення, зокрема через гарантії плюралізму та інституційні запобіжники незалежності медіа».

Законодавство Франції у сфері преси складається з низки актів, серед яких: закон «Про свободу преси» [186], базовий акт, що визначає правовий режим преси та відповідальність за зловживання свободою; закон «Про реформування правового режиму преси» [193], важливий для питань прозорості та антиконцентраційних обмежень у сфері преси; закон «Про захист таємниці джерел журналістів» [188], що закріплює гарантії захисту журналістських джерел та умови допустимого втручання та ін.

Аудіовізуальну медіасферу Франції врегульовано, зокрема, такими законами: «Про свободу комунікації» [192]; «Про використання французької мови» [194], що встановлює мовні вимоги у публічній комунікації та інформуванні в контексті культурної політики.

Сферу цифрових медіа, онлайн-комунікації та онлайн-платформ врегульовано такими законами як: закон «Про довіру в цифровій економіці» [187], що регулює питання публічної комунікації онлайн, статусу та

обов'язків окремих учасників цифрового середовища, а також механізмів реагування на незаконний контент; закон «Про боротьбу з маніпулюванням інформацією» [189], що встановлює спеціальні інструменти протидії інформаційним маніпуляціям, зокрема в період виборчого процесу, та запроваджує обов'язки для великих онлайн-платформ; закон «Про безпеку та регулювання цифрового простору» [191], що посилює регулювання цифрового середовища, зокрема щодо захисту неповнолітніх онлайн та інструментів реагування; закон «Про регулювання та захист доступу до культурних творів у цифрову епоху» [190], що інституційно пов'язаний зі створенням і реформуванням регуляторної архітектури та посиленням механізмів захисту прав у цифровому середовищі.

Центральним елементом моделі медіарегуляції Франції є *Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique* (ARCOM) - це незалежний медіарегулятор, який забезпечує дотримання встановлених вимог і застосовує санкції за їх порушення відповідно до Закону Франції «Про регулювання та захист доступу до культурних творів у цифрову епоху» [190]. Додаткові повноваження ARCOM закріплено у *Loi Léotard* [192] та Законі Франції «Про безпеку та регулювання цифрового простору» [191].

ARCOM створено у 2022 р., що призвело до суттєвих змін в аудіовізуальному та цифровому медіасередовищі Франції та зумовило потребу «інституційного оновлення регуляторної системи шляхом утворення нового органу нагляду, наділеного посиленими й розширеними повноваженнями» [125]. Виступаючи гарантом свободи комунікації та свободи вираження поглядів у сферах аудіовізуальних медіа й цифрових послуг, ARCOM реалізує комплексну місію, що охоплює: «забезпечення демократичної легітимності та суспільної відповідальності діяльності аудіовізуальних медіа й інтернет-платформ»; «гарантування плюралізму в секторі новинного аудіовізуального мовлення та незалежності суспільного мовлення»; «підтримання економічної рівноваги відповідного ринку»; а також «стимулювання виробництва і поширення творчого медійного змісту»

[125].

ARCOM забезпечує свободу комунікації, регулює доступ до ринків аудіовізуальних послуг, розподіляє частоти та здійснює нагляд за відносинами між учасниками ринку. Центральна норма, що визначає місію ARCOM, міститься у статті 3-1 *Loi Léotard*, у якій зазначено, що «регулятор гарантує чесність, незалежність і плюралізм інформації та програм, а також здійснює нагляд за тим, щоб укладені з мовниками конвенції (договори) забезпечували виконання визначених законом вимог щодо стандартів у сфері інформації» [192].

Одним із ключових інструментів французького регулювання є дозвільно-конкурсна модель використання частот для наземного мовлення. Так, ст. 29 *Loi Léotard* передбачає, що використання частот для поширення радіосервісів у наземному ефірі авторизується ARCOM у встановленому законом порядку [192]. Французька модель передбачає градацію реагування від припису та попередження до фінансових санкцій та інших заходів. Загальне правило щодо можливості офіційного припису про усунення порушення впливає зі ст. 42 *Loi Léotard* [192]. Ст. 42-1 *Loi Léotard* визначає можливі «санкції у разі невиконання припису: від тимчасового зупинення елементів мовлення, скорочення строку дозволу, штрафу до відкликання дозволу» [192].

ARCOM забезпечує рівне ставлення, незалежність сектору, конкуренцію, «технологічну нейтральність, якість і різноманітність програм, розвиток національної аудіовізуальної продукції, захист французької мови та регіональних культур» [192, ст. 3]. Регулятор здійснює контроль за змістом реклами, телепродажів і розміщення продуктів, забороняє політичну рекламу, а також «сприяє впровадженню кодексів поведінки для зменшення шкідливої реклами» (наприклад, спрямованої на дітей або такої, що має негативний вплив на довкілля) [192, ст. 14]. ARCOM забезпечує «захист дітей від шкідливого контенту та протидіє поширенню матеріалів, що містять розпалювання ненависті чи насильства», а також «сприяє боротьбі з хибною

інформацією, яка може порушувати громадський порядок або виборче законодавство» [192].

ARCOM функціонує як колегіальний орган, а *Loi Léotard* прямо визначає чисельний склад, порядок призначення та базові правила роботи колегії (кворум, голосування), що забезпечує інституційну сталість та зменшує ризики персоніфікації регулювання [192].

Модель призначення розподілено між кількома суб'єктами публічної влади та передбачає дев'ять членів, призначених указом з урахуванням їхніх компетентностей в економічних, юридичних чи технічних питаннях або їхнього професійного досвіду у сфері комунікації, зокрема в аудіовізуальному секторі чи сфері електронних комунікацій [192].

Голова ARCOM призначається Президентом Французької Республіки після отримання висновків профільних постійних комісій Національних зборів Французької Республіки і Сенату Французької Республіки. Трьох членів призначає Голова Національних зборів Французької Республіки, ще трьох Голова Сенату Французької Республіки. У кожній палаті призначення відбувається за процедурою погодження з профільною комісією у справах культури. Одного члена призначає віцепрезидент Державної ради Франції, а одного голова Касаційного суду Франції [192, ст. 4].

Таким чином, законодавець поєднує у складі регулятора парламентський компонент (шість членів), виконавчий компонент (призначення голови Президентом Республіки) та судово-правовий компонент (два члени), що має посилювати інституційну незалежність і професійну легітимність регулятора.

Мандат члена ARCOM становить шість років і не підлягає поновленню [192]. Передбачено «поетапне оновлення складу (ротація кожні два роки) для членів, призначених парламентом» [192]. Президент (голова) ARCOM є повноправним членом колегії та очолює її роботу. У разі неможливості здійснювати повноваження головування переходить до найстаршого за віком члена. Закон також встановлює правила, спрямовані на забезпечення

гендерного балансу під час призначень, а члени не можуть бути призначені після досягнення 65 років [192].

Апарат ARCOM має функціональну структуру, що охоплює підрозділи з нагляду за виконанням зобов'язань аудіовізуальних медіа, забезпечення плюралізму та захисту прав і свобод, регулювання телебачення, радіо та цифрового аудіо тощо [126]. Діяльність доповнюється територіальними делегаціями ARCOM [127].

У Франції немає єдиного реєстру в сфері медіа, однак фактично реалізується: через відкриті переліки та довідники регулятора ARCOM; через публічні переліки телевізійних сервісів цифрового наземного телебачення та їхню нумерацію; через публічний перелік радіостанцій. Додатково зберігається окремий публічний перелік каналів, що мають зареєстрований статус [128].

Тож французька модель державного регулювання медіасфери характеризується поєднанням конституційно гарантованої свободи вираження поглядів та інституціоналізованих механізмів забезпечення плюралізму й захисту суспільно значущих інтересів. Інституційним центром медіарегуляції є ARCOM - незалежний колегіальний регулятор із розгалуженою організаційною структурою та процесуальними механізмами примусу, що забезпечують виконання законодавчих вимог. У цифровому вимірі французька модель еволюціонує від класичних підходів до комплексного регулювання платформ і онлайн-середовища. Загалом медіарегулювання у Франції можна визначити як інституційно консолідовану та нормативно деталізовану систему, у якій свобода слова поєднується з державними, але процедурно та організаційно відокремленими, механізмами забезпечення плюралізму, захисту прав людини та суспільних інтересів у традиційних і цифрових медіа.

Своєрідною є модель державного регулювання мас-медійної сфери Республіки Польща. Нормативно-правова база Польщі у сфері масової комунікації формує багаторівневу модель регулювання, у якій конституційні

гарантії свободи вираження та свободи преси конкретизуються спеціальними законами про пресу та про радіомовлення і телебачення, а також інституційно забезпечуються діяльністю медіарегулятора *Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji* (KRRiT).

Польське право в сфері медіа складається з таких основних нормативно-правових актів: Конституція Республіки Польща [179], законів Республіки Польща «Про радіомовлення і телебачення» (PRTV Act) [227], «Про абонентську плату» [200], «Про Раду національних медіа» [226], «Про право електронних комунікацій» [205], «Про впровадження наземного цифрового телебачення» [199], «Про пресу» [206] та ін.

Засади свободи слова і свободи медіа в Польщі закріплено на конституційному рівні, зокрема ст. 14 Конституції Польщі гарантує «свободу преси та інших засобів суспільної комунікації», а ст. 54 «свободу висловлювань і право отримувати та поширювати інформацію, одночасно встановлюючи ключові запобіжники від державного втручання»: «заборонено попередню цензуру і ліцензування преси» [179]. Загальні межі допустимих обмежень визначає ст. 31, яка вимагає, щоб вони встановлювалися лише законом, були необхідними в демократичному суспільстві, пропорційними та не порушували сутності відповідних прав і свобод [179].

Конституція Польщі у ст.ст. 213–215 інституціоналізує KRRiT як орган, що «стоїть на сторожі свободи слова, права на інформацію та публічного інтересу у сфері радіо і телебачення» [179]. У межах своїх повноважень KRRiT видає нормативні положення та ухвалює постанови з окремих питань регулювання. Формування її складу здійснюється шляхом призначення членів Сеймом, Сенатом і Президентом Польщі. Правові засади функціонування KRRiT, її організаційна структура, порядок діяльності та детальна процедура призначення членів визначаються законом [179].

Згідно статті 6 PRTV Act – KRRiT забезпечує захист свободи слова у медіасфері, підтримує незалежність постачальників медіапослуг та

відеоплатформ, охороняє інтереси аудиторії та користувачів, а також відповідає за те, щоб мовлення було відкритим і плюралістичним [227]. До ключових завдань KRRiT належать: «формування напрямів державної політики у сфері радіо і телебачення»; «визначення в межах законодавчих повноважень умов провадження діяльності постачальниками медіапослуг та провайдерів платформ спільного доступу до відео»; «ухвалення рішень щодо концесій (ліцензій) на поширення програм, внесення програм до реєстру та ведення відповідних реєстрів»; надання або позбавлення статусу суспільних медіа; здійснення нагляду за діяльністю постачальників медіапослуг і платформ у межах компетенції тощо [227].

Стаття 7 PRTV Act передбачає порядок формування складу KRRiT, який складається з п'яти членів. Двох членів призначає Сейм, двох Президент, одного Сенат (з числа осіб, які вирізняються знаннями та досвідом у сфері соціальних комунікацій). Голова KRRiT обирається з числа її членів і звільняється з посади рішенням членів KRRiT. Строк повноважень членів становить шість років (з дати призначення останнього члена), і член KRRiT не може бути перепризначений на ще один повний строк [227].

PRTV Act передбачає, що «мовник формує програму самостійно та несе відповідальність за її зміст», а «накладення на мовника обов'язків чи заборон щодо поширення конкретного контенту можливе лише на підставі закону» (органи державної влади не можуть самовільно впливати на зміст програм) [227, ст. 14].

Також законом передбачено квоти та механізми підтримки культурної й мовної політики. Для телебачення встановлено: мінімум 33 % щоквартального часу мовлення: аудіовізуальні твори, первинно створені польською мовою (не стосується новин, реклами, спорту); понад 50 % щоквартального часу на європейські твори (також із визначеними винятками); окремі квоти для європейських творів незалежних медіа [227].

Також PRTV Act передбачено, що публічні медіа «здійснюють публічну місію (інформаційні, культурні, освітні та інші суспільно значущі

програми і послуги)»; «поширення радіопрограм і телепрограм як загальне правило здійснюється на підставі ліцензії (концесії) із визначенням умов її надання та підстав відмови, а також підстав відкликання»; «додатково встановлено базові вимоги до спонсорства, розміщення продукту та маркування комерційних повідомлень» [227].

Варто зазначити, що у Польщі існують реєстри медіа, але єдиного загального реєстру всіх медіа немає. Залежно від виду медіа ведуться різні реєстри, і держателем (розпорядником) цих реєстрів є різні суб'єкти. Закон Республіки Польща «Про пресу» передбачає, що видання щоденника або часопису потребує реєстрації в окружному суді, територіально компетентному за місцезнаходженням видавця [206]. Водночас у сфері телерадіомовлення та окремих аудіовізуальних інтернет-послуг публічні реєстри покладені на KRRiT, зокрема через переліки Голови KRRiT постачальників аудіовізуальних медіапослуг на вимогу, внесених на підставі PRTV Act [180]. Окремо KRRiT забезпечує публічний доступ до переліку концесій (рішень) щодо ліцензованих телерадіомовників [180].

Модель державного регулювання мас-медійної сфери Литовської Республіки характеризується тим, що через положення Конституції Литовської Республіки закріплена система фундаментальних гарантій щодо свободи вираження поглядів, засад діяльності медіа та статусу державної мови [184]. Стаття 25 Конституції передбачає, що «кожна людина має право мати власні переконання та вільно їх висловлювати». «Ніхто не повинен перешкоджати особі шукати, отримувати й поширювати інформацію та ідеї». «Свобода вираження переконань, а також право одержувати й поширювати інформацію можуть бути обмежені лише законом і лише тоді, коли це необхідно для захисту здоров'я людини, її честі та гідності, приватного життя, моралі або для охорони конституційного ладу» [184]. Встановлено, що цензура засобів масової інформації забороняється. «Держава, політичні партії, політичні та громадські організації, інші установи чи приватні особи не мають права встановлювати монополію над засобами масової інформації».

Ст. 135 Конституції встановлює, що «пропаганда війни заборонена. Згідно з положенням ст. 14 Конституції державна мова литовська [184].

Ст. 1 Закону Литовської Республіки «Про надання інформації громадськості» встановлено «порядок збирання, виробництва, публікації та поширення публічної інформації, а також права, обов'язки та відповідальність виробників і поширювачів публічної інформації, їх учасників, журналістів і регуляторних інституцій» [217].

Основні принципи надання інформації громадськості визначено ст. 3: гарантується свобода інформації; діяльність у сфері публічної інформації здійснюється в межах Конституції, законів і міжнародних договорів; застосовуються стандарти професійної етики та саморегулювання [217]. Ст. 4 закріплює «свободу інформації як право вільно висловлювати погляди та шукати, отримувати й поширювати інформацію; обмеження допускаються лише законом і з легітимних підстав» (захист конституційного ладу, здоров'я, честі й гідності, приватності, моралі) [217]. Права виробників інформації та журналістів включають можливість збирати й публікувати інформацію, зокрема із застосуванням технічних засобів і під власним ім'ям, псевдонімом або анонімно, а також «отримувати інформацію від органів влади» [217]. Гарантії проти неправомірного впливу встановлено ст. 7–11: «забороняється примушування до викривленого або упередженого подання інформації», забезпечується захист джерел (за винятками), «забороняється цензура як попередній контроль змісту», а також передбачено «судовий захист свободи інформації через оскарження дій і рішень органів влади» [217]. Окремо ст. 29 закріплює запобіжники проти монополізації медіа (зокрема державними чи муніципальними органами), «обов'язок держави забезпечувати рівні умови конкуренції та контроль за плюралізмом», а також механізми прозорості участі у медіа [217].

У сфері радіомовлення та телемовлення мовні стандарти визначено ст. 34. Програми, що виходять не литовською, але однією з офіційних мов ЄС, а також окремі програми мовами, які не належать до офіційних мов ЄС, за

умови їх загальної тривалості менш як 90 хвилин на добу, мають бути доведені до аудиторії литовською мовою шляхом перекладу або за допомогою литовських субтитрів. Водночас, якщо трансляції мовами, що не належать до офіційних мов ЄС, перевищують 90 хвилин на добу, закон установлює суворіший режим: необхідним є саме озвучений переклад литовською мовою, а не лише субтитрування. Винятки допускаються для окремих категорій програм (зокрема музичних, навчальних тощо) [217].

Закон Литовської Республіки «Про надання інформації громадськості» встановлює повноваження національного органу регулювання та нагляду, насамперед у сфері аудіовізуальних медіа, Ради з радіомовлення та телебачення Литви (*Lietuvos radijo ir televizijos komisija*) (LRTK) [217].

Зокрема, ст. 47–48 Закону Литовської Республіки «Про надання інформації громадськості» визначають склад і компетенції LRTK [217]. LRTK складається з одинадцяти членів. Двох призначає Президент, трьох Сейм за поданням Комітету Сейму з питань культури (один із них від політичної опозиції). Трьох призначає Литовська асоціація митців. По одному члену призначають Конференція єпископів, Спілка журналістів та Журналістське товариство Литви. Строк повноважень членів чотири роки, не більш як дві каденції поспіль. Закон прямо визначає LRTK як незалежну інституцію, підзвітну Сейму, що регулює та здійснює нагляд за діяльністю мовників, провайдерів медіасервісів на замовлення і відеоплатформ, ретрансляторів та суб'єктів поширення. Це орган, який під час ухвалення рішень керується принципами медіаплюралізму, культурної й мовної різноманітності, захисту споживачів, недискримінації, добросовісної конкуренції тощо [217].

LRTK «організовує конкурси та видає ліцензії й дозволи»; «адмініструє процедури повідомлення та реєстрації для окремих категорій діяльності (зокрема для медіасервісів на замовлення і відеоплатформ)»; готує та затверджує план розподілу радіочастот для мовлення; «здійснює моніторинг дотримання вимог щодо змісту публічної інформації; розглядає скарги

користувачів у межах компетенції»; «має право звертатися до адміністративного суду щодо тимчасового зупинення окремих видів неліцензованої діяльності (до трьох місяців) або припинення незаконної діяльності»; готує для Сейму аналітичний огляд щодо реалізації аудіовізуальної політики та розвитку аудіовізуальних послуг тощо [217].

Ст. 49 закріплює положення про інспектора з журналістської етики [217]. Це державний посадовець, який здійснює нагляд за виконанням положень Закону Литовської Республіки «Про надання інформації громадськості». Сейм призначає інспектора на п'ять років (не більш як на дві каденції поспіль) із кандидатів, запропонованих організаціями, що об'єднують виробників і поширювачів публічної інформації та журналістів. Інспектор не може бути членом Сейму чи Уряду, не може перебувати у трудових відносинах із медіа, а також володіти їхніми цінними паперами, і не може брати участі в політичній діяльності протягом строку повноважень. Діяльність інспектора та експертних груп при інспекторі фінансується з державного бюджету; інспектор щороку звітує перед Сеймом [217]. Інспектор: «розглядає скарги щодо порушення честі й гідності у медіа»; «розглядає скарги щодо порушення приватного життя у медіа»; «здійснює нагляд за виконанням норм щодо захисту неповнолітніх від шкідливої публічної інформації (у межах компетенції)»; оцінює дотримання принципів інформування суспільства та подає пропозиції щодо вдосконалення законодавства. Інспектор «має право розпочати розслідування з власної ініціативи або передати матеріали іншим компетентним органам» [217].

До інших законів Литовської Республіки в сфері медіа можемо віднести такі закони: «Про електронні комунікації» (встановлює правові рамки електронних мереж та послуг, важливі для розповсюдження аудіовізуальних сервісів та онлайн-платформ) [183]; «Про рекламу» (містить вимоги до реклами та контроль рекламної діяльності в медіа) [185]; «Про авторське право та суміжні права» (встановлено правові основи використання контенту, ліцензування, охорони прав тощо) [182].

Інформаційна система виробників і поширювачів публічної інформації (*Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinė sistema*) (VIRSYS) у Литовській Республіці функціонує як публічний реєстровий інструмент прозорості медіасфери, що забезпечує відкритий доступ до визначених законом відомостей про виробників і поширювачів публічної інформації (юридичних осіб) та їхню діяльність (ст. 24 Закону «Про надання інформації громадськості») [217].

Отже, медіасфера Литви характеризується інституційно розмежованою, але логічно узгодженою моделлю регулювання, у якій загальні засади свободи вираження, заборони цензури та вимоги медіаплюралізму закріплено на конституційному рівні, а деталізацію правил діяльності медіа зосереджено у низці законів. Центральним елементом державного нагляду за аудіовізуальним сектором виступає LRTK як незалежний орган, підзвітний Сейму. Паралельно діє інспектор журналістської етики, компетенція якого зосереджується на захисті прав людини у медіа.

У наднаціональному контексті регулювання медіасфери у Європейському Союзі ґрунтується на низці документів, серед яких Регламент (ЄС) 2022/2065 Європейського Парламенту і Ради від 19 жовтня 2022 року про єдиний ринок цифрових послуг та внесення змін до Директиви 2000/31/ЄС (Акт про цифрові послуги) (далі - Регламент DSA), який установлює «гармонізовані правила для постачальників посередницьких онлайн-послуг із метою формування безпечного, передбачуваного та надійного онлайн-середовища», а також захисту основоположних прав користувачів і споживачів у цифровому просторі [215]. Регламент DSA реагує на сучасні виклики «шляхом уніфікації процедур і стандартів прозорості та запровадження системи обов'язків залежно від функцій і масштабу відповідної послуги» [222].

Держави-члени ЄС приводять національне законодавство у відповідність до вимог Регламенту DSA, зокрема у частині регулювання

діяльності онлайн-платформ. У випадках, коли норми медійного законодавства взаємодіють із вимогами Регламенту DSA, відбувається узгодження підходів, зокрема щодо прозорості реклами та процедур управління контентом (зокрема у частині оброблення скарг і реагування на користувацькі повідомлення). Регламент DSA уникає прямого втручання у сферу традиційних медіа, натомість регулює цифрові екосистеми, що може опосередковано впливати на медіа через онлайн-платформи [231]. З огляду на це Регламент DSA «не врегульовує сферу класичних медіа, зокрема традиційного телебачення чи друкованої преси, які залишаються у сфері дії національного законодавства та Директиви AVMSD».

Низка науковців досліджували вплив Регламенту DSA на регулювання медіасфери. Серед них Д. Баус, який, доводить, що, «хоча Регламент DSA формально не стосується медійної сфери, він створює процедурні гарантії для користувачів платформ (зокрема медіаорганізацій та журналістів) на випадок втручання платформ у доступність контенту» [134]. Наголошено, що під час обговорення Регламенту DSA розглядалася ідея запровадити обов'язок попередньо повідомляти медіа перед застосуванням заходів попереднього контролю змісту, однак у фінальному тексті її не закріплено. Натомість у фінальному тексті «посилено загальні та спеціальні процедурні права, якими можуть користуватися медіа та журналісти» [134]. Ключовою є вимога до платформ застосовувати та забезпечувати виконання своїх умов користування з належним урахуванням свободи вираження й медіаплюралізму, що зменшує ризик суто приватної, непрозорої дискреції під час блокування чи обмеження видимості медійного контенту [134].

Дослідження Ж. Кінтайса та С. Швемера доводять, що саме Регламент DSA «здатен заповнювати прогалини спеціального регулювання завдяки більш деталізованим процедурним вимогам до повідомлень, обґрунтування рішень, а також механізмів подання скарг і врегулювання спорів» [212, с. 209–212]. З огляду на це, навіть за наявності секторальних стандартів функціонування медіапослуг і гарантій медіаплюралізму, закріплених

Директивою AVMSD та Регламентом EMFA, забезпечення процесуальної справедливості рішень платформ щодо блокування або обмеження видимості медіаконтенту «доцільно оцінювати крізь призму процедурних вимог Регламенту DSA як базового стандарту належної платформної практики» [212, с. 209–212].

Також у цьому контексті варто згадати *European Platform of Regulatory Authorities* (EPRA) найстарішу та одну з найбільших європейських мереж співпраці незалежних регуляторних органів у сфері аудіовізуальних медіа [169]. Платформу створено у 1995 році як форум для неформального обміну позиціями, досвідом і практиками правозастосування між регуляторами телерадіомовлення та суміжних аудіовізуальних послуг у ЄС. Її статутні цілі охоплюють: «обмін найкращими практиками між регуляторами у сфері медіа»; «обмін інформацією щодо спільних питань національного та європейського медіарегулювання»; «напрацювання практичних підходів до вирішення правових проблем, пов'язаних із тлумаченням і застосуванням медіарегуляторних норм» [169]. EPRA є показовим інструментом узгодження підходів, оскільки платформа не ухвалює обов'язкових юридичних актів і не замінює право ЄС чи національне законодавство, однак формує середовище, у якому регулятори виробляють погоджені підходи до правозастосування на перетині традиційного мовлення та онлайн-сфери. У діяльності EPRA також інституційно представлені ключові міжнародні актори як спостерігачі (зокрема Європейська Комісія та Рада Європи), що підсилює роль платформи як каналу обміну досвідом європейського регулювання та практикою його застосування національними органами [169]. Діяльність EPRA демонструє, що медіарегулювання в ЄС забезпечується не лише через імплементацію директив і законодавчі реформи, а й через інституційну взаємодію регуляторів та формування спільних практик тлумачення і застосування норм.

3.2. Євроінтеграційні орієнтири регулювання суспільних медіа для забезпечення інформаційного балансу в період цифрової трансформації

Європейська правова традиція наполягає на принциповому розмежуванні суспільних і приватних медіа. Суспільні медіа розглядаються як інституції, що мають публічний мандат, але повинні зберігати редакційну та функціональну незалежність від уряду й політичних груп, працюючи в інтересах усього суспільства.

У цьому сенсі показовою є позиція Європейської мовної спілки (*European Broadcasting Union*), яка описує суспільні медіа через набір базових цінностей, таких як універсальність, незалежність, досконалість, різноманіття, підзвітність, інноваційність, підкреслюючи зв'язок між сильними суспільними медіа та якістю демократії [211]. Паралельно Рада Європи фіксує роль суспільних медіа як елемента реалізації свободи вираження та доступу до інформації згідно зі статтею 10 ЄКПЛ [38].

Суспільні медіа виступають вагомим публічним джерелом збалансованої інформації та майданчиком для представлення різних політичних позицій. Вони мають особливий потенціал для зміцнення медіаплюралізму й усвідомлення різноманіття поглядів, зокрема через створення умов, за яких різні соціальні групи можуть отримувати й поширювати інформацію, висловлювати власні оцінки та обмінюватися ідеями [210]. Такий формат діяльності дає змогу суспільним медіа суттєво сприяти соціальній згуртованості, підтримці культурної різноманітності та розвитку відкритого, інклюзивного публічного діалогу, доступного для всіх. Водночас реалізація цієї ролі супроводжується низкою викликів: необхідністю гарантувати реальну незалежність від носіїв політичної та економічної влади, забезпечити стабільне й достатнє фінансування, ефективно пристосуватися до цифрової трансформації та утримувати високі редакційні стандарти в умовах конкурентного медіаринку [210].

Суспільні медіа (суспільне мовлення) - ключовий інститут

європейської медіамоделі. До них можна віднести телевізійні та радіокомпанії, що перебувають у публічній власності. Наднаціональне регулювання у сфері суспільного мовлення в державах-членах ЄС ґрунтується на Протоколі (№ 29) про систему суспільного мовлення в державах-членах, що додається до Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, С 202/311 від 07 червня 2016 року (далі – Протокол № 29) [208]. Цей протокол є офіційним роз'ясненням того, як застосовуються правила державної допомоги до фінансування суспільних медіа в державах ЄС. Він закріплює дві засадничі позиції: по-перше, компетенція держав-членів зберігається у частині визначення мандата, організації та фінансування суспільного мовлення; по-друге, фінансування допускається лише за умови, що воно надається для виконання мандата, визначеного державою-членом, і не впливає на умови торгівлі та конкуренції в ЄС настільки, щоб це суперечило спільному інтересу [208]. Таким чином, протокол фактично встановлює компроміс між демократично-культурною природою суспільних медіа як інституту забезпечення плюралізму та логікою внутрішнього ринку і конкуренції, яка вимагає запобігати наданню преференцій на користь державного чи суспільного мовлення.

Ст. 5 Регламенту EMFA визначає, що держави-члени забезпечують, щоб постачальники послуг публічних медіа були редакційно та функціонально незалежними й неупереджено пропонували своїм аудиторіям широкий спектр інформації та думок відповідно до свого мандата на надання публічних послуг [216]. Також у ст. 5 визначено принципи призначення керівництва (прозорі, відкриті та недискримінаційні процедури), а дострокове звільнення допускається лише за виняткових підстав, визначених заздалегідь установленими критеріями, із належним обґрунтуванням [216]. Фінансування суспільних медіа здійснюється з урахуванням необхідності захисту редакційної незалежності та має гарантувати суспільним медіа сталі й передбачувані ресурси для розвитку та функціонування. Має здійснюватися

незалежний контроль без політичного впливу, а результати такого контролю мають бути публічними. Окрему роль відведено медіарегулятору, який має виступати гарантом незалежності суспільних медіа від урядових та інших впливів [216]. Також ця стаття містить відсилку до Протоколу № 29 [208].

У подальшому викладі пропонується перейти до порівняльного аналізу інституційних моделей суспільних медіа в державах-членах ЄС, щоб на конкретних національних прикладах простежити, яким чином здійснюється державне регулювання мас-медійної сфери з урахуванням форм власності, насамперед у сегменті суспільного мовлення.

Розглянемо досвід тих же країн-членів ЄС, аналіз яких вже здійснювали щодо державного регулювання медійної сфери.

Німеччина є класичним прикладом децентралізованої (федеративної) моделі суспільного мовлення, у якій архітектуру суспільних медіа історично вибудовано як систему численних публічно-правових інституцій із регіональними центрами та спільним національним контуром. У такій моделі суспільні медіа мають виразний регіональний компонент, що в теорії медіасистем пов'язується з підвищенням стійкості до монополізації та збереженням культурної й мовної різноманітності. Положення MStV визначають «засади функціонування суспільних медіа», зокрема «окреслюють їхні завдання та принципи програмної діяльності», «механізми фінансування», допустиму тривалість ефірної реклами, а також «порядок нагляду за здійсненням комерційної діяльності» [195]. Закріплено підвищений стандарт журналістики, обов'язок дотримання журналістських стандартів, незалежності, об'єктивності, неупередженості, правдивості, повноти та поваги до прав особи. Також передбачено «забезпечення збалансованого відображення широкої тематичної та думкової різноманітності» [195]. До ключових інституцій суспільних медіа Німеччини належать такі. *Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland* (ARD) - це об'єднання (консорціум) земельних публічно-правових мовників Німеччини, які спільно виробляють і

поширюють частину програм, насамперед загальнонімецьке повноформатне телевізійне мовлення *Das Erste* [149]. ARD є кооперацією земельних мовників, заснованою на міжземельних договорах і внутрішніх угодах про співпрацю [129].

ARD-Staatsvertrag - це міжземельний державний договір, який нормативно оформлює ARD як федеральний медіасоюз і встановлює правила спільних пропозицій, внутрішньої координації, принципи співпраці та нагляду [129]. Параграфом 6, зазначеного договору передбачено посаду Голови, який координує співпрацю в межах ARD. Голова регулярно обмінюється інформацією з провідними телерадіомовними корпораціями. Регіональні телерадіомовні корпорації, об'єднані в ARD, обирають Голову ARD зі свого складу [129]. Також передбачено, що регіональні корпорації суспільного мовлення, об'єднані в ARD, призначають директора програми на строк не менше ніж чотири роки. Таке рішення ухвалюється більшістю у дві третини голосів регіональних корпорацій суспільного мовлення, об'єднаних в ARD. Директор програми розробляє спільні програми [129].

Zweites Deutsches Fernsehen (ZDF) - це публічно-правова установа загальнонаціонального рівня в Німеччині, яка організовує телевізійні програми та надає онлайн-пропозиції в межах суспільних медіа. Його правовий статус, завдання, органи управління та базові принципи діяльності визначаються міжземельними договорами [171]. Міжземельний державний договір *ZDF-Staatsvertrag* регламентує засади організації та управління ZDF, визначає його завдання і зони відповідальності [230]. Відповідно до положень зазначеного договору телевізійну раду сформовано у складі 60 членів. Забезпечення принципу плюралізму досягається через представницький характер цього органу: до його складу входять, зокрема, делегати асоціацій міст і муніципалітетів, протестантської та католицької церков і Центральної ради євреїв, профспілок, культурних об'єднань та інших суспільних інституцій [230]. *Deutschlandradio* - це загальнонаціональний суспільний радіомовник, організований у формі

корпорації. Він забезпечує передусім інформаційні, освітні та культурні радіопрограми загальнофедерального масштабу, зокрема *Deutschlandfunk*, *Deutschlandfunk Kultur*, *Deutschlandfunk Nova*. Основним установчим актом є *Deutschlandradio-Staatsvertrag* [221]. Саме цей міжземельний державний договір визначає правовий статус *Deutschlandradio*, його завдання, внутрішню організацію, систему органів, бюджетно-фінансові правила та процедури управління. Окремо доцільно виділити *Deutsche Welle* (DW) - публічно-правового мовника федерального рівня, призначеного для іномовлення, тобто для аудиторій за межами Німеччини. Її правовий статус принципово відрізняється від ARD та ZDF, оскільки DW регулюється Законом ФРН «Про телерадіомовну установу федерального права «*Deutsche Welle*»» [170]. Завданням DW є «надання для закордонної аудиторії радіо, телебачення та цифрових сервісів, які поширюються німецькою та іншими мовами», а цільові орієнтири сформульовано як представлення Німеччини як демократичної правової держави й європейсько сформованої культурної нації, забезпечення форуму для різних поглядів та сприяння міжкультурному обміну з окремим акцентом на підтримці німецької мови [170].

Система управління і нагляду в зазначеному законі побудована навколо трьох органів: ради з питань телерадіомовлення, адміністративної ради та генерального директора [170]. Рада з питань телерадіомовлення DW «ухвалює рішення з питань принципового значення», «здійснює консультування у загальних програмних справах» та здійснює нагляд за дотриманням програмних принципів і програмних директив [170]. Адміністративна рада «здійснює контроль за діяльністю генерального директора поза сферою програмної політики» та має право вимагати звіти [170]. Генерального директора обирає рада з питань телерадіомовлення шляхом таємного голосування на строк шість років із можливістю переобрання. Закон прямо закріплює модель одноосібного виконавчого керівництва: генеральний директор самостійно очолює DW, несе відповідальність за програмну політику та загальну діяльність установи,

представляє DW у суді та поза судом [170]. DW фінансується з щорічної федеральної субсидії та інших доходів, розмір яких визначається федеральним бюджетом [170].

Цифрова трансформація в Німеччині проявляється у двох вимірах. Перший - розширення присутності суспільних медіа в цифровому середовищі (відеоплатформи, медіасервіси на замовлення, онлайн-платформи тощо). Другий - конкуренція з платформами та приватними цифровими медіа за увагу аудиторії.

Фінансування суспільних медіа в Німеччині ґрунтується насамперед на квартирному внеску, який має забезпечувати належний рівень фінансування. Міждержавна угода про внесок у мовлення *Rundfunkbeitragsstaatsvertrag* (RBStV) регулює насамперед обов'язок сплати та адміністрування внеску [219]. Відповідно до RBStV внесок «служує фінансуванню суспільного мовлення, а у приватному секторі він справляється за кожну квартиру з її повнолітнього власника як платника внеску і не залежить від кількості осіб чи наявності приймальних пристроїв» [219]. На практиці це реалізується як щомісячний платіж за квартиру. Така модель формує відносно передбачувану та стабільну фінансову базу й концептуально відокремлює суспільні медіа від приватних медіа.

Як орієнтир для оцінювання популярності та впливу приватного сектору (особливо в цифровому сегменті) доцільно використовувати дані *Reuters Institute Digital News Report* за 2025 рік щодо Німеччини, у яких зафіксовано загальні тенденції споживання новин і рівень довіри [198]. У зазначеному звіті подано профілі медіаринків окремих держав та ключові індикатори споживання новин (канали доступу, провідні бренди, довіра тощо). У профілі Німеччини наголошено на політичній турбулентності та структурній цифровій трансформації ринку [198, с. 84–85]. Довгострокова тенденція є сталою: перехід від друкованих до цифрових форматів триває; частка тих, хто платить за онлайн-новини, залишається на рівні 13 %, а серед найчастіше згадуваних платних брендів *Bild* і *Der Spiegel*, поряд із

регіональними та локальними виданнями. Додатково у звіті відзначено «зростання цифрових версій газет та очікування галузі, що цей сегмент і надалі зростатиме як більш прибутковий формат порівняно з іншими видами цифрових підписок» [198, с. 84–85]. Щодо довіри: «загальну довіру до новин у Німеччині оцінено як відносно стабільну (45 %)», а такими, що користуються найбільшою довірою, у переліку визначено новини суспільного мовлення та регіональну щоденну пресу; *Bild* згадується серед найменш довірених [198, с. 84–85]. Окремим контекстом подано реформу системи публічного мовлення: згадується погодження проєкту угоди щодо реформування суспільних медіа (скорочення кількості каналів з метою економії) [198, с. 84–85].

Звіт *Euromedia Ownership Monitor*, зокрема звіт щодо Німеччини - *Germany. EurOMo Country Report 2025* констатує відносну стабільність параметрів медіаландшафту за останні три роки: «значущість періодичної преси знижується, однак сильними залишаються регіональні та локальні передплатні газети» [213]. Інтернет залишається головним джерелом отримання новин. Телебачення як джерело новин стабілізувалося після тривалого спаду. Друковані медіа втратили ще 7 %, і у 2025 році є джерелом новин лише для 19 % населення [213, с. 2]. Для друкованого сектору медіа звіт підкреслює високу концентрацію: понад 80 % споживання щоденних газет припадає на 10 великих видавничих груп, а у журнальному сегменті понад 80% на 5 видавничих груп [213, с. 2–3]. У радіо й телебаченні публічно-правові мовники мають понад 50 % аудиторії. Решта ринку здебільшого розподіляється між *RTL Group* та *ProSiebenSat.1* [213, с. 2–3]. Автори оцінюють ризики для прозорості власності через канали дистрибуції як низькі (канали є конкурентними й доступними). Соціальні мережі є головним джерелом новин для 14 % дорослих, але для 34 % осіб віком 18–24 років; близько 17 % цієї вікової групи покладаються виключно на соціальні мережі. На цьому тлі автори підкреслюють запит на прозорість ранжування та комерційного впливу й зазначають, що лише приблизно половина провідних

цифрових посередників публічно розкриває критерії ранжування або позначає комерційні домовленості [213, с. 4].

У публічних матеріалах *MPM2024 Study: States must take urgent action to guarantee media pluralism* підкреслюється, що загалом у Європі відзначено погіршення медіаплюралізму, водночас Німеччина входить до групи держав із відносно задовільною ситуацією порівняно з багатьма іншими [168]. У німецькій моделі поєднання стабільного фінансування суспільного сектору та федеративної багатосуб'єктності традиційно розглядається як чинник стійкості до монополізації.

Французька модель суспільних медіа історично є більш централізованою. Сектор суспільного мовлення у Франції складається з кількох великих груп, що охоплюють телебачення, радіо та міжнародне мовлення. Суспільні медіа Франції врегульовано, насамперед, Розділом III *Loi Léotard* [192]. Ст. 44 *Loi Léotard* визначає, що концепцію та програмування радіопрограм і телепрограм здійснюють національні програмні компанії (для радіомовлення, телемовлення, національного і регіонального телемовлення, мовлення для заморських територій тощо) [192]. Встановлено, що національна програмна компанія може бути уповноважена на програмування телемовлення через супутник з урахуванням міжнародного, зокрема європейського, характеру аудиторії; також вона може об'єднуватися з французькими або іноземними компаніями. Компанії, зазначені у статтях 44 і 45 *Loi Léotard*, є акціонерними товариствами (крім винятків), а держава володіє 100 % капіталу таких компаній [192].

Рада директорів кожної компанії складається з дванадцяти членів, яких призначають на три роки. Двох членів призначають Національні збори та Сенат. Чотири представники держави призначаються відповідно до декретів. Чотирьох кваліфікованих осіб призначає ARCOM. Двох представників персоналу обирають працівники [192]. Президентів компаній призначає ARCOM із числа кваліфікованих осіб, яких він сам визначив [192].

З метою посилення інституційної автономії у Франції було ухвалено зміни, які звузили можливості Уряду впливати на процедури призначення керівників суспільних телеканалів та водночас унормували стабільність фінансового забезпечення суспільного мовника [214]. ARCOM зазначає, що сектор суспільних медіа охоплює шість організацій, серед яких ключове місце посідають три національні програмні компанії, стосовно яких регулятор відіграє істотну роль у гарантуванні незалежності та належного виконання публічних місій [209]. До шести організацій віднесено: *France Télévisions*, *Radio France*, *France Médias Monde*, *INA*, *ARTE France*, а також парламентське мовлення *LCP*, *Assemblée nationale* / *Public Sénat*. Три національні програмні компанії - це *France Télévisions*, *Radio France* та *France Médias Monde* [209].

France Télévisions забезпечує національні й локальні телевізійні сервіси та присутність у заморських територіях. *Radio France* здійснює національне та регіональне радіомовлення. *France Médias Monde* забезпечує зовнішнє (міжнародне) мовлення. *INA* - державна установа, відповідальна за збереження та популяризацію аудіовізуальної спадщини. *ARTE France* - структура, що забезпечує участь Франції в європейському культурному каналі *ARTE*. Парламентські канали виконують інформаційну функцію щодо діяльності законодавчих зборів [209]. ARCOM наділений повноваженнями призначати президентів зазначених суспільних медіа, а також призначати частину членів рад директорів цих організацій. ARCOM підкреслює [209], що національні програмні компанії (як публічні підприємства) виконують місії загального інтересу, зміст яких визначається *Loi Léotard*. Зокрема, такими місіями є: «забезпечення різноманітності й плюралізму програм та сервісів»; «якості й інноваційності»; «поваги до прав людини і демократичних принципів»; розвиток творчості та поширення знань; медіаосвіта; екологічна просвіта тощо [209]. *Loi Léotard* передбачає механізм підзвітності, ARCOM реалізує кадрові повноваження щодо керівників, надає висновки щодо щорічного виконання специфікацій, щорічно оцінює виконання контракту

цілей і засобів, раз на чотири роки формує висновок щодо результатів відповідно до стратегічного проєкту, а також має санкційні інструменти (попередження, припис, зупинення програм, фінансові санкції) [209].

Фінансова модель описується як переважно публічна: бюджети розподіляються між шістьма організаціями, а значна частка коштів надходить через асигнування, які затверджує парламент. Окремо наголошено на зміні джерела фінансування: до 2022 року фінансування ґрунтувалося на ліцензійному платежі, натомість після 2022 року - на відрахуваннях із надходжень від податку на додану вартість [209].

Комерційні доходи (насамперед реклама) визначаються як додаткові та міноритарні через спеціальні обмеження. У структурі доходів вони становлять орієнтовно 12 % для *Radio France*, 13 % для *France Télévisions* та 5 % для *France Médias Monde*; при цьому для *Radio France* вказано ліміти на обсяг реклами та верхню межу рекламних надходжень - 42 млн євро на рік [209]. Для *France Télévisions* реклама заборонена (крім спонсорства та окремих випадків). Національні програмні компанії забезпечують багатоканальну пропозицію: телебачення, радіо, онлайн-сервіси. Зокрема, у телевізійному сегменті названо 5 національних каналів, 24 регіональні, 9 заморських, а також міжнародний цілодобовий новинний канал [209]. У радіосегменті 7 національних станцій, 44 локальні у метрополії та 9 у заморських територіях, а також міжнародні сервіси. У цифровому сегменті зазначено *France.tv*, *radiofrance*, *franceinfo* тощо [209]. У новинному напрямі наведено показники, що підкреслюють домінантну роль публічного сектору: *France Télévisions* забезпечує понад 60 % новинної пропозиції на безоплатних національних каналах (без урахування суто новинних каналів), *Radio France* виробляє понад 100 годин новин щодня, *France 24* фокусується на міжнародних новинах [209].

Згідно зі звітом *Reuters Institute Digital News Report* за 2025 рік простежуються дві тенденції: загострення політичної поляризації у Франції та прагматичний пошук стійких бізнес-моделей через підписку й

регіоналізацію контенту [198, с. 82–83]. У частині ринкової динаміки наведено індикатори зростання підписок [198, с. 82–83]. За структурними індикаторами зафіксовано, що 11 % платять за онлайн-новини, а рівень довіри до новин є одним із найнижчих у дослідженні, що автори пов'язують із низькою довірою до інституцій загалом [198, с. 82–83]. У практичному переліку приватного сектору Франції зазвичай виокремлюють: приватні телевізійні групи й канали *TF1*, *M6*; великі приватні новинні телеканали *BFMTV* (який часто розглядається як один із найвпливовіших новинних телеканалів); пресу та онлайн-медіа *Le Monde*, *Le Figaro*, *Libération* [198, с. 82–83].

Звіт *Euromedia Ownership Monitor*, зокрема звіт щодо Франції *France. EurOMo Country Report 2025* зазначає, що французький ринок новинних медіа характеризується високим рівнем концентрації, який посилюється останніми роками через поглинання та розширення великих груп, для яких медіа часто не є основним видом бізнесу [131, с. 2–3]. Звіт показує, що окремі групи приватних медіа (наприклад, французький медіаконгломерат *Vivendi SE*) контролюють або мають істотну присутність у сегментах політичних новин, новинних телеканалах, радіо та ділових виданнях, а також у журнальному секторі. Ключовий аналітичний висновок авторів полягає в тому, що медіа рідко створюють надприбутки, а тому контроль над ними часто забезпечує політичний та ідеологічний вплив [131, с. 2–3]. Паралельно звіт фіксує наявність іноземної участі різних типів, зокрема *RTL Group*. У частині прозорості власності та ризиків звіт робить акцент не стільки на відсутності будь-яких даних, скільки на їх неповноті та складності перевірки у випадку великих багатосекторних груп: ланцюги компаній між медіа та кінцевими власниками часто неможливо реконструювати без спеціальних реєстрів, а навіть вони не забезпечують повноти інформації щодо розподілу часток власності в компаніях. Окремо наголошено, що політичний вплив зберігається через призначення значної частини членів рад у публічних медіа. Хоча голів рад призначає *ARCOM*, політичний компонент у формуванні рад

залишається суттєвим [131, с. 4–5]. Звіт також фіксує падіння довіри до традиційних новин і перерозподіл споживання: у 2025 році онлайн-медіа (поза соціальними мережами) випереджають телебачення як джерело новин, а соціальні мережі демонструють зростання частки як каналу доступу до інформації. Паралельно констатується різке зниження ролі паперової преси у 2013–2025 роках попри державні субсидії [131, с. 4–5]. У Франції сформовано розвинений механізм співрегулювання у сфері друкованої преси: друковані видання не підлягають ліцензуванню, однак функціонує мережа професійно-галузових інституцій (зокрема Комісія з прескарти журналіста, а також спільні органи у сфері друку та розповсюдження), які встановлюють правила діяльності та користуються державною підтримкою. Державна політика щодо преси передбачає суттєві субсидії, включно з компенсацією витрат на поштову доставку, пільговими режимами для друкарень і прямими дотаціями виданням із невеликими накладками. Так, Міністерство культури Франції оприлюднило [229] підсумки державної підтримки преси за 2023 рік: загальний обсяг допомоги становив близько 205 млн євро та охоплював, зокрема, транспортно-логістичні заходи, а також інвестиції у модернізацію матеріально-технічної бази.

У Польщі суспільне телебачення представляє *Telewizja Polska S.A.* (TVP) [207] єдиний суспільний телевізійний мовник на території Республіки Польща. Суспільне радіомовлення організаційно поділено між національною компанією *Polish Radio S.A.* та 17 регіональними суспільними радіокомпаніями. Спільною правовою основою для цих організацій є PRTV Act, на положеннях якого ґрунтуються їхні повноваження, завдання, структура органів і підзвітність [227]. TVP має два загальнонаціональні канали *TVP1* і *TVP2*, регіонально орієнтований канал *TVP3 Regionalna*, який поєднує діяльність 16 місцевих відділень TVP, низку тематичних каналів, а також чотири міжнародні канали (*TVP Polonia*, *Belsat TV*, *TVP Wilno* і *TVP World*), які спрямовані на польську діаспору та аудиторію за кордоном [207]. Правова форма суспільних мовників у Польщі є корпоративною: TVP

функціонує як акціонерне товариство, яке повністю належить державі [227]. Його створено для виробництва та поширення програм, а також для надання інших пов'язаних із програмами послуг, включно з онлайн-напрямом. Аналогічну організаційно-правову форму мають і *Polish Radio*, і регіональні суспільні радіокомпанії.

Законом Республіки Польща «Про Раду національних медіа» врегульовано повноваження Національної ради медіа *Rada Mediów Narodowych* (RMN) [226]. Ключовою компетенцією є призначення та звільнення осіб, які входять до внутрішніх органів суспільних мовників. RMN, виконуючи свої завдання, має керуватися потребою забезпечити належне виконання компаніями їхніх статутних завдань і захищати редакційну незалежність [226]. Тобто на рівні задуму RMN позиціонується як орган кадрового формування управління, який водночас має діяти в інтересах суспільної місії та редакційної автономії.

Таким чином, інституційна архітектура управління та нагляду у сфері суспільного мовлення в Польщі умовно поділяється на зовнішні та внутрішні елементи. До зовнішніх належать RMN, яка здійснює кадрове формування органів управління суспільних мовників, а також KRRiT як конституційний регулятор, що затверджує ключові завдання, здійснює оцінювання звітності та контроль фінансування.

До внутрішніх органів суспільних мовників належать правління, наглядова рада та програмні ради. Правління є виконавчим органом компанії, що забезпечує поточне управління діяльністю суспільного мовника. Стаття 27 PRTV Act закріплює, що членів правління, включно з президентом правління, призначає і звільняє RMN [227].

Наглядова рада виконує функцію внутрішнього контролю в межах компанії суспільного мовника. Стаття 28 PRTV Act прямо встановлює, що наглядова рада складається з трьох членів, і визначає спеціальний порядок їх формування: членів наглядової ради призначає і звільняє RMN [227]. Члени наглядової ради мають відповідати вимогам, визначеним для наглядових рад

компаній, у яких єдиним акціонером є Державна скарбниця Республіки Польща. У частині повноважень наглядової ради PRTV Act передбачає, що її згода потрібна для низки ключових рішень (кадрових та майново-корпоративних), що на практиці робить цей орган інструментом внутрішнього нагляду за найбільш значущими управлінськими діями [227, ст. 28]. Програмні ради є спеціальним внутрішнім органом, покликаним відображати суспільні очікування щодо програмної діяльності та надавати оцінку її якості. Їхній статус і базові параметри визначено у PRTV Act [227].

Правління кожного суспільного мовника зобов'язане щороку подати до KRRiT річний звіт до 30 квітня з розкриттям змістових і фінансових параметрів виконання місії [227]. Зміст такого річного звіту в польській моделі не зводиться до загального опису діяльності: він має включати, зокрема, «інформацію про виконання завдань, визначених законом і статутом», а також «інформацію про розмір і використання коштів із визначених джерел» [227].

Паралельно польська модель встановлює підзвітність зовнішніх органів, що здійснюють регуляторні та наглядові функції. По-перше, KRRiT щороку до кінця травня подає до Сейму, Сенату та Президента звіт про свою діяльність за попередній рік та інформацію про основні проблеми у сфері радіо і телебачення. Сейм і Сенат ухвалами приймають або відхиляють цей звіт. Якщо звіт відхилено обома палатами, каденція всіх членів KRRiT припиняється протягом 14 днів від дати останньої ухвали, однак припинення не настає без підтвердження Президента [227].

У звіті *Monitoring media pluralism in the European Union: results of the MPM2025. Country report: Poland* загалом оцінено Польщу як державу із середньо-високим ризиком для медіаплюралізму (53 %; 19-те місце серед 32 держав, охоплених моніторингом) [178]. Цей результат пояснюється тим, що упродовж 2024 року відбувалося одночасно кілька процесів. Частина правових змін і консультацій розвивалася у напрямі посилення гарантій, зокрема щодо захисту викривачів і протидії мові ненависті. Водночас

зберігалися системні проблеми (криміналізація дифамації, незавершена реформа суспільних медіа, політичний вплив на управління та нагляд). Також з'являлися нові виклики, зокрема залежність новинних медіа від онлайн-платформ [178]. Звіт підкреслює, що поляризація медіаринку та професійного середовища у Польщі ускладнює вироблення спільних підходів (зокрема під час взаємодії з онлайн-платформами). Показник «Фундаментальний захист» оцінено як середньо-низький ризик (43 %), тоді як «Плюралізм ринку» (66 %), «Політична незалежність» (54 %) і «Соціальна інклюзивність» (51 %) перебувають у зоні середньо-високого ризику [178]. Найбільш критичними визначено два показники: плюралізм у цифрових ринках (дуже високий ризик) і плюралізм постачальників медіа (високий ризик), що пов'язується з концентрацією власності та дефіцитом публічних даних про ринки, особливо цифрові. Одна з ключових тез звіту полягає в тому, що криміналізація наклепу й образи продовжує тиснути на журналістику [178, с. 12].

Звіт також фіксує, що попри конституційні гарантії журналісти у Польщі стикаються з практичними бар'єрами доступу до публічної інформації: відмовами пресслужб державних інституцій, затягнутими процедурами акредитації тощо. Важливою новелою 2024 року звіт називає Закон Республіки Польща «Про захист викривачів» [225], однак водночас констатує інституційний дефіцит: не визначено окремого органу, який би системно відстежував і моніторив справи викривачів, а окремі функції розпорошено між Уповноваженим з прав людини та Національною інспекцією праці; при цьому зберігається невизначеність щодо реального контролю за виконанням закону [178, с. 6, 13–14]. Питання незалежності регулятора у звіті описано як таке, що формально має прозорі процедури, однак не усуває ризик політичного втручання. KRRiT згадано як ключового регулятора. Водночас підкреслено, що поряд із KRRiT з 2016 року функціонує RMN, який призначає та контролює керівні органи суспільного телебачення і радіо. Це створює інституційну фрагментацію та простір для

політичного контролю, тим більше що членами RMN можуть бути чинні політики [178, с. 16, 39–41].

Незалежність суспільних медіа у звіті визначено як найбільш проблемну складову політичної незалежності. Нормативно суспільні медіа мають обов'язки щодо різноманітного та неупередженого представлення політичних поглядів, однак ці вимоги оцінено як надто загальні: бракує практичних стандартів (наприклад виробничих настанов щодо точності та неупередженості), що ускладнює вимірювання та контроль [178, с. 29–30, 41]. Фінансування суспільних медіа описано як структурно вразливе: хоча законодавство передбачає процедурно прозорі механізми фінансування з абонентської плати, на практиці значна частина домогосподарств тривалий час не сплачує її, унаслідок чого фінансове забезпечення зміщується у бік бюджетних джерел [178, с. 8, 30].

Звіт *Reuters Institute Digital News Report* за 2025 рік характеризує Польщу як медіаринок, що перебуває у фазі політичної та структурної нестабільності після зміни влади [198]. У частині, присвяченій структурі ринку, звіт акцентує, що два найбільші приватні мовники (*TVN*, *Polsat*) упродовж року опинилися під тиском через невизначеність щодо майбутнього контролю над цими медіа, а також через посилення уваги держави до стратегічного значення цих активів у передвиборчий період президентських виборів 2025 року [198]. Звіт фіксує, що відновлення діяльності TVP після післявиборчих кадрово-управлінських змін наштовхнулося на інституційний конфлікт щодо призначення органів управління. Друкований сегмент у Польщі, за звітом, продовжує втрачати економічну стійкість: падіння тиражів і рекламних доходів призводить до скорочення персоналу. Загальна довіра до новин у Польщі, за даними опитування, суттєво зросла: 47 % респондентів повідомили, що довіряють новинам загалом. Також зріс рівень довіри до TVP, що пов'язується з кроками влади щодо деполітизації суспільного мовника [198]. Додатково наведено показники готовності платити за онлайн-новини (13 %) та дані про

позицію Польщі у *World Press Freedom Index* (31-ше місце серед 180) [198]. У підсумку польський кейс у *Digital News Report 2025* описується як поєднання трьох взаємопов'язаних процесів: державницьких спроб захистити ключові активи та реформувати публічні медіа, ринкової турбулентності великих приватних груп і прискореного зростання цифрових конкурентів.

Суспільним мовником у Литві є *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija* (LRT), а його правовий статус і модель діяльності визначає спеціальний Закон Литовської Республіки «Про Литовське національне радіо і телебачення» [218]. LRT визначено як незалежну публічну установу, єдиним власником якої є держава [218]. LRT зобов'язане діяти на засадах поваги до людини і держави, законності, неупередженості, підзвітності, прозорості, ефективності, демократії, об'єктивності, політичної нейтральності та незалежності, забезпечуючи свободу слова і творчості [218]. LRT має збирати й поширювати інформацію про Литву та світ, знайомити суспільство з культурним різноманіттям Європи і світу, зміцнювати незалежність і демократію держави, плекати національні культурні цінності, розвивати толерантність і гуманізм, культуру співпраці та мови, підсилювати суспільну мораль і громадянську відповідальність, формувати екологічну культуру [218]. Окремо наголошено на вимозі плюралізму: у програмах та на вебсайті LRT мають бути представлені різні погляди і переконання, а люди з різними позиціями мають право брати участь і висловлюватися; водночас контент повинен поважати гідність і права людини та не порушувати засади моралі й етики [218]. Як мінімум, LRT має право транслювати дві телевізійні та чотири радіопрограми на визначених ресурсах наземного аналогового мовлення. Важливим елементом є також роль зовнішніх інституцій. Кількість програм у наземному цифровому мовленні визначає медіарегулятор LRTK після пропозиції Ради LRT, з урахуванням фінансування, закладеного в законі про бюджет відповідного року [218].

Управлінська модель LRT є дворівневою. Рада LRT є найвищим

колегіальним органом, а генерального директора призначає Рада, і він є їй підзвітним; також зазначено, що Рада контролює виконання місії та обирає генерального директора. Повноваження Ради охоплюють стратегічний нагляд і ключові кадрові рішення щодо керівника [218]. Систему управління LRT у законі описано максимально чітко й компактно: органами LRT є Рада та генеральний директор. Тобто закон не вибудовує багаторівневу конструкцію правління, як це типово для частини інших країн.

Рада LRT визначена як найвищий колегіальний орган, який здійснює функції управління і нагляду та представляє суспільний інтерес. Рада має діяти в інтересах суспільства та LRT і дотримуватися законів [218]. Рада складається з дванадцяти членів: діячів суспільства, науки й культури, яких призначають на шість років; одна особа може обіймати посаду не більш як два строки поспіль. Формування Ради побудовано як змішану модель з метою розосередження впливу: чотирьох членів призначає Президент, чотирьох Сейм (із них двох від опозиційних фракцій). Одного члена призначає Рада науки Литви, одного Рада освіти Литви, одного Асоціація митців Литви, ще одного Конференція єпископів Литви [218, ст. 10]. Така конструкція у законі виступає запобіжником монополізації контролю однією владною інституцією та створює інституційні умови для суспільного представництва в наглядовому органі. Генеральний директор очолює LRT і представляє його, несе відповідальність за діяльність LRT, підготовку та трансляцію програм, а також за виконання рішень Ради. Його призначає і звільняє Рада шляхом відкритого голосування за результатами публічного конкурсу на п'ять років [218].

Найсуттєвішим для забезпечення незалежності є механізм визначення бюджетного фінансування. Розмір асигнувань становить частку фактично отриманих надходжень від податку на доходи фізичних осіб і акцизів, а також встановлено правило щодо мінімального рівня фінансування (через порівняння із середнім показником за останні три бюджетні роки). Окремим запобіжником є те, що до LRT не застосовується процедура банкрутства

[218]. Починаючи з 2029 року щорічне бюджетне фінансування має становити 0,75 % фактично отриманих надходжень від податку на доходи фізичних осіб та 0,8 % надходжень від акцизів [133]. Важливим елементом універсальності суспільного мовлення є вимога, за якою зона прийому радіопрограм і телепрограм LRT має охоплювати всю територію Литовської Республіки [218]. Додатково закон установлює вимоги до наповнення програм: має бути забезпечено тематичну та жанрову різноманітність і орієнтацію на різні суспільні групи; не допускається домінування однобічних політичних поглядів, а інформація в новинах і коментарях має бути збалансованою та перевіреною [218]. Окремо встановлено квотні вимоги щодо частки європейських і литовських творів, а також творів незалежних виробників [218].

У підсумку аналіз цього закону показує, що Литва закріплює модель суспільного мовлення, у межах якої LRT як незалежна публічна установа має чітко визначену суспільну місію та принципи діяльності (зокрема політичну нейтральність і незалежність), а система управління зведена до двох органів - Ради (стратегічне керівництво і нагляд) та генерального директора (виконавче управління). Додатково закон містить практичні інструменти реалізації місії (мінімальний базовий обсяг програм і каналів у традиційному мовленні та правила для національної цифрової мережі), а також фінансові гарантії через бюджетне фінансування.

Euromedia Ownership Monitor, зокрема звіт щодо Литви *Lithuania. EurOMo Country Report 2025* аналізує прозорість структури власності медіа, наявні ризики концентрації та впливу, практику розкриття даних про власників, а також модель розповсюдження контенту і нормативну рамку, що визначає вимоги до прозорості та обмеження для власників [176]. Водночас звіт фіксує ключову проблему для практики державної політики: дефіцит доступних і зручних для публічного використання даних про власників та типи власності, що ускладнює як формування сталої медіаполітики, так і реалізацію демократичної ролі медіа.

Звіт зазначає, що дані про власників знайти легше, тоді як відомості про кінцевих бенефіціарних власників зазвичай відсутні або є неповними. Дві приватні комерційні компанії *15min* та *Žinių radijas* добровільно публікують на власних сайтах повний перелік відповідних акціонерів — фізичних осіб. Проблема полягає не лише у формальній наявності обов'язків, а й у фактичній доступності та повноті даних, потрібних суспільству для контролю та розуміння впливів [176, с. 1–2].

Окремо звіт порушує питання публічного фінансування: медіа зобов'язані подавати до публічного реєстру VIRSIS інформацію про договори з державними установами щодо розміщення матеріалів, однак державна політика має чіткіше врегулювати прозорість розподілу таких коштів на рівні державних і муніципальних інституцій; потреба в таких правилах впливає також із загальноєвропейських очікувань щодо прозорості [176, с. 2].

У частині, де оцінюється відповідність очікуванням та ефективність на практиці, звіт наводить важливий для Литви приклад: медіагрупа *Ekspress Grupp*, яка володіє провідним новинним сайтом *Delfi.lt*, придбала у 2022 році конкурентний ресурс *Lrytas.lt* без повідомлення Ради з конкуренції. Після тривалого розслідування у 2025 році Рада з конкуренції зобов'язала продати один із двох медіа. Цей приклад використано як ілюстрацію того, що навіть за наявності загальних норм конкурентного права питання медіаконцентрації може проявлятися як ризик, особливо коли зміни власності відбуваються без належної прозорості [176, с. 4]. Наведено також приклад розслідувань, у яких описано поширення пропаганди через соціальні мережі та медіа, зареєстровані в країні, що підкреслює практичну вагу прозорості власності для протидії маніпуляціям. Звіт підсумовує, що формування повної картини власності медіа є трудомістким процесом, а ключовим інструментом має бути публічний реєстр VIRSIS [176, с. 5].

Загальний висновок звіту щодо Литви сформульовано як нестачу системного підходу до забезпечення прозорості власності та обмежену

ефективність практичного виконання правових вимог: юридично гарантована прозорість не завжди досягається фактично, а нові виклики цифрового середовища ставлять додаткові запитання, які слід розглядати в межах тієї ж проблематики -прозорості власності [176, с. 5].

Згідно звіту *Monitoring media pluralism in the European Union: results of the MPM2025. Country report: Lithuania*, Литва оцінюється як держава із середньо-низьким рівнем загального ризику для медіаплюралізму (35 %); це 5-те місце серед 32 оцінених держав [177, с. 5]. Констатується структурна зміна друкованого сегмента: національні щоденні газети фактично не друкуються, а видання, що залишилися, виходять кілька разів на тиждень [177, с. 5]. Важливою інституційною новацією 2024 р. звіт називає реформу системи прямої державної підтримки медіа: запроваджено *Media Support Fund*, який розподіляє підтримку для національних, регіональних і місцевих медіа та окремих журналістів, а фінансування цього фонду у 2024 р. подвоєно порівняно з попереднім механізмом [177, с. 5–6, 17]. Додатково *Media Support Fund* почав надавати стипендії журналістам, що, за висновком звіту, покращує умови роботи та підсилює життєздатність окремих сегментів ринку, особливо регіонального, локального та культурного [177, с. 6, 17]. У сфері фундаментального захисту медіа Литва має низький ризик (23 %) [177, с. 10]. На рівні рекомендацій у межах фундаментального захисту звіт прямо пропонує переоцінити доцільність кримінальної відповідальності за наклеп (перевести її у цивільну або адміністративну площину), ухвалити спеціальні норми проти незаконного стеження, посилити відповідальність органів влади за несвоєчасне надання суспільно важливої інформації та ефективніше реалізовувати законодавство про захист викривачів [177, с. 14]. Найпроблемнішою для Литви сферою, згідно зі звітом, є ринковий плюралізм із середньо-високим ризиком (58 %).

Підсумовуючи, робимо висновок, що фінансування суспільних медіа в ЄС розглядається як базова передумова їхньої реальної незалежності та спроможності виконувати суспільну місію. Нестача коштів або

нестабільність надходжень прямо впливають на редакційну автономію, створюючи ризики непрямого тиску через бюджетні рішення, правила розподілу коштів або адміністративні механізми стягнення платежів. У ЄС існує кілька типових моделей та їхніх комбінацій, причому саме поєднання джерел у сучасних умовах є поширеною практикою.

Першою моделлю фінансування є спеціальний внесок (збір, абонентська плата), що має регулярний характер і спрямовується на утримання суспільного мовлення. Водночас у різних державах його правова конструкція відрізняється. У Польщі ключовими елементами є обов'язок реєстрації приймача та сплата абонплати після такої реєстрації, а також презумпція використання приймача за фактом його наявності у стані, що дозволяє прийом програм [200]. У Німеччині запроваджено модель внеску за квартиру (домогосподарство), яка не залежить від наявності чи відсутності приймального пристрою і стягується як внесок за можливість користування суспільним мовленням незалежно від фактичного споживання [155].

Головною перевагою цієї моделі загалом є відносно більша дистанція від прямого бюджетного фінансування, а отже – менша формальна залежність від поточних урядових рішень у частині щорічного виділення коштів. Водночас слабкі місця цієї моделі проявляються по-різному залежно від її конструкції. Там, де платіж прив'язаний до пристрою для прийому розвиток онлайн-споживання та перегляду на різних пристроях ускладнює практичне обґрунтування та адміністрування такого обов'язку, а також підвищує ризик ухилення від сплати. Натомість модель збору як у Німеччині є відповіддю на технологічні зміни, оскільки не потребує доведення наявності приймача, однак вимагає ефективних механізмів визначення платника в межах домогосподарства та актуальних реєстраційних даних. Спеціальний внесок у ЄС не слід сприймати як автоматично гарантовано стабільне джерело: його ефективність прямо залежить від здатності держави організувати стягнення, забезпечити прозорі та справедливі правила адміністрування і вчасно адаптувати їх до реальних практик

медіаспоживання.

Другим поширеним підходом є фінансування суспільного мовлення за рахунок публічних доходів держави – через державний бюджет або через закріплення частки загальнодержавних податків. Його ключова перевага полягає в управлінській простоті: немає потреби адмініструвати окремий внесок домогосподарств за спеціальними правилами, оскільки кошти надходять із загальної податкової бази або з визначеної частки відповідного податку. У межах цієї моделі існують різні механізми, що по-різному впливають на передбачуваність фінансування. Зокрема, у Франції фінансування суспільних медіа здійснюється через бюджетний механізм із закріпленням частки надходжень від податку на додану вартість [209]. У Литві фінансування суспільного мовлення також має переважно публічний характер, але історично підкріплювалося формульним підходом: обсяг коштів визначається як частка податкових надходжень (зокрема від податку на доходи фізичних осіб та акцизів), що задумано як запобіжник від ситуативного перегляду фінансування [133]. Водночас навіть формульні механізми не усувають ризиків політичного впливу повністю, оскільки законодавець може змінювати саму формулу або тимчасово не здійснювати таке фінансування.

Головний ризик бюджетно-податкової моделі полягає не стільки в самому джерелі коштів, скільки в можливості впливу через процедури визначення обсягу фінансування: якщо рішення фактично ухвалюються щороку без чітких правил і без середньострокових гарантій, виникає вразливість до політичного тиску через скорочення або затримки фінансування. Тому така модель потребує сильних запобіжників: прозорих критеріїв розрахунку, передбачуваності на кілька років і процедур, що мінімізують можливість обмежувати суспільне мовлення бюджетними інструментами за редакційну позицію.

Третя група інструментів – це надходження, пов'язані з приватним сектором, але тут важливо розрізняти два різні за природою підходи. Перший

– це комерційні доходи самого суспільного мовника (передусім реклама, спонсорські повідомлення, продаж контенту та інша господарська діяльність), які зазвичай мають допоміжний характер і залежать від регуляторних обмежень щодо рекламної присутності. Другий – це цільові відрахування або податки для окремих приватних секторів (наприклад, для комерційних мовників або телекомунікаційних операторів), які можуть запроваджуватися як компенсаційний механізм у разі обмеження реклами в суспільному мовленні. Інструменти, пов’язані з приватним сектором, можуть підтримувати суспільні медіа та частково компенсувати обмеження щодо реклами, однак вони мають бути юридично вивіреними й належно обґрунтованими. Інакше вони стають предметом спорів та створюють ризики для стабільності фінансування.

Тож у ЄС немає універсальної моделі фінансування суспільних медіа: держави поєднують інструменти залежно від історичних традицій, стану ринку та технологічних змін. Для захисту незалежності ключовими є не лише джерела коштів, а й передбачуваність і сталість фінансування, такі механізми стягнення й розподілу, які мінімізують політичний вплив і враховують реальні способи доступу аудиторії до контенту в цифровому середовищі.

3.3. Перспективні напрями вдосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України

Проведене дослідження щодо аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду регулювання мас-медіа дав змогу порівняти та виявити ключові групи проблемних питань медіа, які в основному пов’язані з викликами воєнного стану.

Нами виокремлено чотири ключові групи проблем для мас-медіа: дефіцит кадрів (релокація, мобілізація, слабкість системи підготовки), нестача фінансів і відсутність інституційної підтримки (особливо для локальних медіа), нестача актуального контенту та потреба в захисті

контенту і протидії дезінформації та піратству, а також труднощі відновлення інфраструктури й технологій.

Тож виявлені проблеми вказують, що регуляторна політика держави щодо мас-медіа не може обмежуватися виключно наглядом і контролем: вона має включати інструменти забезпечення стійкості медіасистеми (кадри, інфраструктуру, економіку, інновації тощо).

Також у підсумках проведеного дослідження, яке дало можливість виявити сучасні проблемні питання функціонування медіасфери в Україні, що виникають на тлі багатьох суспільних викликів, серед яких цифрова трансформація медіасфери, зміщення суспільного фокусу з друкованих джерел інформації на онлайн інформаційні продукти, оскільки швидкість виникнення нової інформації значно пришвидшилась, а життєвий цикл новин став значно коротшим. Відкритість суспільств і, як результат, необхідність формування нових уніфікованих та зрозумілих для багатьох країн правил, зокрема у сфері медіа, спонукають до розроблення конвергентної моделі державного регулювання мас-медійної сфери України з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Ми з'ясували, що медіасфера в сучасному суспільстві виступає ключовим елементом формування громадської думки, забезпечення демократичного діалогу та інформаційної безпеки держави, тому в умовах цифровізації, гібридних загроз та глобалізації інформаційного простору особливої актуальності набуває науковий підхід до розуміння всіх комплексних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, яке формує потребу та вимагає розв'язання актуальних питань функціонування медіасфери.

Ми пропонуємо конвергентну модель (рис. 8), тобто засновану на процесах зближення, інтеграції різних об'єктів та систем, що розвиваються незалежно (*друковані медіа, онлайн медіа, аудіовізуальні медіа* та ін.) в медіасфері, але під впливом схожих євроінтеграційних умов.

Рис. 8. Конвергентна модель державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції

Джерело: авторська розробка

Розроблена нами конвергентна модель, включає *вхід*, як сукупність факторів, ресурсів і передумов, що визначають необхідність і параметри державного регулювання медіасфери. До цієї сукупності факторів віднесені: соціальні та громадські запити щодо якості інформації, її відкритості та прозорості; міжнародні зобов'язання щодо виконання нормативних документів, європейських директив, впровадження стандартів ЄС, які визначають правила функціонування медіасфери; стандарти журналістики; звіти про свободу слова; технологічні зміни, зокрема цифрова трансформація, що спонукає до створення нових сегментів у медіа сфері; інституційні ресурси держави та інші чинники. Тобто вхід моделі є комплексним та динамічним, оскільки залежить від змін у соціальному, політичному, технологічному та ін. середовищі.

Метою конвергентної моделі державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції є забезпечення балансу між свободою вираження поглядів і захистом суспільних інтересів через конвергентний розвиток медійної сфери України шляхом цифрової трансформації і гармонізації з європейськими стандартами. У більш розширеному трактуванні мета спрямована на гарантування свободи слова та плюралізму думок, забезпечення інформаційної безпеки держави, протидію дезінформації та маніпуляціям, створення умов для розвитку конкурентного медіаринку; захист прав громадян на доступ до якісної інформації, підтримку суспільно важливого контенту та ін. Тож мета конвергентної моделі державного регулювання масмедійної сфери є багатовимірною і передбачає одночасне досягнення демократичних, безпекових та євроінтеграційних та економічних результатів.

Реалізувати цю мету покликана система державного регулювання у

сфері медіа, яка функціонує як багаторівнева взаємодія між трьома ключовими елементами: суб'єктами державного регулювання, суб'єктами медіасфери та об'єктом регулювання.

Суб'єкти державного регулювання утворюють систему суб'єктів державного регулювання у сфері медіа, яка складається з: Національної ради з питань телебачення та радіомовлення як державного регулятора, наділеного функцією контролю; Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (НКЕК), яка є регулятором комунікаційних послуг та «здійснює заходи щодо сприяння адаптації законодавства України у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку до законодавства ЄС»; Державного комітету телебачення і радіомовлення України, що займається питаннями державного регулювання іномовлення; Міністерства культури України, що «забезпечує міжвідомчу координацію між системою суб'єктів державного регулювання у сфері медіа»; Антимонопольного комітету України, що забезпечує конкурентні умови учасникам медіасфери; Верховної Ради України, яка «визначає засади державної політики у сфері медіа та законодавчі основи її реалізації» [90, ст. 6]; всієї вертикалі «органів державної виконавчої влади, їх територіальних органів, інших колегіальних та державних органів у межах їх компетенції щодо реалізації засад державної політики» у медіасфері; органів місцевого самоврядування в межах їхніх повноважень.

Суб'єктами у сфері медіа є законодавчо визначені: «суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа»; «сфері друкованих медіа»; «сфері онлайн-медіа»; «провайдери аудіовізуальних сервісів»; «провайдери платформ спільного доступу до відео»; «постачальники електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра» [90, ст. 13].

Об'єктами державного регулювання сфери медіа є: інформаційні потоки; інформаційний простір; суспільні інформаційні відносини;

медіаконтент.

Взаємодія між цими трьома елементами системи державного регулювання медіасфери має двосторонній і динамічний характер, що забезпечує адаптивність системи до змін медіасередовища. Взаємодія між цими елементами відбувається через: *нормотворчу діяльність* (встановлення правил та стандартів функціонування медіа); *координацію та підтримку* (розвиток суспільного мовлення, інформаційної інфраструктури); *реагування на загрози* (кібератаки, дезінформація); *контроль та нагляд* (моніторинг дотримання законодавства). Взаємодія з об'єктом має опосередкований характер і здійснюється через вплив на суб'єктів медіасфери. Така конфігурація взаємодії в системі державного регулювання медіасфери забезпечує те, що держава виступає як регулятор, гарант і арбітр у сфері медіа.

Для забезпечення євроінтеграційних процесів система державного регулювання у сфері медіа України має ґрунтуватися на системі базових принципів, закріплених у європейських правових актах і міжнародних стандартах, зокрема на принципах державного регулювання масмедійної сфери ЄС (дотримання законності та забезпечення пропорційності обмежень, медіаплюралізм, незалежність медіа та редакційна автономія, інституційна незалежність національних органів медіарегулювання, співрегулювання та саморегулювання, захист суспільних інтересів і вразливих груп, достовірність і надійність інформації, відповідальність медіа перед суспільством (підзвітність), прозорість медіасередовища). Розкриваючи змістовне навантаження вищевказаних принципів, доречно зазначити, що «законність» має сприйматися як діяльність держави, що здійснюється виключно в межах правового поля; «пропорційність» - втручання держави має бути обґрунтованим і мінімально необхідним; «прозорість» - рішення регуляторів мають бути відкритими та зрозумілими; «незалежність регулятора» передбачає недопущення політичного впливу на органи регулювання; «плюралізм і недискримінація» - це забезпечення рівних умов

для різних медіа. Наведені принципи формують нормативно-ціннісну основу функціонування системи державного регулювання у сфері медіа.

Для реалізації мети, зазначеної в конвергентній моделі державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції, що ґрунтується на принципах державного регулювання масмедійної сфери ЄС, нами запропоновані механізми державного регулювання медіасфери, що являють собою сукупність способів реалізації державної політики у сфері медіа через комплекс інструментів, методів, важелів, процедур і засобів, за допомогою яких держава реалізує свої функції, впливає на суспільні процеси та забезпечує досягнення цілей державної політики.

Комплекс механізмів включає: *інституційний механізм* (діяльність спеціалізованих органів, національних регуляторів, комісій, які здійснюють контроль, нагляд і координацію медіасфери); *організаційний* (розподіл повноважень між елементами системи державного регулювання у сфері медіа); *нормативно-правовий* (розробка та реалізація законодавства, що регулює діяльність медіа, встановлює стандарти контенту, правила ліцензування та відповідальність за порушення); *цифровий* (застосування цифрових технологій штучного інтелекту, Big Data, блокчейн, автоматизовані алгоритми для впорядкування, контролю та управління певними процесами, діяльністю чи відносинами); *безпековий* (засоби забезпечення стійкості та надійності функціонування системи); *саморегуляції та співрегулювання* (участь самих медіа у встановленні професійних стандартів (кодекси етики, редакційна політика) у взаємодії з державою); *верифікаційний* (забезпечує процедуру перевірки та достовірності даних); *(економічний* (фінансова підтримка суспільного мовлення, податкові стимули, грантові програми); *інформаційно-аналітичний* (моніторинг медіаконтенту, аналіз інформаційних потоків, виявлення дезінформації та інформаційних загроз); *соціальний* (комплексна система взаємодії держави, суспільства та медіагалузі, спрямована на впорядкування інформаційного простору, захист суспільних інтересів та забезпечення свободи слова);

контрольний (забезпечує дотримання законодавства учасниками медіаринку, захист інформаційного простору та гарантування плюралізму, що забезпечує посилення ролі незалежних регуляторів та гармонізації з європейськими стандартами). У комплексі ці механізми забезпечують реалізацію державної політики та функціонування системи публічного управління.

За рахунок методів державного регулювання, тобто способів, прийомів та форм управлінського впливу суб'єктів державного регулювання на суб'єкти у сфері медіа та об'єкти у сфері медіа реалізується державне регулювання в медіасфері. До методів віднесені: нормативно-установчий; дозвільний; реєстраційно-обліковий; контрольно-наглядовий; санкційно-примусовий.

Якщо механізми державного регулювання це широка система, то інструменти – це конкретні засоби, за допомогою яких ці механізми реалізуються на практиці. Тож до інструментів державного реагування медіасфери віднесено: нормативно-правові; економічні; організаційно-адміністративні; інформаційно-комунікаційні; соціально-політичні та ін. інструменти. За допомогою цих інструментів забезпечується ліцензування та реєстрація медіа, санкції та штрафи за порушення, моніторинг і аудит медіа, державне замовлення на соціально важливий контент, підтримка суспільного мовлення, інформаційні кампанії та медіаграмотність, технічне регулювання та ін. Варто зауважити, що сучасні інструменти все більше зміщуються у бік цифрового регулювання та співпраці з глобальними платформами, тобто, Україна має в процесі євроінтеграції дбати також про цифрову трансформацію на рівні кращих світових вимог.

Регулятори посилюють або послаблюють дію інструментів. До таких регуляторів відносять економічні, правові, адміністративні, соціальні та інформаційні регулятори, які реалізуються шляхом певного виду контролю, розмірів штрафу, рівня фінансування та ін. Засоби (важелі державного впливу) це ресурси та забезпечення управління, які реалізуються через державне фінансування, санкції, дозволи, обмеження, кадри, інформацію,

технології, матеріальні ресурси, які впливають на державне регулювання медіа.

За рахунок процедур, тобто алгоритмів, забезпечується послідовність дій суб'єктів державного регулювання, що спрямована на реалізацію управлінських рішень щодо державного регулювання медіасфери. Ці процедури включають розробку рішень, погодження, контроль, оцінювання та ін. Крім цього важливим для реалізації механізмів державного регулювання в медіасфері є форми, тобто зовнішній прояв, організаційне оформлення управлінської діяльності.

Таким чином механізми державного регулювання забезпечують систему управління, методи відповідають за спосіб впливу, інструменти за засіб впливу, важелі визначають силу впливу державного регулювання, засоби відповідають за ресурси, процедури за порядок державного регулювання, а форми за зовнішній вигляд через, зокрема, державні програми.

За допомогою використання вищезазначеного комплексу механізмів державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції можливо:

- розмежувати секторальне медійне регулювання цифрового сегмента (*узгодити з Директивою AVMSD та Регламентом EMFA*);
- забезпечити горизонтальне регулювання посередницьких цифрових сервісів за моделлю Регламенту DSA через формування окремого інституційного контуру за межами повноважень Національної ради;
- нормативно закріпити, щоб ключовим елементом цифрової медіасфери виступали провайдери платформ спільного доступу до відео як суб'єкти, що надають сервіс поширення програм та інформації, створеної користувачами, формуючи канал масового доступу до аудіовізуального контенту;
- посилити контроль за дотриманням умов користування сервісом на предмет перевірки віку користувача, можливості застосування

батьківського контролю щодо інформації, здатної завдати шкоди фізичному, психологічному, моральному розвитку дітей, а також з метою захисту широкої публіки від контенту, який містить підбурювання до насильства або ненависті;

- системно посилити саморегулювання і співрегулювання як механізми підвищення якості медіапродукту та стійкості медіасередовища.

Такі напрями удосконалення євроінтеграційних процесів у медіасфері дозволять досягнути запланованого результату, зокрема: формування ефективної системи державного регулювання медійної сфери, інтегрованої з європейськими нормами та стандартами; підвищення якості медійного продукту й цифрового контенту; задоволення інформаційних потреб громадян і зростання рівня довіри до медіа; посилення демократичних процесів і підвищення рівня медіаграмотності суспільства; розвитку механізмів протидії дезінформації; розвитку співрегулювання з участю громадянського суспільства; забезпечення кібербезпеки медіаінфраструктури.

Вихід моделі відображає результати її функціонування, серед яких:

- високий рівень довіри громадян до медіа;
- зменшення впливу дезінформації та пропаганди;
- забезпечення інформаційної безпеки держави;
- розвиток суспільного мовлення;
- стабільний і конкурентний медіаринок;
- підвищення якості журналістських стандартів;
- формування критичного мислення у громадян.

Таким чином, представлена в моделі взаємодія між трьома елементами системи державного регулювання медіасфери являє собою циклічний процес, в якому суб'єкти державного регулювання формують правила та політику функціонування медіа в євроінтеграційному середовищі, суб'єкти медіа реалізують їх у процесі створення контенту, формується інформаційний простір (об'єкт) і він впливає на суспільство і державу через зворотний

зв'язок, держава корегує політику і механізми регулювання медіасфери в контексті євроінтеграції задля розвитку інформаційного простору, зміцнення демократії, національної безпеки та соціальної згуртованості.

У підсумку можемо констатувати, що запропонована нами конвергентна модель державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції є складною багаторівневою системою, що поєднує інституційні, організаційно-правові, безпекові, цифрові, соціальні та інші елементи, ефективність яких визначається здатністю забезпечити баланс між свободою слова та необхідністю захисту суспільних і державних інтересів у період воєнного стану, що вимагає адаптивності функціонування з орієнтацією на цифрові трансформації та інтеграцію міжнародних стандартів.

Крім цього, в контексті реалізації запропонованої моделі, вважаємо, що подальше вдосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України доцільно зосередити на двох взаємопов'язаних перспективних напрямках. Перший напрям полягає в системному посиленні саморегулювання і співрегулювання як механізмів підвищення якості медіапродукту та стійкості медіасередовища за умов збереження незалежності регулятора й процедурної визначеності. Другий напрям стосується технологічного розвитку інституційної спроможності регулятора, переходу до цілісної інформаційно-аналітичної моделі роботи з даними. Пропонуємо розглянути зміст кожного з названих напрямів, окреслити їхню управлінську логіку та обґрунтувати практичні інструменти реалізації.

Першим перспективним напрямом удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України є системне посилення саморегулювання і співрегулювання як інструментів підвищення якості інформаційного продукту, зниження регуляторних ризиків та забезпечення стійкості медіасередовища, особливо в умовах воєнного стану. Подальший розвиток цього напрямку доцільно описувати як перехід від наявності механізму до циклу його застосування. Такий перехід має управлінський

зміст, адже співрегулювання і саморегулювання дають позитивний ефект лише тоді, коли вони охоплюють значну кількість суб'єктів у сфері медіа, стосуються практично чутливих тем, забезпечують однакові мінімальні стандарти для різних сегментів медіа, а результати їх застосування є перевірюваними та публічно пояснюваними.

В іншому разі співрегулювання і саморегулювання ризикують залишатися формальною конструкцією з нерівномірним охопленням і слабкою здатністю впливати на тих суб'єктів, які системно уникають професійних стандартів. Перше перспективне завдання полягає в пріоритизації змісту кодексів і стандартів саме у тих сферах, де поєднуються три умови: високий суспільний ризик, висока чутливість до свободи вираження та потреба в гнучких правилах. В умовах воєнного стану до таких сфер належать редакційні стандарти та етика у частині роботи з джерелами і виправлення помилок, протидія мові ворожнечі та підбурюванню до дискримінації, а також безпекові редакційні протоколи щодо висвітлення подій війни. Управлінська логіка тут полягає не в розширенні владного втручання, а в узгодженні мінімальних професійних стандартів як запобіжника двом крайностям: з одного боку довільним і непрозорим обмеженням, що підвищують ризики зловживань, з іншого неконтрольованому поширенню інформаційно шкідливого контенту, що підриває національну безпеку і права інших осіб. Доцільно підкреслити, що зміст стандартів має бути сформульований як процедури належної редакційної обачності (перевірка, контекст, швидке спростування), а не як перелік ідеологічно оцінних заборон. Саме процедурні стандарти забезпечують поєднання національної безпеки з правовою визначеністю та пропорційністю.

Друге завдання, формування системи стимулів для добровільного приєднання до кодексів і практик саморегулювання, яка має бути багаторівневою і не зводиться до символічних декларацій. Доцільно виокремити такі стимули. Репутаційні стимули: публічне приєднання до

кодексів і дотримання базових стандартів за прозорою методикою створює для аудиторії та рекламного ринку додатковий сигнал довіри. Процедурні стимули: для суб'єктів, які приєдналися до кодексів і реально застосовують їх, Національна рада може інституційно розвивати практику попередніх консультацій, методичного супроводу та оперативних роз'яснень як форми профілактики порушень. Стимулювання через політику підтримки: у межах урядових і донорських програм розвитку медіа, що існують окремо від наглядових рішень регулятора, критерієм пріоритетності може виступати підтверджена участь у дієвих механізмах саморегулювання та дотримання стандартів прозорості. Такий підхід важливий тим, що не перетворює фінансування на інструмент впливу на редакційну політику, але формує раціональний зв'язок між підтримкою стійкості медіа та їхньою інституційною відповідальністю.

Третє завдання – це процедурна роль Національної ради має бути описана як роль гаранта єдності підходів і якості процесу, а не як підстава для розширення повноважень. Національна рада може виступати модератором процесу, який забезпечує рівну участь сторін, прозорі консультації, публічне пояснення підходів і регулярний перегляд стандартів за результатами практики. Це означає, що регуляторна цінність співрегулювання полягає не лише в існуванні кодексів, а й у включенні їх у цикл управління через процедури підготовки, консультацій, затвердження, впровадження, оцінювання та коригування. Важливо, щоб кожний елемент цього циклу мав публічне вираження через протоколи, обґрунтування, звіти, оскільки саме прозорість і доказовість знижують ризики сприйняття контентних рішень як цензури.

Четверте завдання, забезпечення інституційних гарантій прозорості, незалежності і звітності органів співрегулювання та інституцій саморегулювання. Перспективний розвиток цього напрямку доцільно описати через мінімальні управлінські вимоги: прозорі правила представництва та запобігання конфлікту інтересів; відкриті процедури ухвалення рішень і

публічність методик; регулярну звітність про розгляд скарг і застосування стандартів; можливість зовнішньої експертної оцінки ефективності. Ці вимоги є важливими, адже без них співрегулювання може втратити легітимність через ризики домінування окремих груп інтересів у відповідних процесах або через імітацію стандартів без їх реального застосування. В умовах воєнного стану вимір підзвітності набуває додаткової ваги, адже саме питання національної безпеки, мови ворожнечі та інформаційної стійкості є найбільш чутливими до дезінформації, політизації й надмірних обмежень.

Наступне завдання – це забезпечення вимірюваності результатів. Для того щоб співрегулювання та саморегулювання мали перспективу розвитку, доцільно запропонувати набір індикаторів, які не потребують нових повноважень, але дають змогу оцінювати ефект. Такі індикатори мають охоплювати кількість і частку суб'єктів у сфері медіа, охоплених кодексами; динаміку та якість розгляду скарг; частоту виправлень і спростувань; показники дотримання стандартів щодо мови ворожнечі; узгодженість практик між сегментами медіа. Усе це переводить співрегулювання від суто формально закріпленого механізму до інструменту, що забезпечує вимірювану та контрольовану результативність.

У підсумку перспективний розвиток співрегулювання та саморегулювання медіа в Україні доцільно розглядати як прагматичне управлінське рішення, що дає змогу зменшувати ризики надмірного адміністративного втручання у чутливих сферах, водночас підвищуючи відповідальність і стійкість медіасередовища в умовах воєнного стану та цифрової трансформації. При цьому принциповою умовою є збереження ролі Національної ради як незалежного регулятора і гаранта процедурної якості.

Другий перспективний напрям удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України в частині технологічного розвитку доцільно розглядати як управлінський механізм підвищення інституційної спроможності регулятора виконувати вже покладені законом функції в середовищі зростання інформаційних потоків і ризиків. У перспективі

ключового значення набуває наступний етап цифровізації, який полягає у переході від окремих електронних сервісів до цілісної інформаційно-аналітичної спроможності, що забезпечує системний моніторинг, виявлення ризиків, верифікацію даних та підтримку ухвалення рішень через якісно інші інструменти роботи з даними.

Управлінський зміст цього напрямку полягає у формуванні в Національній раді такого циклу роботи з масивом даних, як збирання даних, верифікація, аналітика, управлінське рішення, контроль виконання та звітність. Такий цикл прямо узгоджується з логікою Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів від 02.12.2020 № 1556-р, яка визначає штучний інтелект як сукупність інформаційних технологій для виконання складних завдань, зокрема через моделі прийняття рішень та алгоритми роботи з інформацією [100].

При цьому для цілей мас-медійного регулювання доцільно виходити з моделі застосування штучного інтелекту, у межах якої він є інструментом підтримки прийняття рішень і допомагає в аналітиці, класифікації, пріоритизації, виявленні зв'язків тощо, тоді як остаточне рішення, його мотивування і відповідальність за нього зберігаються за уповноваженими посадовими особами. Такий підхід дає змогу підвищити ефективність без підміни дискреції автоматизованими висновками, що є принципово важливим в умовах воєнного стану та підвищеної чутливості до ризиків надмірного втручання у свободу вираження поглядів.

Перший практичний напрям цифрового розвитку – це системне посилення спроможності до моніторингу контенту та аналітики ризиків у пріоритетних сферах (протиція мові ненависті й підбурюванню до насильства, захист національної безпеки в умовах збройної агресії тощо). Звідси випливає, що технологічні рішення з використанням штучного інтелекту здатні здійснювати моніторинг і попередній аналіз великих масивів даних без безпосереднього втручання людини, забезпечуючи однаковий підхід до суб'єктів медіа та мінімізуючи вплив людського фактора. Саме

тому цифровізація моніторингу доцільна передусім як механізм забезпечення доказовості та процедурної якості. Автоматизоване виявлення потенційно ризикового контенту за визначеними законодавством категоріями повинно супроводжуватися збереженням джерела, часу фіксації, контексту та інших параметрів, щоб регулятор міг обґрунтовувати пропорційність реакції та демонструвати відсутність вибіркості.

Другий практичний напрям, аналітика ризиків як спосіб раціонального перерозподілу навантаження на наявні ресурси регулятора. Штучний інтелект у цій моделі виконує прикладну функцію: допомагає автоматично групувати контент за тематикою і типологією ризиків, зіставляти випадки з попередньою практикою та пропонувати пріоритети перевірки. Це дає змогу переводити масовий моніторинг у керований режим, за якого основний час кваліфікованих кадрів спрямовується на юридичний аналіз і мотивування рішень, а не на первинний пошук і сортування інформації.

Третій практичний напрям цифровізації - це технологічне підсилення верифікації та аналізу структур власності й пов'язаності осіб. Практична проблема полягає у розриві між наявністю відомостей і спроможністю їх перевірити, а також у недостатній розробленості методології верифікації. Автоматизоване зіставлення відомостей між державними реєстрами, виявлення технічних ідентифікаторів збігу (адреси, бенефіціари, контактні дані), побудова зв'язків для виявлення непрямих структур контролю та формування переліків випадків підвищеного ризику можуть істотно посилити можливості пріоритетної перевірки. Таким чином, технологія штучного інтелекту тут виконує функцію підвищення точності та повноти первинного відбору, залишаючи юридичну оцінку та наслідки у площині процедур, визначених законом.

Четвертий напрям - цифровізація та автоматизація документообігу й інших внутрішніх процесів Національної ради як передумова підвищення ефективності, прозорості та підзвітності. У перспективі це дає змогу знизити ризики нерівномірного навантаження на посадових осіб і апарат

Національної ради. Цей вектор узгоджується із загальнодержавною логікою розвитку технологій у сфері урядування для підвищення ефективності, прозорості та доступності державних послуг, а також із затвердженням процедурних стандартів створення й упровадження цифрових продуктів у державному секторі.

Окремої уваги потребують кібербезпека та захист баз даних і інформаційних систем, що використовуються в аналітиці. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 року № 457-р, передбачає, зокрема, «розроблення рекомендацій з кібербезпеки щодо використання технологій штучного інтелекту, включаючи захист моделей машинного навчання від несанкціонованого втручання, а також оцінку стану захищеності інформаційно-комунікаційних систем, які використовують штучний інтелект для протидії кіберзагрозам» [80]. Це створює нормативну основу для висновку, що «інституційна цифровізація регулятора має здійснюватися паралельно з посиленням режиму кіберзахисту відповідно до загальних вимог законодавства про кібербезпеку та законодавства про захист персональних даних». В управлінському вимірі це означає пріоритетність безпечної архітектури даних, розмежування доступу, збереження журналів дій, регулярних оцінок вразливостей і процедурного контролю використання аналітичних інструментів, особливо коли йдеться про чутливі сфери національної безпеки та інформаційних загроз.

Технологічний розвиток має супроводжуватися посиленням компетентностей персоналу і формуванням внутрішньої культури прийняття рішень на основі даних. Стратегічні документи у сфері цифрового розвитку передбачають формування єдиних підходів до збирання, інтеграції та аналізу даних із різних джерел, а також регулярне навчання державних службовців використанню даних і аналітичних інструментів у процесі прийняття рішень. Для Національної ради це є необхідною умовою, щоб цифрові інструменти

реально зменшували навантаження та підвищували якість рішень, а не перетворювалися на формальний додаток без практичного ефекту. Тому цей перспективний напрям доцільно формулювати як комплексний: технічне оновлення і цифровізація внутрішніх процесів, побудова аналітичної спроможності для моніторингу та аналізу ризиків, інструменти виявлення пов'язаності та структур власності, а також обмежене застосування штучного інтелекту виключно як засобу підтримки рішень із гарантіями прозорості, правомірності, кібербезпеки та захисту персональних даних.

Окрім цього, в межах розкриття конвергентної моделі державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції доцільно акцентувати увагу на тому, що запропоновані нами напрями удосконалення євроінтеграційних процесів у медіасфері це не поодинокі зміни, а цілісний контур із трьох взаємопідсилювальних блоків:

1. Стандарти розкриття відомостей щодо власності;
2. Реєстрові рішення, орієнтовані на користувача;
3. Механізми верифікації та відповідальності.

Блок 1. Посилення стандартів розкриття відомостей щодо власності. Чинна ст. 25 Закону України «Про медіа» вже вимагає, щоб «відповідні відомості дозволяли встановити всіх осіб із прямою чи опосередкованою істотною участю або можливістю значного чи вирішального впливу, а також характер взаємозв'язків» [90]. Запропонована нами модель має зробити цю вимогу не лише декларативною, а й технічно однозначною: запровадити в законі через уточнення ст. 26 та 68 мінімальний уніфікований набір даних, які формують публічну структуру власності та контролю для кожного суб'єкта у сфері медіа. Така структура власності має відображати не лише перелік учасників, а й фактичний розподіл контролю та способи його здійснення. Для цього доцільно фіксувати пороги істотної участі та параметри впливу, уже визначені законодавчо, зокрема пороги істотної участі та значного впливу, а також застосовувати передбачену ним логіку встановлення контролю через структуру володіння.

У прикладному вимірі це означає доцільність законодавчого закріплення таких рішень. По-перше, обов'язковість відображення для кожного рівня структури володіння ідентифікаційних даних у форматі, придатному для зіставлення з іншими державними реєстрами. По-друге, візуальне й структурне відображення кінцевого бенефіціарного власника як фізичної особи, що здійснює вирішальний вплив. По-третє, уніфікацію правила щодо візуально помітного посилання на відомості про структуру власності. Закон України «Про медіа» вже вимагає розміщення актуальних відомостей на вебсайті, отже модель може деталізувати, що медіа, які добровільно зареєструвалися, мають містити стандартизовану сторінку з прямим посиланням на Реєстр суб'єктів у сфері медіа або на уніфіковане реєстрове відображення.

Такий підхід узгоджується з європейською тенденцією посилення обов'язку робити інформацію про власність «легко й безпосередньо доступною» для отримувачів медіапослуг, а відповідний стандарт прямо закріплено у ст. 6 Регламенту EMFA [216]. Варто підкреслити, що йдеться про функціональну сумісність: український стандарт прозорості має отримати сервісну форму, яка забезпечує реальну доступність і зіставність даних.

Блок 2. Реєстрові рішення передбачають перетворення Реєстру суб'єктів у сфері медіа на інструмент публічного контролю та виявлення зв'язків. Закон уже визначає Реєстр суб'єктів у сфері медіа як «автоматизовану систему, що має взаємодіяти з іншими державними реєстрами, а також встановлює безоплатний цілодобовий доступ і режим відкритих даних» [90, ст. 68].

Запропонована нами модель передбачає не створення паралельної бази, а розвиток Реєстру суб'єктів у сфері медіа в напрямі забезпечення прозорості структури власності, який поєднує: пошук суб'єкта; перегляд структури у вигляді схеми; пошук за бенефіціаром або ключовим учасником; відображення пов'язаних медіа (групи контролю); історію змін. Саме історія

змін є необхідною для виявлення перереєстрації власності з метою приховування її реальної структури.

З урахуванням того, що Закон прямо покладає на Національну раду «організацію взаємодії Реєстру суб'єктів у сфері медіа з іншими державними електронними реєстрами» [90], модель може конкретизувати ціль такої взаємодії саме для забезпечення прозорості власності: «автоматизоване зіставлення ідентифікаційних даних учасників та юридичних осіб у структурі володіння з базовими державними реєстрами»; «фіксацію статусних ознак (ліквідація, банкрутство, зміна керівника, адреси тощо)» [90].

Блок 3. Верифікація та відповідальність. У ст. 27 закону вже існує процедура дослідження «дотримання вимог до структури власності і можливість реагування, якщо є обґрунтована інформація про непрозорість або недостовірність поданих відомостей» [90]. Водночас, з позиції моделі, цього недостатньо для подолання проблеми обмеженої перевірюваності, адже механізм значною мірою залишається подієвим і процедурно прив'язаним до реєстраційних дій.

Тому запропонована нами модель передбачає нормативне закріплення механізму верифікації, який включає: первинну верифікацію під час ліцензування, реєстрації та внесення змін щодо структури власності; періодичну (наприклад, щорічну) верифікацію для суб'єктів із підвищеним ризиком (за наявності невідповідностей міжреєстрових зіставлень, ознак офшорності, номінального володіння тощо). Підкреслюємо, що процедура такої верифікації не повинна безпосередньо впливати на повноцінне функціонування суб'єкта у сфері медіа, аби така перевірка не стала неформальним важелем впливу на його діяльність. Такий механізм верифікації не суперечить чинній конструкції Закону України «Про медіа», а уточнює її управлінську логіку. Якщо суб'єкт відповідає за достовірність поданих даних, то держава має забезпечити прозору й передбачувану систему їх перевірки, яка зменшує вибірковість, підвищує довіру та скорочує навантаження завдяки автоматизації й ризик-орієнтованому відбору.

Важливою складовою моделі є також уточнення наслідків встановлення недостовірності або неповноти відомостей. Закон уже передбачає, що «юридична особа не може бути суб'єктом у сфері медіа, якщо її структура власності є непрозорою, а структура, що не відповідає встановленим вимогам, вважається непрозорою» [90, ст. 25]. Враховуючи, що запропонована модель передбачає розширення кола суб'єктів у сфері медіа, для яких стає обов'язковим подання та підтримання в актуальному стані відомостей про структуру власності, включно з відомостями про кінцевих бенефіціарних власників, доцільно прямо закріпити в Законі України «Про медіа» принцип поступовості та пропорційності застосування заходів реагування, за якого перехід до суворіших заходів можливий лише після застосування м'якших.

Відкритість і перевірюваність структури власності суб'єктів у сфері медіа формують додаткове джерело даних для інститутів громадянського суспільства та журналістських розслідувань, що підсилює суспільний контроль за концентрацією, конфліктами інтересів і доброчесністю функціонування медіаринку. У цьому контексті релевантними є європейські стандарти, зокрема прописані у пунктах 21-23 преамбули Регламенту ЕМФА, які прямо трактують прозорість медіавласності як «компонент довіри та умову медійного плюралізму». Регламент ЕМФА підкреслює важливість заходів щодо «підвищення прозорості власності медіа для широкої публіки та заохочує держави й суб'єктів ринку до відповідних дій» [216].

На рівні Ради Європи принципи прозорості, плюралізму і довіри також послідовно відображаються у стандартах щодо прозорості власності, зокрема з акцентом на важливості спеціалізованих баз даних (реєстрів) для публічності таких відомостей чітко прописані в пункті 4.8 додатка до Рекомендації СМ/Rec(2018)1) [104].

Тож запропоноване вирішення проблеми прозорості власності медіа в Україні ми оформити через запропоновану модель, що: конкретизує стандарт розкриття у вигляді уніфікованої публічної моделі контролю; перетворює

Реєстр суб'єктів у сфері медіа Національної ради на зручний інструмент пошуку, зіставлення та роботи з відкритими даними; запроваджує системну верифікацію за критеріями ризику з прогнозованими наслідками у разі виявлення невідповідностей.

Проблема відставання інструментів державного регулювання від темпів цифрової трансформації медіаринку проявляється насамперед у тому, що значна частина суспільно значущого аудіовізуального контенту, включно з інформацією, створеною користувачами, поширюється через цифрові посередницькі сервіси, які формують нові ризики для захисту дітей, запобігання підбурюванню до насильства чи ненависті, забезпечення національної безпеки, прозорості політичної реклами та передбачуваності правил роботи з користувацьким контентом.

Водночас, запропонована нами модель зберігає секторальний характер: центральним об'єктом правового впливу є саме медіасередовище та поширення аудіовізуального контенту, а не інтернет-сфера як універсальний простір комунікації. Відповідно, у запропонованій конструкції доцільно чітко розмежувати секторальне медійне регулювання цифрового сегмента (у межах логіки Директиви AVMSD [27] та Регламенту EMFA [216]) і горизонтальне регулювання посередницьких цифрових сервісів за моделлю Регламенту DSA [215], яке має з часом бути імplementоване в Україні через окремий інституційний контур і не включатися до мандата Національної ради. Секторальний (медіацентричний) цифровий сегмент у запропонованій нами моделі визначено через категорії суб'єктів і відносин, що вже закріплені в чинному Законі України «Про медіа» та узгоджені з підходами, закріпленими в Директиві AVMSD [27]. Ключовим елементом цифрової медіасфери виступають провайдери платформ спільного доступу до відео як суб'єкти, що надають сервіс поширення програм та інформації, створеної користувачами, формуючи канал масового доступу до аудіовізуального контенту. Саме щодо таких провайдерів Закон України «Про медіа» передбачає спеціальні обов'язки, зокрема: обов'язок закріпити в умовах

користування сервісом заборону на поширення інформації, що порушує вимоги ст. 23 Закону України «Про медіа» [90]; обов'язок забезпечувати «перевірку віку користувача та можливість застосування батьківського контролю щодо інформації, здатної завдати шкоди розвитку дітей» [90]; «обов'язок упровадити прозорі механізми звернень, ефективного розгляду та оскарження рішень провайдера» [90]. Додатково встановлено «обов'язковість реєстрації для провайдерів платформ спільного доступу до відео як елемента правової визначеності суб'єктного складу регульованого ринку» [90]. У європейській системі аналогічний підхід закріплено в Директиві AVMSD: держави мають забезпечити вжиття провайдерами платформ спільного доступу до відео належних заходів для захисту неповнолітніх від контенту, що може завдати шкоди їхньому фізичному, психічному або моральному розвитку, а також для захисту широкої публіки від контенту, який містить підбурювання до насильства або ненависті (стаття 28b Директиви AVMSD) [27].

Для України доцільним є розвиток саме цього секторального напрямку: удосконалення ризик-орієнтованого нагляду за платформами спільного доступу до відео як складником мас-медійної сфери, а не універсальне покладення на Національну раду функцій нагляду за всіма інтернет-посередниками. Звідси походять запропоновані у моделі через реалізацію цифрового, безпекового та верифікаційного механізмів такі елементи трансформації цифрового сегмента мас-медійної сфери, що складається з трьох взаємопов'язаних елементів.

Перший елемент - нормативне уточнення предмета і меж медійного цифрового нагляду Національної ради як секторального регулятора. У межах моделі нами запропоновано прямо закріпити, що Національна рада здійснює нагляд у цифровому сегменті виключно в частині виконання вимог Закону України «Про медіа» провайдерами платформ спільного доступу до відео та іншими суб'єктами медійної сфери, визначеними законом, без наділення її загальними повноваженнями щодо контролю за інтернет-сферою та

посередницькими сервісами поза межами медійної предметності. Такий підхід одночасно зберігає чинну інституційну модель і відповідає логіці секторальності Директиви AVMSD [27], адже регулятор втручається там, де існує аудіовізуальна медіапослуга або платформа спільного доступу до відео як інфраструктура масового поширення аудіовізуального контенту.

Другий елемент - розгортання ризик-орієнтованого режиму реалізації вже встановлених законом обов'язків провайдерів платформ спільного доступу до відео з фокусом на зазначені раніше групи медійних ризиків: захист дітей; запобігання підбурюванню до насильства та ненависті; національна безпека; прозорість політичної реклами; прозорість правил модерації (управління користувацькою інформацією). Управлінська логіка цього елемента полягає у встановленні процедурних стандартів належної організації сервісу, які забезпечують передбачуваність і перевірюваність реагування на визначені законом категорії порушень і ризиків. Така логіка узгоджується як із національним правовим підходом, обов'язком вікової верифікації та батьківського контролю, обов'язком забезпечення прозорих механізмів звернень та апеляцій, так і з європейським секторальним стандартом належних заходів щодо захисту неповнолітніх і протидії підбурюванню до насильства та ненависті в межах Директиви AVMSD [27].

Паралельно, з огляду на обрані ризики прозорості політичної реклами та прозорості механізмів модерації (управління користувацькою інформацією), запропонована нами модель обґрунтовує потребу гармонізації медійного законодавства із суміжними регуляторними режимами ЄС, але у формі процедурних обов'язків, сумісних із секторальним мандатом Національної ради. Наприклад, до таких обов'язків можуть належати: забезпечення платформою технічної можливості маркування політичної реклами та зберігання відповідних даних, необхідних для публічної перевірки (замовник, період, формат поширення) у межах законодавства про вибори та рекламу; а також оприлюднення узагальненої інформації про правила модерації (управління користувацькою інформацією) та базові

принципи рекомендацій у тій частині, яка прямо впливає на поширення аудіовізуального контенту. Принциповим є саме процедурний характер такого регулювання, адже держава встановлює вимоги до прозорості й процесу, а не підміняє собою редакційну відповідальність медіа чи свободу вираження поглядів.

Третій елемент - інституційне розмежування секторального медійного регулювання та майбутньої горизонтальної імплементації підходів, закріплених у Регламенті DSA, в Україні через координатора цифрових послуг із встановленням рамкової координації, але без розширення мандату Національної ради.

Інституційно ст. 49 Регламенту DSA закладає модель, у якій держава-член призначає координатора цифрових послуг (*Digital Services Coordinator*, далі – DSC), відповідального за всі питання нагляду та правозастосування, водночас допускаючи існування інших компетентних органів із чітко визначеними завданнями та обов’язковою співпрацею під координацією DSC [215]. Таким чином, горизонтальні цифрові обов’язки посередників реалізуються в межах спеціально визначеної координаційної функції, яка забезпечує міжвідомчу взаємодію та визначає єдиного суб’єкта для подання скарг і запитів. Для України, з огляду на потребу уникнути надмірної концентрації повноважень медійного регулятора та зберегти секторальний характер діяльності Національної ради, доцільно передбачити створення (визначення) окремого уповноваженого суб’єкта (DSC) для майбутньої імплементації Регламенту DSA [215]. Водночас доцільно встановити обмежену координацію між координатором цифрових послуг (DSC) і Національною радою виключно щодо перетинів із медійною сферою, зокрема щодо платформ спільного доступу до відео. Така координація має бути формалізована у формах обміну інформацією, консультацій та узгодження підходів до процедурних стандартів, але не як передання Національній раді загального нагляду за всіма видами інтернет-посередників.

У цьому контексті окремої уваги заслуговує секторальний механізм Регламенту EMFA для застосування в цифровому середовищі: Регламент EMFA встановлює спеціальні процедурні гарантії для контенту провайдерів медіапослуг на дуже великих онлайн-платформах, зокрема через функціонал декларування статусу медіапровайдера та наявності нагляду компетентного органу або приєднання до механізмів співрегулювання чи саморегулювання [216]. Для України це слугує орієнтиром, адже навіть за умови інституційного відокремлення архітектури, передбаченої Регламентом DSA, медійне законодавство має передбачати механізми визнання галузевих стандартів редакційної доброчесності та взаємодії з платформами у процедурній площині.

Практичним інструментом такого підходу у вітчизняних умовах є розвиток співрегулювання та саморегулювання у визначених законом сферах як гнучкого механізму впорядкування цифрового середовища медіа без розширення владних повноважень. По-перше, ідеться про кодифікацію галузевих стандартів для платформ спільного доступу до відео щодо захисту дітей, протидії підбурюванню до насильства та ненависті, забезпечення національної безпеки і прозорості політичної реклами. По-друге, ідеться про визнання Національною радою як секторальним регулятором окремих стандартів саморегулювання як релевантних під час оцінки виконання обов'язків провайдера. Важливо, що така конструкція не змінює інституційної моделі, адже Національна рада залишається регулятором медіасфери, але отримує не додаткові владні повноваження в інтернет-сфері, а керований інструментарій оцінки виконання вже наявних обов'язків, передбачених ч. 1 ст. 23 Закону України «Про медіа», та застосування наявних заходів реагування, визначених ст. 114 Закону України «Про медіа» [90], у спосіб, який відповідає цифровим ризикам.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що запропонована модель вибудовується як система чіткого визначення меж секторального регулювання та розподілу повноважень між відповідними інституціями. Це

означає, що Національна рада діє в межах предмета медійного закону щодо платформ спільного доступу до відео та аудіовізуального контенту, забезпечуючи захист дітей, національну безпеку, протидію підбурюванню до насильства та ненависті, а також прозорість ключових процедур поширення інформації. Інституційне розмежування означає, що майбутня імплементація архітектури, закріпленої Регламентом DSA, для інтернет-посередників у широкому значенні має здійснюватися в Україні через окремий координаційний орган, тоді як медійний регулятор залучається лише там, де є прямий перетин із медійним сегментом. Таким чином досягається подвійний результат. По-перше, зменшуються прогалини в реагуванні на цифрові медійні ризики в межах чинної логіки Закону України «Про медіа». По-друге, створюються передумови для гармонізації національної моделі з європейськими підходами Директиви AVMSD [27] та Регламенту EMFA [216], без руйнування секторального характеру медійного регулювання та без перетворення Національної ради на універсального регулятора у сфері інтернету.

Крім цього, ми вважаємо за доцільне, для удосконалення державного регулювання масмедійної сфери в контексті євроінтеграції, запропонувати такі рекомендації:

Ukraine 2025 Report звертає увагу на необхідність реалізації «дорожньої карти» медіареформи для відновлення плюралістичного, прозорого та незалежного медіасередовища після припинення воєнного стану [224, с. 44], тому незалежність регулятора повинна підтверджуватися не лише правовим статусом, а й реальними ресурсами, автономією в ухваленні рішень та стійкими адміністративними процедурами, які не допускають зовнішнього впливу. Такий контекст посилює значення двох управлінських рішень: по-перше, цифровізації і стандартизації регуляторних процедур (зокрема через Реєстр суб'єктів у сфері медіа та Електронний кабінет суб'єкта у сфері медіа); по-друге, розмежування повноважень між незалежним медіарегулятором, виконавчим органом у сфері інформаційної

політики та інфраструктурним регулятором електронних комунікацій. Саме це розмежування створює умови, за яких оперативні заходи безпеки не підміняють регуляторний нагляд, а регуляторний нагляд зберігає законність, передбачуваність і підконтрольність у демократичному суспільстві.

Сучасний стан свободи вираження поглядів і свободи медіа в Україні доцільно оцінювати крізь поєднання двох взаємопов'язаних вимірів: зафіксований у європейській звітності поступ у напрямі гарантування прав і свобод та наближення до стандартів ЄС; стійкі ризики, що загострюються в умовах збройної агресії та правового режиму воєнного стану, зокрема тиск на журналістів і проблеми з прозорістю та передбачуваністю обмежень доступу до інформації.

У матеріалах Європейської комісії щодо України (*Ukraine 2024 Report*) зазначено, що Україна має певний рівень підготовки та досягла певного прогресу у звітному періоді, попри триваючу війну [223, с. 5], але одночасно звіт фіксує наявність порушень свободи слова, особливо на тимчасово окупованих територіях, та зазначає, що на підконтрольній уряду території траплялися випадки ймовірного переслідування та залякування журналістів, включно з незаконним стеженням і погрозами примусової мобілізації [223, с. 39]. Також відзначено ухвалення урядом «дорожньої карти» на підтримку відновлення після завершення воєнного стану плюралістичного, прозорого та незалежного медіапростору, що розглядається як важливий крок у нормалізації медіасередовища в післявоєнний період [223, с. 39].

Ukraine 2025 Report зберігає подібну рамку оцінювання. У звіті констатовано, що Україна має належні правові гарантії свободи вираження, однак потребує подальших поліпшень для формування середовища, у якому медіа можуть працювати вільно та незалежно [224, с. 43]. Окремо підкреслено, що у звітному періоді фіксувалися випадки ймовірного переслідування та залякування журналістів, насамперед у сегменті місцевої та розслідувальної журналістики, а також що необхідно підвищувати

ефективність розслідувань злочинів проти журналістів і медійників [224, с. 43].

Проблематика тиску на журналістів отримала публічну фіксацію і в міжнародних механізмах захисту свободи медіа. Зокрема, на Платформі Ради Європи для сприяння захисту журналістики та безпеки журналістів розміщено повідомлення про ймовірне стеження за журналістами *Bihus.Info* та вилучення носіїв інформації під час слідчих дій, що актуалізувало питання меж допустимого втручання правоохоронних органів у діяльність медіа [130]. Комітет із захисту журналістів (*Committee to Protect Journalists*) публічно закликав до швидкого та прозорого розслідування цих фактів і притягнення винних до відповідальності, наголосивши на неприпустимості тиску на розслідувальну журналістику [148].

Другий блок ризиків безпосередньо пов'язаний із воєнним станом та заходами, які впливають на доступність інформації в інтернеті. У матеріалах *Ukraine 2025 Report* прямо зазначено, що механізми блокування вебресурсів, запроваджені з міркувань національної безпеки в умовах воєнного стану, не мають достатніх правових гарантій, а прозорість рішень про обмеження доступу має бути підвищена для мінімізації можливих зловживань [224, с. 44]. Цей висновок узгоджується з оцінкою, наведеною в матеріалах *MPM2025*, де наголошено на проблемах прозорості та передбачуваності механізмів обмеження доступу до вебресурсів, що створює ризики надмірного або вибіркового втручання в інформаційні потоки [201, с. 17]. У практичному вимірі це означає, що ключовим критерієм демократичності таких обмежень є не лише задекларована безпекова мета, а й наявність процедурних запобіжників: чітких підстав, належного мотивування, визначених строків дії, можливості ефективного оскарження та публічної підзвітності рішень. У внутрішніх євроінтеграційних оцінках ці пріоритети відображено як довгострокові завдання, що зберігають актуальність: забезпечення безпеки та незалежності журналістів, належне й ефективне розслідування випадків тиску та переслідування, а також підтримання

плюралізму й прозорості медіасередовища навіть в умовах воєнного стану [224, с. 44–45]. Сукупно це дає змогу оцінити поточний стан свободи вираження поглядів та свободи медіа як такий, що демонструє поступ у нормативному зближенні з європейськими стандартами, але зберігає системні проблемні аспекти у правозастосуванні та процедурній якості безпеково мотивованих обмежень доступу до інформації. У цьому контексті варто вжити відповідних заходів, при цьому врахувавши, що у цьому контексті рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану», уведеним у дію Указом Президента України від 19 березня 2022 року № 152/2022, було передбачено функціонування єдиної інформаційної платформи стратегічної комунікації, а саме, цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UАразом» [121]. В умовах воєнного стану реалізацію єдиної інформаційної політики визначено пріоритетом національної безпеки, забезпечення якого здійснюється шляхом об'єднання всіх загальнонаціональних телеканалів, програмне наповнення яких складається переважно з інформаційних або інформаційно-аналітичних передач, на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації [121]. Водночас функціонування телемарафону безпосередньо пов'язане з питаннями медіаплюралізму, редакційної автономії, прозорості ухвалення рішень і меж допустимої концентрації інформаційного порядку денного в руках обмеженого кола суб'єктів, що робить телемарафон значущим для оцінки балансу між потребами національної безпеки та стандартами свободи вираження.

Телемарафон у період воєнного стану став одним із найвиразніших практичних проявів централізованого підходу до інформаційної політики як елемента державного регулювання медіасфери в умовах забезпечення національної безпеки. Його логіка ґрунтується на концентрації новинного телевізійного контенту в єдиному цілодобовому форматі, покликаному забезпечити оперативне інформування населення, підтримати суспільну

стійкість і протидіяти дезінформації. Публічні підсумки функціонування телемарафону підкреслюють саме ці переваги, зокрема акцентують на його значенні як постійно діючого каналу поширення верифікованої інформації, захисті інформаційної безпеки та виконанні спільних комунікаційних завдань в умовах війни [61].

Водночас сам формат телемарафону створює структурні ризики для медіаплюралізму та редакційної автономії: концентрація новинного потоку в одному каналі поширення зменшує різноманітність джерел і способів подання інформації, а також підвищує залежність редакційних рішень від політико-адміністративних пріоритетів воєнного часу. У матеріалах *Ukraine 2025 Report* телемарафон прямо згадується як інструмент, що продовжує отримувати державне фінансування; також фіксується падіння суспільної довіри та охоплення, у зв'язку з чим переоцінка публічно фінансованого телемарафону має відбутися не пізніше моменту припинення воєнного стану [224, с. 44]. Такий підхід узгоджується з євроінтеграційною логікою, у межах якої воєнні винятки допускаються лише як тимчасові та пропорційні, а відновлення незалежного й конкурентного медійного середовища розглядається як необхідна умова демократичної стійкості.

Моніторингові дані українських медіаорганізацій дають змогу конкретизувати, у чому саме проявляються ризики телемарафону для стандартів журналістики та політичного плюралізму. Зокрема, у моніторинговому резюме громадської організації «Детектор медіа» за 29–30 грудня 2025 року зафіксовано, що в телемарафоні «традиційно найбільше було грубих порушень стандартів достовірності й відокремлення фактів від думок», а також підкреслено «повне домінування» у гостьових студіях народних депутатів від правлячої політичної партії за відсутності запрошень представників опозиційних фракцій [42]. Такі оцінки закладено в сам формат резюме громадської організації «Детектор медіа»: у межах моніторингу резюме прямо аналізує порушення журналістських стандартів, прояви політичної реклами та те, як в ефірі представлені різні політичні партії [43].

Узагальнюючи, телемарафон виявляє подвійність воєнного регулювання медіасфери. З одного боку, він забезпечує централізований канал кризового інформування та протидії ворожим інформаційним операціям. З іншого боку, він відтворює дисбаланси політичного представництва, підвищує ризики відступу від стандартів журналістики, загострює проблему редакційної автономії та породжує напруження між логікою воєнної необхідності й європейськими орієнтирами медіаплюралізму. Саме тому в євроінтеграційній перспективі ключовим є не заперечення доцільності тимчасових інструментів воєнного часу, а їх чітке обмеження в часі, прозорість фінансування й управлінських рішень, а також інституційна підготовка до відновлення конкурентного та незалежного медійного середовища після припинення воєнного стану, що прямо відповідає підходу ЄС до пропорційності воєнних обмежень і подальшого повернення до повного набору демократичних стандартів.

Отже, нормативна рамка державного регулювання медійної сфери України в сучасних умовах вибудовується як поєднання конституційних гарантій свободи вираження поглядів і заборони цензури з рамковим галузевим регулюванням та системним зближенням із правом ЄС і стандартами Ради Європи. Управлінська логіка такого підходу полягає в тому, що закон задає рамку і спільні правові координати для різних сегментів медіаіндустрії, а деталізація правил здійснюється через процедурні механізми, які мають обмежувати дискрецію держави, забезпечувати передбачуваність регулювання та можливість оскарження. Воєнний контекст модифікує регуляторні пріоритети. Поряд із цілями плюралізму та конкуренції домінує завдання інформаційної безпеки, що актуалізує інструменти координації, моніторингу та спеціальних режимів комунікації, однак не скасовує вимог правової визначеності та пропорційності втручання. Євроінтеграційний вимір реалізується через поступове відтворення підходів Директиви AVMSD та суміжних актів, насамперед у частині гарантій незалежності регулятора, прозорості структури власності, правил для

онлайн-середовища, а також розвитку співрегулювання і саморегулювання як запобіжників цензурним практикам і надмірному державному контролю.

Висновки до розділу 3

На основі аналізу європейських стандартів медіасфери як орієнтира вдосконалення державного регулювання медіасфери в Україні розглянуто різні моделі державного регулювання медіасфери в країнах Європейського Союзу. Досвід Федеративної Республіки Німеччини вирізняється багатшаровістю нормативно-правової бази регулювання, що включає конституційні положення, міжземельні договори, федеральні закони, рішення федерального конституційного суду та первинне європейське право. Досвід Французької Республіки вирізняється збалансованим підходом між інституційно спроможним державним наглядом, спрямованим на забезпечення плюралізму, захист прав людини та протидію протиправному медійному змісту, а також забезпеченням лібералізму. Доречним для застосування в Україні є французький досвід градації реагувань на порушення законодавства у сфері медіа, який в індивідуальному порядку застосовує зростаючий принцип незворотності покарання. Модель державного регулювання мас-медійної сфери Республіки Польща може бути корисною для України в аспекті забезпечення мовної політики. Досвід Литовської Республіки може слугувати орієнтиром формування політики, що закріплює ефективні запобіжники монополізації медіа.

Розглянуто наднаціональний контекст регулювання медіасфери у Європейському Союзі, що ґрунтується на низці документів, серед яких Регламент (ЄС) 2022/2065 Європейського Парламенту і Ради Європи.

Окреслено європейські орієнтири регулювання суспільних медіа для забезпечення інформаційного балансу в період цифрової трансформації. Проаналізовано стан свободи вираження поглядів і свободи медіа в Україні та доведено, що він характеризується поєднанням поступу в наближенні до

європейських стандартів із наявністю системних ризиків, зумовлених передусім умовами воєнного стану. Попри наявність належних правових гарантій, фіксуються випадки тиску на журналістів, недостатня ефективність розслідування таких порушень і проблеми прозорості та передбачуваності обмежень доступу до інформації. Загалом ключовим викликом залишається забезпечення балансу між вимогами національної безпеки та дотриманням принципів медіаплюралізму, незалежності й відкритості інформаційного середовища.

Визначено перспективні напрямки вдосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України, зокрема запропоновано конвергентну модель державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції та практико орієнтовані рекомендації для удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції.

Основні наукові результати даного розділу опубліковано в працях автора [13; 15; 16; 53].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання в галузі науки і практики з публічного управління та адміністрування, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад забезпечення державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання сфери медіа в Україні з урахуванням євроінтеграції та безпекових викликів.

На підставі результатів, отриманих у процесі дисертаційного дослідження, сформульовано такі висновки та пропозиції:

1. Узагальнено теоретичні засади та сутність державного регулювання мас-медійної сфери в демократичному суспільстві й на основі аналізу наукових підходів до розуміння основних категорій і понять державного регулювання медіа сферою встановлено, що ця сфера є багаторівневою системою цілей (*стратегічний рівень* – визначення пріоритетів і ціннісних орієнтирів; *інституційний рівень* – моделі регулювання та незалежність регуляторних органів; *прикладний рівень* – конкретні механізми нагляду, співрегулювання, економічне стимулювання та захист прав аудиторії), принципів, інструментів, інституцій, через які держава формує рамкові умови функціонування медіа та забезпечує баланс приватних і публічних інтересів. Встановлено, що під державне регулювання підпадає: діяльність суб'єктів медіаринку, структура власності, правила доступу до розповсюдження інформації, стандарти прозорості та підзвітності, умови конкуренції, інструменти запобігання надмірній концентрації впливу на інформаційний простір та ін. Інституційна конфігурація державного регулювання сфери медіа України в сучасній моделі характеризується участю кількох органів публічної влади з різними мандатами та інструментами впливу, взаємодія яких безпосередньо визначає прикладну дієвість нормативної рамки: від прозорості ринку і дотримання правил поширення інформації до стійкості інформаційної інфраструктури в

умовах воєнного стану. Доведено, що таке багатосуб'єктне середовище є типовим для європейської практики в умовах цифрової трансформації.

2. Розкрито *принципи* (дотримання законності та забезпечення пропорційності обмежень, медіаплюралізм, незалежність медіа та редакційна автономія, інституційна незалежність національних органів медіарегулювання, співрегулювання та саморегулювання, захист суспільних інтересів і вразливих груп, достовірність і надійність інформації, відповідальність медіа перед суспільством (підзвітність), прозорість медіасередовища), *функції* (нормативно-правова, реєстраційна, дозвільна, наглядова, контролююча, забезпечувальна і стимулююча щодо розвитку та захисту державної мови і розвитку медіаграмотності та протидії тиску на медіа, функція з реалізації державної інформаційної політики щодо забезпечення достовірності та багатоманітності інформації) та *моделі державного регулювання мас-медіа* (ліберальна, середньоморська і північноєвропейська) з метою формування нормативної та методологічної основи для сучасних підходів до державного регулювання мас-медіа в Україні.

3. Охарактеризовано мас-медійну сферу як об'єкт публічного управління і з'ясовано, що це динамічна і комплексна система, що охоплює різні платформи комунікації, включаючи соціальні мережі, які формують громадську думку та впливають на функціонування держави. Саме публічне управління гарантує баланс між свободою слова та вираження власної позиції громадян і відповідальністю за поширення пропаганди, неперифікованої інформації та ін., регулює питання нормативно-правового забезпечення, зокрема контролює питання недопущення впливу політики на свободу слова, захищає національний інформаційний простір від зовнішнього та внутрішнього негативного втручання, формує національну політику, спрямовану на інтеграцію вітчизняних медіа продуктів у світовий інформаційний простір. В контексті виокремлено та узагальнено форми та методи регуляторного впливу та з'ясовано, що форми державного

регулювання (*нормативно-правова, інституційна, процедурно-адміністративна, контрольно-наглядова, партнерська, фінансово-програмна та ін.*) характеризують, як органічно та юридично оформлюється регуляторний вплив держави, через які інституції, нормативні конструкції, процедури та інструменти він набуває зовнішнього вираження і правової визначеності. Натомість методи державного регулювання (*нормативно-установчий, дозвільний (ліцензійний), реєстраційно-обліковий, контрольно-наглядовий, санкційно-примусовий, судово-правозахисний, саморегуляційний, метод стимулювання*) описують, в який спосіб і за допомогою яких прийомів держава впливає на поведінку суб'єктів медіаринку, спрямовуючи її на досягнення публічних цілей (забезпечення плюралізму, свободи слова, захисту національної безпеки, конкуренції, прав аудиторії та ін.). Упорядковано об'єкти державного регулювання масмедійної сфери за наступними характеристиками: *ринкові аспекти медіа* (медіавласності, медіаконцентрації, конкуренції на медіаринку); *матеріали медіа* (аспекти змісту щодо дотримання стандартів інформації, недопущення зловживань свободою слова, захист вразливих груп (дітей) від шкідливого контенту); *культурно-мовні аспекти* (підтримка національного культурного продукту, квоти на використання державної мови та контенту вітчизняного виробництва); *технічні та інфраструктурні аспекти* (розподіл частотного ресурсу для телерадіомовлення, стандарти мовлення, вимоги до технічних параметрів розповсюдження сигналу); *інституційні аспекти* (функціонування суспільних медіа, порядки ліцензування та реєстрації медіа, діяльність регуляторних органів).

4. Проаналізовано нормативно-правову та інституційну базу регулювання мас-медійної сфери України та виявлено сучасні проблеми і виклики, зокрема з'ясовано, що що нормативна рамка державного регулювання мас-медійної сфери України в сучасних умовах формується як поєднання конституційних гарантій свободи вираження поглядів і заборони цензури з галузевим (рамковим) регулюванням та поступовим наближенням

до стандартів ЄС і Ради Європи. Євроінтеграційний вектор проявляється не лише в декларованій меті гармонізації, а й у практичній прив'язці ключових інститутів і регуляторних підходів до європейського права та рекомендацій міжнародних організацій, зокрема до Директиви AVMSD. Євроінтеграційний характер нормативної рамки додатково підкріплюється зовнішньою експертизою та оцінюванням відповідності українського медійного регулювання європейським стандартам, оскільки у Висновку Ради Європи щодо медіа законодавства України зафіксовано, що положення, які відтворюють тематику Директиви AVMSD, загалом узгоджуються з нею та відповідають стандартам Ради Європи. Виявлені сучасні проблеми і виклики, в основному пов'язані з наслідками екзистенційної війни в Україні й їх узагальнення дає змогу виокремити чотири основні комплексні проблеми в медіасфері – це: дефіцит кадрів (релокація, мобілізація, слабкість системи підготовки), нестача фінансів і відсутність інституційної підтримки (особливо для локальних медіа), нестача актуального контенту та потребу в захисті контенту і протидії піратству, а також труднощі відновлення інфраструктури й технологій.

5. Узагальнено європейський досвід державного регулювання медійної сфери та виокремлено доцільні для адаптації в Україні приклади регулювання. Так аналіз зарубіжного досвіду функціонування медіасфери надав можливість з'ясувати підходи до забезпечення заходів з державного регулювання медіапростору в Європейському Союзі та окремо в країнах-членах Європейського Союзу, зокрема з'ясовано, що системний підхід до забезпечення заходів з державного регулювання медіапростору в ЄС заснований на дотриманні базових принципів медійної сфери ЄС та практики Європейського суду з прав людини щодо запровадження регулювання, яке має бути необхідним і пропорційним і не може виходити за межі мінімально достатнього втручання держави для досягнення законної мети. Державне регулювання медіапростору в ЄС ґрунтується на системі базових принципів, закріплених у європейських правових актах і міжнародних стандартах.

Встановлено, що хоча всі держави-члени ЄС дотримуються спільних європейських стандартів медіа-сфери, національні моделі регулювання мають свої особливості, що склалися історично й відображають різний баланс між роллю держави, ринком і суспільством у медіа-системі. Доцільним для впровадження в Україні є європейський досвід регулювання діяльності суспільних медіа, забезпечення співрегулювання та саморегулювання в медіасфері, а також забезпечення прозорості медіасередовища.

6. Виявлено роль медіа в контексті забезпечення національної безпеки та євроінтеграційних процесів, яка полягає в тому, що інформаційна сфера наразі є одним із полів протиборства, як в Україні, так і в країнах-членах ЄС, що зазнають агресії у формі інформаційних війн. Поширення дезінформації, пропаганди, інформаційно-психологічні операції – все це реальні загрози, з якими держава вимушена боротися, вдаючись до регуляторних заходів. Саме тому державне регулювання медіа в Україні сфокусоване, зокрема, і на протидії недостовірній інформації (фейкам) і ворожій пропаганді шляхом забезпечення регулятором моніторингу контенту на предмет ворожої пропаганди.

7. Проаналізовано допустимі межі обмежень діяльності медіасфери в демократичному суспільстві через аналіз змісту заборон та інструментів реагування, та з'ясовано що в Україні під час дії правового режиму воєнного стану ключовим критерієм правомірності втручання держави в медіасферу є не доцільність, а відповідність вимогам необхідності, законності та пропорційності у межах сумісних із демократичним устроєм. Доведено, що в Україні баланс між забезпеченням національної безпеки та свободою медіа ґрунтується на дотриманні законодавчо визначених критеріїв. Встановлено, що воєнний стан в Україні дозволяє накладати тимчасові обмеження на вичерпний перелік прав громадян із зазначенням строку дії таких обмежень, а також з'ясовано законодавчо закріплений перелік інструментів (*прямі (адміністративні) інструменти*: заборони через нормативно-правові акти,

ліцензування, акредитація журналістів до районів бойових дій, встановлення стандартів тощо; *опосередковані інструменти*: вплив на поведінку учасників медіаринку через економічні стимули та ін.), здатних впливати на медіасередовище. Встановлено, що діючі в Україні воєнні механізми регулювання мають бути оформлені як тимчасові й контрольовані, а після завершення воєнного стану скасовані. Наразі потрібно враховувати, що медіасфера постає об'єктом безпекової політики держави, як стратегічний сегмент суспільства, який одночасно потребує свободи для виконання своїх демократичних функцій і є об'єктом пильної уваги держави з огляду на його значення. Держава регулює медіа не для того, щоб стримати чи загальмувати його, а щоб не допустити його деградації – монополізації, цензури з боку приватних гравців, поширення деструктивного контенту, порушення прав аудиторії тощо. Отже держава виступає гарантом того, що медійна система розвивається у напрямку, сприятливому для демократії та національної безпеки.

8. Запропоновано модель державного регулювання мас-медіа з акцентом на євроінтеграцію та сформовані рекомендації щодо запровадження новітніх підходів до функціонування системи державного регулювання у сфері мас-медіа з метою адаптації системи до сучасних викликів безпекового середовища. Рекомендуємо забезпечувати імплементацію європейської логіки регулювання мас-медійної сфери в Україні через поступове впровадження ключових підходів Директиви AVMSD та суміжних європейських стандартів у чотирьох взаємопов'язаних напрямках: підвищення прозорості власності медіа та контенту; розвиток співрегулювання та саморегулювання; гарантування незалежності регулятора і формування уніфікованих правил для розвитку онлайн-середовища. Доцільним вважаємо рекомендувати, на підставі досвіду країн-членів ЄС, змінити процедуру нинішнього призначення членів Національної ради в частині розширення кола суб'єктів призначення членів медіарегулятора за участі Сенату Конституційного Суду України та

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Введення додаткових суб'єктів призначення членів медіарегулятора забезпечить додаткову конституційно-правову та правозахисну легітимізацію кадрових рішень та гармонізує вітчизняну процедуру із загальною європейською логікою деполітизації медіарегулятора. Важливим є вирішення проблеми дефіциту прозорості, що проявляється у невідповідності між нормативним декларуванням та фактичним дотриманням вимог і контролем за їх дотриманням, особливо у сегменті онлайн-медіа – рекомендуємо, з урахуванням європейського досвіду, законодавчо закріпити вимогу до постачальників медіапослуг забезпечити громадськості прямий і безперешкодний доступ до детальної, вичерпної та актуальної інформації про їхню власність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 543 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ : Юридична думка, 2004. 584 с.
3. Бондаренко Ю. С. Альтернативна преса сучасної Німеччини (особливості функціонування, редакційна політика, місце в національній системі медіа) : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.04. Суми, 2017. – 207 с.
4. Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / укладачі: Бабка В. Л., Шумило М. М. ; за ред. Киридон А. М. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. 152 с.
5. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 07.04.2026).
6. Галлін Д., Манчіні П. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / пер. О. Насика. Наука, 2008. 320 с.
7. Голованова Н. В. Медіапростір в умовах формування та реалізації державної інформаційної політики : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Івано-Франківськ, 2021. 231 с.
8. Головенко Р. Дослідження ІМІ: 34% онлайн-медіа вказали на сайтах своїх бенефіціарів (*виправлено і оновлено*). ІМІ. 19.09.2024. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/doslidzhennya-imi-30-onlajn-media-vkazaly-na-sajtah-svoyih-benefitsiariv-i63734>
9. Головенко Р. Правовий статус блогерів в Україні: аналіз ІМІ. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/pravovyj-status-blogeriv-v-ukrayini-analiz->

[imi-i53699](#)

10. Городенко Л. М. Медіа // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018, оновл. 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-66085>

11. Грищенко І. М. Банківська система України в умовах формування глобального інформаційного простору: між кіберзагрозами і цифровими інноваціями. *Наукові перспективи*. 2025. № 7(61). С. 126–137. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/27003>

12. Грищенко І. М. Регулювання медіапростору в умовах гібридних загроз національній безпеці. *Суспільство та національні інтереси*. 2026. № 1(21). С. 555–567. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-1\(21\)-555-567](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-1(21)-555-567)

13. Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Латвії, Литви та Естонії за формами власності. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 9 (39). С. 229–248. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/28933>

14. Гулий К. С. Діяльність мас-медіа України в умовах воєнного стану. Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи : тези доп. Щоріч. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14.12.2023 р.). Київ, 2023. С. 36-40.

15. Гулий К. С. Роль мас-медіа у взаємодії держави із суспільством в Україні. Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Переяслав, 07.06.2024 р.). Переяслав, 2024. С. 38-41.

16. Гулий К. С. Роль спікера державної інституції в кризовій ситуації: досвід України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 12. С. 209–218. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/6719>

17. Гулий К. С. Сучасне регулювання мас-медійної сфери України. Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ,

26.06.2023 р.). Київ, 2023. С. 259–262.

18. Данькова Н., Складівська Г. На Суспільному та в державних медіа затримки виплат за січень. Детектор медіа. 30.01.2026. URL: <https://detector.media/rinok/article/247379/2026-01-30-na-suspilnomu-ta-v-derzhavnykh-media-zatrymky-vyplat-za-sichen/>

19. Державна казначейська служба України. Річна звітність Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України за 2017 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/5c0/e3d/81c/5c0e3d81cbd3b533936390.xlsx>

20. Державна казначейська служба України. Річна звітність Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України за 2018 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/5c9/df3/be2/5c9df3be25b13686386008.xlsx>

21. Державна казначейська служба України. Річна звітність Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України за 2019 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/5e7/cb7/964/5e7cb79649d80136399092.xlsx>

22. Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми за КПКВК 3802080 на 2025 рік. URL: <https://data.gov.ua/dataset/e8f94bd9-0faa-44ee-ace5-4761e56e12de/resource/671b2678-037d-4404-bc75-3855d16abcdd>

23. Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Фінансування Держкомтелерадіо станом на 31.12.2020 з урахуванням відізованих коштів. URL: <https://data.gov.ua/en/dataset/e8f94bd9-0faa-44ee-ace5-4761e56e12de/resource/d37c6b42-24f4-4f35-bbb5-f1defc072e96>

24. Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Фінансування Держкомтелерадіо станом на 31.12.2021 з урахуванням відізованих коштів. URL: <https://data.gov.ua/dataset/e8f94bd9-0faa-44ee-ace5-4761e56e12de/resource/52e7cd47-0553-4430-a603-f646bf877b52>

25. Деякі питання діяльності Міністерства культури та стратегічних

комунікацій : Постанова Кабінету Міністрів України № 885 від 16.10.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2026).

26. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509-2025-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2026).

27. Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 року про координацію певних положень, встановлених законами, нормативно-правовими або адміністративними актами в державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги) : Директива від 10.03.2010, № 2010/13/ЄС : станом на 18.12.2018. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2010. 15 квіт. С. 1.

28. Дирекція Телерадіопрограм Верховної Ради України. Парламентський телеканал «Рада». б. д. URL: <https://tv.rada.gov.ua/dogovor.htm>

29. Домбровська С. М., Малахов Р. В., Карпеко Н. М., Коленко В. В. Публічне управління взаємодії влади з засобами масової інформації у сучасній Україні: теорія та практика : *монографія*. Харків, 2023.

30. Дубчак Л. С., Снігур І. Й. Державне управління та державне регулювання: поняття, ознаки, співвідношення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18. Економіка і право. 2011. Вип. 15. URL: <https://www.chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/15/11.pdf>

31. Дячук К. Нацрада тестує електронний кабінет для суб'єктів у сфері медіа. URL: <https://imi.org.ua/news/natsrada-testuye-elektronnyj-kabinet-dlya-sub-yektiv-u-sferi-media-i62518>

32. Європейська конвенція про транскордонне телебачення (ETS №132) : Конвенція, Міжнар. документ від 05.05.1989 № ETS(132) : станом на 17 груд. 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_444 (дата

звернення: 20.01.2026).

33. Зайко Л. Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Житомир, 2019. 204 с.

34. Зеленчук В. Блогери, які хочуть бути медіа: реєстрація та податки. ІМІ. 14.10.2024. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/blogery-yaki-hochut-buty-media-reyestratsiya-ta-podatky-i64242>

35. Картка законопроекту : Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/3115>

36. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України; Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/> (дата звернення: 20.01.2026).

37. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 20.01.2026).

38. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Міжнар. документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

39. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.01.2026).

40. Кострубицька А. В. Особливості державного регулювання діяльності засобів масової комунікації у Європейському Союзі : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2017. – 203 с.

41. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.01.2026).

42. Куляс І. Яким був ефір телемарафону «Єдині новини» й Першого каналу Суспільного 29-30 грудня 2025 року: резюме. URL: <https://ms.detector.media/shchodenni-telenovini/post/38808/2026-01-07-yakym->

[buv-efir-telemarafonu-iedyni-novyny-y-pershogo-kanalu-suspilnogo-2930-grudnya-2025-roku-rezyume/](https://ms.detector.media/shchodenni-telenovini/post/38598/2025-11-05-yakym-buv-efir-telemarafonu-iedyni-novyny-y-pershogo-kanalu-suspilnogo-2930-zhovtnya-2025-roku-rezyume/)

43. Куляс І. Яким був ефір телемарафону «Єдині новини» й Першого каналу Суспільного 29-30 жовтня 2025 року: резюме. URL: <https://ms.detector.media/shchodenni-telenovini/post/38598/2025-11-05-yakym-buv-efir-telemarafonu-iedyni-novyny-y-pershogo-kanalu-suspilnogo-2930-zhovtnya-2025-roku-rezyume/>

44. Лелеченко А. П., Дерун Т. М. Інституційно-правовий механізм державного регулювання медіа-сфери в контексті взаємодії органів публічної влади та ЗМІ. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/9030>

45. Лелеченко А. П., Дерун Т. М. Формування діалогової моделі взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади. *Наукові інновації та передові технології*. 2026. № 2(54). С. 215–227. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-215-227](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-215-227)

46. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт, Міжнар. документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

47. Міністерство культури та інформаційної політики України. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми на 2022 рік. КПКВК 3802080: Фінансова підтримка Національної суспільної телерадіокомпанії України. URL: https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/3802080_2022_2.pdf

48. Міністерство культури та інформаційної політики України. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми на 2023 рік. КПКВК 3802080: Фінансова підтримка Національної суспільної телерадіокомпанії України. 15.02.2024. URL: https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/zvit_3802080.pdf

49. Міністерство культури та інформаційної політики України. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми на 2024 рік. КПКВК 3802080: Фінансова підтримка Національної суспільної телерадіокомпанії України.

24.02.2025. URL: [https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/zvit-pro-
vykonannya-pasportu-byudzhetnoyi-programy-na-2024-rik-za-kpkvk-
3802080.pdf](https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/zvit-pro-vykonannya-pasportu-byudzhetnoyi-programy-na-2024-rik-za-kpkvk-3802080.pdf)

50. Нацрада з телерадіомовлення повідомить провайдером про необхідність дотримуватися рішення РНБО про санкції проти «112 Україна», ZIK і NewsOne. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. URL: [https://webportal.nrada.gov.ua/natsrada-z-](https://webportal.nrada.gov.ua/natsrada-z-teleradiomovlennya-povidomyt-provajeram-pro-neobhidnist-dotrymuvatysya-rishennya-rnbo-pro-sanktsiyi-proty-112-ukrayina-zik-i-newsone/)

[teleradiomovlennya-povidomyt-provajeram-pro-neobhidnist-dotrymuvatysya-
rishennya-rnbo-pro-sanktsiyi-proty-112-ukrayina-zik-i-newsone/](https://webportal.nrada.gov.ua/natsrada-z-teleradiomovlennya-povidomyt-provajeram-pro-neobhidnist-dotrymuvatysya-rishennya-rnbo-pro-sanktsiyi-proty-112-ukrayina-zik-i-newsone/)

51. НКЕК. Про НКЕК. НКЕК. б. д. URL: <https://nkek.gov.ua/pro-nkek>

52. НКЕК. YouTube. б. д. URL: <https://www.youtube.com/@N.C.E.C./>

53. Омельченко А. В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 412 с.

54. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Концептуальні засади інформаційної безпеки національної економіки в умовах діджиталізації // *Соціальна економіка*. 2020. № 59. С. 14-24. DOI: [https://doi.org/10.26565/2524-
2547-2020-59-02](https://doi.org/10.26565/2524-2547-2020-59-02)

55. Пахнін М. Л. Взаємодія засобів масової комунікації з органами публічного управління як чинник державотворення в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Харків, 2018. – 216 с.

56. Перестюк І. М., Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Європейського Союзу та України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6658>

57. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-
%D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF) (дата звернення: 20.01.2026).

58. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова

Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2026).

59. Питання Центру протидії дезінформації : Указ Президента України від 07.05.2021 № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/187/2021>

60. План реалізації у 2026 році Стратегії діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на 2024-2026 роки. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/plan-realizatsiyi-u-2026-rotsi-strategiyi-diyalnosti-natsionalnoyi-rady-ukrayiny-z-pytan-telebachennya-i-radiomovlennya-na-2024-2026-roky/>

61. Подобиці. Телемарафон «Єдині новини» вже три роки у прямому ефірі: ключові підсумки. Podrobnosti.ua. 27.02.2025. URL: <https://podrobnosti.ua/2496761-telemarafon-din-novini-vzhe-tri-roki-u-prjamomu-efir-ključov-pdsumki.html>

62. Політологія : енциклопедичний словник / [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Н. М. Хома та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014.

63. Протокол № 88 засідання Наглядової ради АТ «НСТУ» від 06 серпня 2024 року. АТ «НСТУ». URL: https://corp.suspilne.media/media/documents/protokoli-naglyadovoyo-radi/Protokol_NR_88_06_08_24/Protokol_NR_88_06_08_24.pdf

64. Про Антимонопольний комітет України : Закон України № 3659-XII від 26.11.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12> (дата звернення: 20.01.2026)

65. Про всеукраїнський референдум : Закон України № 1135-IX від 26.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20> (дата звернення: 20.01.2026).

66. Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України: Бюджет від 25.12.2015 № 928-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19/> (дата звернення: 20.01.2026).

67. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 21.12.2016 № 1801-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/> (дата звернення: 20.01.2026).

68. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 07.12.2017 № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/> (дата звернення: 15.01.2026).

69. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 23.11.2018 № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19/> (дата звернення: 16.01.2026).

70. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України; Бюджет, Розподіл, Перелік від 14.11.2019 № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20/ed20201210> (дата звернення: 20.01.2026).

71. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України №1082-IX від 15.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20/ed20211209> (дата звернення: 20.01.2026).

72. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України №1928-IX від 02.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20> (дата звернення: 20.01.2026).

73. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України №2710-IX від 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20> (дата звернення: 20.01.2026).

74. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України №3460-IX від 09.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20> (дата звернення: 15.01.2026).

75. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України № 755-IV від 15.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/> (дата звернення: 15.01.2026).

76. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України № 3475-IV від 23.02.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15> (дата звернення: 20.01.2026).

77. Про електронні комунікації : Закон України № 1089-IX від 16.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20> (дата звернення: 20.01.2026).

78. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 20.01.2026).

79. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу : Закон України від 21.08.2025 № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20/> (дата звернення: 20.01.2026).

80. Про затвердження плану заходів із реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025-2026 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.05.2025 № 457-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-p> (дата звернення: 20.01.2026).

81. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2026).

82. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>

83. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виробництва та трансляції програм для державних потреб, збирання, обробки та розповсюдження офіційної інформаційної продукції, фінансової підтримки системи державного іномовлення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 915. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/915-2015-%D0%BF>

84. Про затвердження Статуту акціонерного товариства

«Національна суспільна телерадіокомпанія України» : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1039. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2016-%D0%BF>

85. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98>

86. Про захист економічної конкуренції : Закон України № 2210-III від 11.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 15.01.2026).

87. Про інформацію : Закон України № 2657-XII від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 16.01.2026).

88. Про кінематографію : Закон України № 9/98-ВР від 13.01.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.01.2026).

89. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

90. Про медіа : Закон України № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20/ed20260120> (дата звернення: 20.01.2026).

91. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку : Закон України № 1971-IX від 16.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20> (дата звернення: 20.01.2026).

92. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України № 538/97-ВР від 23.09.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.01.2026).

93. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/183/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення:

20.01.2026).

94. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України № 1861-VI від 10.02.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 15.01.2026).

95. Про рекламу : Закон України № 270/96-ВР від 03.07.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.01.2026).

96. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>

97. Про створення Центру протидії дезінформації : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 11.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-21>

98. Про суспільні медіа України : Закон України № 1227-VII від 17.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18> (дата звернення: 20.01.2026).

99. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80>

100. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80>

101. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 26.01.2026).

102. Про Центральну виборчу комісію : Закон України № 1932-IV від 30.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15> (дата звернення:

20.01.2026).

103. Реєстр суб'єктів у сфері медіа. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення : офіційний вебсайт. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoyi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-i-radiomovlennya/>

104. Рекомендація CM/Rec(2018)1 Комітету Міністрів державам-членам щодо плюралізму медіа та прозорості медіавласності : ухвалено Комітетом Міністрів 7 березня 2018 року на 1309-му засіданні заступників міністрів. Council of Europe, 2018. URL: <https://search.coe.int/cm?i=0912594880231220>

105. Розкладай І. Очевидне чи неочевидне: чому Закон “Про медіа” не регулює саморегуляцію. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/zakon-pro-media-samoregulyatsia/>

106. Савченко О. В. Мас-медіа // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018, оновл. 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-64254>

107. Сергієнко Т. І., Куріс Ю. В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України. *Humanities studies*. 2022. Вип. 11(88). С. 79-86. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-08>

108. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. для вищ. закл. освіти/ О. Ф. Скакун. Харків : Консум, 2001. 656 с.

109. Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі ; авт.-уклад. І. І. Бабушак, В. Й. Жугай, І. М. Сенько, В. Ю. Тарасюк. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття»», 2007. 224 с.

110. Статут Ради Європи : Міжнар. документ від 05.05.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001 (дата звернення: 15.01.2026).

111. Стратегія діяльності Національної ради України з питань

телебачення і радіомовлення на 2024-2026 роки. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. URL:

<https://webportal.nrada.gov.ua/strategiya-diyalnosti-natsionalnoyi-rady-ukrayiny-z-pytan-telebachennya-i-radiomovlennya-na-2024-2026-roky/>

112. Сулім А. А. Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.04. Дніпропетровськ, 2015. – 242 с.

113. Телеканал Рада. YouTube. б. д. URL: <https://www.youtube.com/@RadaTVchannel>

114. Телеканал «Рада». Facebook. б. д. URL: <https://www.facebook.com/radatvchannel>

115. Теребус О. Л., Рожило М. А. Проблема саморегуляції українських медіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71), № 4, ч. 3. С. 239–244. URL:

https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_3/41.pdf

116. Тиждень. Що таке ІПСО, чому важливо це знати і які операції зараз проводить росія проти України. URL: <https://tyzhden.ua/shcho-take-ipso-chomu-vazhlyvo-tse-znaty-i-yaki-operatsii-zaraz-provodyt-rosiia-proty-ukrainy/>

117. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода, Міжнар. документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

118. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Угода, Протокол, Міжнар. документ від 14.06.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012

119. Українська енциклопедія : у 12 т. Т. 4 : Електрод - Кантаридин / голов. ред. М. П. Бажан. 2-ге вид. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1979. 558 с.

120. Федорів Т. В. Телевізійні новини в політичній комунікації

України: жанрова типологія, технологія виробництва, взаємодія з аудиторією : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2004. 231 с.

121. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 18.03.2022.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-22>

122. Щорічний (загальний) звіт про діяльність АТ «НСТУ» за 2024 рік. АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України». URL:

https://corp.suspilne.media/media/documents/zagalni-dokumenti/Shchorichnyy_zahalnyy_zvit_pro_diyalnist_AT_NSTU_2024.pdf

123. Ямкова І. М., Глагізіна І. П. Співвідношення правового регулювання і державного регулювання господарської діяльності. *Проблеми правознавства очима молодих вчених* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми правознавства очима молодих вчених», 31 січ. 2011 р. Херсон ; Тернопіль : ХЮІ ХНУВС, 2011. 204 с.

124. Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election // Journal of Economic Perspectives. 2017. Vol. 31, No. 2. P. 211-236.

URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.31.2.211>

125. Arcom. Discover the institution. б. д. URL: <https://www.arcom.fr/en/about-us/discover-institution>

126. Arcom. Gouvernance. б. д. URL: <https://www.arcom.fr/nous-connaître/notre-institution/gouvernance>

127. Arcom. Les délégations territoriales de l'Arcom. б. д. URL: <https://www.arcom.fr/nous-connaître/notre-institution/les-delegations-territoriales-de-larcom>

128. Arcom. Radio et audio numérique. б. д. URL: <https://www.arcom.fr/radio-et-audio-numerique>

129. ARD-Staatsvertrag (ARD-StV), vol. 31. August 1991 (§§ 1–11). BAYERN.RECHT. URL: <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/ARDStV>true>

130. Bihus.info Journalists Under Alleged Surveillance. Platform to

promote the protection of journalism and safety of journalists. Council of Europe, 2024. URL: <https://fom.coe.int/en/alerte/detail/107640523>

131. Bouquillion P., Lefèvre B. France. Country report 2025. Euromedia Ownership Monitor. Dec. 2025. URL: <https://media-ownership.eu/2025-edition/country-reports/france/>

132. Brandenburgische Vorschriftensammlung. Rundfunkfinanzierungsstaatsvertrag (RFinStV). 6. д. URL: <https://bravors.brandenburg.de/vertraege/rfinstv>

133. Budget. About LRT : website. Lithuanian National Radio and Television. URL: <https://apie.lrt.lt/en/budget>

134. Buijs D. The Digital Services Act and the Implications for News Media and Journalistic Content (Part 1) // DSA Observatory. 2022. 29 Sept. URL: <https://dsa-observatory.eu/2022/09/29/digital-services-act-implications-for-news-media-journalistic-content-part-1/>

135. Cambridge Dictionary. mass media. Cambridge Dictionary. 6. д. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mass-media>

136. Cambridge Dictionary. media. Cambridge Dictionary. 6. д. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/media>

137. Case of Castells v. Spain : judgment of the European Court of Human Rights of 23 April 1992, application no. 11798/85. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57772>

138. Case of Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy : judgment of the European Court of Human Rights of 7 June 2012, application no. 38433/09. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111399>

139. Case of Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine : judgment of the European Court of Human Rights of 5 May 2011, application no. 33014/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104685>

140. Case of Handyside v. the United Kingdom : judgment of the European Court of Human Rights of 7 December 1976, application no. 5493/72. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>

141. Case of Manole and Others v. Moldova : judgment of the European Court of Human Rights of 17 September 2009, application no. 13936/02. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-94075>

142. Charter of Fundamental Rights of the European Union : Charter від 01.12.2009, № 12012P/TXT. Official Journal of the European Union. C. 391-407. URL: http://data.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj

143. Commission Recommendation (EU) 2022/1634 of 16 September 2022 on internal safeguards for editorial independence and ownership transparency in the media sector. Official Journal of the European Union. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022H1634>

144. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council : Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0407>

145. Consolidated version of the Treaty on European Union. 15 Mar. 2025. Official Journal of the European Union. 2016. C 202. P. 13. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/2025-03-15

146. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. 15 Mar. 2025. Official Journal of the European Union. 2016. C 202. P. 47. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/2025-03-15

147. Constitution du 4 octobre 1958. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT0000000571356/>

148. CPJ calls for transparent investigation into Ukraine surveillance of Bihus.Info journalists. Committee to Protect Journalists. URL: <https://cpj.org/2024/02/cpj-calls-for-transparent-investigation-into-ukraine-surveillance-of-bihus-info-journalists/>

149. Das Erste. ARD Mediathek. [б. д.]. URL: <https://www.ardmediathek.de/daserste>

150. Décision 86-217 DC - 18 septembre 1986 - Loi relative à la liberté de communication - Non conformité partielle. Légifrance. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/cons/id/CONSTEXT000017667436/>

151. Déclaration du 26 août 1789 des droits de l'homme et du citoyen.
Légifrance. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000697056>

152. die medienanstalten. Datenbanken. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/service/datenbanken/>

153. die medienanstalten. Fachausschuss Infrastruktur und Innovation. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/fachausschuss-infrastruktur-und-innovation/>

154. die medienanstalten. Fachausschuss Regulierung. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/fachausschuss-regulierung/>

155. die medienanstalten. Finanzierungssatzung. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/service/rechtsgrundlagen/finanzierungssatzung/>

156. die medienanstalten. Gesamtkonferenz. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/gk/>

157. die medienanstalten. Gremienvorsitzendenkonferenz. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/gvk/>

158. die medienanstalten. Kommission für Jugendmedienschutz. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/kjm/>

159. die medienanstalten. Kommission für Zulassung und Aufsicht. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/zak/>

160. die medienanstalten. Kommission zur Ermittlung der Konzentration im Medienbereich. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/kommission-zur-ermittlung-der-konzentration-im-medienbere/>

161. die medienanstalten. Organisation und bundesweite Zusammenarbeit. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/organisation/>

162. die medienanstalten. ZAK-Geschäfts- und Verfahrensordnung. б. д. URL: <https://www.die-medienanstalten.de/service/rechtsgrundlagen/zak->

[geschaefts-und-verfahrensordnung/](#)

163. Dörr D. Der öffentlich-rechtliche Rundfunk zwischen Recht und Politik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*. 2023. Jg. 73, Nr. 25. S. 12–17. URL:

<https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/oeffentlich-rechtlicher-rundfunk-2023/521975/der-oeffentlich-rechtliche-rundfunk-zwischen-recht-und-politik/>

164. Erfolgreiche Verfassungsbeschwerden zum Ersten Medienänderungsstaatsvertrag // Bundesverfassungsgericht. Pressemitteilung. Nr. 69/2021. 05.08.2021. URL:

<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2021/bvg21-069.html>

165. Erstes Rundfunk-Urteil : BVerfG 12, 205 vom 28. Februar 1961 // Tele-Visionen : Fernsehgeschichte Deutschlands in West und Ost / Bundeszentrale für politische Bildung. URL:

https://www.bpb.de/system/files/dokument_pdf/MuM_08_Erstes%20Rundfunk-Urteil.pdf

166. Europa Way S.r.l. v. Italy : judgment of the European Court of Human Rights of 27 November 2025, application no. 64356/19. URL:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-246134>

167. European Commission. Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. 16.06.2022. URL:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802

168. European Federation of Journalists. MPM2024 Study: States must take urgent action to guarantee media pluralism. 27 June 2024. URL:

<https://europeanjournalists.org/blog/2024/06/27/mpm2024-study-states-must-take-urgent-action-to-guarantee-media-pluralism/>

169. General information on EPRA. EPRA. 2011. 07 Oct. URL:

<https://www.epra.org/articles/general-information-on-epra>

170. Gesetz über die Rundfunkanstalt des Bundesrechts „Deutsche Welle“ (Deutsche-Welle-Gesetz - DWG). Gesetze im Internet. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/dwg/>

171. Gesetze und Vorschriften für das ZDF. ZDF. 13.04.2026. URL: <https://www.zdf.de/unternehmen/organisation/gesetze-vorschriften-100.html>
172. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland : Grundgesetz 23.05.1949. Bundesgesetzblatt Teil I. C. 1. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/>
173. Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of expression. European Court of Human Rights, 2022. URL: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6>
174. Iosifidis P. Global Media and Communication Policy : An International Perspective. London : Palgrave Macmillan, 2011. XVI, 288 p. (Palgrave Global Media Policy and Business). URL: <https://doi.org/10.1057/9780230346581>
175. Iosifidis P. Public Television in the Digital Era: Technological Challenges and New Strategies for Europe. Basingstoke ; New York : Palgrave Macmillan, 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/309582802_Public_television_in_the_digital_era_Technological_challenges_and_new_strategies_for_Europe
176. Jastramskis D. Lithuania. Country report 2025. Euromedia Ownership Monitor. December 2025. URL: <https://media-ownership.eu/2025-edition/country-reports/lithuania/>
177. Jastramskis D. Monitoring media pluralism in the European Union : results of the Media Pluralism Monitor 2025 in Lithuania. European University Institute, 2025. URL: <https://cadmus.eui.eu/entities/publication/a95294db-530d-401a-bb67-fe0d07e4a913>
178. Klimkiewicz B. Monitoring media pluralism in the European Union : results of the Media Pluralism Monitor 2025 in Poland. European University Institute, 2025. URL: <https://cadmus.eui.eu/entities/publication/58f85075-20e8-4065-9d88-11b5acf9848b>
179. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej : Konstytucja z dnia 2 kwietnia

1997

r.

URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>

180. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Wykaz koncesji i decyzji. б. д.

URL: [http://www.archiwum.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-](http://www.archiwum.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/)

[operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/](http://www.archiwum.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/)

181. Legal framework to ensure independence of the media and safeguard media pluralism. Freedom of Expression. Council of Europe. URL:

<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/legal-framework-to-ensure-independence-of-the-media-and-safeguard-media-pluralism>

182. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. e-

TAR. Станом на 01 трав. 2024 р. URL: [https://www.e-](https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.551F0CDE5B64/asr)

[tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.551F0CDE5B64/asr](https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.551F0CDE5B64/asr)

183. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. e-TAR. Станом на

02 листоп. 2025 р. URL: [https://www.e-](https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.82D8168D3049/asr)

[tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.82D8168D3049/asr](https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.82D8168D3049/asr)

184. Lietuvos Respublikos Konstitucija : Priėmė Piliečių referendumas від

25.10.1992, № 0921010KONSRG922324. Lietuvos aidas, № 220-0. 1992. 10

novemb. URL:

<https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1992/en/39910>

185. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. e-TAR. URL:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.303FC0152D04/asr>

186. Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse. Légifrance. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT0000000877119/>

187. Loi № 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie

numérique (1). Légifrance. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT0000000801164>

188. LOI № 2010-1 du 4 janvier 2010 relative à la protection du secret des

sources des journalistes (1). Légifrance. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000021601325/>

189. LOI № 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la

manipulation de l'information (1). Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000037847559>

190. LOI N° 2021-1382 du 25 octobre 2021 relative à la régulation et à la protection de l'accès aux œuvres culturelles à l'ère numérique (1). Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000044245615>

191. LOI N° 2024-449 du 21 mai 2024 visant à sécuriser et à réguler l'espace numérique (1). Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000049563368>

192. Loi N° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (Loi Léotard). Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGISCTA000006136090>

193. Loi N° 86-897 du 1 août 1986 portant réforme du régime juridique de la presse. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000687451>

194. Loi N° 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000005616341>

195. Medienstaatsvertrag (MStV) : in der Fassung des Siebten Staatsvertrags zur Änderung medienrechtlicher Staatsverträge (Siebter Medienänderungsstaatsvertrag), in Kraft seit 1. Dezember 2025 : nichtamtliche Textfassung – ohne Gewähr. URL: https://www.die-medienanstalten.de/fileadmin/user_upload/Rechtsgrundlagen/Gesetze_Staatsvertrae/Medienstaatsvertrag_MStV.pdf

196. Napoli P. M., What Is Media Policy? // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. 2023. Vol. 707, no. 1. P. 29–45. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00027162231211387>

197. Napoli P. M., Caplan R. When Media Companies Insist They're Not Media Companies and Why it Matters for Communications Policy : paper presented at the Telecommunications Policy Research Conference, Arlington, VA, September 2016. ResearchGate. URL:

https://www.researchgate.net/publication/307433829_When_Media_Companies_Insist_They%27re_Not_Media_Companies_and_Why_it_Matters_for_Communications_Policy

198. Newman N., Arguedas A. R., Robertson C. T., Nielsen R. K., Fletcher R. Reuters Institute Digital News Report 2025. Reuters Institute for the Study of Journalism, 2025. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2025-06/Digital_News-Report_2025.pdf

199. O wdrożeniu naziemnej telewizji cyfrowej : Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. URL: <https://www.gov.pl/attachment/971a6a24-ad5a-4f6a-b346-0150f059720d>

200. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 listopada 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o opłatach abonamentowych : Obwieszczenie z dnia 7 listopada 2025 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20250001585>

201. Opryshko D. Preliminary study to the implementation of the Media Pluralism Monitor in Ukraine for the year 2024 (MPM2025). European University Institute, Centre for Media Pluralism and Media Freedom, 2025. URL: <https://cadmus.eui.eu/entities/publication/0d0192e9-2849-401b-a731-83602ce0328a>

202. Order of 20 July 2021, 1 BvR 2756/20 inter alia, State Treaty on the Financing of Public Broadcasting // Bundesverfassungsgericht. 20.07.2021. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2021/07/rs20210720_1bvr275620en.html

203. Oxford Learner's Dictionaries. media. Oxford Learner's Dictionaries. 6. д. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/media?q=media>

204. Oxford Learner's Dictionaries. the mass media. Oxford Learner's Dictionaries. 6. д. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/the-mass->

[media?q=mass+media](#)

205. Prawo komunikacji elektronicznej : Ustawa z dnia 12 lipca 2024 r.
URL: <https://www.gov.pl/attachment/a76fef62-3934-401d-b876-d8d7b5add8c3>

206. Prawo prasowe : Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. URL:
<https://www.gov.pl/attachment/0ed81076-a56b-4c21-b8e3-884b65202a82>

207. Program TV. Telewizja Polska S.A. URL:
<https://www.tvp.pl/program-tv>

208. Protocol (№ 29) on the system of public broadcasting in the Member States // Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. 2016. C 202. P. 311. URL:
https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/pro_29/oj/eng

209. Public broadcasting in France. Arcom. URL:
<https://www.arcom.fr/en/about-us/our-institution/public-broadcasting-france>

210. Public Service Media. Council of Europe. [б. д.]. URL:
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/public-service-media>

211. Public Service Media. EBU. [б. д.]. URL:
<https://www.ebu.ch/about/public-service-media>

212. Quintais J. P., Schwemer S. F. The Interplay between the Digital Services Act and Sector Regulation: How Special Is Copyright? // European Journal of Risk Regulation. 2022. Vol. 13, issue 2. P. 191–217. URL:
<https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/interplay-between-the-digital-services-act-and-sector-regulation-how-special-is-copyright/EC5405C9E4329329590F6BE95D373086>

213. Rathke M., Reiss M., Kettelman M. Germany. Country report 2025. Euromedia Ownership Monitor. Dec. 2025. URL: <https://media-ownership.eu/2025-edition/country-reports/germany/>

214. Reform of the independence of the public audiovisual sector - Reinforced powers for the French CSA. European platform of regulatory authorities. URL: https://www.epra.org/news/regulation-news/news_items/reform-of-the-independence-of-the-public-audiovisual-sector-

[reinforced-powers-for-the-french-csa](#)

215. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance) // Official Journal of the European Union. 2022. L 277. P. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>

216. Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a common framework for media services in the internal market and amending Directive 2010/13/EU (European Media Freedom Act) (Text with EEA relevance) : Regulation від 11.04.2024, № 32024R1083 : станом на 11.04.2024. Official Journal of the European Union. 2024. 17 квіт. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj>

217. Republic of Lithuania Law on the Provision of Information to the Public : Lietuvos Respublikos Seimas 02.07.1996, № I-1418. Parliamentary record, № 9. 1996. 01 sept. URL: <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5f73eba2b94111efa6bcd8fd37368776?jfwid=-vk8slzuo9>

218. Republic of Lithuania. Law on the Lithuanian National Radio and Television : 8 October 1996 No I-1571 : as last amended on 19 July 2022 No XIV-1387. URL: https://apie.lrt.lt/api/uploads/LRT_Law_translation_updated_on_2023_01_26_of_4a867b28.pdf

219. Rundfunkbeitragsstaatsvertrag vom 21. Dezember 2010. Brandenburgisches Vorschriftensystem. URL: <https://bravors.brandenburg.de/vertraege/rbstv>

220. Self- and Co-regulation in the New AVMSD. IRIS Special. European Audiovisual Observatory, 2019. URL: <https://rm.coe.int/iris-special-2019-2-self-and-co-regulation-in-the-new-avmsd/1680992dc2>

221. Staatsvertrag / Satzung von Deutschlandradio. Deutschlandradio. URL: <https://www.deutschlandradio.de/staatsvertrag-satzung-100.html>

222. The Digital Services Act. European Commission. Shaping Europe's digital future. 01.12.2025. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act>
223. Ukraine 2024 Report. European Commission. Brussels, 30.10.2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine+Report+2024.pdf
224. Ukraine 2025 Report. European Commission. Brussels, 04.11.2025. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025SC0759>
225. Ustawa z dnia 14 czerwca 2024 r. o ochronie sygnalistów. Dz. U. 2024, poz. 928. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000928>
226. Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o Radzie Mediów Narodowych : Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20160000929>
227. Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji : Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19930070034>
228. Wardle C., Derakhshan H. Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making // Strasbourg: Council of Europe. 2017. 109 p. URL: <https://rm.coe.int/information-disorder-report-november-2017/1680764666>
229. Wojciak T. Près de 205 millions d'euros d'aides à la presse octroyées par le ministère de la Culture en 2023. CB NEWS. URL: <https://www.cbnews.fr/medias/image-pres-205-millions-euros-aides-presse-octroyees-ministere-culture-2023-86081>
230. ZDF-Staatsvertrag : Staatsvertrag від 31.08.1991, No 2251-2 : станом на 15.04.2020. Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin.: 1991. 19 груд. URL: <https://gesetze.berlin.de/bsbe/document/jlr-ZDFStVtrBEV16P1>
231. «The AVMSD is indispensable!» Says EBU in consultation response. EBU. 19.12.2025. URL: <https://www.ebu.ch/news/2025/12/avmsd-evaluation>

starlight_media

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Від 24.12.2025 року

Товариство з обмеженою відповідальністю «Старлайт медіа» (надалі – Товариство) є материнською компанією медіагрупи Starlight Media, до складу якої входять в тому числі самостійні суб'єкти господарювання: загальнонаціональні канали - Новий канал, ICTV, ICTV 2, СТБ та інші, які є суб'єктами у сфері медіа та ряд інших афілійованих підприємств.

Товариство інформує, що дисертаційна робота аспіранта кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету «Київський авіаційний інститут» **Гулого Кирила Сергійовича** на тему «Державне регулювання мас-медійної сфери України в контексті євроінтеграції» містить нові актуальні наукові підходи та практичні рекомендації щодо удосконалення державного регулювання мас-медійної сфери України.

Окремі наукові результати та практичні рекомендації Гулого Кирила Сергійовича було впроваджено в діяльності окремих медіа медіагрупи Starlight Media з метою популяризації медіаграмотності, а також забезпечення відповідності принципам Європейського Союзу у сферах інформаційної безпеки та свободи слова. Крім того, результати дослідження були враховані при розробленні підходів до публічної комунікації, спрямованих на підтримання медіаплюралізму.

З повагою
Директор з правових питань
ТОВ «Старлайт медіа»

Руслан ШЕВЧУК

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Ukrainian Assembly of doctors of sciences in public administration

23 грудня 2025 р. № 04/23.12

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана громадською науковою організацією «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» Гулому Кирилу Сергійовичу, здобувачеві державного університету «Київський авіаційний інститут» в тому, що його дисертаційне дослідження за темою «Державне регулювання мас-медійної сфери України в контексті євроінтеграції», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування, за обсягом досліджень, їх глибиною, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю є завершеним самостійним, оригінальним дослідженням, яке вирішує важливу наукову проблему обґрунтування теоретичних засад та розроблення засобів удосконалення механізмів державного управління мас-медійної сфери України та є вагомим для подальшого розвитку наукового напрямку 281 - Публічне управління та адміністрування.

Окремі напрацювання з числа викладених у дисертаційному дослідженні Гулого Кирила Сергійовича використано експертними групами з євроінтеграції громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» щодо вдосконалення нормативно-правового механізму враховуючи європейський досвід в сфері медіа.

Президент громадської наукової організації

Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління

доктор наук з державного управління, професор

лауреат Національної премії України ім. Ярослава Мудрого, **Вариса Білоша**

Заслужений юрист України

Романенко Є.О.

Адреса: 04070, м. Київ, Андріївський узвіз, буд. 11, офіс 302

Тел./факс: 044/ 462 55 41

Електронна пошта: Assembly2015@ukr.net Сайт: www.vadnd.org.ua

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
(КАІ)

Проспект Гузара Любомира, 1, м. Київ, 03058, тел. (044) 497 51 51, факс: (044) 408 30 27
 E-mail: post@kai.edu.ua, <http://www.kai.edu.ua>, код ЄДРПОУ 45853942
 Система менеджменту якості університету сертифікована за ISO 9001:2015

20.04.2026 № 785/50 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про участь аспіранта, Гулого Кирила Сергійовича
 у кафедральній науково-дослідній роботі
 кафедри національної безпеки та підприємництва
 факультету менеджменту, фінансів та маркетингу

Результати дисертаційної роботи Гулого К.С. використано при виконанні науково-дослідної роботи кафедри національної безпеки та підприємництва №68-2025/17.05 «Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення» (державний реєстраційний номер: 0125U002024, звіт за 2025 р.), у межах якої здобувачем було розглянуто сучасні виклики функціонування системи публічного управління в умовах воєнного стану та трансформаційних процесів у державі. Зокрема, здобувачем досліджено, що у контексті становлення України як європейської держави особливого значення набуває створення ефективної системи державного регулювання медіа, яка поєднує принципи свободи, відповідальності та інформаційної безпеки.

У наукових працях, підготовлених у межах виконання науково-дослідної роботи, здобувачем, на основі узагальнення ідентифікованих проблем, серед яких: інституційна вразливість медіарегулятора до політичного впливу; фінансова несталість суспільних медіа України; обмежена перевірюваність відомостей про структуру медіавласності; відставання інструментів регулювання від темпів цифрової трансформації та ін. запропоновано модель державного регулювання мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції з метою забезпечення балансу між свободою вираження поглядів і захистом суспільних інтересів через конвергентний розвиток медійної сфери України шляхом цифрової трансформації і гармонізації з європейськими стандартами.

Проректор з наукових досліджень
 та трансферу технологій

Сергій ГНАТЮК

Виконавець: Олена РИБАЛКО
 тел. 406-7542

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях категорії «Б»:

1. Гулий К. С. Роль спікера державної інституції в кризовій ситуації: досвід України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 12. С. 209–218.

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/6719>
<https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.12.209>

2. Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Латвії, Литви та Естонії за формами власності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025.

№ 9 (39). С. 229–248. URL:

<https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/28933>

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-229-248](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-229-248)

3. Перестюк І. М., Гулий К. С. Державне регулювання мас-медійної сфери Європейського Союзу та України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 6.

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6658>

<https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.6.9%20>

Особистий внесок: автор дослідив важливість розвитку мас-медійної сфери для євроінтеграції України, зокрема на досвіді держав Європейського Союзу довів важливість балансу інтересів в сфері медіа, оскільки свобода слова і плюралізм думок у суспільстві визначає рівень демократичності держави, стійкість її інституцій та якість публічного управління.

В. Які додатково відображають наукові результати дисертації:

Друковані тези, доповіді та інші матеріали наукових конференцій тощо

4. Гулий К. С. Сучасне регулювання мас-медійної сфери України. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики* : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 26.06.2023 р.). Київ, 2023. С. 259–262.

5. Гулий К. С. Місцеві бюджети України в умовах воєнного стану. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 28.11.2023 р.). Полтава, 2023. С. 159-161.

6. Гулий К. С. Діяльність мас-медіа України в умовах воєнного стану. *Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи* : тези доп. Щоріч. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14.12.2023 р.). Київ, 2023. С. 36-40.

7. Гулий К. С. Роль мас-медіа у взаємодії держави із суспільством в Україні. *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Переяслав, 07.06.2024 р.). Переяслав, 2024. С. 38-41.